

DAD A
CIÓN C

M. TULLII

CICERONIS

PA6297

A3

1826

C.1

ÓNOMA

ERAL DE

1080042495

UNIVERSITÄT

DAS INSTITUT

FÜR ANTIK

8700
11
A. H. 6899
826
88-6
C.

M. TULLII
CICERONIS
EPISTOLARUM
AD FAMILIARES.
LIBRI XVI.

Quæ omnia recenti hac editione perpolita
sunt, Epistolarum aliquot locis accessione
facta: juxta exemplar Amstelodamense.

MATRITI: MDCCCXVI.

TYPIS VIDUÆ PLACIDI BARCO LOPEZ.

Superiorum permisso.

55295

34651

PA6297

A3

1826

FONDO BIBLIOTECA PUBLICA
DEL ESTADO DE NUEVO LEON

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD LENTULUM.
LIBER PRIMUS.

ARGUMENTUM EPISTOLÆ.

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciæ, Ciliciam proconsulâri imperio administranti, scribit Cicero de officio suo ergâ ipsum in curanda regis Ptolomei reductione: deinde quia rem non perficiat, excusationem affert. Est autem excusatio multiplex: et quia rex ipse à Pompejo restitui cupiat, et quia Pompejus idem cupere videâtur, et quia consulâres totam rem odio habeant; postremò quia ipse, cum Lentulo debeat, auctoritatis in causa regia non satis habeat.

M. Cicero S. D. P. Lentulo procos.

Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris satisfacio omnibus; mihi ipse nunquam satisfacio: tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum, ut quoniã tu, nisi perfectâ re, de me non conquiesti; ego, quia non idem in tua causa efficio, vitam mihi esse acerbam putem. In causa hæc sunt: Ammonius, regis legatus, apertè pecunia nos oppugnat; res agitur per eosdem creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur. Re-

gis causa, si qui sunt, qui velint (qui pauci sunt) omnes rem ad Pompejum deferri volunt. Senatus religionis calumniam, non religione, sed malevolentia, et illius regiae largitionis invidia comprobabat. Pompejum et hortari, et orare, etiam liberius, accusare, et monere, ut magnam infamiam fugiat, non desistimus; sed plane nec precibus nostris, nec monitionibus reliquit locum. Nam eum in sermone quotidiano, tum in senatu palam sic egit causam tuam, ut neque eloquentia majore quisquam, neque gravitate, neque studio, neque contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorum, et amoris erga te sui. Marcellinum tibi esse iratum scis. Is, hac regia causa excepta, caeteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit. Quod dat, accipimus: quod instituit referre de religione, et saepe jam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante idus acta sic est: nam haec idibus mane scripsi. Hortensii, et mea, et Luculi sententia cedit religioni de exercitu (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo S. C., quod, te referente, factum est, tibi decernit, ut regem reducas, quod commode reip. facere possis; ut exercitum religio tollat, te auctorem senatus retineat. Crassus tres legatos decernit: nec excludit Pompejum; censet enim etiam ex iis, qui cum imperio sunt: Bibulus tres legatos ex iis qui privati sunt. Huic assentiuntur reliqui consulares, praeter Servilium, qui omnino reduci negat oportere: et Volcatium, qui, Lupo referente, Pompejo decernit; et Afranium, qui assentitur Volcatio: quae res auget suspitionem Pompeii voluntatis; nam animadvertebatur Pompeii familia-

res assentire Volcatio. Laboratur vehementer; inclinata res est. Libonis et Hypsaei non obscura concursatio et contentio, omniumque Pompeii familiarium studium, in eam opinionem rem adduxerunt, ut Pompejus cupere videatur; cui qui nolunt, iidem tibi, quod eum ornasti, non sunt amici. Nos in causa auctoritatem eo minorem habemus, quod tibi debemus. Gratiam autem nostram extinguit hominum suspicio, quod Pompejo se gratificari putant. Ut in rebus multo ante quam profectus est, ab ipso rege, et ab intimis, ac domesticis Pompeii clam exulceratis; deinde palam a consularibus exagitatis, et in summam invidiam adductis, ita versamur. Nostram in te fidem omnes, amorem tui absentis, praesentes cognoscent. Si esset in iis fides, in quibus summa esse debebat, non laboraremus. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, quid actum sit in senatu, de causa regia ostendit, de Pompejo se bene sperare, ab ejus familiaribus timere; tribuni pl. ne quid moliri contra possint, provisum esse.

Cicero S. D. Lentulo.

Idibus Jan. in senatu nihil est confectum, propterea quod dies magna ex parte consumptus est altercatione Lentuli Cos. et Caninii tribuni pl. Eo die nos quoque multa verba fecimus, maximeque visi sumus senatum commemoratione tuae voluntatis erga illum ordinem commovere. Itaque postridie placuit, ut breviter sententias diceremus; videbatur enim reconciliata nobis voluntas senatus

esse: quod cū dicendo, tūm singulis appellandis, rogandisque perspexeram. Itaque cum sententia prima Bibuli pronuntiata esset, ut tres legati regem reducerent; secunda Hortensii, ut tu sine exercitu reduceres; tertia Volcatii, ut Pompejus reduceret: postulatum est, ut Bibuli sententia divideretur; quatenus de religione dicebat, cui quidem rei jam obsisti non poterat, Bibulo assensum est: de tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortensii sententia, cum Lupus tribunus pl. quod ipse de Pompejo retulisset, intendere cœpit, ante se oportere discessionem facere, quàm consules. Ejus orationi vehementer ab omnibus reclamatum est: erat enim et iniqua, et nova. Consules neque concedebant, neque valdè repugnabant: diem consumi volebant: id quod est factum. Perspiciebant enim in Hortensii sententiam multis partibus plures ituros: quamquàm apertè Volcatio assentirentur. Multi rogabantur, atque id ipsum consulibus invitis: nam ii Bibuli sententiam valere cupierunt. Hac controversiâ usque ad noctem ducta, senatus est dimissus; et ego eo die casu apud Pompejum cœnavi: nactusque tempus hoc magis idoneum, quàm unquam antea, quòd post tuum discessum is dies primus honestissimus nobis fuerat in senatu, ita sum cum illo locutus, ut mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere. Quem ego ipsum cum audio, prorsus eum libero omni suspitione cupiditatis; cum autem ejus familiares omnium ordinum video, perspicio id quod jam omnibus est apertum, totam rem istam jam pridem à certis hominibus, non invito rege ipso, consilia-

riisque ejus, esse corruptam. Hæc scripsi ad xvi. Kal. Febr. ante lucem, eo die senatus erat futurus. Nos in senatu, quemadmodum spero, dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia et iniquitate, retinebimus. Quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, ut ne quid agi cum populo aut salvis auspiciis, aut salvis legibus, aut deniquè sine vi possit. De his rebus pridem quàm hæc scripsi, senatus auctoritas gravissima intercessit: cui cum Cato et Caninius intercessissent, tamèn est perscripta; eam ad te missam esse arbitror. De cæteris rebus, quidquid erit actum, scribam ad te: et ut quam rectissimè agantur omnia mea cura, opera, diligentia, gratia providebo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat A. Trebonium, amicum suum splendidum equitem romanum. Hujus autem generis epistolarum quatuor partes solent esse: ut amicum nostrum ostendamus eum, quem commendemus: ut bonum, et dignum qui commendetur: ut æquitatem rei de qua scribimus: denique ut eum beneficii memorem futurum, simulque nos ipsos significemus, quæ in hac epistola non plane omnia sunt expressa.

Cicero S. D. Lentulo.

Aulo Trebonio, qui in tua provincia magna negotia, et ampla, et expedita habet, multos annos utor valdè familiaritèr. Is cū antea semper et suo splendore, et nostrâ, cæterorumque amicorum commendatione gratissimus in provincia fuit; tūm hoc tempore propter tuum in me amorem,

nostramque necessitudinem vehementer confidit, his meis litteris se apud te gratiosum fore; quæ ne spes eum fallat, vehementer te rogo: commendoque tibi ejus omnia negotia, libertos, procuratores, familiam: in primisque, ut, quæ T. Appius de ejus re decrevit, ea comprobet: omnibusque rebus eum ita tractes, ut intelligat meam commendationem non vulgarem fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat officium suum: tum subjungit de calumniis adversariorum, per quos steterit, quo minas res conficeretur. A senatu ostendit se bene sperare; sed eum habitum iri non nisi post multos dies; vim timet, postremo loco, senatum et populum bene sentire de Lentulo significat.

Cicero S. D. Lentulo.

Ad XVI. Kal. Febr. cum in senatu pulcherrime starem, quod jam illam sententiam Bibuli de tribus legatis pridie ejus diei fregeramus; unumque certamen esset relictum, sententiam Volcatii; res ab adversariis nostris extracta est variis calumniis, causam enim frequenti senatu, in magna varietate, magnaque invidia eorum, qui ad te causam regiam aliud transferebant, obtinebamus. Eo die acerbum habuimus Curionem; Bibulum multo justiolem, pene etiam amicum. Caninius, et Cato negarunt se legem ullam ante comitia esse laturus. Senatus haberi ante Kalend. Febr. per legem Pupiam, id quod scis, non potest; neque mense Febr. toto, nisi perfectis, aut rejectis legationibus. Hæc tamen opinio est populi R. à tuis invi-

dis, atque obtrectatoribus nomen inductum fictæ religionis, non tam ut te impedirent, quam ut ne quis, propter exercitus cupiditatem, Alexandriam vellet ire. Dignitatis autem tuæ nemo est, quin existimet habitam esse rationem à senatu; nemo est enim, qui nesciat, quo minus discessio feret, per adversarios tuos esse factum: qui nunc populi R. nomine, re autem vera sceleratissimo latrocinio, si quæ conabuntur agere: satis provisum est, ut ne quid salvis auspiciis, aut legibus, aut etiam sine vi agere possint. Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum injuria scribendum mihi esse arbitror. Quid enim aut me ostentem, qui si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum assecutus? aut de aliorum injuriis quærar, quod sine summo dolore facere non possum? Ego tibi à vi, hac præsertim imbecillitate magistratum, præstare nihil possum: vi excepta, possum confirmare, te et senatus, et populi R. summo studio, amplitudinem tuam retenturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Semper exorditur à commemoratione officii sui; subjungit de Catonis tribuni pleb. lege promulgata, ut Lentulus de Cilicia revocaretur; causam regiam à Pompejo depositam significat, quo majorem spem habere Lentulus debeat.

Cicero S. D. Lentulo.

Tametsi nihil mihi fuit optatius, quam ut primum abs te ipso, deinde à cæteris omnibus quam gratissimum erga te esse cognosceret: tamen affi-

cior summo dolore, ejusmodi tempora post tuam profectionem esse consecuta, ut et meam, et cæterorum erga te fidem, et benevolentiam absens experirere. Te videre, et sentire eandem fidem esse hominum in tua dignitate, quàm ego in mea salute sum expertus, ex tuis litteris intellexi. Nos cum maximè consilio, studio, labore, gratia, de causa regia niteremur; subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ nostra studia impediret, et animos à minore cura ad summum timorem traduceret. Sed tamèn in ejusmodi rerum perturbatione, quamquam omnia sunt metuenda, nihil magis, quàm perfidiam, timemus: et Catoni quidem, (quoquomodo se res habeat) profecto resistimus. De Alexandrina re, causaque regia tantum habeo polliceri, me tibi absentem, tuisque præsentibus cumulatè satisfactorum. Sed vereor, ne aut eripiatur causa regia nobis, aut deseratur: quorum utrum minus velim, non facilè possum existimare; sed, si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, neque mihi displicebat: ut neque jacere regem pateremur, neque nobis repugnantibus, ad eum deferri, ad quem propè jam delatum existimatur. A nobis agentur omnia diligentè: ut nec, si quid obtineri poterit, non contendamus: nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse videamur. Tuæ sapientiæ, magnitudinisque animi est, omnem amplitudinem et dignitatem tuam in virtute, atque in rebus gestis tuis, atque in tua gravitate positam existimare: si quid de iis rebus, quas tibi fortuna largita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id majori illis fraudi, quàm tibi futurum. A me nullum tempus prætermittitur de

tuis rebus et agendi et cogitandi: utorque ad omnia Q. Selicio: neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neque fide majore esse judico, neque amantiorem tui. Hic quæ agantur, quæque acta sint, ea te ex litteris multorum, et nuntiis cognoscere arbitror: quæ autèm posita sunt in conjectura, quæque mihi videntur fore, ea puto tibi à me scribi oportere. Postea quàm Pompejus apud populum ad VIII. Idus Febr. cum pro Milone diceret, clamore, convitioque jactatus est, in senatuque à Catone asperè, et acerbè, omnium magno silentio, est accusatus; visus est mihi vehementer esse perturbatus; itaque Alexandrina causa, quæ nobis adhuc integra est, (nihil enim tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) videtur ab illo planè esse deposita. Nunc id speramus, idque molimur, ut, cum rex intelligat, sese, id quod cogitabat, ut à Pompejo reducatur, assequi non posse, et nisi per te sit restitutus, desertum se, atque abjectum fore, proficiscatur ad te; quod sine ulla dubitatione, si Pompejus paulùm modò ostenderit sibi placere, faciet. Sed nosti hominis tarditatem et taciturnitatem; nos tamèn nihil quod ad eam rem pertineat, prætermittimus: cæteris injuriis, quæ propositæ sunt à Catone, facilè, ut spero, resistemus. Amicum ex consularibus neminem esse tibi video, præter Hortensium et Lucullum: cæteri sunt partim obscuriùs iniqui, partim non dissimulantè irati. Tu fac animo forti, magnoque sis, spesque fore, ut fractu impeto levissimi hominis, tuam pristinam dignitatem et gloriam consequare. Vale.

ARGUMENTUM.

Tota videtur esse consolatoria epistola; consolatur enim Lentulum ex comparatione temporum suorum, cum in exilium pulsus, ad extremum et patriam et dignitatem recuperavit: et brevis est epistola, quia Pollio ad Lentulum ibat omnia narraturus.

Cicero S. D. Lentulo.

Quæ gerantur, accipies ex Pollione, qui omnibus negotiis non interfuit solum, sed et præfuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maximè scilicèt consolatur spes, quòd valde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas et consiliis tuorum amicorum, et ipsa die, quæ debilitat cogitationes et inimicorum, et proditorum. Facilè secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis; nam, etsi minore in re violatur tua dignitas, quam mea salus afflicta sit; tamèn est tanta similitudo, ut sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quæ ne tu quidèm unquam timenda duxisti. Sed præsta te eum, qui mihi à teneris, ut græci dicunt, unguiculis est cognitus. Illustrabit, mihi crede, tuam amplitudinem hominum injuria. A me omnia summa in te studia, officiaque expecta; non falam opinionem tuam. Vale.

ARGUMENTUM.

Lentuli litteris respondet: de Alexandrina re scribit, quid Pompejo, ipsique videatur: ut tamen totum illud consilium Lentuli sapientia permittat. Ad-

jungit de Milone et Clodio, de statu reip., de filie nuptiis.

Cicero S. D. Lentulo procos.

Legi tuas litteras; quibus gratum ad me scribis, tibi esse, quòd crebrò certior per me fias de omnibus rebus, et meam erga te benevolentiam facilè perspicias. Quorum alterum mihi, ut te plurimùm diligam, facere necesse est, si volo is esse, quem tu me esse voluisti: alterum facio libentè, ut quoniam intervallo locorum, et temporum disjuncti sumus, per litteras tecum quam sæpissimè colloquar; quod si rarius fiet, quam tu expectabis, id erit causæ, quòd non ejus generis meæ litteræ sunt, ut eas audeam temerè committere. Quotiès mihi certorum hominum potestas erit, quibus rectè dem, non prætermittam. Quod scire vis, qua quisque in te fide sit, et voluntate, difficile dictu est de singulis; illud unum audeo, quod antea tibi sæpè significavit, nunc quoquè, re perspectâ, et cognita, scribere: vehementè quosdam homines, et eos maximè, qui te et maximè debuerunt, et plurimùm juvare potuerunt, invidisse dignitati tuæ: simillimamque in re dissimili, tui temporis nunc, et nostri quondam fuisse rationem: ut, quos tu reipub. causa læseras, palam te oppugnarent: quorum auctoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, non tam memores essent virtutis tuæ, quam laudis inimici. Quo quidèm tempore, ut perscripsi ad te antea, cognovi Hortensium percupidum tui, studiosum Lucillum, ex magistratibus autèm L. Racilium et fide et animo in te singulari; nam nostra propugnatio, ac defensio dig-

nitatis tuæ, propter magnitudinem beneficii tui, fortasse plerisque officii majorem auctoritatem habere videatur, quam sententiæ. Præterea quidè de consularibus nemini possunt aut studii ergà te, aut officii, aut amici animi esse testis. Etenim Pompejum, qui mecum sæpissimè non solùm à me provocatus, sed etiam sua sponte de te communicare solet, scis temporibus illis non sæpè in senatu fuisse, cui quidè litteræ tuæ, quas proximè miseris, quod facillè intellexerint, perjucundæ fuerunt. Mihi quidè humanitas tua, vel summa potius sapientia, non jucunda solùm, sed etiam admirabilis visa est, virum enim excellentem, et tibi tua præstanti in eum liberalitate devinctum, non nihil suspicantem, proptèr aliquorum opinionem suæ cupiditatis te ab se abalienatum, illa epistola retinuit; qui mihi cum sempè tuæ laudi favere visus est, etiam ipso suspiciosissimo tempore Caniniano: tum verò, lectis tuis litteris perspectus est à me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, et commodis cogitare. Quarè ea, quæ scribam, sic habeto, me, cum illo re sæpè communicata, de illius ad te sententia atque auctoritate scribere: quoniàm S. C. nullum extat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit; eaque, quæ de ea scripta est, auctoritas, cui scis intercessum esse, ut ne quis omninò regem reduceret, tantam vim habet, ut magis iratorum hominum studium, quàm constantis senatus consultum, esse videatur: te perspicere posse, qui Ciliciam, Cyprumque teneas, quid efficere, et quid consequi possis: et si res facultatem habitura videatur, ut Alexandriam, atque Ægyptum tenere possis; esse et tuæ, et nos-

tri imperii dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cum classe, atque exercitu proficisci Alexandriam, ut, cum eam pace, præsidisque firmâris, Ptolomæus redeat in regnum: ita fore, ut per te restituatur, quemadmodùm senatus initio censuit; et sine multitudine reducatur, quemadmodùm homines religiosi Sibyllæ placere dixerunt. Sed hæc sententia sic et illi et nobis probabatur, ut ex eventu homines de tuo consilio existimatos videremus: si cecidisset, ut volumus, et optamus, omnes te et sapientèr, et fortitèr; sin aliquid esset offensum, eosdem illos et cupidè, et temerè fecisse, dicturos. Quarè, quid assequi possis, non tam facillè est nobis, quam tibi, cujus propè in conspectu Ægyptus est, judicare. Nos quidè hoc sentimus, si exploratum tibi sit, posse te illius regni potiri, non esse cunctandum; sin dubium, non esse conandum. Illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore ut absens à multis, cum redieris, ab omnibus collaudere; offensionem esse periculosam proptèr interpositam auctoritatem, religionemque video; sed ego te ut ad certam laudem adhortor, sic à dimicatione deterreo: redeoque ad illud, quod iniurio scripsi, totius facti tui iudicium non tam ex consilio tuo, quàm ex eventu homines esse facturos. Quòd si hæc ratio rei gerendæ periculosa tibi videbitur; placebat illud, ut si rex amicis tuis, qui per provinciam imperii tui pecunias ei credidissent, fidem suam præstitisset, et auxiliis eum tuis, et copiis adjuvares: eam esse naturam, et rationem provinciæ tuæ, ut illius redditum, vel adjuvando confirmares, vel negligendo impedires. In

hac ratione quid res, quid causa, quid tempus ferat, tu facillimè, optimèque perspicias: quid nobis placuisset, ex me potissimum putavi te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de levitate, et imbecillitate Clodii gratularis, minimè miramur, te tuis, ut egregium artificem, præclaris operibus lætari, quamquam est incredibilis hominum perversitas, (graviores enim verbo uti non libet) qui nos, quos favendo in communi causa retinere potuerunt, invidendo abalienarunt: quorum malevolentissimis obrectationibus nos scito de veteri illa nostra, diuturna que sententia propè jam esse depulsos: non nos quidem, ut nostræ dignitatis simus obliti, sed ut habeamus rationem aliquandò etiam salutis; poterat utrumque præclarè, si esset fides, si gravitas in hominibus consularibus; sed tanta est in plerisque levitas, ut eos non tam constantiam in rep. nostra delectet, quam splendor offendat. Quod eo liberius ad te scribo, quòd tu non solum temporibus his, quæ per te sum adeptus, sed et jam olim nascenti propè nostræ laudi, dignitati, virtutique præfuisisti: simulque quod video, non ut antehac putabam, novitati esse invisum meæ, in te enim homine omnium nobilissimo similia invidorum vitia perspexi: quem tamèn illi esse in principibus facile sunt passi, evolare altius certè noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam. Multum enim interest, utrum laus imminuatur, an salus deseratur. Me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectum est; curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quam demptum de fortuna videretur. Te verò moneo cum benefi-

ciis tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam à pueritia inflammatus fuisti omnia curâ atque industriâ consequare: magnitudinemque animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperque amavi, ne unquam inflectas cuiusquam invidia; magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria consularis tui. Hæc profectò vides, quantò expressiora, quantòque illustriora futura sint, cum aliquantum ex provincia, atque ex imperio laudis accesserit: quamquam te ita gerere volo, quæ per exercitum, atque imperium gerenda sunt, ut hæc multò antè meditare: huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas; sentiasque id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillimè posse obtinere summum atque altissimum gradum civitatis. Quæ quidem mea cohortatio ne tibi inanis, aut sine causa suscepta videatur, illa me ratio movit, ut te ex nostris civitatis communibus admonendum putarem, ut considerares in omni reliqua vita, quibus crederes, quos caveres. Quod scribis te velle scire, qui sit reip. status: summa dissensio est, sed contentio dispar. Nam qui plus opibus, armis, potentia valent, profecisse tantum mihi videntur stultitia, et inconstantia adversariorum, ut jam etiam auctoritate plus valerent. Itaque perpaucis adversantibus, omnia quæ ne per populum quidem sine seditione se assequi posse arbitrabantur, per senatum consecuti sunt: nam et stipendium Cæsari decretum est, et decem legati: et ne lege Sempromia succederetur, facile perfectum est; quod ego ad te brevius scribo, quia me status hic rei-

pub. non delectat: scribo tamèn ut te admoneam, quod ipse litteris omnibus à pueritia deditus, experiendo tamèn magis, quàm discendo, cognovi, tu rebus tuis integris discas, neque salutis nostræ rationem habendam nobis esse sine dignitate, neque dignitatis sine salute. Quod mihi de filia, et de Crassipede gratularis, agnosco humanitatem tuam: optoque, et spero nobis hanc conjunctionem voluptati fore. Lentulum nostrum, eximia spe, summæ virtutis adolescentem, cum cæteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias; nulla enim erit, hac præstantior disciplina. Quem nos, et quia tuus, et quia te dignus est filius, et quia nos diligit, semperque dilexit, in primis amamus, charumque habemus. Vale.

ARGUMENTUM.

Tota est epistola contra mores immutatos: et hoc artificiose, ut intelligat Lentulus, jam sibi nihil sperandum de rege reducendo.

Cicero S. D. Lentulo Procos.

De omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompejus susceperit, optimè ex Emplatorio cognosces; qui non solum interfuit his rebus, sed etiam præfuit: neque ullum officium ergà te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermisit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces: quæ quales sint, non facilè est scribere; sunt quidèm certè in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem unquam hac hominum æta-

te habitura res esse videatur. Ego quidèm, ut debeo, et ut tutè mihi præcepisti, et ut me pietas, utilitasque cogit, me ad ejus rationes adjungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adjungendum putasti; sed te non præterit, quam sit difficilè sensum in republ. præsertim rectum, et confirmatum, deponere. Verumtamèn ipse me conformo ad ejus voluntatem, à quo honestè dissentire non possum: neque id facio, ut forsitan quibusdam videor, simulatione; tantùm enim animi inductio, et meherculè amor erga Pompejum apud me valet, ut, quæ illi utilia sunt, et quæ ille vult, ea mihi omnia jam et recta, et vera videantur. Neque, ut ego arbitror, errarent ne adversarii quidem ejus, si cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidèm etiam illa res consolatur, quòd ego is sum, cui vel maximè concedant omnes, ut vel ea defendam, quæ Pompejus velit; vel taceam; vel etiam, id quod mihi maximè lubet, ad nostra me studia referam litterarum. Quod profectò faciam, si mihi per ejusdem amicitiam licebit: quæ enim proposita fuerant nobis, cum et honoribus amplissimis, et laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in republ. capessenda, ea sublata totà: sed nec mihi magis, quàm omnibus; nam aut assentiendum est, nulla cum gravitate paucis, aut frustra dissentiendum. Hæc ego ad te ob eam causam maximè scribo, ut jam de tua quoque ratione mediterè. Commutata tota ratio est senatus, judiciorum, rei totius publicæ. Otium nobis exoptandum est: quod ii, qui potiuntur rerum, præstaturi videntur, si quidèm homines patientius eorum potentiam ferre potue-

rint. Dignitatem quidè illam consularem fortis, et constantis senatoris, nihil est, quod cogitemus; amissa est culpa eorum, qui à senatu et ordinem conjunctissimum, et hominem clarissimum abalienarunt. Sed, ut ad ea, quæ conjunctiora rebus tuis sunt, revertar: Pompejum tibi valdè amicum esse cognovi: et eo tu consule (quantùm ego perspicio) omnia, quæ voles, obtinebis; quibus in rebus me sibi affixum ille habebit: neque à me ulla res, quæ ad te pertineat, negligetur; neque enim verebor, ne sim ei molestus: cui jucundum erit etiam propter id ipsum, quod me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nullam rem esse vel minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior sit, quàm meæ res omnes. Idque cum sentiam, sedulitate mihi metipsi satisfacere possum; re quidè ipsa ideo mihi non satisfacio, quòd nullam partem tuorum meritorum non modò referenda, sed ne cogitanda quidè gratia consequi possum. Rem te valdè benè gessisse rumor erat. Expectabantur litteræ tuæ, de quibus eramus jam cum Pompejo locuti: quæ si erunt allatæ, nostrum studium extabit in conveniendis magistratibus, et senatoribus; cætera quæ ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus, quam possumus, minùs tamèn faciemus, quàm debemus. Vale.

ARGUMENTUM.

Quærenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiam redierit, causa exponit consilii sui, et ostendit velle se rationem tam salutis habere, quàm dignitatis, et eorum obsequi voluntati, à quibus de se optime me-

ritis honeste dissentire non potest, Pompejum autem maxime significat.

Cicero S. D. Lentulo Imp.

Perjucunda mihi fuerunt litteræ tuæ, ex quibus intellexi, te perspicere meam in te pietatem; quid enim dicam benevolentiam, cum illud ipsum gravissimum, et sanctissimum nomen pietatis levius mihi meritis ergà me tuis esse videatur? Quod autèm grata tibi mea ergà te studia scribis esse: facis tu quidè abundantia quadam amoris, ut etiam grata sint ea, quæ prætermitti sine nefario scelere non possunt: tibi autèm multò notior, atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo disjuncti fuimus, et una, et Romæ fuissimus. Nam in eo ipso, quod te ostendis esse facturum, quodque et in primis potest, et ego à te vehementer expecto, in sententiis senatoriis, et in omni actione, atque administratione reipubl. floruissemus; de qua ostendam equidè paulò post, qui sit meus sensus, et status: et rescribam tibi ad omnia, quæ quæris. Sed certè et ego te auctore amicissimo, ac sapientissimo, et tu me consiliario fortassè non imperitissimo, fideli quidè, et benevolo certè usus esses: quamquàm tua quidè causa te esse imperatorem, provinciamque benè gestis rebus cum exercitu victore obtinere, ut debeo, lætor; se certè, quid tibi ex me fructus debentur, eos uberiores, et præstantiores præsens capere potuisses: in eis verò ulciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meæ, partim invidere propter illius actionis amplitudinem, et gloriam, miri-

ficum me tibi comitem præbuissem; quamquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus, in te potissimum fractam illam, et debilitatam vim suam contulit: nostram vicem ultus est ipse sese: est ea enim conatus, quibus patefactis, nullam sibi in posterum non modo dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem etsi mallem in meis rebus esse expertum, quam etiam in tuis: tamen in molestia gaudeo, eandem fidem cognoscere hominum non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognoram; de qua ratione tota jam videtur mihi exponendi tempus dari; ut tibi rescribam ad ea, quæ quæris. Certiorem te per litteras scribis esse factum, me cum Cæsare, et cum Appio esse in gratia: teque id non reprehendete adscribis. Vatinius autem scire te velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim, et laudarim, quod tibi ut planius exponam, altius paulò rationem consiliorum meorum repetam necesse est. Ego me, Lentule, initio rerum, atque actionum tuarum non solum meis, sed etiam reipub. restitutum putabam: et quoniam tibi incredibilem quandam amorem, et omnia in te ipsum summa, ac singularia studia deberem; reipubl. quæ te in me restituendo multum adjuvisset, eum certè me animum meritò ipsum debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio civium, non aliquo ergà me singulari beneficio, debitum præstitissem. Hac me mente fuisse, et senatus ex me te consule audivit; et tu in nostris sermonibus, collocationibusque ipse vidisti; etsi jam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus, cum

te agente de reliqua nostra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obscura in me studia cernebam; nam neque de monumentis meis ab iis adjunctus es, à quibus debuisti; neque de vi nefaria, qua cum fratre eram domo expulsus: neque herculè in iis ipsis rebus, quæ quamquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessaria, tamen à me minimi putabantur, in meis damnis ex auctoritate senatus resarciendis, eam voluntatem, quam expectaram, præstitereunt. Quæ cum viderem (nequè enim erant obscura), non tamen tam acerba mihi hæc accidebant, quam erant illa grata, quæ fecerant. Itaque, quamquam et Pompejo plurimum, te quidem ipso prædicatore, ac teste, debebam; et eum non solum beneficio, sed amore etiam, et perpetuo quodam iudicio meo diligebam: tamen non reputans, quid ille vellet, in omnibus meis sententiis de republ. pristinis permanebam. Ego, sedente Cn. Pompejo, cum, ut laudaret P. Sextium, Pompejus introisset in urbem, dixissetque testis Vatinius, me, fortuna, et felicitate C. Cæsaris commotum, illi amicum esse cœpisse: dixi, me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis, victorisque anteferre: dixique eodem teste alio loco, eodem esse, qui Bibulum exire domo prohibuissent, et qui me coegissent. Tota verò interrogatio mea nihil habuit aliud nisi reprehensionem illius tribunatus: in qua omnia dicta sunt libertate, animoque maximo, de vi, de auspiciis, de domo, de regnorum; neque verò hac in causa modo, sed constantè sæpè in senatu; quin etiam, Marcellino, et Philippo coss. Nonis April. mihi est sena-

tus assensus, ut de agro Campano, frequenti senatu, Idibus Maiis referretur. Num potui magis in arcem illius causæ invidere? aut magis oblivisci temporum meorum, et meminisse actionum? Hac à me sententia dicta, magnus animorum motus est factus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum nunquam putaram. Nam hoc S. C. in meam sententiam facto, Pompejus, cum mihi nihil ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, et in Africam profectus est; eoque itinere Lucam ad Cæsarem venit: ubi multa de mea sententia quæstus est Cæsar; quippè qui etiam Revennæ Crassum ante vidisset, ab eoque in me esset incensus. Sanè moleste Pompejum id ferre constabat; quod ego cum audissem ex aliis, maxime ex meo fratre cognovi; quem cum in Sardina Pompejus paucis post diebus, quam Luca discesserat, convenisset; te, inquit, ipsum cupio: nihil opportunius potuit accidere; nisi cum Marco fratre diligenter egeris, dependendum tibi est, quod mihi pro illo spondidisti. Quid multa? quæstus est gravitèr: sua merita commemoravit: quid egisset sæpissimè de actis Cæsaris cum ipso meo fratre, quidque sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: sequè, quæ de mea salute egisset, voluntate Cæsaris egisse, ipsum meum fratrem testatus est, cujus causam, dignitatemque mihi ut commendaret, rogavit: ut eam non oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Hæc cum ad me frater pertulisset; et cum ante tamèn Pompejus ad me cum mandatis Vibullium misisset, ut integram mihi de causa Campana ad suum reditum rem servarem; collegi ipse me, et cum ipsa quasi

republ. collocutus sum; ut mihi tam multa pro se perperasso atque perfuncto concederet, ut officium meum, memoremque in benemeritis animum, fidemque fratris mei præstarem; eumque, quem bonum civem semper habuisset, bonum virum esse pateretur. In illis autèm meis actionibus, sententiisque omnibus, quæ Pompejum videbantur offendere, certorum hominum, quos jam debes suspicari, sermones referebantur ad me; qui cum illa sentirent in republ. quæ ego agebam, semperque sensissent: me tamèn non satisfacere Pompejo, Cæsaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se ajebant. Erat hoc mihi dolendum, sed multò illud magis, quod inimicum meum (meum autèm? immò vero legum, judiciorum, otii, patriæ, bonorum omnium) sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic, me præsentè, osculabantur, non illi quidèm ut mihi stomachum facerent, quem ego funditus perdididi, sed certè ut facere se arbitrarentur. Hic ego, quantum humano consilio efficere potui, circumspectis rebus meis omnibus, rationibusque subductis, summam feci cogitationum mearum omnium, quam tibi, si potero, breviter exponam. Ego, si ab improbis, et perditis civibus republ. teneri viderem, sicut et meis temporibus scimus, et nonnullis aliis accidisse accepimus: non modò præmiis (quæ apud me minimùm valent) sed ne periculis quidèm compulsus ullis (quibus tamèn moventur etiam fortissimi viri), ad eorum causam me adjungerem, ne si summa quidèm eorum in me merita constarent. Cum autèm in republ. Cn. Pompejus princeps esset (vir is, qui hanc

potentiam, et gloriam maximis in repub. meritis, præstantissimisque rebus gestis esset consecutus, cujusque ego dignitatis ab adolescentia fautor, in prætura autem, et in consulatu adjutor extitisssem) cumque idem auctoritate, et sententia per se, consiliis, et studiis tecum me audivisset; meumque inimicum, unum in civitate haberet inimicum: non putavi famam inconstantia mihi peritimescendam; si quibusdam in sententiis paulum me immutassem; meamque voluntatem ad summi viri, de meque optimè meriti, dignitatem aggregassem. In hac sententia complectendus erat mihi Cæsar, ut vides, in conjuncta, et causa, et dignitate. Hic multum valuit cum vetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, et Quinto fratri cum Cæsare fuisse; tum humanitas ejus, ac liberalitas, brevi tempore, et litteris, et officiis perspecta nobis, et cognita. Vehementè etiam res ipsa publica me movit, quæ mihi videbatur contentionem (præsertim maximis rebus à Cæsare gestis) cum illis viris nolle fieri, et ne fieret, vehementer recusare. Gravissimè autem me in hanc mentem impulit, et Pompeii fides, quam de me Cæsari dederat; et fratris mei, quam Pompejo. Erant præterea hæc animadvertenda in civitate, quæ sunt apud Platonem nostrum scripta divinitus. **QUALES** in repub. principes essent; tales reliquos solere esse cives. Tenebam memoria, nobis consulibus, ea fundamenta jacta ex Kalend. Januar. confirmandi senatus, ut neminem mirari oporteret, Nonis Decemb. tantum vel animi fuisse in illo ordine, vel auctoritatis. Idemque memineram, nobis privatis usque ad Cæsarem, et Bibulum coss. cum senten-

tia nostræ magnum in senatu pondus haberent, unum ferè sensum fuisse bonorum omnium. Postea, cum tu Hispaniam citeriorem cum imperio obtineres, neque resp. consules haberet, sed mercatores provinciarum, et seditionum servos, ac ministros; jecit quidam casus caput meum, quasi certaminis causa, in mediam contentionem, dissensionemque civilem. Quo in discrimine, cum mirifica senatus, incredibilis Italiae totius, singularis bonorum omnium consensus in me tuendo extitisset; non dicam, quid acciderit, (multorum est enim, et varia culpa) tantum dicam brevi, non mihi exercitum, sed duces defuisse. In quo, ut jam sit in iis culpa, qui me non defenderunt, non minor est in iis, qui reliquerunt: et si accusandi sunt, qui pertimuerunt, magis etiam reprehendendi, qui se timere simularunt. Illud quidem certè nostrum consilium jure laudandum est; quod meos cives, et à me servatos, et me servare cupientes, spoliatos ducibus, servis armatis objici noluerim; declararique maluerim, quanta vis esse potuisset in consensu bonorum, si iis pro me stante pugnare licuisset, cum, afflictum excitare potuissent: quorum quidem animum tu non perspexisti solum, cum de me ageres, sed etiam confirmasti, atque tenuisti. Qua in causa (non modò non negabo, sed etiam semper et meminero, et prædicabo libentè) usus es quibusdam nobilissimis hominibus, fortioribus in me restituendo, quam fuerant iidem in tenendo. Qua in sententia si constare voluissent, suam auctoritatem simul cum salute mea recuperassent: recreatis enim bonis viris consulatu tuo, et constantissimis, atque optimis actionibus

tuis excitatis, (Cn. Pompejo præsertim ad causam adjuncto, cum etiam Cæsar, rebus maximis gestis, singularibus ornatus, et nobis honoribus, ac iudiciis senatus, ad auctoritatem ejus ordinis adjungeretur) nulli improbo civi locus ad rempubl. violandam esse potuisset. Sed attende, quæ sint consecuta. Primum illa furta muliebrium feligionum; qui non plaris fecerat bonam deam; quam tres sorores, impunitatem est eorum sententiis assecutus, qui cum tribunus pleb. pœnas à seditioso cive per bonos viros iudicio persequi vellet, exemplum præclarissimum in posterum vindicandæ seditionis de repub. sustulerunt; iidemque postea non meum monumentum, (non enim illæ manubiz meæ, sed operis locatio mea fuerat) monumentum verò senatus, hostili nomine, et cruentis inustum litteris esse, passi sunt. Qui me homines, quod salvum esse voluerunt, est mihi gratissimum: sed vellem, non solum salutis meæ, quemadmodum medici; sed etiam ut alyptæ virium, et coloris rationem habere voluissent. Nunc, ut Apelles Veneris caput, et summa pectoris pulitissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit; sic quidam homines in capite meo solum elaborarunt, reliquum corpus imperfectum, ac rade reliquerunt. In quo ego spem fefelli non modò invidorum, sed etiam inimicorum meorum: qui de uno acerrimo et fortissimo viro, meoque iudicio, omnium magnitudinæ animi, et constantia præstantissimo, Q. Metello L. F. quondam falsam opinionem acceperunt: quem post reditum dicitant fracto animo, et demisso fuisse. Est verò probandum, qui et summa voluntate cesserit, et egrègia

animi alacritate abfuerit; nequè sanè redire curarit; eum ob id ipsum fractum fuisse animo, in quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum, singularem virum, constantia, et gravitate superasset. Sed, quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur; de me idem cogitabant, abjectiore animo me futurum: cum resp. majorem etiam mihi animum, quam unquam habuissem, daret: quæ jam declarasset, sese non potuisse me uno cive carere: cumque Metellum unius tribuni pl. rogatio, me universa resp. duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente consule, comitiis centuriatis, cunctis ordinibus, hominibusque incumbentibus, omnibus denique suis viribus recuperasset. Neque verò ego mihi postea quidquam assumpsi. Neque hodiè assumo, quod quemquam malevolentissimum jure possit offendere: tantum enitor, ut nequè amicis, nequè etiam alienioribus opera, consilio, labore desim. Hic meæ vitæ cursus offendit eos fortasse, qui splendorem, et speciem hujus vitæ intuentur, solitudinem autem, et laborem perspicere non possunt. Illud verò non obscure quæruntur in meis sententiis, quibus ornem Cæsarem, quasi desciverim à pristina causa. Ego autem cum illa sequor, quæ paulo antè proposui, tum hoc non in postremis, de quo cœperam exponere. Non offendes eundem bonorum sensum, Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, nonnunquam postea interruptus, et afflicus ante te consulem, re-creatus abs te totus est; nunc ab iis, à quibus tuendus fuerat, derelictus: idque non solum fronte, atque vultu (quibus simulatio facillimè susti-

netur) ii declarant, qui tum nostro illo statu optimates nominabantur, sed etiam sententia sæpè jam, tabellaque docuerunt. Itaque tota jam sapientium civium, (qualem me et esse, et numerari volo) et sententia, et voluntas mutata esse debet. Id enim jubet idem ille Plato, quem ego auctorem vehementer sequor: TANTUM contendere in repub. quantum probare tuis civibus possis: vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere. Atque hanc quidem ille causam sibi ait non attingendæ reip. fuisse, quòd cum offendisset populum atheniensem propè jam desipientem senectute; cumque eum nec persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset; cum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quòd, neque desiciente populo, neque integra re mihi ad consulendum, capesserem ne reimp. implicatus tenebar: sed lætatus tamèn sum, quòd mihi liceret in eadem causa utilia, et cuiusvis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quædam, et divina Cæsaris in me, fratremque meum liberalitas: qui mihi, quascumque res gereret, tuendus esset; nunc in tanta felicitate, tantisque victoriis, etiamsi in nos non is esset, qui est, tamen ornandus videretur. Sic enim te existimare velim, cum à vobis meæ salutis auctoribus discesserim, neminem esse, cujus officiis me tam esse devinctum non solum confitear, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui, facilia sunt ea, quæ à me de Vatinio, et de Crasso requiris. Nam de Appio, quod scribis, sicut de Cæsare, te non reprehendere, gaudeo tibi consilium probari meum. De Vatinio autem, primùm reditus inter-

cesserat in gratiam per Pompejum, statim ut ille prætor est factus; cum quidem ego ejus petitionem gravissimis in senatu sententiis oppugnassem, nequè tam illius lædendi causa, quam defendendi, atque ornandi Catonis: post autem Cæsaris, ut illum defenderem, mira contentio est consecuta. Cur autem laudarim, peto à te, ut id à me neve in hoc reo, neve in aliis requiras; ne tibi ego idem reponam, cum veneris: tametsi possum vel absentem. Recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miseris. Nec hoc pertimueris; nam à me ipso laudantur, et laudabuntur iidem. Sed tamèn defendendi Vatinii fuit etiam ille stimulus, de quo in iudicio, cum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in eunucho parasitus suaderet militi:

*Ubi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. Si quando illa dicet, Phædriam
Commessatum intromittamus: tu Pamphilam
Cantatum provocemus. Si laudabit hæc
Illius formam: tu hujus contrà. Denique
Par pro pari referto, quod eam mordeat.*

Sic petivi à iudicibus, ut quoniam quidam nobiles homines, et de me optimè meriti, nimis amarent inimicum meum; meque inspectante sæpè eum in senatu modò severè seducerent, modò familiaritèr, atque hilarè amplexarentur; quoniamque illi haberent suum Publum, darent mihi ipsi alium Publum, in quo possem eorum animos, mediocritèr lacessitus, levitèr repungere. Neque solum dixi, sed etiam sæpè facio, diis, hominibusque approbantibus. Habes de Vatinio: cognos-

ce de Crasso. Ego, cum mihi cum illo magna jam gratia esset, quod ejus omnes gravissimas injurias, communis concordia causa, voluntaria quadam oblivione contriveram, repentinam ejus defensionem Gabinii, quem proximis superioribus diebus acerrimè oppugnasset, tamèn, si sine ulla mea contumelia suscepisset, tulissem: sed cum me disputantem, non lacescentem, læsisset: exarsi, non solum præsentem, credo, iracundia, (nam eam tam vehemens fortasse non fuisset) sed cum inclusum illum odium multarum ejus in me injuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamèn insciente me fuisset, omne repente apparuit. Quo quidèm tempore ipso quidam homines, et iidem illi, quos sæpè nutu, significationeque appello, cum se maximum fructum cœpisse dicerent ex libertate mea, meque tum denique sibi esse visum reipub. qualis fuisset, restitutum; cumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tulisset: gaudere se dicebant, mihi et illum inimicum, et eos, qui in eadem causa essent, nunquam amicos futuros. Quorum iniqui sermones cum ad me per homines honestissimos perferrentur, cumque Pompejus ita contendisset, ut nihil unquam magis, ut cum Crasso redirem in gratiam; Cæsarque per litteras maxima se molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solum rationem meorum, sed etiam naturæ: Crassusque, ut quasi testata populo R. esset nostra gratia, penè à meis laribus in provinciam, est profectus. Nam cum mihi condixisset, cœnavit apud me in mei generi Crassipedis hortis. Quamobrem ejus causam (quod te scribis audisse)

magna illius commendatione susceptam, defendi in senatu, sicut mea fides postulabat. Accepisti, quibus rebus adductus, quamque rem, causamque defenderim, quique meus in repub. sit pro mea parte capessenda status. De quo sic velim statuas, me hæc eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia, ac libera fuissent. Nam neque pugnandum arbitraret contra tantas opes; neque delendum, etiam si id fieri possèt, summorum civium principatum; neque permanendum in una sententia, conversis rebus, ac bonorum voluntatibus immutatis, sed temporibus assentiendum. NUNQUAM enim præstantibus in repub. gubernanda viris laudata est in una sententia perpetua permansio. Sed, ut in navigando tempestati obsequi artis est, etiam si portum tenere non queas; cum verò id possis, mutatâ velificatione, assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem cœperis, potiùs quam eo commutato, quo velis tamèn pervenire: sic, cum omnibus nobis in administranda repub. propositum esse debeat (id quod à me sæpissimè dictum est) cum dignitate otium; NON idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus. Quamobrem, ut paulò antè posui, si essent omnia mihi solutissima, tamèn in rep. non alius essem, atque nunc sum. Cum verò in hunc sensum et alliciar beneficiis hominum, et compellar injuriis; facile patior ea me de repub. sentire, ac dicere, quæ maximè cum mihi, tum etiam reipub. rationibus putem conducere. Apertiùs autem hæc ago, ac sæpiùs, quod et Quintus frater meus legatus est Cæsaris; et nullum meum minimum dictum, non modò factum, pro Cæsare intercessit, quod

ille non ita illustri gratia exceperit, ut ego eum mihi devinctum putarem. Itaque ejus omni et gratia, quæ summa est; et opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor, ut meis. Nec mihi aliter potuisse videor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cum præsiidiis iis, quæ semper habui, nunc etiam potentium benevolentiam conjunxissem. His ego consiliis si te præsentem habuissem (ut opinio mea fert) essem usus eisdem. Novi enim temperantiam, et moderationem naturæ tuæ: novi animum cum mihi amicissimum, tum nulla in cæteros malevolentia suffusum; contraque cum magnum, et excelsum, tum etiam apertum, et simplicem. Vidi ego quosdam in te tales, quales tu eosdem in me videre potuisti. Quæ me moverunt, movissent eadem te profectò. Sed, quocumque tempore mihi potestas præsentis tui fuerit, tu eris omnium moderator consiliorum meorum: tibi erit eidem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ. Me quidem certè tuarum actionum, sententiarum, voluntatum, rerum denique omnium socium, comitemque habebis: neque mihi in omni vita res tam erit ulla proposita, quam ut quotidie vehementius, te de me optimè meritum esse, latere. Quod rogas ut mea tibi scripta mittam, quæ post discessum tuum scripserim: sunt orationes quædam, quas Menocrito dabo; neque ita multæ, ut pertimescas. Scripsi etiam (nam etiam ab orationibus disjungo me ferè, referoque ad mansuetiores musas, quæ me maximè sicut jam à prima adolescentia, delectarunt) scripsi igitur Aristotelico more, quemadmodum quidem volui, tres libros in disputatione, ac dialogo de oratore: quos arbitror

Lentulo tuo fore non inutiles: abhorrent enim à communibus præceptis, et omnem antiquorum et Aristotelicam, et Isocraticam rationem oratoriam complectuntur. Scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis: quos jam pridem ad te misissem, si esse edendos putassem: sunt enim testes, et erunt sempiterni meritorum erga me tuorum, meæque in te pietatis. Sed quia verebar non eos, qui se læsos arbitrarentur, (etenim id feci parè, ac mollitè) sed eos, quos erat infinitum benè de me meritos omnes nominare, non misi. Quos tamèn ipsos libros si quem, cui rectè committam, invenero, curabo ad te perferendos. Atque istam quidem partem vitæ, consuetudinisque nostræ totam ad te defero. Quantum litteris, quantum studiis, veteribus nostris delectationibus, consequi poterimus; id omne ad arbitrium tuum, qui hæc semper amasti, libentissimè conferemus. Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæque mihi commendas, ea tantæ mihi curæ sunt, ut me nolim admoneri; rogari verò sine magno dolore vix possim. Quod de Quinti fratris negotio scribis, te priore ætate, quòd morbo impeditus in Ciliciam non transieris, conficere non potuisse; nunc autem omnia facturum, ut conficias: id scito esse ejusmodi, ut frater meus verè existimet, adjuncto isto fundo, patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, et de Lentuli tui, nostrique studiis, et exercitationibus, velim quàm familiarissimè certiore, et quàm sæpissimè facias: existimesque neminem cuiquam neque cariorem, neque jucundio rem unquam fuisse, quàm te mihi: idque, me, non modò ut tu sen-

tias, sed ut omnes gentes etiam, ut posteritas omnis intelligat esse facturum. Appius in sermonibus antea dictitabat, postea dixit etiam in senatu palam, sese, si licitum esset, legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega provinciam: si curiata lex non esset, separaturum cum collega, tibi que successurum: legemque curiatam consuli ferri opus esse, sibi necesse non esse: se, quoniam ex S. C. provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introisset. Ego, quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio: varias esse opiniones intelligo. Sunt qui putent, posse te non decedere, quod sine lege curiata tibi succedatur: sunt etiam, qui, si decedas, à te relinqui posse, qui provinciam præsit. Mihi non tam de jure certum est (quamquam ne id quidem valde dubium est) quam illud, ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, liberalitatem, qua te scio libentissimè solere frui, pertinere, te sine ulla mora provinciam successorì concedere; præsertim cum sine suspitione tuæ cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare: ego utrumque puto meum esse, et, quid sentiam, ostendere; et, quod feceris, defendere.

SCRIPTA jam epistola superiore, accepi tuas litteras de publicanis: quibus æquitatem tuam non potui non probare. Facilitate autem, quod vellem, consequi potuisses, ne ejus ordinis, quem semper ornasti, rem aut voluntatem offenderes. Equidem non desinam tua decreta defendere. Sed nosti consuetudinem hominum: scis quam graviter inimici illi ipsi Q. Scævola fuerint. Tibi ta-

mèn sum auctor, ut quibus rebus possis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. Id etsi difficilè est, tamèn mihi videtur esse prudentiæ tuæ. Vale.

ARGUMENTUM.

Focosa est epistola, et salibus referta; extrà jocum hoc se egisse gratias Lentulo Ciliciam administranti: hortatur etiam, ut Romam redeat.

M. T. C. L. Valerio Jurisconsulto S. D.

Cur enim tibi hoc non gratificer, nescio: præsertim cum his temporibus audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi por litteras tuo nomine gratias diligenter: sed tu velim desinas jam nostris litteris uti, et nos aliquandò revisas, et ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quam istic, ubi solus sapere videare. Quamquam qui istinc nunc veniunt, partim te superbum esse dicunt, quòd mihi respondeas: partim contumeliosum, quòd malè respondeas. Sed jam cupio tecum coram jocari. Quarè fac, ut quamprimùm venias; neque in Apuliam tuam accedas, ut possimus, saluum te venisse, gaudere. Nam, illò si veneris, tamquam Ulysses, cognosces tuorum neminem. Vale.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM

AD CURIONEM ET ALIOS,

LIBER II.

ARGUMENTUM.

Quatuor partes habet hæc epistola. Primum accusatus à Curione, quòd minus sæpe scriberet, excusationem affert, cum officii sui commemoratione. Deinde dolorem suum ex illius absentia, et ex ejusdem dignitate lætitiã narrat. Tertio loco ad laudem, et virtutem hortatur. Postremò commendat illi suam senectutem. Misit autem Cicero in Asiam has omnes epistolas ad Curionem quæstorem præter ultimam, quæ incipit: Sera gratulatio, quam scripsit in provincia romana ad Curionem tribunum pl.

M. Cicero S. D. Curioni.

Quamquàm me nomine negligentia suspectum tibi esse doleo; tamen non tam mihi molestum fuit accusari abs te officium meum, quam jucundum requiri: præsertim cum, in quo accusabar, culpã vacarem: in quo autem desiderare te significabas meas litteras, præ te ferres perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem, et optatum amo-

rem tuum. Equidèm neminem prætermisi, quem quidèm ad te perventurum putarem, cui litteras non dederim. Etenim quis est tam in scribendo impiger, quàm ego? à te verò bis, terve ad summum, et eas perbreves accepi. Quare si iniquus es in me iudex, condemnabo eodem ego te crimine: sin me id facere noles; te mihi æquum præbere debebis. Sed de litteris hactenùs. Non enim vereor, ne non scribendo te expleam; præsertim si in eo genere studium meum non aspernabere. Ego, te abfuisse tandiù à nobis, et doleo, quòd carui fructu jucundissimæ consuetudinis tuæ: et lætor, quod absens omnia cum maxima dignitate es consecutus: quodque in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondit. Breve est, quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit. Tanta est expectatio vel animi, vel ingenii tui, ut ego te obsecrare, obtestarique non dubitem, sic ad nos confirmatus revertare, ut, quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere, ac tueri possis. Et quoniam meam tuorum ergà me meritorum memoriam nulla unquam delebit oblivio; te rogo, ut memineris, quantæcumque tibi accessiones fient et fortunæ, et dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis, atque amantissimis consiliis paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, ut ætas nostra jam in-
gravescens in amore, atque in adolescentia con-
quiescat tua. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolatur Curionem in obitu patris, seque illi parentis futurum loco pollicetur.

Cicero S. D. Curioni.

Gravi teste privatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo clarissimo viro: qui, cum suis laudibus, tum verò te filio, superasset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te ante videret, quam è vita discederet. Sed spero nostram amicitiam non egere testibus. Tibi patrimonium dii fortunent: me certè habebis, cui charus æquè sis, et perjucundus, ac fuisti patri. Vale.

ARGUMENTUM.

Dissuadet à muneribus dandis in funere patris; dare autem populo solèbat gladiatorium munus.

Cicero S. D. Curioni.

Rupæ studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quidquam te absente fieri, quòd tibi, cum venisses, non esset integrum. Equidè quid sentiam, aut scribam ad te postea pluribus: aut, ne ad eam meditare, imparatum te offendam, coràmque contra istam tuam rationem, meam dicam, ut aut te in meam sententiam adducam, aut certè testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim: ut si quandò (quod nolim) displicere tibi tuum consilium cœperit, possis meum recordari. Brevi tamèn sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut, iis bonis,

quæ tibi natura, studio, fortuna data sunt, faciliùs omnia, quæ sunt in rep. amplissima, consequi possis, quàm muneribus: quorum neque facultatem quisquam admiratur, (est enim copiarum, non virtutis) neque quisquam est, quin satietate jam defessus sit. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiæ meæ; quare omnem hanc disputationem in adventum tuum differo. Summa scito in spectatione te esse: eaque à te expectari, quæ à summa virtute, summoque ingenio expectanda sunt. Ad quæ si es, ut debes, paratus (quod ita esse confido) plurimis, maximisque muneribus, et nos amicos, et cives tuos universos, et rep. afficies. Illud profectò cognosces, mihi te neque chariorem, neque jucundiorum esse quemquam. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur Curionem ad studium summae laudis; quod exoriente jam bello civili timeat, ne se ad improbos cives, deserta rep. conferat; quod evenit: grandi etiam ære alieno à Cæsare liberatus, à senatu ad populum transiit.

Cicero S. D. Curioni.

Epistolarum genera multa esse non ignoras: sed unum illud certissimum, cujus causa inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset. Hujus generis litteras à me profectò non expectas. Tuarum enim rerum domesticarum habes et scriptores, et nuntios: in meis autem rebus nihil est sanè novi. Reliqua sunt epistolarum

genera duo, quæ me magnoperè delectant; unum familiare et jocosum; alterum severum et grave. Utro me minus deceat uti non intelligo. Iocerne tecum per litteras? civem meherculè non puto esse, qui temporibus his redire possit. An graviùs aliquid scribam? quid est, quod possit gravitèr à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de rep.? Atque in hoc genere hæc mea causa est, ut neque ea, quæ nuñc sentio, velim scribere. Quamobrèm, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar ea clausula, qua soleo; teque ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi gravis adversaria constituta, et parata incredibilis quædam expectatio; quam tu una re facillimè vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus eæ laudes comparantur: in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse confiderem; et hoc, quidquid attigi, non feci inflammandi tui causa, sed testificandi amoris mei. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Curioni quod et Romæ non sit, ubi multa contra rempub. committantur: et ibi sit, ubi ex recte factis magnam laudem consequatur. Postremò eum ad suscipiendam rempublicam hortatur.

Cicero S. D. Curioni.

Hæc negotia quomodò se habeant, ne epistola quidè audeo narrare tibi; etsi, ubicumquè es, (ut scripsi ad te antea) in eadem es navi: tamèn, quod abes, gratulor: vel quia non vides ea, quæ nos; vel quòd excelsò et illustri loco sita sit laus

tua in plurimorum et sociorum, et civium conspectu: quæ ad nos nec obscuro, nec vario sermone, sed et clarissima, et una omnium voce perfertur. Unum illud nescio, gratuler ne tibi, an timeam, quòd mirabilis est expectatio redditus tui: non quòd verear, ne tua virtus opinioni hominum non respondeat: sed meherculè, ne cum veneris, non habeas jam, quod cures: ita sunt omnia debilitata jam, et propè extincta. Sed hæc ipsa, nescio, rectè ne sint litteris commissa. Quare cætera cognosces ex aliis. Tu tamèn, sive habes aliquam spem de rep. sive desperas; ea para, meditare, cogita, quæ esse in eo cive, ac viro debent; qui sit temp. afflictam, et oppressam miseris temporibus, ac perditis moribus, in veterem dignitatem ac libertatem vindicaturus. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat summo studio T. Annium Milonem ad petitionem consulatus: et ut impetret, quod vult, nihil omittit, quod in genere commendatio requiri possit.

Cicero S. D. Curioni.

Nondum erat auditum, te ad Italiam adventare, cum Sex. Villium, Milonis mei familiarem, cum his ad te litteris misi: sed tamen, cum appropinquare tuus adventus putaretur, et te jam ex Asia Romam versus profectum esse constaret; magnitudo rei fecit, ut non vereremur, ne nimis cito mitteremus; cum has quam primum ad te perferri litteras magnoperè vellemus. Ego, si mea in te essent officia solum, Curio; tanta, quanta magis à te

ipso prædicari, quàm à me ponderari solent; ve-
recundius à te, si qua magna res mihi petenda es-
set, contenderem. Grave est enim homini pudenti,
petere aliquid magnum ab eo, de quo se benè me-
ritum putet: ne id, quod petat, exigere magis,
quàm rogare; et in mercedis potiùs, quàm bene-
ficii loco numerare videatur; sed quia tua in me,
vel nota omnibus, vel ipsa novitate meorum tem-
porum, clarissima, et maxima beneficia extite-
runt. Estque animi ingenui, cui multùm debeas,
eidem plurimùm velle debere: non dubitavi id à
te per litteras petere, quod mihi omnium esset
maximum, maximèque necessarium. Neque enim
sum veritus, ne sustinere tua in me, vel innume-
rabilia beneficia non possem; cum præsertim con-
fiderem, nullam esse gratiam tantam, quam non
animus meus, vel in accipiendo capere, vel in re-
munerando, cumulandoque illustrare posse. Ego
omnia mea studia, omnem operam, curam, indus-
triam, cogitationem, mentem deniquè omnem in
Milonis consulatu fixi et locavi: statuiquè, in eo
me non officii solum fructum, sed etiam pietatis
laudem debere quærere. Neque verò cuiquam sa-
lutem, ac fortunas suas tantæ curæ fuisse unquam
puto, quantæ mihi sit honos ejus, in quo omnia
mea posita esse decrevi. Huic te unum tanto ad-
jumento esse, si volueris, posse intelligo, ut ni-
hil sit præterea nobis requirendum. Habemus hæc
omnia; bonorum studium conciliatum ex tribuna-
tu, proptèr nostram (ut spero te intelligere) cau-
sam, vulgi ac multitudinis, propter magnificen-
tiam munerum, liberalitatemque naturæ: juven-
tutis, et gratiosorum in suffragiis, propter ipius

excellentem in eo genere, vel gratiam, vel dili-
gentiam; nostram suffragationem si minus poten-
tem, at probatam tamèn, et justam, et debitam,
et propterea fortassè etiam gratiosam. Dux nobis
et auctor opus est, et eorum ventorum quos pro-
posui, moderator quidam, et quasi gubernator.
Qui si ex omnibus unus optandus esset, quem
tecum conferre possemus, non haberemus. Quam-
obrem, si me memorem, si gratum, si bonum vi-
rum, vel ex hoc ipso, quòd tam vehementèr de
Milone laborem, existimare potes: si dignum de-
niquè tuis beneficiis judicas; hoc à te peto, ut
subvenias huic meæ sollicitudini, ut huic meæ lau-
di, vel, (ut veriùs dicam) propè salutem tuam stu-
dium dices. De ipso T. Annio tantùm tibi polli-
ceor, te majoris animi, gravitatis, constantiæ, be-
nevolentia erga te, si complecti hominem volue-
ris, habiturum esse neminem; mihi verò tantùm
decoris, tantùm dignitatis adjunxeris, ut eundem
te facilè agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris
in salute. Ego, ni te videre scirem, cum hæc ad
te scriberem, quantum officii sustinerem, quanto-
perè mihi esset in hac petitione Milonis omni non
modo contentione, sed etiam dimicatione elabo-
randum, plura scriberem. Nunc tibi omnem rem,
atque causam, mequè totum commendo atque tra-
do. Unum hoc sic habeto: si à te hanc rem im-
petraro, me panè plus tibi, quàm ipsi Miloni, de-
biturum. Non enim mihi tam mea salus chara fuit,
in qua præcipuè sum ab illo adjutus, quàm pietas
erit in referenda gratia jucunda. Eam autèm unius
tui studio me assequi posse confido. Vale.

ARGUMENTUM.

Hanc scripsit in Cilicia, cum esset proconsul. Gratulatur Curioni de tribunatu pl. Hortatur ad boni civis officium. De sacerdotio Curionis quiddam interserit. Postremò rogat ne quid sibi temporis prorogari ad provinciæ administrationem patiatur.

M. Cicero procos. S. D. Curioni trib. pl.

Sera gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentia prætermissa est; longè enim absum, audio serò. Sed tibi et gratulor, et, ut sempiternæ laudi tibi sit iste tribunatus, exopto: teque hortor, ut omnia gubernes et moderere prudentia tua; ne te auferant aliorum consilia. Nemo est, qui tibi sapientiùs suadere possit te ipso: nunquàm labere, si te audies: non scribo hoc temerè, cui scribam, video: novi animum, novi consilium tuum; non vereor, ne quid timidè, ne quid stultè facias: si ea defendes, quæ ipse recta esse senties. Quòd in id reip. tempus non incidetis, sed veneris (iudicio enim tuo, non casu, in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum) profectò vides, quanta vis in rep. temporum sit, quanta varietas rerum, quàm incepti exitus, quàm flexibiles hominum voluntates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito quin cogites. Sed, amabo te, cura, et cogita nihil novi, sed illud idem, quod initio scripsi: tecum loquere; te adhibe in consilium; te audi; tibi obtempera; alteri, qui meliùs dare consilium possit;

quàm tu, non facilè inveniri potest: tibi verò ipsi certè nemo meliùs dabit. Dii immortales! cur ergò non adsum vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum? tametsi hoc minimè tibi deest: sed tamèn efficeret magnitudo, et vis amoris mei, consilio te ut posseim juvare. Scribam ad te plura aliàs. Paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios, ut, quoniam sanè feliciter, et ex mea sententia temp. gessimus, unis litteris totius ætatis res gestas ad senatum præscriberem. De sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quamque difficili in re, atque causa, cognosces ex iis litteris, quas Trasoni, liberto tuo, dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia, meaue item in te singulari, rogo, atque oro, ne patiare mihi quidquam ad hanc provincialem molestiam temporis prorogari; præsens tecum egi, cum te tribunum pl. isto anno fore non putarem: itemque petivi sæpiùs per litteras, sed tum quasi à senatore nobilissimo, et adolescente gratiosissimo, nunc à tribuno pl. et à Curione tribuno; non ut decernatur aliquid novi, quod solet esse difficiliùs; sed ut ne quid novi decernatur, et ut S. C. et leges defendas; eaque mihi conditio maneat, qua profectus sum. Hoc te vehementèr etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Levitèr Cælium objurgat. Qui commentarium mississet refertum levissimis rebus; cum hortatur ad amicitiam Pompeii; emergente etiam belli civilis

initio. Addit de suo in provinciam itinere, extremo ne sibi provincia tempus prorogetur.

Cicero procos. S. D. M. Cælio Rufo.

Quid? tu me hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorum compositiones, ut vadimonia dilata, ut Chresti compilationem mitteres, et ea, quæ nobis, cum Romæ sumus, narrare nemo audeat? vide, quantum tibi meo iudicio tribuam (nec meherculè injuria: enim te adhuc neminem cognovi) ne illa quidem curo mihi scribas, quæ maximis in rebus reipub. geruntur quotidie, nisi quid ad me ipsum pertinebit; scribent alii: multi nuntiabunt, perferet multa etiam ipse rumor. Quare ego nec præterita, nec præsentia abs te, sed ut ab homine longè in posterum prospiciente, futura expecto: ut, ex tuis litteris cum formam reip. viderim, quale ædificium futurum sit, scire possim. Neque tamèn adhuc habeo, quod te accussem: neque enim fuit; quod tu plus providere posses, quam quivis nostrum, in primisque ego, qui cum Pompejo complures dies nullis in aliis, nisi de rep. sermonibus versatus sum: quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt. Tantùm habeto, civem egregium esse Pompejum, et ad omnia, quæ providenda sunt in rep. et animo et consilio paratum. Quare da te homini: complectetur, mihi crede. iam iidem illi et boni et mali cives videntur, qui nobis videri solent. Ego, cum Athenis decem ipsos dies fuissem, multumque mecum Gallus noster Caninius, proficiscerbar inde pridie Non. Quinct. cum hoc ad te litterarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatis-

simâ esse cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis provinciæ prorogetur. In eo mihi sunt omnia. Quid, quando et quomodo, et per quos agendum sit, tu optimè constitues. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Cælio, quod superatis competitoribus, ædilis curulis designatus sit.

Cicero procos. S. D. M. Cælio Rufo, ædili cur. des.

Primum tibi, ut debeo, gratulor; lætorque cum præseati, tum etiam sperata tua dignitate; seriùs, non negligentia mea, sed ignorantione rerum omnium; in his enim sum locis, quò et propter longinquitatem, et propter atrocinita tardissimè omnia perferuntur. Et cum gratulor, tum vero, quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, quod ita factum sit, ut dederis nobis, quemadmodùm scripseras ad me, quem semper ridere possemus. Itaque cum primum audiivi, ego ille ipse factus sum (scis quem dicam) egique omnes illos adolescentes, quos ille jactitabat; difficile est loqui. Te autèm contemplans absentem; et quasi tecum coram loquerer: non ædepòl quantam egeris rem, neque quantum facinus feceris, quod quia præter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud: incredibile hoc factu obicitur; repente verò inaccessi omnibus lætitiis. In quo cum objurgarer, quòd nimio gaudio pœnè desiperem; ita me defendebam: habeo voluptatem animi nimiam. Quid quæris? dum illum rideo, pœnè sum factus ille. Sed hæc pluribus, multaque alia et de te, et ad te, cum primum ero aliquid nactus otii. Te verò, mi

Rufe, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meæ, ultorem non modò inimicorum, sed etiam invidorum meorum: ut eos partim scelorum suorum, partim etiam ineptiarum poeniteret. Vale.

ARGUMENTUM.

Queri videtur de tabellariis epistolas non reddentibus, re vera Caelium negligentia accusat, tum sua gesta magnifice narrat.

Accusatoria, narratoria.

Cicero imp. S. D. Rufo, ædili cur. des.

Tu vide quàm ad me litteræ non perferantur; non enim adduci possum, ut abs te, postea quàm ædilis factus es, nullas putem datas, præsertim cum esset tanta res, tantæ gratulationes de te; quia quod sperabam, de Hillo (balbus enim sum) quod non putaram. Atqui sic habeto, nullam me epistolam accepisse tuam post comitia ista præclara, quæ me lætitia extulerunt. Ex quo vereor, ne idem eveniat in meas litteras: equidèm nunquam domum nisi unam epistolam, quin esset ad te altera: nec mihi est te jucundius quidquam, nec charius. Sed balbi non sumus: ad rem redeamus. Ut optasti ita est: velles enim, ais, tantummodò ut haberem negotii, quod esset ad laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copiis nostris, ergo ita accidit. Nam partico bello nuntiato, locorum quibusdam angustiis, et natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, satis probè ornatum auxiliis, et quadam auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis nostri. Multum est enim

in his locis: hiccine est ille, qui urbem? quem senatus? nosti cætera. Cum venissem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis est, divisus aquarum divortiis, Cassius noster, quod mihi magnæ voluptati fuit, feliciter ab Antiochia hostem rejecerat. Bibulus provinciam acceperat: interea cum meis copiis omnibus vexavi Amanienses hostes sempiternos; multi occisi, capti: reliqui dissipati. Castella munita, improviso adventu capta et incensa. Ita victoria justa imperator appellatus apud Issum; quo in loco sæpè, ut ex te audivi, Clitarchus tibi narravit, Darium ab Alexandro esse superatum: abduxi exercitum ad infestissimam Ciliciæ partem. Ibi quintum et vigesimum jam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimum Pindenissum, tantis opibus, tantoque negotio, ut mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi nomen oppidi. Quod si, ut spero, cepero; tum verò litteras publicè mittam. Hæc ad te in præsentì scripsi, ut speres te assequi id, quod optasti. Sed, ut redeam ad Parthos; hæc ætas habuit hunc exitum satis felicem: ea, quæ sequitur, magno est in timore. Quarè, mi Rufe, vigila. Primum ut mihi succedatur: sin id erit, ut scribis, et ut ego arbitror, spissius; illud, quod facile est, ne quid mihi temporis pro-rogetur. De rep. ex tuis litteris, ut antea tibi scripsi, cum præsentia, tum etiam futura magis expecto. Quarè, ut ad me omnia quàm diligentissimè perscribas, te vehementer rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Suum declarat urbis desiderium; et pantheras ait non posse capi quas Cælius ædilis petierat, ut in suis ludis populo ostenderet.

Petitoria, officiosa.

Cicero imp. S. D. Cælio ædili cur.

Putaresne unquam accidere posse, ut mihi verba deessent, nequè solùm ista vestra oratoria, sed hæc etiam levia nostratia? Desunt autem propter hanc causam, quòd mirifice sum sollicitus, quidnam de provinciis decernatur. Mirum me desiderium tenet urbis, incredibile meorum, atque in primis tui; satietas autem provinciæ, vel quia videmur eam famam consecuti, ut non tam accessio quærenda, quam fortuna metuenda sit; vel quia totum negotium non est dignum viribus nostris, qui majora onera in rep. sustinere et possimus et soleamus: vel quia belli magni timor impendit: quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus. De pantheris per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter; sed mira paucitas est: et eas, quæ sunt, valdè ajunt queri, quòd mihi cuiquam insidiarum in mea provincia, nisi sibi fiat. Itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra provincia decedere. Sed tamen sedulo fit, et in primis à Patisco: quidquid erit, tibi erit; sed quid esset, planè nesciebamus: mihi meherculè magnæ curæ est ædilitas tua. Ipsa dies me admonebat: scripsi enim hæc ipsis Magalensibus. Tu velim ad me de omni reip. statu quàm di-

ligentissimè præscribas, ea enim certissima putabo, quæ ex te cognovero. Vale.

ARGUMENTUM.

Litteras à Cælio requirit de rebus urbanis; et hortatur eum, ut urbanos potius magistratus sequatur, quam provinciales.

Horatoria.

Cicero imp. S. D. Cælio ædili cur.

Solicitus equidem eram de rebus urbanis; ita tumultuosæ conciones, ita molestæ quinquatrus afferebantur; nam citeriora nondùm audiebamus. Sed tamen nihil me magis sollicitabat, quàm in his molestiis non me, si qua ridenda essent, ridere tecum. Sunt enim multa: sed ea non audeo scribere. Illud moleste fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum litterarum. Quare etsi, cum tu hæc leges, ego, jam annum munus confecero; tamen obviæ mihi velim sint litteræ tuæ, quæ me erudiant de omni rep. ne hospes plane veniam. Hoc melius quam tu, facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, à me cum Philone Pessinunte discessit. Iter habebam ad Dejotarum regem: quamquàm omnia nec benigna, nec copiosa cognoram. Urbem, mi Rufe, cole, et in ista luce vive. Omnis enim peregrinatio (quod ego ab adolescentia judicavi) obscura et sordida est iis, quorum industria Romæ potest illustris esse, quòd cum probe scirem, utinàm in sententia permansissem. Cum una meherculè ambulatiuncula, atque uno sermone nostro omnes fructus provinciæ non confere: spero me integritatis laudem consecutum;

non erat minor ex contemnenda, quam ex conservata provincia. Spes triumphi? inquis. Satis gloriose triumpharem, si non essem tandiu quidem in desiderio rerum mihi carissimarum. Sed, ut spero, propediem te videbo. Tu mihi obviam mitte epistolas te dignas. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet epistolæ Cælii, quæ nona est lib. 8. eam lege, si hujus argumentum, atque etiam interpretationem quæris.

Responsoria ad monitoriam.

Cicero imp. S. D. Cælio ædili cur.

Raras tuas quidem, (fortasse enim non perferuntur) sed suaves accipio litteras; vel quas proxime acceperam, quam prudentes! quam multi et officii, et consilii! Etsi omnia sic constitueram mihi agenda, ut tu admonebas; tamen confirmantur nostra consilia, cum sentimus, prudentibus, fideliterque suadentibus idem videri. Ego Appium (ut sæpe tecum locutus sum) valde diligo: meque ab eo diligi statim coeptum esse, ut simultatem deposuimus, sensi: nam et honorificus in me consul fuit, et suavis amicus, et studiosus studiorum etiam meorum. Mea verò officia ei non defuisse, tu es testis, quoniam, ut opinor, accedit Phania. Et mehercule etiam plaris eum feci, quod te amari ab eo sensi: jam me Pompeii totum esse scis: Brutum à me amari intelligis. Quid est causæ, cur mihi non sit in optatis, complecti hominem florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis,

propinquis, affinibus, amicis; collegam meum præsertim, et in ipsa collegii laude et scientia, et studiosum mei? Hæc eo pluribus scripsi, quod mihi significabant tuæ littæ subdubitare, qua essem erga illum voluntate: credo te audisse aliquid, falsum est, mihi crede, si quid audisti. Genus institutorum, et rationum mearum, dissimilitudinem nonnullam habet cum illius administratione provinciarum. Ex eo quidam suspicati fortasse sunt, animorum contentione, non opinionum dissensione me ab eo discrepare. Nihil autem feci unquam, neque dixi, quod contra illius existimationem esse vellem. Post hoc negotium autem et temeritatem nostri Dolabellæ, deprecatorum me pro illius periculo præbeo. Erat in eadem epistola, veteris civitatis; gaudebam sane, et congelasse nostrum amicum lætabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. Quid ais? Cæsarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret præter me? nam, ita vivam, putavi. Dii immortales, quam ego risum nostrum desidero! Mihi erat in animo, quoniam jurisdictionem confeceram; civitates locupletaram; publicanis etiam superioris lustræ reliqua sine sociorum ulla querela conservaram: privatis, summis, infimis fueram jucundus; proficisci in Ciliciam Nonis Maiis, et, cum primum æstiva attigissem, militare rem collocassem, decedere ex S. C. Cupio te ædilem videre: miroque desiderio me urbs afficit, et omnes mei, tuque in primis. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Fabium à quinque rebus; bonitate, doctrina, ingenio, modestia, amicitia sua.

Commendatoria.

Cicero imp. S. D. Caelio ædili cur.

Marco Fabio, viro optimo, et homine doctissimo, familiarissime utor: mirificeque eum diligo, cum propter summum ejus ingenium, summamque doctrinam, tum propter singularem modestiam; ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea; novi ego vos magnos patronos. Hominem occidat oportet, qui vestra opera uti velit. Sed in hoc homine nullam accipio excusationem. Omnia relinques, si me amabis, cum tua opera Fabius uti volet. Ego res romanas vehementer expecto et desidero: in primisque quid agas, scire cupio: nam jam diu propter hiemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur.

ARGUMENTUM.

Scribit de supplicationibus suis, de nuptiis filie, et P. Cornelii Dolabella, de civilibus discordiis, de rationibus, quibus adductus C. Caelium, quæstorem suum, provincie præposuerit, respondet Caelii tribus epistolis, primùm quæ est 11. deinde 12. postremò 7. l. 8.

Responsoria ad nuntiatorias.

Cicero imp. S. D. Caelio ædili cur.

Non potuit accuratiùs agi, neque prudentiùs, quàm actum est à te cum Curione de supplicatio-

ne; et meherculè confecta res est ex mea sententia, cum celeritate, tum quòd is, qui erat iratus, competitor tuus, et idem meus, assensus est ei, qui ornavit res nostras divinis laudibus. Quare scito me sperare ea, quæ sequuntur: ad quæ tu te para. Dolabellam à te gaudeo primùm laudari, deinde etiam amari. Nam ea, quæ speras Tullia: meæ prudentia temperari posse, scio cui epistolæ tuæ respondeant. Quid, si meam legas, quam ego tum ex tuis litteris misi ad Appium? sed quid agas? sic vivitur. Quod actum est, dii approbent. Spero fore jucundum generum nobis: multumque in eo tua nos humanitas adjuvabit. Resp. me valdè sollicitat; faveo Curioni: Cæsarem honestum esse cupio; pro Pompejo emori possum; sed tamen ipsa rep. nihil mihi est cariùs. In qua tu non valdè te jactas: districtus enim mihi videris esse, quod et bonus civis, et bonus amicus es. Ego de provincia decedens quæstorem Caelium, præposui provincie: Puerum, inquis? at quæstorem, at nobilem adolescentem, at omnium ferè exemplo. Neque erat superiore honore usus, quem præficerem. Pontinius multò ante discesserat; à Q. fratre impetrari non poterat: quem tamèn si reliquisset, dicerent iniqui, non me planè post annum, ut senatus voluisset, ex provincia decessisse, quoniam alterum me reliquisset. Fortassè et illud adderent, senatum eos voluisse provinciis præesse, qui antea non præfuissent: fratrem meum triennium Asiæ præfuisse. Deniquè nunc sollicitus non sum; si fratrem reliquisset, omnia timerem. Postremò, non tamèn mea sponte, quàm potentissimorum duorum exemplo, qui omnes Casios, Antoniosque comple-

xi sunt; hominem adolescentem non tam allicere volui, quam alienare nolui. Hoc tu meum consilium laudes necesse est: mutari enim non potest. De Ocella parum planè ad me scripseras, et in actis non erat. Tuæ res gestæ ita notæ sunt, ut trans montem Taurum etiam de Matrinio sit auditum. Ego, nisi quid me Etesia morabuntur, celeriter, ut spero, vos videbo. Vale.

ARGUMENTUM.

Hujus epistolæ apertum erit argumentum, si legas epistolam Cælii: quæ ante ultimam est lib. 8. cui hæc respondet.

Excusatoria, deliberatoria.

Cicero imp. S. D. Cælio ædili cur.

Magno dolore me affecissent tuæ litteræ, nisi jam et ratio ipsa depulisset omnes molestias, et diuturna desperatione rerum obduruisset animus ad dolorem novum; sed tamèn, quare acciderit, ut ex meis superioribus litteris id suspicari, quod scribis, nescio. Quid enim fuit in illis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis sollicitum haberent, quam tuum? nam non eam cognovi aciem ingenii tui, quòd ipse videam, te id ut non putem videre. Illud miror, adduci potuisse te, qui me penitè nosse deberes, ut me existimares aut tam improvidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam, et propè jacentem desciscerem, aut tam inconstantem, ut collectam gratiam florentissimi hominis effunderem, à meque ipse deficerem; et, quod initio, semperque fugi, civili

bello interessem. Quod est igitur meum triste consilium? ut discederem fortassè in aliquas solitudines? nosti enim non modò stomachi mei, cujus tu similem quondam habebas, sed etiam oculorum in hominum insolentium indignitate fastidium. Accedit etiam molesta hæc pompa lictorum meorum, nomenque imperii, quo appellor. Eo si onere carem, quamvis parvis Italia latebris contentus essem. Sed incurrit hæc nostra laurus non solùm in oculos, sed jam etiam in vuculas malevolorum. Quod cum ita esset, nihil tamèn unquam de profectione, nisi vobis approbantibus, cogitavi. Sed mea prædiola tibi nota sunt: in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quod autem in maritimis sum, facilè moveo nonnullis suspicionem, velle me navigare; quòd tamèn fortassè non nollem, si possem ad otium: nam ad bellum quidèm, qui convenit? præsertim contra eum, cui spero me satisfacisse; ab eo, cui tamèn satisfieri nullo modo potest. Deindè sententiam meam tu facillimè perspicere potuisti jam ab illo tempore, cum in Cumanum mihi obviam venisti; non enim te celavi. Sed nonne tum providisti, quam abhorrerem ab urbe relinquenda? quòd cum audissem; nonne tibi affirmavi, quidvis me potius perpessurum, quam ex Italia ad bellum civile exiturum? quid ergo accidit, cur consilium mutarem? nonne omnia potius, ut in sententia permanerem? credas hoc mihi velim, quod puto te existimare, ex his miseriis nihil aliud me querere, nisi ut homines aliquandò intelligant, me nihil maluisse, quam pacem; ea desperata, nihil tam fugisse, quam arma civilia; hujus me constantia puto fore, ut nunquam pœniteat. Etenim

memini in hoc genere gloriari solitum esse familiarem nostrum Q. Hortensium, quod nunquam bello civili interfuisset; hoc nostra laus erit illustrior, quod illi tribuebatur ignavia: de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me ista terrent, quae mihi à te ad timorem fidissimè, atque amantissimè proponuntur. Nulla est enim acerbitas, quae non omnibus, ac orbis terrarum perturbatione, impendere videatur: quam quidem ego à rep. meis privatis et domesticis incommodis libentissimè, vel istis ipsis, quae tu me mones ut caveam, redemissem. Filio meo, quem tibi charum esse gaudeo, si erit ulla resp. satis amplum patrimonium relinquam, in memoriam nominis mei: sin autem nulla erit, nihil accedet ei separatim à reliquis civibus. Nam quod rogas, ut respiciam generum meum, adolescentem optimum mihi charissimum: an dubitas, cum scias quanti cum illum, tum verò Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementissimè sollicitet? et eò magis, quò in communibus miseriis hac tantum oblectabar specula. Dolabellam meum, vel potiùs nostrum, fore ab iis molestiis, quas liberalitate sua contraxerat, liberum. Velim quaras, quos ille dies sustinuerit, in urbe dum fit, quam acerbos sibi, quam mihi ipsi socero non honestos. Itaque neque ego hunc Hispaniensem casum specto; de quo mihi exploratum est, ita esse, ut tu scribis; nec quidquam astute cogito. Si quando erit civitas; erit profecto nobis locus: sin autem non erit, in easdem solitudines tu ipse, ut arbitror, venies, in quibus nos condisse audies. Sed ego fortassè vaticinor; et hæc omnia meliores habebunt exitus. Recordor enim

desperationes eorum, qui senes erant adolescente me; eos ego fortassè nunc imitor, et utor ætatis vitio. Velim, ita sit. Tamèn, togam prætextam texi Appio, puto te audisse; nam Curtius noster Dibaphum cogitat: sed eum inspector moratur. Hæc aspersi, ut scires, me tamèn in stomacho solere ridere. De Dolabella quod scripsi suadeo videas, tanquam si res tua agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulentè, nihil temerè faciemus. Te tamèn oramus, quibuscumque erimus in terris, ut nos, liberosque nostros ita tueare, ut amicitia nostra, et tua fides postulabit. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet ad omnes partes epistolæ Caninii: deinde altera epistola roganti ut se Bibulo commendat, causas offert, quare id facere debeat; se tamen illum morem gessisse confirmat.

Responsoria, expostulatoria.

Cicero imp. S. D. Caninio Sallust. proc.

Litteras à te mihi stator tuus reddidit Tarsi ad xvi. Kal. Sext. His ego ordine, ut videris velle, respondebo. De successore meo nihil audivi, nec quemquam fore arbitror. Quin ad diem decedam, nullà causa est, præsertim sublato metu Parthico, commoraturum me nusquam sanè arbitror. Rhodum, Ciceronum causa puerorum, accessurum puto: neque id tamèn certum est, ad urbem velim quam primùm venire: sed tamèn iter meum resp. et rerum urbanarum ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita maturare ullo modo, ut tu me

in Asia possis convenire. De rationibus referendis, non erat incommodum, te nullam referre, quam tibi scribis à Bibulo fieri potestatem: sed id vix mihi videris per legem Juliam facere posse, quam Bibulus certâ quadam ratione non servat; tibi magnopere servandum censeo. Quod scribis, Apamea præsidium deduci non oportuisse: videbam idem cæteros existimare: molestèque ferebam, de ea re minus commodos sermones malevolorum fuisse. Parthi transierint, nec ne, præter te, video dubitare neminem. Itaque omnia præsidia, quæ et magna et firma paraveram, commotus hominum non dubio sermone, dimisi. Rationes mei quæstoris nec verum fuit me tibi mittere, nec tum erant confectæ; eas nos Apamæ deponere cogitabamus. De præda mea præter quæstores urbanos, id est, populum, R. teruncium nec attigit, nec tacturus est quisquam. Laodiceæ me prædes accepturum arbitror omnis pecuniæ publicæ, ut et mihi et populo cautum sit sine vecturæ periculo. Quod scribis ad me, de drachmis cccccc. nihil est, quod id isto genere cuiquam possim commodare: omnis enim pecunia ita tractatur, ut præda à præfectis; quæ autem mihi attributa est, à quæstore curetur. Quod quæris, quid existimem de legionibus, quæ decretæ sunt in Syriam? antea dubitabam, venturæne essent; nunc mihi non est dubium, quin si antea auditum erit, otium esse in Syria, ventura non sint. Marium quidem successorem tardè video esse venturum: propterea quod senatus ita decrevit, ut cum legionibus iret. Unæ epistolæ respondi: venio ad alteram. Petis à me, ut Bibulo te quam diligentissimè commendem. In quo mihi voluntas

non deest: sed locus videtur esse tecum exposu-
landi. Solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, certiozem me nunquam fecisti, quam valde Bibuli voluntas à me sine causa abhorreret. Permulti enim ad me detulerunt, cum magnus Antiochiæ metus esset, et magna spes in me, atque in exercitu meo, solitum dicere, quidvis se perpeti malle, quam videri eguisse auxilio meo. Quod ego officio quæstorio te adductum reticere, de prætoris tuo non molestè ferebam: quamquam, quem admodum tractarere, audiebam. Ille autem, cum ad Thermum de Parthico bello scriberet, ad me litteram nunquam misit, ad quem intelligebat ejus belli periculum pertinere: tantum de auguratu filii sui scripsit ad me. In quo ego misericordia commotus, et quod semper amicissimus Bibulo fui, dedi operam, ut ei quam humanissimè scriberem. Ille, si omnibus est malevolus, quod nunquam existimavi: minus offendor in me. Sin à me est alienior: nihil tibi litteræ meæ proderunt. Nam ad senatum quas Bibulus litteras misit, in iis, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit. Sed ait curasse, ut cum quæstu populi pecunia permutaretur. Quod autem meum erat proprium, ut alariis Transpadanis uti negarem; id etiam populo se remisisse scribit. Quod verò illius erat solius, id mecum communicat. Equitibus auxiliariis egere se inquit, cum amplius frumenti postularem. Illud verò pusilli animi, et ipsa malevolentia jejuni atque inanis, quod Ariobarzannem, quem senatus per me regem appellavit, mihi commendavit, iste in litteris non regem, sed regis Ariobarzannis filium appellat. Hoc animo qui

sunt, deteriores fiunt rogati: sed tibi morem gessi: litteras ad eum scripsi: quas cum acceperis, facies quod voles. Vale.

ARGUMENTUM.

Suadet ut decedens præponat provincie quæstorem potius, quàm legatos, quod ipse postea quoque fecit. Vid. ep. 15.

Suasoria.

M. Cicero imp. S. D. Q. Thermo propræt.

Officium meum erga Rhodum, ceteraque mea studia, quæ tibi, ac tuis præstiti, tibi homini gratissimo, grata esse vehementer gaudeo: mihi que scito in dies majori curæ esse dignitatem tuam: quæ quidem à te ipso integritate et clementia tua sic amplificata est, ut nihil addi posse videatur. Sed mihi magis, magisque quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, ut ad me venit, ostendi: graves te suscepturum inimicitias, si adolescens potens et nobilis à te ignominia affectus esset. Et herclè sine dubio, erit ignominia. Habes enim neminem honoris gradu superiorum. Ille autem ut omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominesque innocentissimos, legatos tuos, quod et quæstor est, et quæstor tuus. Nocere tibi iratum neminem posse perspicio; sed tamèn tres fratres, summo loco natos, promptos, non indissertos, te nolo habere iratos, præsertim jure: quos video deinceps tribunos pl. per triennium fore. Tempora autem reip. qualia futura sunt, quis scit? mihi quidem turbulenta videntur

fore. Cur ego te velim incidere in terrores tribunicios, præsertim cum sine cujusquam reprehensione legatis quæstorem possis anteferre? Qui, si dignum se majoribus suis præbuerit, ut spero et opto; tua laus ex aliqua parte fuerit; sin quid offenderit; sibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar; quod in Ciliciam proficiscebar, existimavi me ad te oportere scribere. Tu quod egeris, id velim dii approbent: sed, si me audies, vitabis inimicitias, et posteritatis otio consulens. Vale.

ARGUMENTUM.

Ostendit optationem sibi quæstorem obtingere neminem potuisse, et hortatur, ut maturet in provinciam venire, ante quam ipse decedat.

Gratulatoria.

M. Cicero imp. S. D. C. Cælio Caldo L. F. Quæst.

Cum optatissimum nuntium accepissem, te mihi quæstorem obtigisse; eo jucundior mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in provincia mecum fuisses. Magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem, quàm nobis sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere. Postea, cum mihi nihil neque à te ipso, neque ab ullo alio de adventu tuo scriberetur; verebar ne id ita caderet, quod etiam nunc vereor, ne ante quàm tu in provinciam venisses, ego de provincia decederem. Accepi autem à te missas litteras in Cilicia, cum essem in castris, ad x. Kal. Quinct. scriptas humanissimè; quibus facile et officium et ingenium

tuum perspicì possit: sed neque undè, neque quod die datæ essent, aut quo tempore te expectarem, significabant: nec is, qui attulerat, à te acceperat; ut ex eo scirem, ex quo loco, aut quo tempore essent datæ. Quæ cum essent incerta, existimavi tamèn esse faciendum, ut ad te statores meos et lictores cum litteris mitterem: quas si satis opportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quàm primùm veneris. Nam quod ad me Curius consobrinus tuus, mihi, ut scis, maximè necessarius, quod item C. Virgilius, propinquus tuus, familiarissimus noster, de te accuratissimè scripsit; valet id quidèm apud me multùm, sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio; sed tuæ litteræ, de tua præsertim dignitate et de nostra conjunctione, maximi sunt apud me ponderis. Mihi quæstor optatior obtingere nemo potuit. Quamobrem quæcumque à me ornamenta in te proficiscentur, elaborabo, ut omnes intelligant, à me habitam esse rationem tuæ, majorumque tuorum dignitatis. Sed id jam faciliùs consequar, si ad me in Ciliciam veneris. Quod ego et mea, et reip. et maximè tua interesse arbitror. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARUM

AD APPIUM CLAUDIUM

LIBER III.

ARGUMENTUM.

Totus est hic liber ad Appium P. Clodii fratrem, cum quo post inimicitias in gratiam redierat. In hac autem epistola scribit de duobus Appii libertis, Phania et Cilice: interserit quædam de sua benevolentia; in extremo commendat Valerium jurisconsultum cum joco familiari. De Appii morte Val. Max. lib. 1. c. 6.

M. Cicero S. D. Appio Pulchro imp.

Si ipsa resp. tibi narrare posset, quo modo sese haberet, non faciliùs ex ea cognoscere posses, quam ex liberto tuo Phania: ita est homo non modò prudens, verùm etiam, quod vidi, curiosus; quapropter illi tibi omnia explanabit: id enim mihi et ad brevitatem est aptius, et ad reliquas res providentiùs. De mea autem benevolentia erga te, etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamèn videntur etiam aliquæ meæ partes. Sic enim tibi persuade, charissimum te mihi esse, cum proptèr

tuum perspicì possit: sed neque undè, neque quod die datæ essent, aut quo tempore te expectarem, significabant: nec is, qui attulerat, à te acceperat; ut ex eo scirem, ex quo loco, aut quo tempore essent datæ. Quæ cum essent incerta, existimavi tamèn esse faciendum, ut ad te statores meos et lictores cum litteris mitterem: quas si satis opportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quàm primùm veneris. Nam quod ad me Curius consobrinus tuus, mihi, ut scis, maximè necessarius, quod item C. Virgilius, propinquus tuus, familiarissimus noster, de te accuratissimè scripsit; valet id quidè apud me multùm, sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio; sed tuæ litteræ, de tua præsertim dignitate et de nostra conjunctione, maximi sunt apud me ponderis. Mihi quæstor optatior obtingere nemo potuit. Quamobrem quæcumque à me ornamenta in te proficiscentur, elaborabo, ut omnes intelligant, à me habitam esse rationem tuæ, majorumque tuorum dignitatis. Sed id jam faciliùs consequar, si ad me in Ciliciam veneris. Quod ego et mea, et reip. et maximè tua interesse arbitror. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARUM

AD APPIUM CLAUDIUM

LIBER III.

ARGUMENTUM.

Totus est hic liber ad Appium P. Clodii fratrem, cum quo post inimicitias in gratiam redierat. In hac autem epistola scribit de duobus Appii libertis, Phania et Cilice: interserit quædam de sua benevolentia; in extremo commendat Valerium jurisconsultum cum joco familiari. De Appii morte Val. Max. lib. 1. c. 6.

M. Cicero S. D. Appio Pulchro imp.

Si ipsa resp. tibi narrare posset, quo modo sese haberet, non faciliùs ex ea cognoscere posses, quam ex liberto tuo Phania: ita est homo non modò prudens, verùm etiam, quod vidi, curiosus; quapropter illi tibi omnia explanabit: id enim mihi et ad brevitatem est aptius, et ad reliquas res providentiùs. De mea autem benevolentia erga te, etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamèn videntur etiam aliquæ meæ partes. Sic enim tibi persuade, charissimum te mihi esse, cum proptèr

multas suavitates ingenii, officii, humanitatis tuarum quod ex tuis litteris, et ex multorum sermonibus intelligo, omnia quae à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima; quod cum ita sit, perficiam profecto, ut longi temporis usuram, quae caruimus, intermissa nostra consuetudine et gratia; crebritate et magnitudine officiorum meorum sarciam. Idque me (quoniam tu ita vis) puto non invita Minerva esse facturum; quam quidem ego si fortè de tuis sumpsero, non solum Pallada, sed etiam Appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus: sed ut mihi reddidit, à te litteras plenas et amoris et officii, mirificè ipse suo sermone subsequutus est humanitatem litterarum tuarum. Jucunda mihi ejus oratio fuit, cum de animo tuo, de sermonibus, quos de me haberes quotidie, narraret. Quid quaeris? biduo factus est mihi familiaris, ita tamen, ut Phaniam valdè desideraturus. Quem cum Romam remittes (quod ut putabamus, celeritè eras facturum) omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari à me voles, mandata des velim. L. Valerium jurisconsultum valdè tibi commendo, sed ita etiam si non est jurisconsultus. Melius enim ei cavere volo, quam ipse alius solet. Valdè hominem diligo: est ex meis domesticis, atque intimis familiaribus. Omnino tibi agit gratias: sed idem scribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras. Id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum esset Appio successor in Cilicia administratione creatus; rogat eum, ut provinciam sibi,

quam maxime aptam, explicatamque tradat, quo sit ei facilius administratio.

Cicero procos. S. D. Appio Pulchro imper.

Cum et contra voluntatem meam, et præter opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in provinciam proficisci necesse esset: in multis, et variis molestiis, cogitationibusque meis hæc una consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam ego sum, quisquam posset succedere; neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi, quam maximè aptam, explicatamque tradere. Quod si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem habes, ea te profecto nunquam fallat. A te maximoperè pro nostra summa conjunctione, tuaque singulari humanitate, etiam atque etiam peto, et quaeso, ut quibuscumque rebus poteris (poteris autem plurimis) prospicias, et consulas rationibus meis. Vides mihi ex S. C. provinciam esse habendam. Si eam (quoad ejus facere poteris) quam expeditissimam mihi tradideris: facilius erit mihi quasi decursus mei temporis. Quid in eo genere efficere possis, tui consilii est. Ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem expectaret, aut id fieri nostra amicitia pateretur, aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. Hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis provisum à te esse intellexero: magnam te ex eo, et perpetuam voluntatem esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

*Petit quod in proxima superiore epistola, ut in
tradenda provincia commodet sibi quam maxime
potest, præcipue ne numerum militum imminuat.*

A. Cicero procos. S. D. Appio Pulchro imp.

Ad xi. Kal. Jun. Brundisium cum venissem, Q. Fabius legatus tuus mihi præstò fuit, eaque me ex tuis mandatis monuit; quæ non modò mihi, ad quem pertinebant, sed et universo senatui venerant in mentem, præsidio firmiori opus esse ad istam provinciam. Censebant enim omnes ferè, ut in Italia supplementum meis, et Bibuli legionibus scriberetur. Id cum Ser. Sulpicius cos. passurum se negaret, multa nos quidem quæsti sumus; sed tantus consensus senatus fuit, ut maturè proficisceremur, parendum ut fuerit: itaque fecimus. Nunc quod à te petii litteris iis, quas Romæ tabellariis tuis dedi, velim tibi curæ sit, ut quæ successori conjunctissimo, et amicissimo commodare potest is, qui provinciam tradit, ea pro nostra constantissima voluntate erga te, cura, ac diligentia tua complectare: ut omnes intelligant, nec me benevolentiori cuiquam succedere, nec te amico-ri potuisse provinciam tradere. Ex iis litteris, quarum ad me exemplum misisti, quas in senatu recitari voluisti, sic intellexeram, permultos à te milites esse dimissos; sed mihi Fabius idem demonstravit, te id cogitasse facere: sed cum ipse à te discederet, integrum militum numerum fuisse. Id si ita est, pergratum mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti, quam minimum im-

minueris. Qua de re S. C. quæ facta sunt, ad te missa esse arbitror. Equidem pro eo, quanti te facio, quidquid feceris, approbabo: sed te quoque confido ea facturum, quæ mihi intelliges maximè esse accommodata. Ego C. Pontinum legatum meum Brundusii expectabam: eumque ante Kal. Jun. Brundisium venturum arbitror; qui cum venieit, quæ primùm navigandi nobis facultas data erit, ea utemur. Vale.

ARGUMENTUM.

Expectari à se scribit L. Clodium cum Appii mandatis, mutuam benevolentiam, ejusque causas commemorat.

Cicero procos. S. D. Appio Pulchro. imp.

Pridiè Nonas Jun. cum essem Brundusii, litteras tuas accepi: in quibus erat scriptum, te L. Clodio mandasse, quæ illum mecum loqui velles. Eum sanè expectabam, ut ea, quæ à te afferret, quamprimùm cognoscerem. Meum studium erga te, et officium, tametsi multis jam rebus spero tibi esse cognitum, tamèn in iis maximè declarabo, quibus plurimùm significare potuero, tuam mihi estimationem, et dignitatem charissimam esse. Mihi et Q. Fabius Virgilianus, et C. Flaccus, L. F. et diligentissimè M. Octavius, Cn. F. demonstravit, me à te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis jam antea judicaram, maximeque illo libro augurali, quem ad me amantissimè scriptum suavissimum misisti: mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt: nam cum te ipsum, ex quo tempore tu me diligere cœpisti, quotidie

pluris feci: tùm accesserunt etiam conjunctiones necessariorum tuorum: duos enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompejum filia tuae socerum, et M. Brutum generum tuum. Collegii quoque conjunctio, præsertim tam honorificè à te approbata, non mediocrè vinculum mihi quidè attulisse videtur ad voluntates nostras copulandas. Sed si Clodium convenero, ex illius sermone ad te scribam plura: et ipse operam dabo, te ut quamprimum videam. Quod scribis, tibi manendi causam eam fuisse ut me convenires: id mihi, ne mentiar, gratum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit Appio gratias, quod operam dederit ut sibi expeditissimam provinciam traderet, deinde rationem exponit itineris sui, quo certius de congressu statuere Appius possit.

Cicero procos. S. D. Appio Pulchro imp.

Tralles veni ad vi. Kal. Sextiles; ibi mihi præstò fuit L. Lucilius cum litteris mandatisque tuis: quo quidè homine neminem potuisti, nec mihi amiciorè, nec (ut arbitror) ad ea cognoscenda, quæ scire volebam, aptiorè, prudentiorève mittere. Ego autè et tuas litteras legi libentè, et audi vi Lucilium diligentè. Nunc quoniam et tu ita sentis (scribis enim quæ de nostris officiis ego ad te scripserim, etsi tibi jucunda fuerunt, tamè quoniam ex alto repetita sint, non necessaria te putasse) et revera, confirmata amicitia, et perspecta fide, commemoratio officiorum supervacanea est: eam partem orationis prætermittam: tibi

tamèn agam, ut debeo, gratias; animadverti enim, et didici ex tuis litteris te omnibus in rebus habuisse rationem, ut mihi consuleres, restitueresque, et præparares quodammodò omnia, quo mea ratio facilior, et solutior esse posset. Hoc tuum officium cum mihi gratissimum esse dicam; sequitur illud, ut te existimare velim, mihi magnæ curæ fore, atque esse jam, primùm ut ipse tu, tuique omnes, deinde etiam ut reliqui scire possint, me tibi esse amicissimum. Quod quibus adhuc non satis est perspectum, ii mihi nolle magis, hoc animo nos esse, quàm non intelligere videntur; sed profectò intelligent. Nequè enim obscuris personis, nec parvis in causis res agetur: sed hoc fieri meliùs, quàm dici, aut scribi volo. Quòd itinerum meorum ratio te nonnullam in dubitationem videtur adducere, visurusne me sis in provincia: ea res sic habet. Brundisii cum loquerer cum Phania liberto tuo, veni in eum sermonem, ut dicerem, me libentè ad eam partem provinciæ primùm esse venturum, quo te maximè velle arbitrarer. Tunc mihi ille dixit, classe te velle decedere: perfore accommodatum tibi, si ad Sidam maritimam partem provinciæ, navibus accessissem. Dixi me esse facturum, itaque fecissem, nisi mihi L. Clodius noster Corcyra dixisset, minimè id esse faciendum: te Laodiceæ fore ad meum adventum. Erat id mihi multò brevius, multòque commodiùs, cum præsertim te ita malle arbitrarer. Tua ratio postea est commutata. Nunc quid fieri possit, tu facillimè statues. Ego tibi meum consilium exponam. Pridiè Kal. Sextiles puto me Laodiceæ fore: ubi perpaucos dies, dum

pecunia accipitur, quæ mihi ex publica permutatione debetur, commorabor; deinde iter faciam ad exercitum, ut circiter Id. Sextiles putem me ad Iconium fore. Sed si quid nunc me fallit in scribendo (procul enim aberam ab re ipsa, et à locis) simul ac progredi cœpero, quàm celerrimis, et quàm creberrimis potero litteris faciam, ut tibi nota sit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo; sed, quod commodo tuo fieri possit, utriusque nostrum magni interest, prius ut te conveniam, quàm decedas. Quàm facultatem si quis casus eripuerit, mea tamen in te omnia officia constabunt, non secus, ac si te vidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum antè mandaturus per litteras, quam desperaro, coram me tecum agere posse. Quod te à Scævola petiisse dicis, ut dum tu abesses, antè adventum meum provinciæ præesset: eum ego Ephesi vidi, fuitque mecum familiaritèr triduum illud, quod ego Ephesi commoratus sum: nec ex eo quidquam audivi, quod sibi à te mandatum diceret. Sanè vellem potuisset obsequi voluntati tuæ: non enim arbitror noluisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Ostendit, non per se, sed Appium stetisse, quominus congrederentur: nihil tamen de sua erga illum benevolentia detractum.

Cicero procos. S. D. Appio Pulchro.

Cum meum factum cum tuo comparo: etsi non magis mihi faveo in nostra amicitia tuenda, quàm tibi; tamen multò magis meo facto delector, quàm

tuo. Ego enim Brundusii quæsivi ex Phania, cuius mihi videbar et fidelitatem erga te perspexisse, et nosse locum, quem apud te is teneret, quam in partem provinciæ maximè putaret te velle, ut in succedendo primùm venirem. Cùm ille mihi respondisset, nihil me tibi gratiùs facere posse, quàm si ad Sidam navigassem: etsi minùs dignitatis habebat ille adventus, et ad multas res mihi minùs erat aprus; tamen ita me dixi esse facturum: idem ego cùm L. Clodium Corcyræ convenissem, hominem ita tibi conjunctum, ut mihi, cum illo cùm loquerer, tecum loqui viderer: dixi ei me ita facturum esse, ut in eam partem, quam Phania rogasset, primùm venirem. Tunc ille mihi cùm gratias egisset, magnoperè à me petivit, ut Laodiceam protinùs irem: te in prima provincia velle esse, ut quàm primùm decederes: quin, nisi ego successor essem, quem tu cuperes videre, te antè quàm tibi successum esset, decessurum fuisse. Quod quidèr erat consentaneum cum iis litteris, quas ego Romæ acceperam: ex quibus perspexisse mihi videbar, quàm festinares decedere. Respondi Clodio, me ita esse facturum; ac multò quidèr libentiùs, quàm si illud esset faciendum, quod promisseram Phaniæ. Itaque et consilium mutavi, et ad te statim mea manu scriptas litteras misi: quas quidèr ex tuis intellexi satis maturè ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valdè delector: nihil enim potuit fieri amantiùs; considera nunc vicissim tuum. Non modò ibi non fuisti, ubi me quàm primum videre posses, sed eò discessisti, quò ego te ne persequi quidèr possem triginta diebus, qui tibi ad deceden-

dum lege (ut opinor) Cornelia constituti essent: ut tuum factum illis, qui, quo animo inter nos simus, ignorant, alieni hominis (ut levissimè dicam) et fugientis congressum: mecum verò conjunctissimi, et amicissimi esse videatur. Ac mihi tamèn antequàm in provinciam venirem, redditæ sunt à te litteræ: quibus etsi te Tarsum proficisci demonstrabas, tamèn mihi non dubiam spem meæ conveniendi afferebas: cum intereà, credo equidèm, malevoli homines (latè enim patet hoc vitium, et est in multis) sed tamèn probabilem materiam nati sermonis, ignari meæ constantiæ, conabantur alienare à te voluntatem meam: qui te forum Tarsi agere, statuere multa, decernere, judicare dicerent, cum posses jam suspicari, tibi esse successum: quæ ne ab iis quidèm fieri solerent, qui brevi tempore sibi successum iri putarent. Horum ego sermone non movebar. Quin etiam (credas mihi velim) si quid tu ageres, levare me putabam molestia: et ex annua provincia, quæ mihi longa videretur, propè jam undecim mensium provinciam factam esse gaudebam, si absentem mihi unius mensis labor detractus esset. Illud (verè dicam) me movebat, in tanta militum paucitate abesse tres cohortes, quæ sint plenissimæ; nec me scire ubi sint. Molestissimè autem fero, quòd, te ubi visurus sim, nescio: eòque ad te tardius scripsi, quòd quotidie te ipsum expectabam: cum intereà ne litteras quidèm unas accepi, quæ me dicerent quid ageres, aut ubi te visurus essem. Itaque virum fortem, mihi que in primis probatum, Antonium, præfectum evocatorum, misi ad te, cui (si tibi videretur) cohortes traderes; ut, dum tempus anni es-

set idoneum, aliquid negotiū gerere possem. In quo, tuo consilio, ut me sperarem esse usurum: et amicitia nostra, et litteræ tuæ fecerant: quòd ego ne nunc quidèm despero. Sed planè quandò, aut ubi te visurus sim, nisi ad me scripseris, ne suspicari quidèm possum. Ego ut me tibi amicissimum esse et æqui et iniqui intelligant, curabo. De tuo in me animo iniquis secus existimandi videris non nihil loci dedisse; id si correxeris, mihi valdè gratum erit. Et, ut habere rationem possis, quo loco me, salva lege Cornelia, convenias: ego in provinciam veni prid. Kalendas Sex. iter in Ciliciam facio per Cappadociam. Castra movi ab Iconio pridie Kalendas Sept. Nunc tu et ex diebus, et ex ratione itineris, si putabis me esse conveniendum, constitues quo loco id commodissimè fieri possit, et quo die. Vale.

ARGUMENTUM.

Querelam Appii refellit: contraque ipse queritur, et ostendit se juste queri, virtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchro.

Pluribus verbis ad te scribam, cum plus otii natus ero. Hæc scripsi subito, cum Bruti pueri Laodiceæ me convenissent, et se Romam properare dixissent. Itaque nullas iis, præterquam ad te, et ad Brutum, dedi litteras. Legati Appiani mihi volumen à te plenum querelæ iniquissimæ redderunt, quòd eorum ædificationem litteris meis impedissem. Eadem epistola petebas, ut eos quam primùm; ne in hiemem inciderent, ad facultatem

ædificandi liberarem: et simul peracutè quæreba-
 re, quod eos tributa exigere vetarem priùs, quàm
 ego re cognita, permissem; genus enim quoddam
 fuisse impediendi, cum ego cognoscere non pos-
 sem, nisi cum ad hiemem me ex Cilicia recepis-
 sem. Ad omnia accipe, et cognosce æquitatem ex-
 postulationis tuæ. Primùm, cum ad me aditum es-
 set ab iis, qui dicerent à se intolerabilia tributa
 exigi; quid habuit iniquitatis, me scribere, ne facerent,
 antè quàm ego rem, causamque cognosce-
 rem? Non poteram, credo, ante hiemem; sic en-
 nim scribis. Quasi verò ad cognoscendum ego ad
 illos, non illi ad me venire debuerint; tam longè?
 inquis. Quid? cum dabis iis litteras, per quas me-
 cum agebas, ne eos impedirem, quò minùs ante
 hiemem ædificarent, non eos ad me venturos arbi-
 trabare? tametsi id quidè fecerunt ridiculè: quas
 enim litteras afferebant, ut opus æstate facere pos-
 sent, eas mihi post brumam reddiderunt. Sed sci-
 to et multò plures esse, qui de tributis recusent,
 quàm qui exigì velint: et me tamèn, quod te vel-
 le existimem, esse facturum. De Appianis hacten-
 us. A Pausania, Lentuli libertò, accenso meo,
 audiui, cum diceret, te secum esse quæstum, quòd
 tibi obviam non prodidsem. Scilicèt contempsi te;
 nec potest fieri me quidquam superbiùs. Cum puer
 tuus ad me secunda fere vigilia venisset, iisque te
 ante lucem Iconium mihi venturum nuntiasset; in-
 certumque utra via, cum essent duæ: altera Var-
 ronem, tuum familiarissimum, altera Q. Leptam,
 præfectum fabrum meum, tibi obviam misi: man-
 davi utrique eorum, ut antè ad me excurrerent,
 ut tibi obviam prodire possem: currens Lepta ve-

nit, mihi que nuntiavit, te jam castra prætergres-
 sum esse, confestim Iconium veni. Cætera jam ti-
 bi nota sunt. An ego tibi obviam non prodirem?
 primùm Appio Claudio? deindè imperatori, deindè
 more majorum? deindè, quod caput est, ami-
 co? præsertim cum in isto genere multò etiam am-
 bitiosius facere soleam, quàm honos meus, et dig-
 nitas postulat. Sed hæc hactenus. Illud idem Pau-
 sanias dicebat te dixisse: quid? Appius Lentulo;
 Lentulus Appio processit obviam; Cicero Appio
 noluit? Quæso, etiam ne tu has ineptias, homo,
 mea sententia, summa prudentia, multa etiam
 doctrina, plurimo rerum usu: addo urbanitatem,
 quæ est virtus, ut Stoici rectissimè putant, ullam
 Appietatem, aut Lentulitatem valere apud me
 plus, quàm ornamenta virtutis existimas? Cum ea
 consecutus nondùm eram, quæ sunt hominum opi-
 nionibus amplissima, tamèn ista vestra nomina,
 nunquàm sum admiratus: viros eos, qui ea vobis
 reliquissent, magnos arbitrabar. Postea verò quàm
 ita et cæpi et gessi maxima imperia, ut mihi nihil
 neque ad honorem, neque ad gloriam acquiren-
 dum putarem; superiorem quidè nunquàm, sed
 parem vobis me speravi esse factum. Nec meher-
 culè aliter vidi existimare, vel Cn. Pompejum,
 quem omnibus, qui unquàm fuerunt: vel P. Len-
 tulum, quem mihi ipsi antepono. Tu si aliter exis-
 timas, nihil errabis, si paulò diligentius (ut, quid
 sit, quid sit intelligas) Athenodorus Sandonis fi-
 lius, quid de his rebus dicat, attenderis. Sed, ut
 ad rem reddeam, me tibi non amicum modò, ve-
 rùm etiam amicissimum existimes velim; profectò
 omnibus meis officiis efficiam, ut ità esse verè

possis judicare. Tu autem si id agis, ut minus mea causa, dum ego absum, debere videaris, quam ego tua laborarim, libero te ista cura. Si autem natura est: Illud non perficies, quominus tua causa velim: hoc assequere, ut quam in partem accipias, minus laborem. Hæc ad te scripsi liberius, fretus conscientia officii mei, benevolentiaque, quam à me certo iudicio susceptam, quoad tu voles, conservabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Querulis Appii litteris respondet cum excusatione sui facti: ipsumque Appium aut imprudentem significat, qui sermonibus iniquorum crediderit: aut nimis astutum, ea, quæ ipsi in mentem veniant, aliis attribuant.

Cicero procos. S. D. Appio Pulchro.

Etsi quantum ex litteris tuis intelligere potui, videbam te hanc epistolam, cum ad urbem esses, esse lecturum, refrigerato jam levissimo sermone hominum provincialium; tamen, cum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putavi, ut tuis litteris breviter responderem. Sed prima duo capita epistolæ tuæ tacita mihi quodammodo relinquenda sunt. Nihil enim habent, quod aut definitum sit, aut certum; nisi me vultu et taciturnitate significasse, tibi non esse amicum, idque pro tribunali, cum aliquid ageretur, et nonnullis in conviviis intelligit potuisse. Hoc totum nihil esse, possum intelligere: sed cum sit nihil, ne quid dicatur quidem intelligo. Illud quidem scio, meos multos et illu-

tres, et ex superiore, et ex æquo loto sermones habitos cum tua summa laude, et cum magna significatione nostræ familiaritatis; ad te verè potuisse deferri. Nam quod ad legatos attinet, quid à me fieri potuit aut elegantius, aut iustius, quam ut sumptus egentissimarum civitatum minuerem sine ulla diminutione dignitatis tuæ: præsertim ipsis civitatibus postulantis? nam mihi totum genus legationum tuo nomine proficiscentium, notum non erat. Apamæ cum essem, multarum civitatum principes ad me detulerunt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cum solvendo civitates non essent: hic ego multa simul cogitavi. Primum te hominem non solum sapientem, verum etiam (ut nunc loquitur) urbanum, non arbitrabar generali isto legationum delectari: idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis disputavisse: primum Appium Claudium senatui, populoque R. non Myndensium testimonio (de ea enim civitate mentio facta est) sed sua sponte esse laudatum: deinde me ista vidisse accidere multis, ut eorum causa legationes Romam venirent; sed his legationibus non meminisse ullum tempus laudandi, aut locum dari: studia mihi eorum placere, quod in te bene merito grati essent, consilium totum videri minime necessarium: si autem vellent declarare in eo officium suum, laudaturum me, si quis suo sumptu functus esset officio: concessurum, si legitimum; non permissurum, si infinitum. Quid enim reprehendi potest? nisi quod addis, visum esse quibusdam edictum meum quasi consultò ad istas legationes impediendas esse accommodatum. Jam non tam mihi videntur injuriam facere

Hi, qui hæc disputant, quàm si cuius aures ad hanc
 disputationem patem. Romæ composui edictum.
 Nihil addidi, nisi quod publicani me rogarunt,
 cum Saurum ad me venissent, ut de tuo edicto to-
 tidem verbis transferrem in meum. Diligentissimè
 scriptum caput est, quod pertinet ad minuendos
 sumptus civitatum: quo in capite sunt quædam
 novæ, salutaria civitatibus, quibus ego magnope-
 re delector. Hoc verò ex quo suspicio nata est, me
 exquisivisse aliquid, in quo te offenderem, trans-
 latitium est. Neque enim eram tam desipiens, ut
 privatæ rei causa legari putarem, qui et tibi non
 privato, et pro te non privata sua, sed publica:
 non in privato, sed in publico orbis terræ consi-
 lio, id est, in senatu gratias agerent, mitteban-
 tur. Neque, cum edixi, ne quis injussu meo pro-
 ficisceretur; exclusi eos, qui me in castra, et
 qui trans Taurum persequi non possent. Nam id
 est maximè in tuis litteris ridendum. Quid enim
 erat, quod me persequerentur in castra, Taurum
 ve transirent; cum ego Laodicea usque ad Iconium
 iter ita fecerim, ut me omnium illarum diocesium,
 quæ dis Taurum sunt; omniumque earum civita-
 tum magistratus, legationesque convenirent? Ni-
 si fortè postea cœperunt legare, quam ego Taurum
 transgressus sum: quod certe non ita est. Cum e-
 nim Laodiceæ, cum Appameæ, cum Synnadis, cum
 Philomeli, cum Iconii essem; quibus in oppidis
 omnibus commoratus sum; omnes jam istius gene-
 ris legationes erant constitutæ. Atque hoc tamèn
 te scire volo, me de isto sumptu legationum aut
 minuendo, aut remittendo, decrevisse nihil, nisi
 quod principes civitatum à me postulassent: ne in

indictionem tributorum, et illam acerbissimam
 exactionem, quam tu non ignoras, capitum atque
 ostiorum inducerentur sumptus minimè necessarii.
 Ego autèm cum hoc suscepissem, non solum justi-
 tia, sed etiam misericordia adductus, ut levarem
 miseris perditas civitates, et perditas maximè per
 magistratus suos: non potui in illo sumptu non
 necessario negligens esse. Tu cum ejusmodi ser-
 mones ad te delati de me sunt, non debuisti cre-
 dere. Si autèm hoc genere delectaris, ut quæ tibi
 in mentem veniant, aliis attribuas: genus sermōnis
 inducis, in amicitiam minimè liberale. Ego, si in
 provincia de tua fama detrahere unquam cogitas-
 sem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad
 libertum Phanium Brundusii, neque ad profectum
 fabrum Clodium Corcyræ, quem in locum me ve-
 nire velles, retulissim. Quare potest, doctissimis
 hominibus auctoribus, quorum sunt de amicitia
 gerenda præclarissimè scripti libri, genus hoc to-
 tum orationis tollere. Disputabant; ego contrà dis-
 serebam: dicebant; ego negabam. An mihi de te
 nihil esse dictum unquam putas? ne hoc quidèm,
 quòd, cum me Laodiceam venire voluisses, Tau-
 rum ipse transisti? quòd iisdem diebus meus con-
 ventus erat Apameæ, Synnadis, Philomeli, tuus
 Tarsi? non dicam plura, ne in quo te objurgem,
 id ipsum videar imitari. Illud dicam, ut sentio, si
 ista, quæ alios loqui dicis, ipse sentis; tua sum-
 ma culpa est: sin alii tecum hæc loquuntur, tua
 tamèn, quòd audis, culpa nonnulla est. Mea ratio
 in tota amicitia nostra constans et gravis reperie-
 tur. Quòd si quis me astutiorē fingit, quid po-
 test esse callidius, quàm, cum te absentem sempèr

defenderim, cum præsertim mihi usu venturum non arbitrarer, ut ego quoque, absens à te defendendus essem; nunc committere, ut tu jure optimo me absentem deserere posses? Unum genus excipio sermonis: in quo persæpè aliquid dicitur, quòd te putem non nolle dici; si aut legatorum tuorum cuiquam, aut præfectorum, aut tribunorum militum malè dicitur: quòd tamèn ipsum non meherculè adhuc accidit, me audiente, ut aut gravius diceretur, aut in plures, quàm mecum Corcyræ Clodius est locutus; cum in eo genere maxime quæreretur, te aliorum improbitate minus felicem fuisse. Hos ego sermones, quòd et multi sunt, et tuam existimationem, ut ego sentio, non offendunt; læcessivi nunquam, sed non valdè repressi. Si quis est, qui neminem bona fide in gratiam puter redire posse; non nostram is perfidiam coarquit, sed indicat suam: simulque non de me is pejus, quàm de te, existimat. Sin autèm aliquem mea instituta in provincia non delectant: et quadam dissimilitudine institutorum meorum, ac tuorum, lædi se putat, cum uterque nostrum rectè fecerit, sed non idem uterque secutus sit: hunc ego amicum habere non curo. Liberalitas tua, ut hominis nobilissimi, latius in provincia patuit: nostra si angustior est (etsi de tua proluxa beneficiaque natura limavit aliquid posterior annus, propter quandam tristitiam temporum) non debent mirari homines; cum et natura semper ad largiendum ex alieno, fuerit restrictior; et temporibus, quibus alii moventur, iisdem ego movear; me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi. De rebus urbanis quòd me certiorém fecisti, cum per se mi-

hi gratum fuit, tum quòd significasti, tibi omnia mea mandata curæ fore. In quibus unum illud te præcipuè rogo, ut cures ne quid mihi ad hoc negotii, aut oneris accedat, aut temporis: Hortensiumque nostrum collegam, et familiarem, roges, ut si unquam mea causa quidquam aut sensit, aut fecit; de hac quoque sententia bima decedat, qua mihi nihil potest esse inimicius. De nostris rebus quod scire vis, Tarso Nonis Octobribus. Amanum versus profecti sumus. Hæc scripsi postridiè ejus diei, cum castra haberem in agro Mopsuestiæ. Si quid egero, scribam ad te: neque demum unquam ad meos litteras mittam, quin adjungam eas, quas tibi reddi velim. De Parthis quod quæris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admixto Parthico ornatu, dicuntur omnes revertisse. Hostem esse in Syria negant ullum. Tu velim ad me quàm sæpissimè et de tuis rebus scribas, et de meis, et de omni rep. statu: de quo sum sollicitus eo magis, quòd ex tuis litteris cognovi, Pompejum nostrum in Hispaniam iturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Appii litteris, humanissimè scriptis, humanissimè et ipse respondet: gratulatur triumphi spe: hortatur abolitionem librorum auguralium: supplicationes petit.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchro.

Vix tandèm legi litteras dignas Appio Clodio, plenas humanitatis, officii, diligentia. Aspectus videlicèt urbis tibi tuam pristinam urbanitatem reddidit. Nam quas ex itinere, antè quàm ex Asia

egressus es, ad me litteras misisti; unas de legatis à me prohibitis proficisci, alteras de Appianorum ædificatione impedita, legi perinvitus. Itaque conscientia meæ constantis erga te voluntatis rescripti tibi subiratus. Iis verò litteris lectis, quas Philotimo, liberto meo dedisti, cognovi, intellexique in provincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent. Ad urbem verò ut accesseris, vel potius ut primùm tuos videris, cognosce te ex iis, qua in te absentem fide, qua in omnibus officiis tuendis erga te observantia et constantia fuisset. Itaque quanti illud me æstimare putas, quod est in tuis litteris scriptum; si quid acciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum? tu verò facilè facies; NIHIL est enim, quod studio et benevolentia, vel amore potius, effici non possit. Ego, etsi et ipse ita judicabam, et fiebam crebrò à meis per litteras certior; tamen maximam lætitiã coepi ex tuis litteris de spe minimè dubia, et planè explorata triumpho tui: neque verò ob eam causam, quo ipse faciliùs consequeretur, (nam id quidem est) sed meherculè, quòd tua dignitas, atque amplitudo mihi est ipsa chara per se. Quare quoniam plures tu habes, quàm cæteri, quos scias in hanc provinciam proficisci, quòd te adeunt fere omnes, si quid velis: gratissimum mihi feceris, si ad me, simul atque adeptus eris, quod et tu confidis, et ego opto, litteras miseris. Longi subselli (ut noster Pompejus appellat) judicatio, et mora, si quem tibi item unum, alterumve diem abstulerit (quid enim potest ampliùs?) tua tamen dignitas suum

locum obtinebit. Sed si me diligis, si à me diligis, ad me litteras, ut quamprimùm lætitiã afficiar, mittito. Et velim, reliquum quod est promissum, ac muneris tui, mihi persolvas. Cùm ipsam cognitionem juris augurii consequi cupio: tum meherculè tuis incredibiliter studiis erga me, muneribusque delector. Quod autem à me tale quiddam desideras: sanè mihi considerandum est, quoniam te remunerer potissimum genere: nam profectò non est meum, qui in scribendo, (ut soles admirari) tantum industriã ponam, committere; ut negligens in scribendo fuisse videar: præsertim cùm id non modo negligentis, sed ingrati animi etiam crimen futurum sit; verùm hæc videbimus. Illud, quod polliceris, velim pro tua fide, diligentiaque, et pro nostra non instituta, sed jam inveterata amicitia, cures enitare, ut supplicatio nobis, quàm honorificentissimè quamprimùm decernatur. Omnino seriùs nisi litteras, quàm vellem; in quò cùm difficultas navigandi fuit odiosa, tum in ipsum discessum senatus, incidisse credo meas litteras. Sed feci adductus auctoritate, et consilio tuo; idque à me rectè factum puto, quòd non statim, ut appellatus imperator sim, sed aliis rebus additis, æstivisque confectis, litteras miserim. Hæc igitur tibi erunt curæ, quemadmodum ostendis: meque totum, et mea, et meos commendatos habebis. Vale.

ARGUMENTUM.

Dollabella Appium accusaverat, eoque ipso tempore Cicronis filiam duxerat uxorem, id factum à

suis se insciente conatur Cicero probare, et in hanc sententiam multa colligit.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchro.

Cum est ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium facerent, etsi graviter primo nuntio commotus sum, quod nihil tam præter opinionem meam accidere potuit; tamèn ut me collegi, cætera mihi facillima videbantur; quòd et in te ipso maximam spem, et in tuis magnam habebam: multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem istum laborem tibi etiam honori putarem fore. Illud planè molestè tuli, quòd certissimum, et justissimum triumphum invidorum consilio esse tibi ereptum videbam. Quod tu si tanti facies, quanti ego semper judicavi faciendum esse, facies sapienter, et ages victor ex inimicorum dolore triumphum justissimum: ego enim planè video fore, nervis, opibus, sapientia tua vehementer, ut inimicos tuos poeniteat intemperantiæ suæ. De me tibi sic contestans omnes deos, promitto, atque confirmo, me pro tua dignitate (malo enim dicere, quàm pro salute) in hac provincia, cui tu præfuisti, rogando, deprecatoris: laborando, propinqui, auctoritate, clari hominis (ut spero) apud civitates: gravitate, imperatoris suscepturum officia, atque partes. Omnia volo à me et postules, et expectes; vincam meis officiis cogitationes tuas. Q. Servilius perbreves à te mihi litteras reddidit, quæ mihi tamèn nimis longæ visæ sunt; injuriam enim mihi fieri putabam, cum rogabar. Nollem accidisset tempus, in quo perspicere posses, quanti te, quanti Pompejum (quem unum ex omnibus fa-

clo, ut debeo, plurimi) quanti Brutum facerem: quamquam in consuetudine quotidiana perspexisses, sicuti perspicies; sed quoniam accidit, si quid à me prætermissum fuerit, commissum facinus, et admissum dedecus confitebor. Pontinius, qui à te tractatus est præstanti, ac singulari fide, cujus tui beneficii sum ego testis, præstat tibi memoriam, benevolentiamque, quam debet; qui cum maximis rebus suis coactus à me invitissimo decessisset, tamèn, ut vidit tua interesse, conscendens jam navem, Epheso Laodiceam revertit. Talia te cum studia videam habiturum esse innumerabilia, planè dubitare non possum, quin tibi amplitudini ista sollicitudo futura sit. Si verò effeceris, ut censor creeris, et si ita gesseris censuram, ut et debes, et potes: non tibi solum, sed tuis omnibus video in perpetuum summo te præsidio futurum. Illud pugna, et enitere, ne quid nobis temporis prorogetur: ut cum hic tibi satisfecerimus, istic quoque nostram in te benevolentiam navare possimus. Quæ de hominum, atque ordinum omnium erga te studiis, scribis ad me, minimè mihi miranda, et maxime jucunda acciderunt: eademque ad me perscripta sunt à familiaribus meis; itaque capio magnam voluptatem, cum tibi, cujus mihi amicitia non solum ampla, sed etiam jucunda est, ea tribui, quæ debeantur; tum verò remanere etiam in civitate nostra, studia propè omnium consensu erga fortes, et industrios viros: quæ mihi ipsi una semper tributa merces est laborum, et vigiliarum mearum. Illud verò mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo adolescente, cujus ego salutem duobus capitis judiciis sum-

ma contentione defendi, ut tuis inimicitias suscipiendis, obliuisceretur patroni omnium fortunarum, ac rationum suarum: præsertim cum tu omnibus, vel ornamentis, vel præsiidiis redundares; illi (ut leuissimè dicam) multa deessent; cuius sermo stultus, et puerilis erat, jam antea ad me à M. Coelio, familiari nostro, perscriptus: de quo item sermone multa scripta sunt abs te. Ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, veterem conjunctionem diremissem, quam novam conciliassem: neque enim de meo erga te studio dubitare debes: neque id est obscurum cuiquam in provincia, nec Romæ fuit; sed tamèn significatur in tuis litteris suspicio quædam, et dubitatio tua, de qua alienum tempus est mihi tecum postulandi, purgandi autem mei necessarium. Ubi enim ego cuiquam legationi sui impedimento, quominus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si te palàm odissem, minus quod tibi obesset, facere? si clàm, magis apertè inimicus esse? Quòd si essem ea perfidia, qua sunt ii, qui in nos hæc conferunt; tamèn ea stultitià certè non fuisset, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias; aut in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumptus legatis decerni: quibus ego non tam imperavi, quam censui, sumptus legatis quam maximè ad legem Corneliàm decernendos. Atque in eo ipso me non perseverasse, testes sunt rationes civitatum; in quibus quantum quæque voluit, legatis tuis datum induxit. Te autem quibus mendaciis homines leuissimi onerarunt! non modò sublato sumptus,

sed etiam à procuratoribus eorum, qui jam profecti essent, repetitos, et ablatos; eamque causam multis omninò non eundi fuisse. Quæreret tecum, atque exostularem, nisi (ut supra scripsi) purgare me tibi hoc tuo tempore, quàm accusare te mallet: idque putarem esse rectius. Itaque nihil de te, quòd credideris de me: quamobrem non debueris redere, pauca dicam; nam si me virum bonum, si dignum tuis studiis, eaque doctrina, cui me à pueritia dedidi, si satis magni animi, non minimi consilii in maximis rebus perspectum habes: nihil in me non modò perfidiosum, et insidiosum et falax in amicitia, sed ne humile quidè, aut jejunum debes agnoscere. Sin autem me astutum, et occultum lubet fingere: quid quominus cadere in ejusmodi naturam possit, quam aut florentissimi hominis aspernari benevolentiam, aut ejus existimationem oppugnare in provincia, cupis laudem domi defenderis; aut in ea re animum ostendere inimicum, in qua nihil obsis; aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum odium apertissimum sit, ad nocendum leuissimum? Quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis essem; cum te ex fratre meo, nec tunc quidè, cum tibi propè necesse esset eas agere partes; inimicum mihi fuisse cognovissem? Cum verò reditum nostrum in gratiam uterque expetisset: quid in consularu tuo frustra mecum egisti, quod me aut facerè, aut sentire voluisses? Quid mihi mandasti, cum te Puteolis prosequerer, in quo non expectationem tuam diligentia mea vicerim? Quod si id est maximè astuti, omnia ad suam utilitatem referre: quid mihi tandem erat utilius, quid com-

modis meis aptius, quàm hominis nobilissimi, atque honoratissimi conjunctio; cujus opes, ingenium, liberi, afines, propinqui, mihi magno, vel ornamento, vel præsidio esse possent? Quæ tamèn ego omnia in spectanda amicitia tua, non astutia quadam, sed aliqua potiùs sapientia secutus sum. Quid? illa vincula, quibus quidèm libentissimè adstringor, quanta sum? studiorum similitudo, suavitas consuetudinis, delectatio vitæ, atque victus, sermonis societas, litteræ interiores; atque hæc domestica. Quid illa tandèm popularia? reditus illustris in gratiam; in quo ne per imprudentiam quidèm errari potest sine suspitione perfidia; amplissimi sacerdotii collegium; in quo non modò amicitiam violari apud majores nostros non erat, sed ne cooptari quidèm sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quæ ut omittam tam multa, atque tanta: quis unquam tanti quemquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompejum, socerum filiatuz? Etenim si merita valent: patriam, liberos salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restitutum puto; si consuetudinis jucunditas: quæ fuit unquam amicitia consularium in nostra civitate conjunctior? si ulla amoris atque officii signa, quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicavit? quid de se in senatu, cum ipse abesset per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatissimum voluit amplissimè? quæ deniquè ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone adversantem interdum actionibus suis? quo studio providit, ne qua illius temporis invidia attingeret, cum me consi-

lio, cum auctoritate, cum armis deniquè textis suis? quibus quidèm temporibus hæc in eo gravitas, hæc animi altitudo fuit, non modò ut Phrygi alicui, aut Lycaoni; quod tu in legatis fecisti, sed ne summorum quidèm hominum malevolis de me sermonibus crederet. Hujus igitur filius cum sit gener tuus: cumque præter hanc conjunctionem affinitatis, quàm sis Cn. Pompejo charus, quamque jucundus intelligam; quo tandèm animo in te esse debeo? cum præsertim eas ad me is litteras miserit, quibus etiam si tibi, cui sum amicissimus, hostis essem; placaret tamèn, totumque me ad ejus viri, irâ de me meriti, voluntatem, nutumque converterem. Sed hæc hactenùs; pluribus enim etiam fortassè verbis, quàm necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea, quæ à me perfecta, quæque instituta sunt, cognosce.

** Non pauca desiderantur.**

Atque hæc agimus, et agemus magis pro dignitate, quàm pro periculo tuo; te enim (ut spero) propedièm censorem audiemus: cujus magistratus officia, quæ sunt maximi animi, summique consilii, tibi diligentius et accuratius, quàm hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda esse censeo. Vale.

ARGUMENTUM.

Acceptis ab Appio litteris de absolute majestatis, gratulatur majorem in modum, et de ambitus judicio bene ille sperandum significat.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchro, ut spero, censori.

Cum essem in castris ad fluvium Pyratum, reddite mihi sunt uno tempore à te epistolæ duæ, quas

ad me Q. Servilius Tarso miserat. Earum in altera dies erat adscripta Non. Aprilium: in altera, quæ mihi recentior videbatur, dies non erat; respondebo igitur superiori prius: in qua scribis ad me de absolutione majestatis; de qua etsi permulto antè certior factus eram litteris, nuntiis, fama deniquè ipsa (nihil enim fuit clarius: non quòd quisquam aliter putasset: sed nihil de insignibus ad laudem vitis obscure nuntiari solet) tamen eadem illa latiora fecerunt mihi tuæ litteræ: non solum quia planius loquebantur, et uberius, quàm vulgi sermo: sed etiam quia magis tibi videbar gratulari, cum de te ex te ipso audiebam. Complexus igitur sum cogitatione te absentem, epistolam verò osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum; quæ enim à cuncto populo, à senatu, à iudicibus, ingenio, industriæ, virtuti tribuuntur: quia mihi ipse assentor fortassè, cum ea esse in me fingo: mihi quoque ipsi tribui puto; nec tam gloriosum exitum tui iudicii exitisse, sed tam pravam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. De ambitu verò quid interest, inquires, an de majestate? ad te nihil: alterum enim non attigisti, alteram auxisti. Verumtamen ea est majestas (ut Sylla voluit) ut in quemvis impunè declamare liceret: ambitus verò ita apertam vim habet, ut aut accusetur improbè, aut defendatur; qui enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? tuorum autem honorum cursus cui suspectus unquam fuit? me miserum, qui non adfuerim; quos ego risus excitassem! Sed de majestatis iudicio duo mihi illa ex tuis litteris jucundissima fuerunt: unum, quòd te ab ipsa rep. defensum scribis: quæ qui-

dè, etiam in summa bonorum et fortium civium copia, tueri tales viros deberet: nunc verò eò magis, quòd tanta penuria est in omni vel honoris, vel ætatis gradu, ut tam orba civitas tales tutores complecti debeat: alterum, quòd Pompeii et Bruti fidem, benevolentiamque mirificè laudas. Lator virtute et officio, cum tuorum necessariorum, meorum amicissimorum; tum maxime alterius omnium sæculorum et gentium principis; alterius jam pridem juventutis; celeritèr (ut spero) civitatis. De mercenariis testibus à suis civitatibus notandis, nisi jam factum aliquid est per Flacum, fiet à me, cum per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam venio. Quòd ad me quasi formam communium temporum et totius reip. misisti expressam: prudentia litterarum tuarum valde mihi est grata; video enim et pericula leviora, quàm timebam, et majora præsidia: siquidè (ut scribis) omnes vires civitatis se ad Pompeii ductum applicaverunt; tuumque simul promptum animum, et alacrem perspexi ad defendendam reip. mirificamque cœpi voluptatem ex hac tua diligentia, quòd in summis tuis occupationibus mihi tamen reip. statum per te nosum esse voluisti. Nam augurales libros ad commune utriusque nostrum otium serva: ego enim à te, cum tua promissa per litteras flagitabam, ad urbem te otiosissimum esse arbitrabar. Nunc tamèn, ut ipse polliceris, pro auguralibus libris, orationes tuas confectas omnes expectabo. Tullius, cui mandata ad me dederas, non convenerat me: nec erat jam quisquam mecum tuorum præter omnes meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas litteras, quas dicas esse,

non intelligo. Bis ad te scripsi, me purgans diligenter, te leviter accusans in eo, quod de me cito credidisses. Quod genus querelæ mihi quidem videbatur esse amici: sin tibi displicet, non utar eo posthac. Sed si, ut scribis, ex litteræ non fuerunt disertæ, scito meas non fuisse; ut enim Aristarchus Homeri versum negat, quem non probat: sic tu (libet enim mihi joculari) quod disertum non erit, ne putaris meum. Vale, et in censura, si jam es censor (ut spero) de proavo multum cogitato tuo.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de absolute ambitus: et querente Appio, quod accusatori suo Dolabellæ filiam collocavit, ostendit, id se insciente per suos factum.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchro.

Gratulabor tibi prius (ita enim rerum ordo postulat), deinde ad me convertar. Ego verò vehementer gratulor de judicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, absolutum te esse: sed illud, quod quo melior civis, quo vir clarior, quo fortior amicus es, quoque plura virtutis et industræ ornamenta in te sunt; eo mirandum est magis, nullamne in tabellæ quidam latebra fuisse absconditam malevolentiam, quæ te impugnare auderet: non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium. Nihil jam sum pridem admiratus magis. De me autem suscipe paulisper meas partes: et eum te esse finge, qui sum ego. Si facile inveneris quod dicas, noli ignoscere hasitationi meæ. Ego verò velim mihi, Tulliaque meæ (sicut tu amicissime et suavissime optas)

prosperè evenire ea, quæ, me insciente, facta sunt à meis: sed ita cecidisse, ut agerentur eo tempore, spero omnino cum aliqua felicitate, et opto: verumtamen plus me in hac spe, tua sapientia et humanitas consolatur, quam opportunitas temporis. Itaque quemadmodum expediam exitum hujus institutæ orationis, non reperio. Neque enim tristiùs dicere quidquam debeo ea de re, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris; neque non me tamèn mordet aliquid. In quo unum vereor, ne tu parùm perspicias, ea quæ gesta sunt, ab illis esse gesta: quibus ego ita mandaram, ut cum tam longè abfuturus essem, ad me ne referrent: agerent quod probassent. In hoc autem mihi illud occurrit. Quid tu igitur si affuisses? rem probassem. De tempore, nihil te invito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me jam dudum laborantem, quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, et te non offendam. Leva me igitur hoc onere; nunquam enim mihi videor tractasse causam difficiliorem. Sed sic habeto tamèn: nisi jam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissimè confecissem: tametsi nihil videbatur ad meum erga te pristinum studium addi posse; tamèn, hac mihi affinitate renuntiata, non majore equidem studio, sed acrius apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. Decedenti mihi, et jam imperio annuo terminato, ante diem III. Non. Sext. cum ad Sidam navì accederem, et mecum Q. Servilius esset, litteræ à meis sunt reditæ. Dixi statim Servilio (etenim videbatur esse commotus) ut omnia à me majora expectaret. Quid multa? benevolentior tibi, quam fui nihilo sum

factus; diligentior quidè ad declarandam benevolentiam, multò. Nam, ut vetus nostra similitas antea stimulabat me, ut caverem ne cui suspicionem fieri reconciliatæ gratiæ darem: sic affinitas nova curam mihi affert cavendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse videatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Appio, quòd amicos suos in supplicationibus sibi decernendis studiosè juvisset: paria quo illi officia pollicetur, quamquàm socer Dolabella sit, qui de majestate, et ambitu illum accuraverat.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchro.

Quasi divinarem, tali in officio fore mihi aliquandò expetendum studium tuum: sic, cum de tuis rebus gestis agebatur, inserviebam honori tuo. Dicam tamèn verè; plùs, quam acceperas, reddidisti. Quis enim ad me non perscripsit, te non solùm auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego à tali viro contentus eram; sed etiam opera, consilio, domum veniendo, conveniendis meis, nullum onus officii cuiquam reliquum fecisse? Hæc mihi ampliora multò sunt, quàm illa ipsa, proptèr quæ hæc elaborantur. Insignia enim virtutis multi etiàm sine virtute assecuti sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaque mihi propono fructum amicitiaæ nostræ, ipsam amicitiam: qua nihil est uberius, præsertim in iis studiis, quibus uterque nostrum devinctus est. Nam tibi me profiteor et in rep. socium, de qua idem sentimus: et in quotidiana vita conjunctum, cum iis artibus, studiisque, quæ

colimus. Velim ita fortuna tulisset, ut, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere posses: quod tamèn ipsum, nescio qua permotus animi divinatione, non despèro. Sed hoc nihil ad te nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quod intelliges; hæc re novata, additum potiùs aliquid ad meum erga te studium cui nihil videbatur addi posse, quàm quidquam esse detractum. Cum hæc scribebam, censorem jam te esse sperabam. Eò brevior est hæc epistola, et ut adversus magistrum morum, modestior. Vale.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD SER. SULPICIUM.

LIBER IV.

ARGUMENTUM.

Satis patèbit hujus epistolæ argumentum, si lector sciat scriptam esse, cum Cæsar, pulso ex Italia Pompejo, bellum contra Pompeii legatos in Hispaniam pararet; respondet Sulpicio congressum petenti.

M. Cicero S. D. Ser. Sulpicio.

Cajus Trebatius familiaris meus, ad me scripsit, te ex se quæsisse, quibus in locis essem: molestèque te ferre, quòd me proptèr valetudinem

factus; diligentior quidē ad declarandam benevolentiam, multō. Nam, ut vetus nostra similitas antea stimulabat me, ut caverem ne cui suspicionem fidei reconciliatæ gratiæ darem: sic affinitas nova curam mihi affert cavendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse videatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Appio, quod amicos suos in supplicationibus sibi decernendis studiosè juvisset: paria quo illi officia pollicetur, quamquàm socer Dolabella sit, qui de majestate, et ambitu illum accuraverat.

Cicero imp. S. D. Appio Pulchro.

Quasi divinarem, tali in officio fore mihi aliquando expetendum studium tuum: sic, cum de tuis rebus gestis agebatur, inserviebam honori tuo. Dicam tamē verè; plūs, quam acceperas, reddidisti. Quis enim ad me non perscripsit, te non solū auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego à tali viro contentus eram; sed etiam opera, consilio, domum veniendo, conveniendis meis, nullum onus officii cuiquam reliquum fecisse? Hæc mihi ampliora multō sunt, quàm illa ipsa, proptèr quæ hæc elaborantur. Insignia enim virtutis multi etiā sine virtute assecuti sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaque mihi propono fructum amicitiae nostræ, ipsam amicitiam: qua nihil est uberius, præsertim in iis studiis, quibus uterque nostrum devinctus est. Nam tibi me profiteor et in rep. socium, de qua idem sentimus: et in quotidiana vita conjunctum, cum iis artibus, studiisque, quæ

colimus. Velim ita fortuna tulisset, ut, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere posses: quod tamē ipsum, nescio qua permotus animi divinatione, non despèro. Sed hoc nihil ad te nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quod intelliges; hac re novata, additum potiùs aliquid ad meum erga te studium cui nihil videbatur addi posse, quàm quidquam esse detractum. Cum hæc scribebam, censorem jam te esse sperabam. Eò brevior est hæc epistola, et ut adversus magistrum morum, modestior. Vale.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD SER. SULPICIUM.

LIBER IV.

ARGUMENTUM.

Satis patebit hujus epistolæ argumentum, si lector sciat scriptam esse, cum Cæsar, pulso ex Italia Pompejo, bellum contra Pompeii legatos in Hispaniam pararet; respondet Sulpicio congressum petenti.

M. Cicero S. D. Ser. Sulpicio.

Cajus Trebatius familiaris meus, ad me scripsit, te ex se quæsisse, quibus in locis essem: molestèque te ferre, quod me proptèr valetudinem

tuam, cum ad urbem accessissem, non vidisses: et hoc tempore velle te mecum, si proprius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Utinam, Servi, salvis rebus, (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos. Profecto aliquid opis occidenti reip. tulissemus. Cognoram enim jam absens, te hæc mala multo antè providentem, defensorem pacis, et in consulatu tuo, et post consulatum fuisse. Ego autem cum consilium tuum probare, et idem ipse sentirem, nihil proficiebam. Serò enim veneram: solus eram, rudis esse videbar in causa: incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias. Nunc, quoniam nihil jam videmur posse opitulari reip. si quid est, in quo nobismetipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut quàm honestissimè lugeamus: nemo est omnium, qui cum potius mihi, quàm tecum, communicandum putem. Nec enim clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus, exempla: neque doctissimorum, quos semper coluisti, præcepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scripsissem, te frustra in senatum, sive potius in conventum senatorum esse venturum, ni veritus essem, ne ejus animum offenderem, qui à me, ut te imitaret, petebat. Cui quidem ego, cum me rogaret, ut adessem in senatu, eadem omnia, quæ à te de pace, et de Hispaniis dicta sunt, ostendi me esse dicendum. Rem vides, quomodo se habeat, orbem terrarum, imperiis distributis, ardeat bello: urbem sine legibus, sine judiciis, sine jure, sine fide, relictam direptioni, et incendiis. Itaque mihi venire in mentem nihil potest, non

modò quod sperem: sed vix jam quod audeam optare. Sin autem tibi, homini prudentissimo, videtur utile esse, nos colloqui: quamquam longius etiam cogitabam ab urbe discedere, (cujus jam etiam nomen invitus audio) tamen proprius accedam. Trebatio mandavi, ut si quid tu eum velles ad me mittere, ne recusaret: idque ut facias, velim: aut si quem tuorum fidellum voles, ad me mittas; ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere. Ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse arrogo; ut exploratum habeam, quidquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

ARGUMENTUM.

Disputat utrum manendum sit in Italia, an ad Pompejum in Græciam navigandum: quorum alterum utilius, alterum honestius ait esse. Concludit difficilem esse liberationem, se tamen discessionem magis probare.

Cicero S. D. Sulpicio.

A D. iii. Kalendas Majas cum essem in Cumano, accepi tuas litteras: quibus lectis, cognovi, non satis prudenter fecisse Philotimum, qui cum abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, litteras tuas misisset: quas intellexi breviores fuisse, quod eum perlaturum putasses. Sed tamen, postquam litteras tuas legi, Postumia tua me convenit, et Servius noster. His placuit, ut tu in Cumana venires: qui etiam mecum, ut ad te scriberem, ege-

runt. Quod meum consilium exquiris, id est tale, ut capere facilius ipse possim, quam alteri dare. Quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summaque prudentia? Si quid rectissimum sit, quærimus, perspicuum est: si, quid maximè expediat, obscurum: sin ii sumus, qui profectò esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum, honestumque sit; non potest esse dubium; quid faciendum nobis sit. Quod existimas, meam causam conjunctam esse cum tua: certè similis in utroque nostrum, cum optimè sentiremus, error fuit. Nam omnia utriusque consilia ad concordiam spectaverunt: qua cum ipsi Cæsari nihil esset utilius; gratiam quoque nos inire ab eo, defendenda pace, arbitrabamur. Quantum nos fefellerit, et quem in locum res reducta sit, vides. Neque solum ea perspicis, quæ geruntur, quæque jam gesta sunt, sed etiam, qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quæ fiunt: aut iateresse, etiam si non probes: quantum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat, ut discedendum putem. In quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quæ loca sequamur. Omnino cum miserior res nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem, difficilior. Nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si vedebitur, ita censeo facias: ut, si habes jam statutum, quid tibi agendum putes, in quo non sit conjunctum consilium meum cum tuo, supersedeas hoc labore itineris; sin autem est, quod mecum communicare velis, ego te expectabo. Tu, quod tuo

commodo fiat, quamprimùm velim, venias; sicut intellexi et Servio, et Postumix placere. Vale.

ARGUMENTUM.

Sulpicium, Achajæ à Cæsare præfectum, consolatur in dolore, quem ex reipub. calamitate capiebat, scripta est epistola post victum Pompejum.

Cicero S. D. Sulpicio.

Vehementèr te esse sollicitum, et in communibus miseriis præcipuo quodam dolore angì, multi ad nos quotidie deferunt. Quod quamquam minimè miror, et meum quodammodo agnosco: doleo tamèn, te sapientia præditum propè singulari, non tuis bonis delectari potiùs, quam alienis malis laborare. Me quidem, etsi nemini concedo, qui majorem ex perniciè, et peste reip. molestiam traxerit: tamèn multa jam consolantur, maximeque conscientia consiliorum meorum. Multò enim antè, tanquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram: neque id solum mea sponte, sed multò etiam magis, monente, et denuntiante te. Etsi enim absui magnam partem consulatus tui: tamèn et absens cognoscebam, quæ esset tua in hoc pestifero bello cavendo, et prædicando sententia; et ipse affui primis temporibus tui consulatus, cum accuratissimè monuisti senatum, collectis omnibus bellis civilibus, ut et illa timerent, quæ meminissent: et scirent, cum superiores, nullo tali exemplo antèa in rep. cognito tam crudelès fuissent: quicumque postèa rempub. oppresisset armis, multò intolerabiliorem futurum. Nam, quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant: et

aliquid, atque adeò multa addunt, et afferunt de suo. Quare meminisse debes, eos qui auctoritatem, et consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cum tua prudentia salvi esse potuissent. Dices: quid me ista res consolatur in tantis tenebris, et quasi perpetuis reip. ? Est omninò vix consolabilis dolor; tanta est omnium rerum amissio, et desperatio recuperandi. Sed tamen et Cæsar ipse ita de te iudicat, et omnes civēs sic existimant, quasi lumen aliquod, extinctis cæteris, elucere sanctitatem, et prudentiam, et dignitatem tuam. Hæc tibi ad levandas molestias, magna esse debent. Quòd autem à tuis abes, ideò levius ferendum est, quòd eodem tempore à multis, ac magnis molestiis abes; quas ad te omnes perscriberem, nisi vererer, ne ea cognosceres absens, quæ quia non vides, mihi videris meliorem esse conditione, quàm nos, qui videmus. Hactenus existimo nostram consolationem rectè adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres iis de rebus, quibus levari possent molestiæ tuæ. Reliqua sunt in te ipso, nequè mihi ignota, nec minima solatia, et ut quidem ego sentio, multò maximà: quæ ego ipse experiens quotidie, sic probo, ut ea mihi salutem afferre videantur. Te autem ab initio ætatis, memoria teneo summè omnium doctrinarum studiosum fuisse; omniaque, quæ à sapientissimis ad benè vivendum tradita essent, summo studio, curaque didicisse: quæ quidem, vel optimis rebus, et usui, et delectationi esse possent: his verò temporibus habemus aliud nihil, in quo acquiescamus. Nihil faciam insolentèr: neque te, tali vel scientia, vel natura præ-

ditum, hortabor, ut ad eas te referas artes, quibus à primis temporibus ætatis studium tuum dedisti. Tantùm dicam, quod te spero approbatum; me postea quàm illi arti, cui studueram, nihil esse loci, neque in curia, neque in foro viderem, omnem meam curam, atque operam ad philosophiam contulisse. Tuæ scientiæ excellenti, ac singulari non multò plùs, quàm nostræ, relictum est loci. Quare non equidèm te moneo; sed mihi ita persuasi, te quoquè in iisdem versari rebus, quæ, etiamsi minus prodessent, animum tamen à solitudine abducerent. Servius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primisque in hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur, ut excellat. A me verò sic diligitur, ut tibi uni concedam, præterea nemini: mihiq; ab eo gratia refertur: in quo ille existimat, quod facilè appareat, cum me colat, et observet, tibi quoquè in eo se facere gratissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Sulpicii scripta: probat, quod Achajæ administrandæ curam non recusavit; scribit de Marcelli restitutione, de suis studiis, de Sulpicio filio, de rebus urbanis, de Cæsare.

Cicero S. D. Sulpicio.

Accipio excusationem tuam, qua usus es, cùm sapius ad me litteras uno exemplo dedisses: sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur. Illam partem excusationis, qua te scribis orationis paupertate

(sic enim appellas) iisdem verbis epistolas sapius mittere, nec agnosco, nec probo. Et ego ipse, quem tu per jocum (sic enim accipio) divitias orationis habere dicis, me non esse verborum admodum inopem, agnosco: enim non necesse est: sed tamen idem facile cedo tuorum scriptorum subtilitati, et elegantia. Consilium tuum, quo te ipsum scribis, hoc Acaicum negotium non recusavisse, cum semper probavissem, tum multo magis probavi, lectis tuis proximis litteris. Omnes enim causae, quas commemoras, justissimae sunt, tuaque et auctoritate, et prudentia dignissimae. Quod aliter cecidisse rem existimas, atque opinatus sis: id tibi nullo modo assentior. Sed quia tanta perturbatio, et confusio est rerum: ita percussa, et prostrata foedissimo bello jacent omnia, ut is cuique locus, ubi ipse sit, miserrimus esse videatur: propterea et tui te consilii poenitet: et nos, qui domi sumus, tibi beati videmur, at contra nobis, non tu quidem vacuus molestiis, sed praeter nobis beatus. Atque hoc ipso melior est tua, quam nostra conditio; quod tu, quid doleas, scribere audes: nos ne id quidem tuto possumus: nec id victoris vitio, quo nihil moderatius; sed ipsius victoriae, quae civilibus bellis semper est insolens. Uno te vicimus: quod de Marcelli: collegae tui, salute paulo ante, quam tu cognovimus: etiam mehercule, quod, quemadmodum ea res ageretur, vidimus. Nam sic fac existimes, post has miseras, id est, postquam armis disceptari coeptum est de jure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate. Nam et ipse Caesar, accusata acerbitate Marcelli, (sic enim appellabat) lauda-

taque honorificentissime et aequitate tua, et prudentia, repente, praeter spem dixit, se senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem causa negaturum. Fecerat autem hoc senatus, ut cum a L. Pisone mentio esset facta de Marcello: et cum C. Marcellus se ad Caesaris pedes abjecisset, cunctus consurgeret, et ad Caesarem supplex accederet. Noli quaerere; ita mihi pulcher hic dies visus est, ut speciem aliquam viderer videre quasi reviviscentis reipub. Itaque cum omnes ante me rogati gratias Caesari egissent; praeter Volcatium (is enim, si eo loco esset negabit se facturum fuisse) ego rogatus, mutavi meum consilium. Nam statueram, non mehercule inertia, sed desiderio pristinae dignitatis: in perpetuum tacere. Fregit hoc meum consilium et Caesaris magnitudo animi, et senatus officium. Itaque pluribus verbis egi Caesari gratias: meque metuo, ne etiam in ceteris rebus honesto otio privarim: quod erat unicum solatium in malis. Sed tamen quando effugi ejus offensionem, qui fortasse arbitraretur, me hanc rem non putare, si perpetuo tacerem: modice hoc faciam: aut etiam intra modum, ut et illius voluntati, et meis studiis serviam. Nam etsi a prima aetate me omnis ars, et doctrina liberalis, et maxime philosophia delectavit: tamen ita hoc studium quotidie ingravescit, credo et aetatis maturitate ad prudentiam, et his temporum vitiis, ut nulla res alia levare animum molestiis possit. A quo studio te abduci negotiis inteligo ex tuis litteris: sed tamen aliquid jam noctes te adjuvabunt. Servius tuus, vel potius noster, summa me observantia colit: cujus ego cum

omni probitate, summaque virtute: tùm studiis, doctrinaque delector. Is mecum sæpe de tua mansione, aut decessione communicat. Adhuc in hac sum sententia nihil ut faciemus, nisi quod maximè Cæsar velle videatur. Res sunt ejusmodi, ut si Romæ sis, te nihil, præter tuos, delectare possit. De reliquis nihil meliùs ipso est. Cæteri, et cætera ejusmodi, ut si alterutrum necesse sit, audire ea malis, quàm videre. Hoc nostrum consilium nobis minimè jucundum est, quì te videre cupimus: sed consulimus tibi. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum Cæsar bellum gereret in Hispania contra Pompeii liberos, periit Tullia Ciceronis filia ex partu, jam à Dolabella dimissa. Consolatur Ciceronem Sulpicius, argumenti ad tollendum dolorem undecumque collectis. De Sulpicio sic Quint. lib. 12. Ser. Sulpicius insignem non immeritò famam tribus orationibus meruit.

Ser. Sulpicius S. D. Ciceronì.

Posteà quàm mihi renuntiatum est de obitu Tullia, filia tuæ; sanè quam pro eo, ac debui, gravitèr, molestèque tuli; communemque eam calamitatem existimavi; quì si istic adfuissem, neque tibi defuissem, coramque meum dolorem tibi declarassem. Etsi genus hoc consolationis miserum, atque acerbum est, propterea quia, per quos id fieri debet, propinquos, ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lachrymis multis id conari queunt: ut magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quàm aliis posse suum of-

ficiam præstare, tamèn quæ in præsentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perscribere: non quòd ea te fugere existimem: sed quòd forsitàm dolore impeditus, minùs ea perspicias. Quid est, quod tantoperè te commoveat tuus dolor intestinus? cogita, quemadmodùm adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minùs, quàm liberi, chara esse debent: patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes. Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atquè omnia minoris æstimare? an illius vicem (credo) doleres? Quotiès in eam cogitationem necesse est, ut tu veneris, nos sæpè incidimus; hisce temporibus non pessimè cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnoperè invitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solatium? Ut cum aliquo adolescente primario conjuncta ætatem ageret? Licitum est tibi (credo) pro tua dignitate ex hac juventute generum diligere, cujus fidei liberos tuos te tuto committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret: quos cum florentes videret lætarentur? qui rem à parente traditam per se tenere possent? honores ordinatum in rep. petitori essent? in amicorum negotiis libertate sua uterentur? Quid horum fuit, quòd non priùs, quàm datum, ademptum sit? At verò malum est liberos amittere. Malum, nisi hoc pejus sit, hæc sufferre, et perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si fortè ea-

dem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cum ab Ægina Megaram versus navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere, post me erat Ægina: antè Megara: dextrâ Piræus: sinistrâ Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata, et diruta antè oculos jacent; cœpi egomet mecum sic cogitare: hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrum interiit, aut occisus est; quorum vita brevior esse debet; cum uno loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant? Vis ne tu te, Servi, cohibere, et meminisse, hominem te esse natum? Crede mihi: cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modò uno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio præterea tanta diminutio facta est: omnes provinciæ conquassatæ sunt. In unius mulierculæ animula si jactura facta sit, tantopere commoveris? quæ si hoc tempore non suum diem obiisset; paucis post annis tamen ei moriendum fuit: quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum, ac cogitationem tuam avoca: atquæ ea potiùs reminiscere, quæ digna tua persona sunt: illam, quandiù ei opus fuerat, vixisse, unâ cum rep. fuisse: te patrem suum, prætorem, consulem, augurem vidisse: adolescentibus primariis nuptiam fuisse: omnibus bonis propè perfunctam esse cum resp. occideret, vita excessisse. Quid est quòd tu, aut illa cum fortuna hoc nomine quæri possitis? Deniquè noli te oblivisci Ciceronem esse, et eum, qui aliis consueveris præcipere, et dare consilium: neque imitari malos medicos, qui in alienis mor-

his profitentur se tenere medicinæ scienciam, ipsi se curare non possunt: sed potiùs quæ aliis tutè præcipere soles, ea turè tibi subijce, atque apud animum propone. Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat. Hoc te expectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua te occurrere. Quòd si quis etiam inferis sensus est: qui illius amor in te fuit, pietasque in omnes suos, hoc certè illa te facere non vult. Da hoc illi mortuæ; da cæteris amicis, ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ, ut si qua in re opus sit, opera, et consilio tuo uti possit. Deniquè, quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit: noli committere ut quisquam te putet non tam filiam, quàm reip. tempora, et aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac te scribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere. Quarè, si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem adipisci: fac aliquandò intelligamus, adversam quoque te æquè ferre posse, neque id majus, quàm debeat, tibi onus videri: ne ex omnibus virtutibus hæc unâ tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cum te tranquilliore animo esse cognovero, de iis rebus, quæ hic geruntur, quemadmodum se provincia habeat, certiore faciam. Vale.

ARGUMENTUM.

Ad Servii consolationem respondet, suum dolorem, lectis illius litteris aliqua ex parte lenitum: sed

dolendi causæ apud se et plures et graviorese esse, quam apud quemvis alium in simili calamitate.

Cicero S. D. Sulpicio.

Ego verò, Servi, vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu adfuisses. Quantum enim præsens me adjuvare potueris et consolando, et propè æquè dolendo, facilè ex eo intelligo, quod, litteris tuis lectis, aliquantulum acquievi. Nam et ea scripsisti: quæ levare luctum possent: et in me consolando, non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamèn tuus omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit, et quanti ipse me faceret, et quàm suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cujus officia jucundiora scilicèt sæpè mihi fuerunt, nunquàm tamèn gratiora. Me autèm non oratio tua solùm, et societas pænè ægritudinis, sed etiam auctoritas consolatur. Turpe enim esse existimo, non ita ferre casum meum, ut tu, tali sapientia præditus, ferendum putas. Sed opprimor interdùm, et vix resisto dolori; quòd ea me solatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam et Q. Maximus, qui filium consularem, clarum virum et magnis rebus gestis, amisit: et L. Paullus, qui duos septem diebus: et noster Gallus, et M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit: iis temporibus fuerunt, ut eos ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex repub. consequerentur. Mihi autem, amissis ornamentis iis, quæ ipse commemorabas, quæque eram maximis laboribus adeptus: unum manebat illud solatium, quod ereptum est.

Non amicorum negotiis, non reipub. procuratione impediatur cogitationes meæ: nihil in foro agere licebat; adspicere curiam non poteram: existimabam, id quod erat, omnes me et industriae meæ fructus, et fortunæ perdidisse. Sed cum cogitarem, hæc mihi tecum et cum quibusdam esse communia: et cum frangerem jam ipse me, cogereque illa ferre toleranter: habebam quò confugerem, ubi conquiescerem; cujus in sermone, et suavitate omnes curas, doloresque deponerem. Nunc autèm, hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quæ consenuisse videbantur, recrudescunt. Non enim, ut tam me à rep. moestum domus excipiebat, quæ levaret: sic nunc domo muerens ad temp. confugere possum, ut in ejus bonis acquiescam. Itaque et domo absum, et foro, quòd nec eum dolorem, quem à rep. capio, domum jam consolari potest, nec domesticum resp. Quo magis te expecto, teque videre quàm primum cupio. Major mihi levatio afferri nulla potest, quàm conjunctio consuetudinis, sermonumque nostrorum: quamquam sperabam, tuum adventum, sic enim audiebam, appropinquare. Ego autèm cum multis de causis te exopto quàm primum videre: tum etiam, ut antè commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, et prudentis, et liberalis, et (ut perspexisse mihi videor) nec à me alieni, et tibi amicissimi. Quod cum ita sit, magnæ tamèn est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu, et beneficio quiescendi. Vale.

ARGUMENTUM.

Suadet ut exulandi consilium abiciat, et in patriam suam redeat: id Cesarem facile concessurum: id optare ipsius fratrem, id ipsam rempub. id ad rationem etiam rei familiaris pertinere.

Cicero S. D. M. Marcello.

Etsi eò te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quod ea te sapientia esse iudicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamèn et amicitia nostræ vetustas, et tua summa erga me benevolentia, quæ mihi jam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quæ et saluti tuæ conducere arbitrarer, et non aliena esse ducerem à dignitate. Ego eum te esse, qui horum malorum initia multò antè videris: qui consulatum magnificentissimè, atquè optimè gesseris, præclare memini: sed idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeii, nec genus exercitus, probare, semperque summè diffidere. Qua in sententia me quoquè fuisse, memoria tenere, te arbitror. Itaque neque tu multum interfuisti rebus gerendis: et ego id semper egi, ne interessem. Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, consilio, auctoritate, causa, quæ erant in nobis superiora: sed lacertis, et viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus igitur: aut si vinci dignitas non potest, fracti certè, et abjecti. In quo tuum consilium nemo potest non maximè laudare, quod cum spe vincendi simul abjecisti

certandi etiam cupiditatem: ostendistisque sapientem et bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos. Aut enim renovare bellum conati sunt, et hi se in Africam contulerunt: aut, quemadmodum nos, se victos esse crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortassè humilis animi duceres: illud pertinacis. Fateor à plerisque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium: à multis, etiam magni, ac fortis animi iudicatum. Sed habet ista ratio, ut mihi quidè videtur, quemquam modum: præsertim cum tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem affertret ei, penès quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu illud beneficium omninò non putares. De quo quid sentiam, nihil attinet dicere: cum appareat, ipse quid fecerim. Sed tamèn si jam ita constituisses, ut abesse perpetuò mallet quàm ea, quæ nolles, videre, tamèn id cogitare deberes: ubicumquè esse, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate: qui si facilè passurus esset, te carentem patria, et fortunis tuis, quietè et liberè vivere: cogitandum tibi tamèn esset, Romæ ne, et domi tuæ, cujusmodi res esset: an Mytilenis, aut Rhodi mallet vivere. Sed cum latè pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit: nonne mavis sine periculo domi tuæ esse quàm cum periculo alienæ? Equidè, etiam si oppetenda mors esset, domi atquè in patria mallet, quàm in externis atquè alie-

nis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt: quorum est magna, pro tuis maximis, clarissimisque virtutibus, multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. Nam etsi nullam potest accipere injuriam, quæ futura perpetua sit: propterea quod neque is, qui tenet remp. pateretur, neque ipsa resp. tamèn impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Hi autèm qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere considerem. Hic te unius solitudines, unius etiam multæ, et assidua lacrymæ C. Marcelli, fratris optimi, deprecantur. Nos cura, et dolore proximi sumus; precibus tardiores; quòd jus adeundi, cum ipsi deprecatore eguerimus, non habemus. Gratia tantum possumus, quantum victi. Sed, tamèn consilio, studio, Marcello non desumus. A tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus. Vale.

ARGUMENTUM.

Et hæc epistola ad spectat, ut Marcello reditus in patriam persuadeatur.

C. S. D. Marcello.

Neque monere te audeo, præstanti prudentia virum: nec confirmare, maximi animi hominem, viramque fortissimum: consolari verò nullo modo. Nam si ea, quæ acciderunt, ita fers, ut audio; gratulati magis virtuti debeo, quam consolari dolorem tuum; sin te tanta mala reip. frangunt, non ita abundo ingenio, ut te consoletur, cum ipse me non possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re eum præbeam, præstemque, ut

ad omnia quæ tui velint, ita sim præstò, ut me non solum omnia debere tua causa, quæ possim: sed ea quoquè, quæ non possim, putem. Illud vel tu me monuisse, vel censuisse puta, vel proptèr benevolentiam tacere non potuisse: ut, quod ego facio, tu quoquè animum inducas: si sit aliqua resp. in ea te esse oportere iudicio hominum, reque principem, necessitate cedentem tempori: si autèm nulla sit, hunc tamèn aptissimum esse etiam ad exilandum locum. Si enim libertatem sequimur, qui locus hoc dominatu vacat? sin qualemcumque locum; qui est domestica sed jucundior? Sed mihi crede: etiam is, qui omnia tenet, favet ingeniiis: nobilitatem verò, et dignitatem hominum, quantum ei res, et ipsius causa concedit, amplectitur. Sed plura, quam statueram. Redeo ergo ad unum illud: me tuum fore cum tuis, si modò erunt tui: sin minus, me certè in omnibus rebus satis nostræ conjunctioni, amorique facturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Reditum in patriam suadet: ut suprà, argumenta ex intima arte depromit ad persuadendum firmissima.

Cicero S. D. Marcello.

Etsi perpaucis antè diebus dederam Q. Mucio litteras ad te pluribus verbis scriptas, quibus declaraveram, quò te animo censerem esse oportere, et quid tibi faciendum arbitrarer: tamèn, cum Theophilus, libertus tuus, proficisceretur, cujus ego fidem erga te, benevolentiamque perspexeram, sine meis litteris eum ad te venire nolui. Lis-

dem igitur de rebus etiã, atque etiã hortor, quibus superioribus litteris hortatus sum: ut in ea repub. quæcumque est, quã primũ vellis esse. Multa videbis fortassè, quæ nolis; non plura tamen, quã audis quotidie. Non est porro tuum, uno sensu solũ oculorum moveri: cùm illud idem auribus percipias, quod etiã majus videri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias, aut faciendum, quod non probes. Primũ, tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum; deinde, non habet, ut nunc quidẽ est, id vitii res. Dicere fortassè, quæ sentias, non licet: tacere planè licet. Omnia enim delata ad unum sunt. Is utitur consilio, ne suorum quidẽ, sed suo. Quod non multo secus fieret, si is rep. teneret, quem secuti sumus. An, qui in bello, cùm omnium nostrum conjunctum esse periculum suo cerneret, certorum hominum minimè prudentium consilio uteretur: eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, quã incertis in rebus fuisset? et, qui, nec te consule, tuum sapientissimum consilium secutus esset; nec, fratre tuo consulatum ex auctoritate tua gerente, vobis auctoribus uti voluerit; nunc omnia tenentem, nostras sententias desideraturum censes fuisse? Omnia sunt misera in bellis civilibus; quæ majores nostri ne semel quidẽ: nostra ætas sæpè jam sensit; sed miserius nihil, quã ipsa victoria: quæ etiã si ad meliores venit, tamèn eos ipsos ferociores, impotentioresque reddit: ut, etiã si natura tales non sint, necessitate esse cogantur. Multa enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiã invicto, fa-

cienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quã illa crudelis esset futura victoria? Igitur tunc quoquè patria careres, ne, quæ nollis, videres? Non, inquires, ego enim ipse tenerem opes, et dignitatem meam. At erat tuæ virtutis, in minimis res tuas ponere: de repub. vehementius laborare. Deindè, qui finis istius consilii est? nam adhuc et factum tuum probatur: et, ut in tali re, etiã fortuna laudatu: factum, quod et initium belli necessariò secutus sis, et extrema sapienter persqui nolueris: fortuna, quod honesto otio tenueris et statum, et famam dignitatis tuæ. Nunc verò nec locus tibi ullus dulcior esse debet patria: nec eam diligere minùs debes quod deformior est, sed misereri potius: nec eam multis claris viris orbatam, privare etiã adspectu tuo. Deniquè, si fuit magni animi non esse supplicem victori: vide ne superbi sit, aspernari ejusdem liberalitatem: et si sapientis est carere patria duri non desiderare: et, si rep. non possis frui, stultum est nolle privata. Caput illud est, ut si ista vita tibi commodior esse videatur, cogitandum tamèn sit, ne tutior non sit; magna gladiatorum est licentia: sed in externis locis minor etiã ad facinus verecundia. Mihi salus tua, tantæ curæ est, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certè proximus sim. Tuum est consulere temporibus, et incolumitati, et vitæ, et fortunis tuis. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur ut reditum maturet, jam enim de reditu persuaserat.

Cicero S. D. Marcello.

Etsi nihil novi, quod ad te scriberem habebam, magisque litteras tuas jam expectare incipiebam, vel te potius ipsum: tamen, cum Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei litterarum dare. Cura igitur, ut quam primum venias; venies enim, mihi crede, expectatus, neque solum nobis, id est, tuis, sed prorsus omnibus. Venit enim mihi in mentem, subvereri interdum, ne te delectet tarda decessio. Quod si nullum haberes sensum, nisi oculorum, prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles videre. Sed cum leviora non multo essent, quae audirentur, quam quae viderentur: suspicarer autem, multum interesse rei familiaris tuae, te quamprimum venire, idque in omnes partes valere: putavi, ea de te te esse admonendum. Sed quoniam, quod mihi placeret, ostendi: reliqua tu pro tua prudentia considerabis. Me tamen velim, quod ad tempus te expectemus, certiores facias. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat se in patriam rediturum, commotum consilio, et auctoritate Ciceronis.

Marcellus S. D. Ciceroni.

Plurimum valuisse apud me tuam semper auctoritatem, cum in omni re, tum in hoc maxime negotio, potes existimare. Cum mihi C. Marcellus,

frater amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret: non prius mihi persuadere potuit, quam tuis est effectum litteris, ut uterer vestro potissimum consilio. Res quemadmodum sit acta, vestrae litterae mihi declarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima, quod ab optimo fit animo; tamen hoc mihi multo jucundius est, et gratius, quod in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui verè meae saluti faverent, te cupidissimum mei, singularemque mihi benevolentiam praestitisse cognovi. Reliquas sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam haec erant tempora, facile, et aequo animo carebam; hoc verò ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum, et amicorum benevolentia, neque in adversa, neque in secunda fortuna quisquam vivere possit. Ità hoc ego mihi gratulor. Tu verò ut intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium, te tibi praestabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Marcellum à Magio interfectum, suaque erga mortuum officia significat.

Servius S. D. Ciceroni.

Etsi scio, non jucundissimum nuntium me vobis allaturum: tamen, quoniam Casus et natura in nobis dominatur, visum est faciendum, quoquomodo res se haberet, vos certiores ut facerem. Ad x. Kalendas Jun. cum ab Epidauro Piræum navi advectus essem, ibi Marcellum, collegam nostrum, conveni; eumque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. Postero die cum ab eo digressus

essem eo consilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque jurisdictionem absolverem: ille, uti aiebat, supremo Majo Italiam versus navigaturus erat; postridiè ejus diei, cum ab Athenis proficisci in animo haberem, circiter horam decimam noctis P. Posthumius, familiaris ejus, ad me venit, et mihi nuntiabit, M. Marcellum collegam nostrum, post cœnæ tempus, à P. Magio Chilone, familiari ejus, pugione percussum essem, et duo vulnera accepisse: unum in stomacho; alterum in capite, secundum aurem; sperare tamèn eum vivere posse. Magium seipsum interfecisse; postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nuntiaret, et rogaret, uti cogerem medicos. Coegi, et è vestigio eò sum profectus prima luce. Cum non longè à Piræo abessem, puer Acidi obvium mihi venit cum codicillis: in quibus erat scriptum, paulò ante lucem Marcellum diem suum obisse. Ità vir clarissimus ab homine tæterrimo acerbissima morte est affectus: et, cui inimici proptèr dignitatem pepercerant, inventus est amicus, qui ei mortem afferret. Ego tamèn ad tabernaculum ejus perrexi; inveni duos liberos, et pauculos servos; reliquos aiebant profugisse, metu perterritos, quòd Dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre: ibique pro eo copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplium faciendum curavi. Ab atheniensibus locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione se impediri dicerent: neque tamèn id antea cuiquam concesserant. Quod proximum fuit, uti in quo vellemus

gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academicæ, locum delegimus: ibique eum combussimus: posteaque curavimus, ut iidem athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ità quæ nostra officia fuerunt, pro collegio, et propinquitate, et vivo, et mortuo omnia ei præstitimus. Vale. Datæ pridè Kalendaris Jun. Athenis.

ARGUMENTUM.

Exulantem Nigidium spe redivit consolans, suam illi operam, suumque officium pollicetur: præterea rem omnem familiarem, in extremo hortatur, ut bono animo sit in utramque partem.

Cicero S. D. P. Nigidio Figulo.

Quærenti mihi jamdiù, quid ad te potissimum scriberem: non modò certa res nulla, sed ne genus quidè litterarum usitatum veniebat in mentem. Unam enim partem, et consuetudinem earum epistolarum, quibus, secundis rebus uti solebamus, tempus eripuerat: perfeceratque fortuna, ne quid tale scribere possem, aut omninò cogitare. Relinquebatur triste quoddam, miserum, et his temporibus consentaneum genus litterarum; id quoquè deficiebat me: in quo debebat esse aut promissio auxilii alicujus, aut consolatio doloris tui. Quod pollicerer, non erat. Ipse enim pari fortuna abjectus, aliorum opibus casus sustentabam: sapiusque mihi veniebat in mentem quæri, quòd ità viverem, quam gaudere, quòd viverem. Quamquam enim nulla meipsum privatim pepulit insig-

nis injuria: nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultrò mihi Cæsar detulerit: tamèn nihilominùs eis conficior curis, ut hoc ipsum, quod maneam in vita, peccare me existimem; careo enim cùm familiarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga: tum omnibus amicis: quorum benevolentiam nobis conciliarat per me quondàm, te socio, defensa respub. versorque in eorum naufragiis, et honorum direptionibus: nec audio solùm, quod ipsum esset miserum, sed etiam id ipsum video, quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adjutoribus illud incendium extinximus, et in qua urbe modò gratia, auctoritate, gloria flourimus, in ea nunc iis quidèm omnibus caremus. Obrinemus ipsius Cæsaris summam ergà nos humanitatem: sed ea plus nos potest, quam vis, et mutatio omnium rerum, atque temporum. Itaque orbus iis rebus omnibus, quibus et natura me, et voluntas, et consuetudo assuefecerat: cùm cætèris, ut quidèm videor, tum ipsi mihi displiceo. Natus enim ad agendum sempèr aliquid dignum viro, nunc non modò agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandì quidèm: et qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus optulari poteram, et nunc P. Nigidio, uni omnium doctissimo, et sanctissimo, et maxima quondàm gratia, et mihi certè amicissimo, ne benignè quidèm polliceri possum. Ergo hoc ereptum est litterarum genus. Reliquum est, ut consoler, et afferam rationes, quibus te à molestiis coner abducere. At ea quidèm facultas vel tui, vel alterius consolandi in te summa est, si unquam in ullo fuit. Itaque

eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione, et doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid sit forti et sapienti homine dignum: quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus à pueritia flouristi, à te flagitent, tu videbis. Ego, quod intelligere, et sentire, quia sum Romæ, et quia curo, attendoque, possum: id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in his autèm, in quibus etiam nos sumus, fortassè sempèr fore. Videor mihi perspicere primùm ipsius animum, qui plurimùm potest, propensum ad salutem tuam. Non scribo hoc temerè, quò minùs familiaris sum, hoc sum ad investigandum curiosior. Quo faciliùs, quibus est iratior, respondere tristiùs possit: hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum. Familiars verò ejus, et ii quidèm, qui illi jucundissimi sunt, mirabiliter de te et loquuntur, et sentiunt. Accedit eodèm vulgi voluntas, vel potiùs consensus omnium, etiam illa, quæ minimum nunc quidèm potest, sed possit necesse est, resp. quoscumque viros habebit, ab iis ipsis, quibus tenetur, de te propedièm (mihi crede) impetravit. Redeo igitur ad id, ut jam tibi etiam pollicear aliquid, quod primò omiseram. Nam et amplectar ejus familiarissimos, qui me admodùm diligunt, multumque mecum sunt, et in ipsius consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausi, insinuabo: et certè omnes vias persequar, quibus putabo ad id, quod volumus, pervenire posse. In hoc toto genere plura faciam, quàm scribere audeo. Cætera, quæ tibi à multis prompta esse certò scio, à me

sunt paratissima: nihil in te familiari mea est, quod ego malim meum esse, quam tuum. Hac de re, et de hoc genere toto, hoc scribo partiùs, quòd te, id quod ipse confido, sperare malo esse usurum tuis. Extremum illud est, ut te horter, et obsecrem, animo ut maximo sis: nec ea solum memineras, quæ ab aliis magnis viris accepisti: sed illa etiam, quæ ipse ingenio, studioque peperisti: quæ si colliges, et sperabis omnia optimè, et quæ accident, qualiacumque erunt, sapienter feres. Sed hæc tu meliùs, vel optimè omnium. Ego, quæ pertinere ad te intelligam, studiosissimè omnia, diligentissimèque curabo: tuorumque tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conservabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet ad duplicem Plancii gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, et de nobis ejusdem nuptiis cum Publica, divortio jam facto cum Terentia.

Cicero S. D. Cn. Plancio.

Binas à te accepi litteras, Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare, quòd audisses, me meam pristinam dignitatem obtinere: alteris dicebas te velle, quæ egissem, benè, ac feliciter evenire. Ego autèm, si dignitas est benè de rep. sentire, et bonis viris probare quod sentias, obtineo dignitatem meam: sin autèm in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere, si possis, aut denique libera oratione defendere: ne vestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis: agiturque præclare: si nosmetipsos regere possimus; ut

ea, quæ partim jam adsunt, partim impendent, moderatè feramus: quod est difficilè in ejusmodi bello, cujus exitus ex altera parte cædem ostendat, ex altera servitatem. Quo in periculo nonnihil me consolatur: cum recordor, hæc me tum vidisse, cum secundas etiam res nostras, non modò adversas pertimescebam: videbamque, quanto periculo de jure publico disceptaretur armis. Quibus, si ii vicissent, ad quos ego pacis spe, non belli cupiditate adductus accesseram: intelligebam tamen, et Iratorum hominum, et cupidorum, et insolentium, quam crudelis esset futura victoria: sin autèm victi essent, quantus interitus esset futurus civium, partim amplissimorum, partim etiam optimorum: qui me hæc prædicentem, atque optimè consulentem salutis suæ, malebant nimium timidum, quam satis prudentem existimari. Quòd autèm mihi de eo, quòd egerim, gratularis; te ita velle certò scio: sed ego tam misero tempore nihil novi consilii cœpissim, nisi in reditu meo nihilo meliores res domesticas, quam temp. offendissem. Quibus enim, pro meis immortalibus beneficiis, charissima mea salus, et mea fortunæ esse debebant: cum propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum viderem, novarum me necessitudinum fidelitate contra veterum perfidiam, muniendum putavi. Sed de nostris rebus satis, vel etiam nimio multa. De tuis velim, ut eo sis animo, quo debes esse, id est, ut ne quid tibi præcipuè timendum putes. Si enim status erit aliquis civitatis: quicumque erit, te omnium periculorum video expertem fore. Nam alteros tibi jam placatos esse intelligo, alteros nun-

quàm iratos fuisse. De mea autèm in te voluntate sic velim iudices, me quibuscumque rebus opus esse intelligam: quamquàm videam, quis sim hoc tempore, et quid possim: opera tamèn, et consilio, studio quidèm certè, rei, famæ, salutis tuæ præstò futurum. Tu velim, et quid agas, et quid acturum te putes, facias me quam diligentissimè certiore. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut communem fortunam fortitèr ferat.

Cicero S. D. Plancio.

Accepi perbreves tuas litteras, quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui: cognovi autèm id, quod mihi dubium non fuit, nam quàm fortitèr ferres communes miseras, non intellexi: quàm me amares, facilè perspexi: sed hoc sciebam, illud si scissem, ad id meas litteras accommodassem. Sed tamèn etsi antè scripsi, quæ existimavi te scire oportere, tamèn hoc tempore breviter commonendum putavi, ne quo periculo te proprio existimares esse, in magno omnes, sed tamèn in communi sumus. Quare non debes aut propriam fortunam, et præcipuam postulare, aut communem recusare. Quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus: quod de te sperare: de me præstare possum. Vale.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD METELLUM, EL ALIOS.

LIBER V.

ARGUMENTUM.

*Queritur Metellus Celer, qui Galliam procontul-
legebat, Metellum fratrem suum, à Cicerone expug-
natum. Videtur esse paulò arrogantior epistola.*

Q. Metellus Q. F. Celer, procos. S. D.
M. Tullio Ciceroni.

Si vales, benè est. Existimaram pro mutuo inter nos animo, et pro reconciliata gratia neque me absentem ludibrio dactum iri, nec Metellum fratrem, ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri, quem si parum pudor ipsius defendebat: debebat vel familiæ nostræ dignitas, vel meum studium erga vos, remque publicam, satis sublevare. Nunc video illum circumventum, me desertum, à quibus minimè conveniebat. Itaque in luctu, et squalore sum, qui provinciæ, qui exercitui præsum, qui bellum gero, quæ: quoniam nec ratione, nec majorum nostrorum clementia administrastis, non erit mirandum, si vos pœnitebit. Te tam mobili in me, meosque esse animo non spera-

quàm iratos fuisse. De mea autèm in te voluntate sic velim iudices, me quibuscumque rebus opus esse intelligam: quamquàm videam, quis sim hoc tempore, et quid possim: opera tamèn, et consilio, studio quidèm certè, rei, famæ, salutis tuæ præstò futurum. Tu velim, et quid agas, et quid acturum te putes, facias me quam diligentissimè certiore. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut communem fortunam fortitèr ferat.

Cicero S. D. Plancio.

Accepi perbreves tuas litteras, quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui: cognovi autèm id, quod mihi dubium non fuit, nam quàm fortitèr ferrès communes misérias, non intellexi: quàm me amares, facilè perspexi: sed hoc sciebam, illud si scissem, ad id meas litteras accommodassem. Sed tamèn etsi antèa scripsi, quæ existimavi te scire oportere, tamèn hoc tempore breviter commonendum putavi, ne quo periculo te proprio existimares esse, in magno omnes, sed tamèn in communi sumus. Quare non debes aut propriam fortunam, et præcipuam postulare, aut communem recusare. Quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus: quod de te sperare: de me præstare possum. Vale.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD METELLUM, EL ALIOS.

LIBER V.

ARGUMENTUM.

Queritur Metellus Celer, qui Galliam procontul regebat, Metellum fratrem suum, à Cicerone expugnatum. Videtur esse paulò arrogantior epistola.

Q. Metellus Q. F. Celer, procos. S. D.
M. Tullio Ciceroni.

Si vales, benè est. Existimaram pro mutuo inter nos animo, et pro reconciliata gratia neque me absentem ludibrio dactum iri, nec Metellum fratrem, ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri, quem si parum pudor ipsius defendebat: debebat vel familiæ nostræ dignitas, vel meum studium erga vos, remque publicam, satis sublevare. Nunc video illum circumventum, me desertum, à quibus minimè conveniebat. Itaque in luctu, et squalore sum, qui provinciæ, qui exercitui præsum, qui bellum gero, quæ: quoniam nec ratione, nec majorum nostrorum clementia administrastis, non erit mirandum, si vos pœnitebit. Te tam mobili in me, meosque esse animo non spera-

bam. Me interea nec domesticus dolor, nec cujusquam injuria à rep. abducat. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se de Metello fratre, suaque in ipsum Celerem merita commemorat.

M. Cicero S. D. Q. Metello. Q. F. Celeri procos.

Si tu, exercitusque valeris, bene est. Scribis ad me, te existimasse, pro mutuo inter nos animo, et pro reconciliata gratia nunquam te à me ludibrio læsum iri. Quod cujusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicor, ad te esse allatum; me, in senatu, cum disputarem, permultos esse, qui temp. à me conservaram dolerent, dixisse: à te propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea, quæ statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. Quod cum dicerem, illud adjunxi: mihi tecum ita dispartitum officium fuisse in rep. salutè retinenda, ut ego urbem à domesticis insidiis, et ab intestino scelere: tu Italiam et ab armatis hostibus, et ab occulta conjuratione defenderes: atque hanc nostram tanti, et tam præclari muneris societatem, à tuis propinquis labefactatam: qui, cum tu à me rebus amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent, neque mihi pars abs te voluntatis mutua tribueretur. Hoc in sermone, cum à me exponeretur, quæ mea expectatio fuisset orationis tuæ, quantoque in mœrore versatus essem: visa est oratio non jucunda: et mediocri quidem est risu consecutus; non in te, sed magis in mœrorem meum, et quod me abs te icupisse lau-

dari, aperte, atque ingenuè confitebar. Jam hoc non potest in te non honorificè esse dictum, me in clarissimis meis, atque amplissimis rebus tamen aliquod testimonium tuæ vocis habere voluisse. Quod autem ita scribis, Pro mutuo inter nos animo: quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio, equidem hoc arbitror, cum par voluntas accipitur, et redditur. Ego, si hoc dicam, me tua causa prætermisisse provinciam: tibi ipse levior videar esse; meæ enim rationes ita tulerunt: atque ejus mei consilii majorem in dies singulos fructum, voluptatemque capio. Illud dico; me, ut primum in concione provinciam deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cœpisse. Nihil dico de sortitione vestra: tantum te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum, me insciente, esse factum. Recordare cætera: quam citò senatum illo die, facta sortitione, coegerim: quam multa de te verba fecerim, cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam, sed etiam in collegas tuos contumeliosam fuisse. Jam illud sequatur consultum, quod eo die factum est, ea perscriptione est, ut, dum id existabit, officium meum in te obscurum esse non possit. Postea verò quam profectus es, velim recordere, quæ ego de te in senatu egerim: quæ in concionibus dixerim, quas ad te litteras miserim. Quæ cum omnia collegeris: tu ipse velim judices, satisne videatur his omnibus rebus tuus adventus, cum proximè Romam venisti, mutuo respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo cur reconciliatam esse dicas, quæ nunquam immutata est. Quod scribis, non oportuisse Me-

tellum fratrem tuum ob dictum à me oppugnari primùm, hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari, et fraternam plenam humanitatis, ac pietatis voluntatem: deindè, si qua ego in re fratri tuo, reipublica causa, restiterim, peto, ut mihi ignoscas; tam enim sum amicus reip. quàm qui maximè. Si verò meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim: satis habeas, nihil me etiamnum tecum detui fratris injuria conqueri. Quem ego cum comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare, atque meditari: egi cum Claudia, uxore tua, et cum vestra sorore Mucia, cujus erga me studia pro Cn. Pompeii necessitudine, multis in rebus perspexeram: ut eum ab illa injuria detraherent. Atque ille, quod te audisse credo, pridie Kalendas Januar. qua injuria nemo unquam in aliquo magistratu improvissimus civis affectus est, ea me consulem affecit, cum temp. conservassem: atque abeuntem magistratu concionis habendæ potestate privavit: cujus injuria mihi tamèn honori summo fuit. Nam cum ille mihi nihil, nisi ut jurarem, permetteret: magna voce juravi verissimum, pulcherrimumque jusjurandum: quod populus idem magna voce me verè jurasse, juravit. Hac accepta tam insigni injuria, tamèn illo ipso die nisi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, ut ab illa mente desisteret, quibus ille respondit, sibi non esse integrum, etenim paulò antè in concione dixerat, ei, qui in alios advertisset indicta causa, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. Hominem gravem, et civem egregium: qui, qua pœna senatus, consensu

bonorum omnium, eos affecerat, qui urbem incendere, magistratus, ac senatum trucidare, bellum maximum constare voluissent, eadem dignum judicaret eum, qui curiam cæde, urbem incendiis, Italiam bello liberasset. Itaque ego Metello, fratri tuo, præsentì restiti. Nam in senatu Kalendis Jan. sic cum eo de rep. disputavi, ut sentiret, sibi cum viro forti, et constanti esse pugnandum. Ad tertium Nonas Januarias cum agere cœpisset, tertio quoque verbo orationis suæ me appellabat, mihi minabatur, neque illi quidquam deliberatiùs fuit, quam me, quacumque ratione posset, non judicio, neque disceptatione, sed vi, atque impressione evertere. Hujus ego temeritati si virtute, atque animo non restitsem: quis esset, qui me in consulatu non casu potiùs existimaret, quam consilio, fortem fuisse? Hæc si Metellum cogitare de me nescisti, debes existimare, te maximis de rebus à fratre esse celatum, sin autèm aliquid impertivit tibi sui consilii: lenis à te, et facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus expostulem. Et, si intelligis, non me dicto Metelli, ut scribis, sed consilio ejus, animoque in me inimicissimo esse commotum: cognosce nunc humanitatem meam: si humanitas appellanda est in acerbissima injuria remissio animi, ac dissolutio. Nulla est à me unquam sententia dicta in fratrem tuum, quotiescumque aliquid est actum, sedens ii assensu, qui mihi lenissimè sentire visi sunt. Addam illud etiam, quod jam ego curare non debui, sed tamèn fieri non molestè tuli: atque etiam, ut ita fieret, pro mea parte adjuvi, ut senatusconsulto meus inimicus, quia tuus frater erat, sublevare-

tur. Quare non ego oppugnavi fratrem tuum, sed fratri tuo repugnavi: nec in te, ut scribis, animo fui mobili: sed ita stabili, ut in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officiis tuis, permanerem. Atque hoc ipso tempore tibi penè minitanti nobis per litteras hoc rescribo, atque respondeo: ego dolori tuo non solum ignosco, sed summam etiam laudem tribuo, mens enim me sensus, quanta vis fraterni sit amoris admonent. A te peto, ut tu quoque æquum te iudicem dolori meo præbeas: si acerbè, si crudeliter, si sine causa sum à tuis oppugnatus, ut statuas, mihi non modò cedendum, sed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio, in ejusmodi causa, utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui: me ut tibi amicissimum esse intelligeres, laboravi, maneo in voluntate, et quoad voles tu, manebo, cujusque amore tui fratrem tuum odisse desinam, quam illius odio quidquam de nostra benevolentia detrahatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Quæ sequitur epistola, non dubito, quin Metelli Celeris potius sit, quam Nepotis: et in epistola Nepotem puto significari.

Q. Metellus Celer. S. D. Ciceroni.

Homini importunissimi contumeliæ, quibus, crebris concionibus me onerat, tuis erga me officiis leniuntur: et, ut sunt leves ejusmodi homines, à me despiciuntur: libenterque, commutata persona, te mihi fratris loco esse ducò: de illo ne meminisse quidem volo: tametsi bis eum invitum servavi. De me meisque rebus, ne vobis multitu-

dine litterarum molestior essem, ad Lollium percipisci: de rationibus etiam provinciæ quid vellem fieri, ut is vos doceret, et commonefaceret. Si poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conserves. Vale.

ARGUMENTUM.

Studium, et auxilium Metelli Nepotis, consulatum gerentis exul implorat.

Cicero S. D. Metello Nepoti cos.

Litteræ Q. fratris, et T. Pomponii, necessarij mei tantum mihi spe dederant, ut in te non minus auxilii, quam in tuo collega mihi constitutum fuerit, itaque ad te litteras statim misi: per quas, ut fortuna postulabat, et gratias tibi egi et de reliquo tempore auxilium petii. Postea mihi non tam meorum litteræ, quam sermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant, quæ res fecit, ut tibi litteris obstrepere non auderem. Nunc mihi Q. frater meus mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses, præscripsit: qua inductus, ad te scribere sum coactus: et abs te, quantum tua fert voluntas, peto, quæsoque, ut tu me conserves potius, quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu tuas inimicitias ut reipublicæ donares, te vicisti: alienas ut, contra repub. confirmes, adduceres? Quod si mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo: sin mihi nequè magistratum, nequè senatum, nequè populum auxiliari, propter eam vim, quæ me cum rep. vicit, licuerit: vide,

ne, cum velis revocare tempus omnium conservandorum: cum, qui servetur, non erit, non possis. Vale.

ARGUMENTUM.

Exprobrat Antonio, qui Macedoniam proconsul regebat, ingrati animi vitium: deinde Atticum illi commendat.

Cicero S. D. Antonio M. F. imp.

Etsi statueram nullas ad te litteras mittere, nisi commendatitias, non quòd eas intelligerem satis apud te valere: sed ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostra conjunctione imminutum esse ostenderem, tamèn, cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum et officiorum maximè conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur, aliquid mihi scribendum putavi: præsertim cum alitèr ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debet: omnia enim à me in te profecta sunt, quæ ad tuum commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent. Pro iis rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu est optimus testis. Contrà etiam esse aliquid abs te profectum ex multis audivi: nam comperisse me, non audeo dicere, ne fortè id ipsum verbum ponam, quod abs te ajunt falso in me solere conferri. Sed ea, quæ ad me delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minùs molesta fuerunt, quam ex meis litteris cognoscere. Meus in te animus quàm singulari officio fuerit, et senatus et populus R. testis est. Tu quam gratus ergà me fueris, ipse existimare potes, quantum mihi

debeas, cæteri existiment: ego quæ tua causa antea feci, voluntate sum adductus, posteaque constantia. Sed reliqua, mihi crede, multo majus meum studium, majoremque gravitatem, et laborem desiderant. Quæ ego si non profundere, ac perdere videbor, omnibus meis viribus sustinebo: sin ingrata esse sentiam, non committam, ut tibi ipse insanire videar. Ea, quæ sint, et cujusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. Atquè ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut, quamquam ipsius causa confido te facturum esse omnia: tamen abs te hoc petam, ut si quid residet in te amoris ergà me; id omne in Pomponii negotio ostendas. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

ARGUMENTUM.

Narrat se diligentiam adhibuisse ne Sextio succederetur. Adscribit de domo à se empta.

Cicero S. D. P. Sextio L. F. procos.

Cum ad me Decius, librarius tuus venisset, egissetque mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quamquam illum hominem frangi, et tibi amicum existimabam, tamen quòd memoria tenebam, cujusmodi ad me litteras antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam valde esse mutatam voluntatem tuam, sed postea, quam et Cornelia tua Terentiam convenit, et ego cum Q. Cornelio locutus sum: adhibui diligentiam, quotiescumque senatus fuit, ut adessem: plurimumque in eo negotio habui, ut Q. Fusium, tribunum plebis, et cæteros, ad quos tu scripseras, cogerem mihi potiùs credere, quàm tuis lit-

teris. Omnino res tota in mensem Januarium rejecta erat, sed facile obtinebatur. Ego, tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras: velle te bene evenire, quod de Crasso domum emissem: emi eam ipsam domum millibus nummum xxxv. aliquanto post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum habere aris alieni, ut cupiam conjurare, si quis me recipiat, sed partim odio inducti, me excludunt, et aperte vindicem conjurationis oderunt: partim non credunt, et a me insidias metuunt: nec putant ei nummos deesse posse, qui ex obsidione faeneratores exemerit. Omnino semissibus magna copia est: ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, ut bonum nomen adeptus existimer. Domum tuam, atque aedificationem omnem perspexi, et vehementer probavi. Antonium, etsi ejus in me officia omnes desiderant: tamen in senatu gravissime, ac diligentissime defendi, senatumque vehementer oratione mea, atque auctoritate commovi. Tu ad me velim litteras crebrius mittas. Vale.

ARGUMENTUM.

Leviter expostulat, quod Pompejus sibi de oppressa Catilinae conjuratione non esset pro rei magnitudine litteris gratulatus.

Cicero S. D. Cn. Pompejo. Cn. F. Magno, imp.

Si tu, exercitusque valetis, bene est. Ex litteris tuis, quas publice misisti, cepi unam cum omnibus incredibilem voluptatem: tantam enim spem otii ostendisti, quantam ego semper omnibus, te uno fretus, pollicebar. Sed hoc scito, tuos ve-

teres hostes novos amicos, vehementer litteris percussos, atque ex magna spe deturbatos, jacere. Ad me autem litteras, quas misisti, quamquam exigua significationem tuam erga me voluntatis habebant, tamen mihi scito jucundas fuisse. Nulla enim te tam laetari soleo, quam meorum officiorum conscientia: quibus si quando non mutuo responderetur, apud me plus officii residere facillime patior. Illud non dubito, quin, si te mea summa erga te studia parum mihi adjunxerunt, resp. nos inter nos conciliatura, conjuncturaque sit. Ac nec ignores, quid ego in tuis litteris desiderarim: scribam aperte, sicut et mea natura, et nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis litteris, et nostrae necessitudinis, et reip. causa, gratulationem expectavi: quam ego abs te praetermissam esse arbitror, quod verebare, ne cujus animum offenderes. Sed scito, ea quae nos pro salute patriae gessimus, orbis terrae judicio, ac testimonio comprobari. Quae, cum veneris, tanto consilio, tantaque animi magnitudine a me gesta esse cognosces, ut tibi multo majori, quam Africanus fuit, me non multo minorem, quam Laelium, facile tibi et in rep. et in amicitia adjunctum esse patiare. Vale.

ARGUMENTUM.

Officium suum in Crassum predicat, omniaque pollicetur, quae ad illius commodam, aut amplitudinem pertinebant.

Cicero S. D. M. Licinio P. F. Crasso.

Quantum meum studium extiterit dignitatis tuae,

vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito, quin ad te omnes tui perscripserint. Non enim fuit, aut mediocre, aut obscurum, aut ejusmodi, quod silentio posset præteriri. Nam et cum consulibus, et cum multis consularibus tanta contentione decertavi, quanta nunquam antea ulla in causa: suscepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis; veterique nostræ necessitudini jamdiu debitum, sed multa varietate temporum interruptum, officium cumulatè reddidi. Neque meherculè unquam mihi tui aut colendi, aut ornandi voluntas defuit: sed quædam pestes hominum, laudè aliena dolentium, et te nonnunquam à me alienarunt, et me aliquandò immutarunt tibi. Sed existit tempus optatum mihi magis, quam speratum, ut florentissimis tuis rebus, mea perspici posset, et memoria nostræ voluntatis, et amicitia fides. Sum enim consecutus non modò ut domus tua tota, sed ut cuncta civitas me tibi amicissimum esse cognosceret. Itaque et præstantissima omnium faminarum uxor tua, et eximia pietate, virtute, gratia, tui Crassi: meis consiliis, monitis, studiis, actionibusque nituntur: et senatus, populusque R. intelligit, tibi absenti nihil esse tam promptum, aut tam paratum, quam omnibus rebus, quæ ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quæ sint acta, quæque agantur, domesticorum tibi litteris declarari puto. De me sic existimes, ac tibi persuadeas, vehementèr velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuitò ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidisse: sed, ut primum forum attigerim, spectasse sempèr, ut tibi

possem quàm maximè esse conjunctus. Quo quidè ex tempore, memoria teneo, neque meam tibi observantiam, neque mihi tuam summam benevolentiam, ac liberalitatem defuisse. Si qua intercederant; non tam re, quàm suspicione violenta, ea cum fuerint et falsa, et inania, sint evulsa ex omni memoria, vitæque nostra. Is enim tu vir es, et cum me esse cupio, ut quoniam in eadem reip. tempora incidimus, conjunctionem amicitiamque nostram utriusque nostrum laudi sperem fore. Quamobrem tu, quantum tuo judicio tribuendum nobis esse putes, statues ipse: et ut spero, statues ex nostra dignitate. Ego verò tibi profiteor, atque polliceor eximium, et singulare meum studium in omni genere officii, quod ad honestatem, et gloriam tuam spectet: in quo etiam si multi mecum contendunt, tamen cum reliquis omnibus, tum Crassis tuis judicibus, omnes facilè superabo; quos quidem ego ambos unice diligo; sed in Marco benevolentia impari. Hoc magis sum Publio deditus, quòd me, quamquam à pueritia sua sempèr, tamen, hoc tempore maximè, sicut alterum parentem et observat, et diligit. Has litteras velim existimes, fœderis habituras esse vim, non epistolæ: meque ea, quæ tibi promitto, ac recipio, sanctissimè esse observaturum, diligentissimèque facturum. Quæ à me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuæ, in ea jam ego non solum amicitia nostræ, sed etiam constantia meæ causa permanebo. Quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere: me, si quid ipse intelligerem, aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea

spontè id esse facturum: sint quippiam aut à te essem admonitus, aut à tuis: effecturum, ut intelligeres, nihil neque te scripsisse, neque quemquam tuorum ad me frustra detulisse. Quamobrem velim ità et ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribusque rebus, ut ad hominem amicissimum: et tuis præcipias, ut opera, consilio, auctoritate, gratia mea sic utantur in omnibus, publicis, privatis, forensibus, domesticis, tuis, amicorum, hospitum, clientium tuorum negotiis: ut quoad ejus fieri possit, præsentis tuæ desiderium meo labore minuatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Vatinius ex consulatu à Casare dictatore in Illyricum missus, commendat suam dignitatem Ciceroni contra malevolorum obtreccationes.

P. Vatinius imp. S. D. Ciceroni suo.

Si vales, benè est: ego valeo. Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis servas, P. Vatinius cliens ad te venit, qui pro se causam dicere vult. Non, puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepisti. Ego autèm quem potiùs adoptem, aut invocem, quàm illum, quo defendente, vincere didici? An verear, ne, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum ac malevolorum obtreccationes, et invidias non prosternat, atquè obterrat? Quarè, si me, sicut soles, amas, suscipe me totum; atquè hoc quidquid est oneris, ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum, ac sustinendum, puta. Scis, meam fortunam, nescio quo mo-

do, facilè obtreccatores invenire, non meo quidèm, meherculè, merito: sed quanti id refert, si tamèn fato nescio quo accidit? Si quis fortè fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit, peto à te, ut tuam consuetudinem, et liberalitatem in me absente defendendo mihi præstes. Litteras ad senatum nostris de rebus gestis, quo exemplo miseram, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus servus anagnostes fugitivus cum Vardæis esse: de quo tu mihi nihil mandasti: ego tamèn terra, marique ut conquiretetur, præmandavi: et profectò tibi illum reperiam, nisi in Dalmatiam aufugerit: et inde tamèn aliquandò eruam. Tu nos fac ames. Vale. Ad tertium idus Quinct. ex castris. Narona.

ARGUMENTUM.

Scribit hæc de Dionysio Ciceronis servo, de Catilio pirata, de rebus à se in Dalmatia gestis, pro quibus supplicationes sibi decerni postulat.

Vatinius imp. S. D. Ciceroni.

Si vales, benè est: ego quidèm valeo. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico: et eo minùs, quòd me frigus Dalmaticum, quod illinc ejecit, etiam hic refrigeravit. Sed tamèn non desistam, quin illum aliquandò eruam. Sed tamèn omnia mihi dura imperas. De Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimæ. Apage te cum nostro Sexto Servilio: nam meherculè ego illum quoquè amo; sed hujuscemodi vos clientes, hujuscemodi causas recipitis? hominem unum omnium crudelissimum, qui tot ingenuos, matres familias, cives romanos, occidit, arripuit, disperdidit, re-

giones vastavit? Simius verò semissis homo contra me arma tulit, et cum bello cœpi. Sed tamen, mi Cicero, quid facere possum? Omnia, meherculè, cupio, quæ tu mihi impetras. Meam animadversionem, et supplicium: quo usus eram in eum, quem cœpisssem, remitto tibi, et condono. Quod illis respondere possum, qui sua bona direpta, naves expugnatas, fratres, liberos, parentes occisos, actione expostulant? Si meherculè Appii os haberem, in cuius locum suffectus sum, tamen hoc sustinere non possem. Quid ergo est? Faciam omnia sedulò, quæ te sciam velle. Defenditur à Q. Volusio, tuo discipulo: si fortè ea res poterit adversarios fugare, in eo maxime spes est. Nos, si quid erit istic opus, defendes. Cæsar adhuc mihi injuriam facit, de meis supplicationibus, et rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert: quasi verò non justissimi triumphi in Dalmatia res gesserim. Nam si hoc expectandum sit, dum totum bellum conficiam: viginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipsi sibi asciverunt, amplius sexaginta; hæc nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur: longè alia conditione ego sum, ac cæteri imperatores. Ego post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum: sex oppida vi oppugnando cœpi: unum hoc, quod erat maximum, quater à me jam captum, quatuor enim turres, et quatuor muros cœpi, et arcem eorum totam: ex qua me nives, frigora, imbres detruserunt, indignèque, mi Cicero, oppidum captum, et bellum jam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Cæsarem meam causam agas, meque tibi in omnes partes

defendendum putes: hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. Nonis Decembribus. Narona.

ARGUMENTUM.

Suum studium erga uxorem Vatini, ipsamque Vatiniū significat, rogat deinde ut omnino sibi remittat seruum suum fugitivum Dionysium.

Cicero S. D. Vatiniū imp.

Grata tibi esse officia mea non miror, cognovi enim te gratissimum omnium: idque nunquam desisti prædicare: nec enim tu mihi gratiam modo habuisti, verum etiam cumulativè retulisti. Quamobrè reliquis tuis rebus omnibus, pari me studio erga te, et eadem voluntate cognoscēs. Quod mihi formam primariam Pompejam, uxorem tuam, commendas, cum Sura nostro statim, tuis litteris lectis, locutus sum; ut ei meis verbis diceret, ut, quidquid opus esset, mihi denuntiaret: me omnia, quæ ea vellet, summo studio, curaque facturum: itaque faciam, eamque si opus esse videbitur, ipse conveniam. Tu tamen ei velim scribas, ut nullam rem neque tam magnam, neque tam parvam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parùm me digna videatur. Omnia, quæ in tuis rebus agam, et non laboriosa mihi, et honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice, quancumque ei fidem dederis, præstabo. Si vero improbus fuerit, ut est, duces eum captivum in triumpho. Dalmatis dii malè faciant, qui tibi molesti sunt. Sed, ut scribis, brevi capientur, et illustrabunt res tuas gestas, semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

ARGUMENTUM.

Lucejum historiarum scriptorem rogat ut de rebus à se in consulatu gestis separatim volumen conficiat: quod illustrius videatur.

Cicero S. D. L. Lucejo Q. F.

Coram me tecum eadem hæc agere sæpè conantem deterruit pudor quidam panè subrusticus: quæ nunc exponam absens audaciùs: epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, nequè, ut ergo arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur, et celebretur tuis, quod etsi mihi sæpè ostendis te esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum tuorum, etsi erat semper à me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam, neque ira vel cœpit, vel incedit, ut cuperem quàm celestimè res nostras monumentis commendari tuis. Non enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupiditas, ut vel auctoritate testimonii tui, vel indicio benevolentia, vel suavitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamen hæc cum scribebam, erant nescius, quantis oneribus præmerere susceptarum rerum, et jam insitutarum: sed quia videbam, Italici belli, et civilis historiam jam panè à te esse perfectam, dixeras autem mihi te reliquas res ordiri: deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctene malles cum cæteris rebus nostra contexere, an, ut multi græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius nu-

mantinum: qui omnes à perpetuis suis historiis ea, quæ dixi, bella separaverunt: tu quoquè item civilem conjurationem ab hostilibus, externisque bellis sejungeres. Equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te expectare, dum ad locum venias: ac statim causam illam totam, et tempus arripere. Et simul si uno in argumento, unaque in persona mens tua tota versabitur, cerno jam animo, quanto omnia uberiora, atquè ornatiora futura sint. Nequè tamen ignoro, quàm impudentè faciam, qui primùm tibi tantum oneris imponam (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem. Quid, si illa tibi non tantoperè videntur ornanda? sed tamen qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene, et naviter oportet esse impudentem. Itaque te planè etiam atquè etiam rogo, ut et ornes ea vehementiùs etiam quàm fortassè sentis, et in eo leges historiæ negligas; gratiamque illam, de qua suavissimè quodam in præmio scripsisti, à qua te affici non magis potuisse demonstras, quàm Herculem Xenophontium illum à voluptate: ea si me tibi vehementiùs commendabit, nè aspernere, amorique nostro consulum etiam, quàm concedit veritas, largiare. Quod si te adducemus, ut hoc suspicias, erit (ut mihi persuadeo) materies digna facultate, et copia tua. A principio enim conjurationis usquè ad reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quò et illa poteris uti civilium commutationum scientia, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incom-

modorum; cum et reprehendes ea, quæ vituperanda ducis, et quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis: et, si liberius, ut consuevi, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendum scripto retinere possit. NIHIL est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates: fortunæque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucunda. HABET enim præteriti doloris secreta recordatio delectationem: cæteris verò, nulla perfectis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore inveniuntibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet spiculum, posteaquam ei percunctanti dictum est; clypeum esse salvum: ut etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistoclis fuga, redituque retinetur? etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet quasi enumeratione fastorum: at viri sæpe excellentis accipites, variisque casus habent admirationem, expectationem, lætitiâ, molestiam, spem, timorem; si verò exitu notabili concluduntur, expletur animus jucundissimæ lectionis voluptate. Quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecte-

ris, secernas hanc quasi fabulam rerum, eventorumque nostrorum. Habet enim varios actus, multasque actiones et consiliorum, et temporum. Ac non vereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrarem, me à te potissimum ornari, celebrarique velle. Nequè enim tu is es, qui, quid sis, nescias, et quid non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere. Nequè autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriâ consequatur. Neque enim Alexander ille gratiæ causa ab Apelle potissimum pingi, et à Lysippo fingi volebat, sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloria fore putabat. Atque illi artifices, corporis simulacra ignotis nota faciebant: quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. Nec minus enim est Spartiatus Agesilaus ille perhibendus, qui nequè pictam neque fictam imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt. Unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando faciliè omnes imagines omnium, statuasque superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit et ad lætitiâ animi, et ad memoriæ dignitatem si in tua scripta pervenero, quam si in cæterorum; quod non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi, et spectatissimi viri, et in reip. maximis, gravissimisque causis cogniti, atque in primis probati: ut mihi non solum præconium, quod, cum in Sigæum venisset

Alexander, ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis, magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantum laudari se latatur, sed addit etiam à laudato viro. Quod si à te non impetro, hoc est, si qua te res impederit (neque enim fas esse arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare) cogat fortassè facere, quod nonnulli sæpè reprehendunt; scribam ipse de me, multorum tamèn exemplo, et clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia: et verecundiùs ipsi de sese scribant necesse est, si quid est laudandum; et prætereant, si quid fortè reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas, multi denique reprehendant, et dicant verecundiores esse præcones ludorum gymnycorum, qui, cum cæteris coronas imposuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiarint, cum ipsi antè ludorum missionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus, et si recipis causam nostram, vitabimus: idque ut facias, rogamus. Ac, ne fortè mirere, cur, cum mihi sæpè ostenderit, te accuratissimè nostrorum temporum consilia, atque eventus litteris mandaturum, à te id nunc tantoperè, et tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quòd alacres animo sumus, ut et cæteri viventibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, et nosmetipsi vivi gloriola nostra perfuamur. His de rebus, quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim sus-

cipis causam, conficiam commentarios rerum omnium: sin autem differs me in tempus aliud, coràm tecum loquar. Tu interea non cessabis; et ea, quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat, Lucceii litteræ consolatorie quantum profecerint ad eam sollicitudinem minuendam, quam ex afflictâ republica capiebat.

M. T. C. Luccejo. S. D.

Quamquàm ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima est (declarat enim summam benevolentiam conjunctam pari prudentia) tamèn illum fructum ex iis litteris vel maximum coepi, quod te præclare res humanas contemnentem, et optimè contra fortunam paratum, armatumque cognovi. Quam quidèm laudem sapientiæ statuo esse maximam, NON aliundè pendere, nec extrinsecus aut benè, aut malè vivendi suspensas habere rationes. Quæ cogitatio, cum mihi non omninò excidisset (etenim penitus insiderat) vi tamèn tempestatum, et concursu calamitatum erat aliquantum labefactata, atquè convulsa: cui te opitulari et video, et id fecisse, etiam proximis litteris, multumque profecisse, sentio. Itaque hoc sæpiùs dicendum, tibi que non significandum solum sed etiam declarandum, arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autèm cum illa valent, quæ elegantè, copiosèque collegisti; tum nihil plus, quam quòd firmitudinem, gravitatemque animi tui perspexi, quam non imitari, turpissimum existimo. Itaque hoc etiam

fortiorem me puto, quam te ipsum præceptorem fortitudinis; quod tu mihi videris spem nonnullam habere, hæc aliquandò futura meliora. Casus enim gladiatorii, similitudinesque eæ, tum rationes in ea disputatione à te collectæ, vetabant me reipub. penitus diffidere. Itaque alterum minus mirum, fortiorem te esse, cum aliquid speres; alterum mirum, spe ulla teneri. Quid est enim non ita effectum, ut id non deletum, extinctumque omne esse fateare? circumspice omnia membra reipub. quæ notissima sunt tibi: nullum reperies profectò, quod non fractum, debilitatumve sit, quæ persequeretur, si aut melius ea viderem, quam tu vides, aut commemorare possem sine dolore. Quamquam tuis monitis, præceptisque omnis est abjiciendus dolor. Ergo et domestica feremus, ut censes, et publica paulò etiam fortius fortasse, quam tu ipse, qui percipis. Te enim spes aliqua consolatur, ut scribis: nos autem erimus etiam in omni desperatione fortes, ut tu tamèn idem et hortaris, et præcipis. Das enim mihi jucundas recordationes conscientia nostræ, rerumque earum, quas, te in primis auctore, gessimus. Præstitimus enim patriæ non minus certè, quam debuimus: plus profectò, quam est ab animo cujusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignoscas mihi de me ipso aliquid prædicanti. Quatum enim tu rerum cogitatione nos levare ægritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestiis, et angoribus abducam; transferamque animum ad ea, quibus secundæ res ornantur, adversæ adjuvantur: tecumque et ero tantum, quantum pa-

fietur utriusque ætas, et valeundo; et si esse una minus poterimus, quam volumus, animorum tamèn conjunctione, iisdem studiis ita fruemur, ut nunquam non unà esse videamur. Vale.

ARGUMENTUM.

*Causam quarit, cur Cicero ab urbe tamdiu ab-
sit, hortaturque, ut animum inærore abducatur.*

Lucejus Ciceroni S. D.

Si vales, bene est: ego valeo, sicut soleo, paulò tamèn etiam deterius, quam soleo. Te requisivi sapius, ut viderem. Romæ quia postea non fuisti, quam à me discesseras, miratus sum: quod item nunc miror. Non habeo certum, quæ te res hinc maximè retrahat. Si solitudine delectare, cum scribas, et aliquid agas eorum, quorum consuesti, gaudeo, nequè reprehendo tuum consilium. Nam nihil isto potest esse jucundius, non modò miseris his temporibus, et luctuosis, sed etiam tranquillis, et optatis, præsertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requiem quarat ex magnis occupationibus, vel erudito qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret. Sin autem, sicut hic dum eras, et lacrymis, et tristitiæ te tradidisti: doleo, quia doles, et angere: nec possum te (si concedas, quod sentimus, ut liberiùs dicamus) non accusare. Quid enim? tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges, duplicari sollicitudines, quas elevare tua te prudentia postulat? Quod si non possumus ali-

quid proficere suadendo, gratia contendimus, et rogando; si quid nostra causa vis, ut istis te molestiis laxes, et ad convictum nostrum redeas, et ad consuetudinem, vel nostram communem, vel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio, cupio deterre, ne permaneas in incepto: cum duæ res istæ contrariæ me conturbent: ex quibus aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes; aut in altera non offendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Quærenti Luccejo, cur ab urbe abesset, ejusque mœrorum minuere conanti, respondet, et cur doleat, et cur in urbe non vivat.

M. T. C. Luccejo S. D.

Omnis amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in iis litteris, quas à te proximè accepi, non ille quidèmi mihi ignotus, sed tamèn gratus, et optatus; dicerem, jucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem, neque ob eam unam causam, quam tu suspicaris, et in qua me, lenissimis, et amantissimis verbis utens, re gravitèr accusas, sed quòd illius tanti vulneris, quæ remedia esse debebant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicos ne confugiam? quàm multi sunt? habuimus enim ferè communes: quorum alii occiderunt, alii nescio quo pacto obdurnerunt. Tecum vivere possem equidèmi, et maximè vellem. Verustas est, amor, consuetudo, studia paria. Quod vinculum, quæ res deest nostræ conjunctioni? possumusne igitur esse una? nec mehet-

culè intelligo, quid impediatur: sed certè adhuc non fuimus, cum essemus vicini in Tusculano, in Pureolano. Nam quid dicam in urbe? in qua, cum forum commune sit, vicinitas non requiritur. Sed, casu nescio quo, in ea tempora nostra ætas incidit, ut, cum maximè florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perflugium spoliato, et domesticis, et forensibus ornamentis, atquè solatiis? litteræ, credo, quibus utor assiduè; quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsæ illæ excludere me à portu, et perflugio videntur, et quasi exprobare, quod in ea vita maneam in qua nihil insit, nisi propagatio miserissimi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odium temporum, hominum, fori, curiæ? itaquè sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris oblivionem petam. Quòd si id egissemus ego, atquè tu (quod ne in mentem quidèmi nobis veniebat proptèr quotidianos metus) omne tempus unà fuisset; neque me valetudo tua offenderet, neque te mœror meus. Quod, quantum fieri poterit, consequamur. Quid enim utrique nostrum aptiùs? propedièmi te igitur videbo. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolatur diligenter in primis amicum, filii obitum immoderatius ferentem.

M. T. C. Titio S. D.

Etsi unus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus; quòd tantum ex tuis mo-

lestiis cœpi doloris, ut consolatione ipse egerem; tamen, cum longiùs à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæque in te benevolentiz, non tacere tanto in tuo mœrore tandiù, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minùs sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidè illa maximè, quam semper in ore, atquè in animo habere debemus: HOMINES nos, ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quò minùs ea, qua nati sumus, conditione vivamus: neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus: eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque hæc, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris usurpatæ, memoriæque, et litteris proditæ tantùm videntur proficere debere, quantum status ipse nostræ civitatis, et hæc perturbatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt, minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut deniquè aliqua repub. perdidissent. Quòd si tuum te desiderium moveri, aut si tuarum rerum cogitatione mœres: non facile exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto. Sin illa te res cruciat (quæ magis amoris est) ut eorum, qui occiderunt, miseras lugeas: ut ea non dicam: quæ sæpissimè et legi, et audivi, nihil mali esse in morte, in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quam mors, du-cenda sit: sin sit amissus, nulla videri miseria

dèbeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans, confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reipub. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidè deceptus esse videatur. Quid est enim jam non modò pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omninò libertati, ac salutis loci? non meherculè quemquam audivi hoc gravissimo, et pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non à diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atque ex iniquissima conditione vitæ videretur. Quare si tibi unum hoc detrahai potest, ne quid iis, quos amasti, mali putes contigisse; permultum erit ex mœrore tuo diminutum; relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum propriè refertur: in qua non est jam gravitatis, ac sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatus casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria, maloque se junctus. Etenim eum semper te et privatis in rebus, et publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, et constantiæ serviendum. Nam, quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio, prudentiæque debemus. Etenim si nulla unquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquandò lugendi modum fecerit: certè nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus: nequè expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego litteris si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum: sin minùs fortè va-

luissent, officio tamen esse functum benevolentissimi, atque amicissimi: quem me tibi et fuisse semper, existimes velim; et futurum esse confidas. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat tarditatem litterarum; hortatur Sextium, ut exilii casum sapienter, fortiterque ferat.

M. T. C. P. Sextio P. F. S. D.

Non oblivione amicitiae nostrae, neque intermissione consuetudinis meae, superioribus temporibus ad te nullas litteras misi, sed quod priora tempora in ruinis reipub. nostrisque jacuerunt, posteriora autem me a scribendo tuis injustissimis, atque acerbissimis incommodis retardarunt. Cum vero et intervallum jam satis longum fuisset, et tuam virtutem, animique magnitudinem diligentius essem mecum recordatus, non putavi esse alienum institutis meis haec ad te scribere. Ego te, P. Sexti, et primis temporibus illis, quibus in invidiam absens, in crimen vocabare, defendi: et cum in tui familiarissimi iudicio, ac periculo tuum nomen conjungeretur, quam potui accuratissime te, tuamque causam tutatus sum: et proxime recenti adventu meo, cum rem aliter insitutam offendissem, ac mihi placuisset, si adfuissem, tamen nulla re salutis tuae defui: cum eo tempore invidia annonae inimici non solum tui, verum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicii, multaque alia reip. vitia plus, quam causa ipsa, veritasque valuissent. Publio tuo, neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem, omnibus of-

ficiis amicitiae diligentem a me, sancteque servatis, ne hoc quidem praetermittendum esse duxi, te ut hortarer, rogaremque, ut et hominem te, et virum esse meminisses; id est, ut et communem, incertumque casum, quem neque vitare quisquam nostrum, neque praestare ullo pacto potest, sapienter ferres; et dolori fortiter, ac fortunae resisteres; cogitaresque et in nostra civitate, et in caeteris, quae rerum potitae sunt, multis fortissimis, atque optimis viris, injustis iudiciis, tales casus incidisse. Illud utinam ne vere scriberem, ea te republica carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autem filio, vereor, ne, si nihil ad te scripserim, debitum ejus virtuti videar testimonium non cepisse: sin autem omnia, quae sentio perscripserim, ne refricem meis litteris desiderium, ac dolorem tuum. Sed tamen prudentissime facies, si illius pietatem, virtutem, industriam, ubicumque erit, tuam esse, tecum esse duces. Nec enim minus nostra sunt, quae animo complectimur, quam quae oculis intuemur. Quamobrem et illius eximia virtus, summusque in te amor, magna tibi consolationi debet esse; et nos, caeterique, qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, semperque pendemus; et maxime animi tui conscientia, cum tibi nihil merito accidisse reputabis; et illud adjunges, HOMINES sapientes turpitudine, non casu et delicto suo, non aliorum injuria, commoveri. Ego, et memoria nostrae veteris amicitiae; et virtute, atque observantia filii tui monitus, nullo loco deero, neque ad consolandum, neque ad levandum fortunam

tuam. Tu si quid ad me fortè scripseris, perficiam, ne te frustrà scripsisse arbitrere. Vale.

ARGUMENTUM.

Argumentis utitur septem, ut Fabium exulem consoletur.

M. T. C. T. Fabio. S. D.

Etsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea quòd nullam rem graviùs jamdiù tuli, quam incommodum tuum; tamen te magnoperè non hortor solùm, sed etiam pro amore nostro rogo, atque oro, te colligas, virumque præbeas, et qua conditione omnes homines, et quibus temporibus, nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quàm fortuna abstulit: propterea quòd adeptus es, quòd non multi homines novi: amisisti, quòd plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum eo videatur esse, qui quàm levissima pœna ab hac re-pub. discesserit. Tu verò, qui et fortunas, et liberos habeas, et nos, ceterosque necessitudine, et benevolentia tecum conjunctissimos; quippè magnam facultatem sis habiturus nobiscum, et cum omnibus tuis vivendi; et cum unum sit judicium ex tam multis, quòd reprehendatur, ut quòd una sententia, eaque dubia, potentia alicujus condonatum existimetur; omnibus his de causis debès istam molestiam quàm levissimè ferre. Meus animus erit in te, liberosque tuos sempèr, quem tu esse vis, et qui esse debet. Vale.

ARGUMENTUM.

Rufo, paulo ante quæstori suo in provincia, sædet, ut in bello civili Pompejum sequatur.

M. T. C. Rufo S. D.

Etsi mihi nunquàm dubium fuit, quin tibi essem charissimus: tamen quotidie magis id perspicio: extatque id quòd mihi ostenderas quibusdam litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quàm in provincia fuisses; etsi meo judicio, nihil ad tuum provinciale officium addi potest, quo liberius judicium esse posset tuum. Itaque me et superiores litteræ tuæ admodùm delectaverunt, quibus et expectatum meum adventum abs te amanter videbam, et cum aliter res cecidisset, ac putasse, te meo consilio magnoperè esse lætatùm: et his proximis litteris magnum cœpi fructum et judicii, et officii tui; judicii, quòd intelligo, te (id, quòd omnes fortes, ac boni viri facere debent), nihil putare utile esse, nisi quòd rectum, honestumque sit: officii, quòd te mecum, quodcumque cœpisssem consilii, polliceris fore, quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honestius, esse quidquam potest. Mihi consilium captum jamdiù est: de quo ad te, non quo celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilii tali tempore, quasi quædam admonitio videtur esse officii, vel potius efflagitatio ad coeundam societatem vel periculi, vel laboris. Cum verò ea tua sit voluntas, humanitas, benevolentia erga me, libenter amplector talem animum, sed ita (non enim dimittam pudorem in ro-

gando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habeo gratiam: si non feceris, ignoscam: et alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. Est enim res profectò maxima. Quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est: ità tamen, ut si nos ii sumus, qui esse debemus (id est studio digni, et litteris nostris), dubitare non possimus, quin ea maximè conducant, quæ sunt rectissima. Quare tu, si simul placebit, statim ad me venies; sin idem placebit, atque eodem, nec continuò poteris, omnia tibi ut nota sint, faciam. Quidquid statueris, te mihi amicum, sin id, quod opto, etiam amicissimum iudicabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Purgatio Ciceronis ad Rufum, quæstorem anteduum in Cilicia, de rationibus provincialibus obscura epistola.

M. T. C. Rufo S. D.

Quo modo potuissem, te convenissem, si eò quò constitueras, venire voluisses. Quare, etsi mei commodi causa commovere me noluisti: tamen ista existimes velim, me antelaturum fuisse, si ad me misisses, voluntatem tuam commodò meo. Ad ea, quæ scripsisti, commodiùs equidè possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius scriba meus adesset: à quo mihi exploratum est in rationibus dumtaxat referendis, (de cæteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam: deindè, si rationum referendarum jus vetus, et mos antiquus maneret, me relaturum rationes, ni-

si tecum pro conjunctione nostræ necessitudinis contulissem, confecissemque, non fuisse. Quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret, id (quod lege Julia relinquere rationes in provincia necesse erat, easdemque totidem verbis referre ad ærarium) feci in provincia, nequè ità feci, ut te ad meum arbitrium adducerem; sed tribui tibi tantùm, quantum me tribuisse nunquam pœnitebit. Totum enim scribam meum, quem tibi video nunc esse suspectum, tibi tradidi. Tu ei M. Mindium fratrem tuum adjunxisti. Rationes confectæ me absente sunt tecum: ad quas ego nihil adhibui præter lectionem. Ità accepi librum à meo servo scriba, ut eundem acceperim à fratre tuo. Si honos is fuit, majorem tibi habere non potui: si fides, majorem tibi habui, quam penè ipsi mihi. Si providendum fuit, ne quid alitèr, ac tibi et honestum, et utile esset, referretur: non habui, cui potiùs id negotii darem. Illud quidè certè factum est, quod lex jubebat, ut apud duas civitates, Laodicensem, et Apamensem, quæ nobis maximæ videbantur, quoniam ità necesse erat, rationes confectas, et consolutas deponeremus. Itaque huic loco primùm respondeo, me, quamquam justis de causis rationes deferre properarim, tamen te expectaturum fuisse, nisi in provincia relictas rationes pro relatis haberem. Quamobrèm, de Volusio quod scribis, non est id rationum. Docuerunt enim me periti homines, in his cum omnium peritissimus, tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusium transferri nomen à Valerio, non potuisse, sed prædes Valerianos teneri. Neque id erat HSxxx. ut scribis, sed xix. Erat enim

curata nobis pecunia Valerii mancipis nomine: ex qua reliquum, quod erat in rationibus, retuli. Sed sic me et liberalitatis fructu privas, et diligentia, et (quod minimè tamen laboro) mediocris etiam prudentia: liberalitatis, quòd mavis scribæ mei beneficio, quàm meo, legatum meum, præfectumque maxima calamitate levatos, cum præsertim non deberent esse obligati; diligentia, quòd existimas; de tanto officio meo, tanto etiam periculo, nec scisse me quidquam, nec cogitasse; scribam, quidquid voluisset, cum id mihi ne recitasset quidem retulisse: prudentia, cum rem à me ne insipienter quidem, cogitatam putas. Nam et Volusii liberandi meum fuit consilium: et, ut multatam gravis Valerianis prædibus, ipsique T. Mario depelleretur, à me inita ratio est: quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant. Et, si verum scire vis, hoc uni scribæ meo intellexi non nimium placere. Sed ego putavi esse viri boni, cum populus suum servaret, consulere fortunis tot vel amicorum, vel civium. Nam de Lucejo est ita actum, ut auctore Cn. Pompejo, ista pecunia in fano poneretur. Id ego agnovi meo jussu esse factum. Qua pecunia Pompejus est usus, ut tua, quam tu deposueras, Sextius. Sed hoc ad te nihil intelligo pertinere; illud me non animadvertisse molestè ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam jussu meo deposuisse, nisi ista pecunia gravissimis esset, certissimisque monumentis testata, cui data, quo S. C. quibus tuis, quibus meis litteris P. Sextio tradita esset. Quæ cum viderem tot vestigiis impressa, ut in his errari non posset: non adscripsi id, quod tuo nihil referebar; ego tamen

adscripsisse mallet, quando id te video desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio: neque in eo quidquam à meis rationibus discrepabunt tuæ. Addes enim tu, meo jussu: quod ego nunquam addidi; nec causa est, cur negem: nec, si esset, et tu nolles, negarem. Nam de HS. nongentis millibus, certè ita relatum est, ut tu, sive frater tuus referri voluit. Sed, si quid est, quando de Lucejo parum prævisum est, quod ego in rationibus referendis etiamnum corrigere possim, de eo mihi, cum S. C. non sim usus, quid per leges liceat, considerandum est. Te certè in pecunia exacta ita efferre ex meis rationibus relatis non oportuit: nisi quid me fallit: sunt enim alii petitores. Illud cave dubites, quin ego omnia faciam, quæ interesse tua, aut etiam velle te existimem, si ullo modo facere possim. Quod scribis de beneficiis, scito, à me et tribunos mil. et præfectos, et contubernalis dumtaxat meos delatos esse. In quo quidem ratio me fefellit. Liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari: postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes detulissem. Sanè molestè tuli, non illa beneficia tuæ potiùs ambitioni reservata esse, quàm meæ, qui ambitione nihil uterer. De centurionibus tamen, et de tribunorum mil. contubernalibus, res est in integrò: genus enim hõrum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de HS. centum millibus: de quibus memini mihi à te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui: in quo peccatum videbatur esse, si modò erat, fratris tui, et Tullii. Sed cum id corrigi non posset, quod jam depo-

sitis rationibus, ex provincia decessimus: credo, me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea spe facultatum, quam tum habebamus, quam humanissimè potuerim, scripsisse. Sed neque tum me humanitate mearum litterarum obligatum puto, neque tuam hodiè epistolam de HS. centum millibus sic accepisse, ut ii accipiunt, quibus epistolæ per hæc tempora molestæ sunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quæ ad me salvis legibus pervenisset, Ephessi apud publicanos deposuisse: id fuisse HSxxii. mil. eam omnem pecuniam Pompejum abstulisse. Quod ego sive æquo animo fero, sive iniquo, tu de HS. centum millibus æquo animo ferre debes, et existimare, eò minùs ad te, vel de tuis cibariis, vel de mea liberalitate pervenisse. Quòd si mihi expensa ista HS. centum tulisses: tamen, quæ tua est suavitas, quique in me amor, nolles à me hoc tempore estimationem accipere. Nam, numeratum si cuperem, non erat. Sed hæc jocatum me putato, ut ego te existimo. Ego tamen, cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim, causa nulla est. Vale.

ARGUMENTUM.

Cupidum se esse significat Mescinii videndi: eumque hortatur, ut acerbitatem temporum litterarum studio, optimèque conscientie recordatione mitiget.

M. T. C. Luccio Mescinio S. D.

Gratæ mihi tuæ litteræ fuerunt, ex quibus intellexi, quod etiam sine litteris arbitrabar, videndi mei te summa cupiditate affectum esse. Quod

ego ità libentè accipio, ut tamen tibi non concedam. Nam tecum esse, ità mihi omnia, quæ opto contingant, ut vehementè velim. Etenim, cum esset major et virorum, et civium bonorum, et jucundorum hominum, et amantium mei copia; tamen erat nemo, quicum esse libentiùs, quàm tecum, et pauci, quibuscum æquè libentè: hoc verò tempore, cum alii interierint, alii absint, alii mutati voluntate sint, unum mediusfidiùs tecum diem libentiùs posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum vivo necessariò. Noli enim existimare, mihi non solitudinem jucundiorum esse (qua tamen ipsa uti non licet) quàm sermones eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut ad summum altero. Itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, litterulis nostris, prætereà etiam conscientia consiliorum meorum. Ego enim is sum (quemadmodùm tu facillimè potes existimare) qui nihil unquam meâ potiùs, quàm meorum civium causâ fecerim: cui nisi invidisset is, quem tu nunquam amasti (me enim amabas) et ipse beatus esset, et omnis boni. Ego sum is, qui nullius vim plus valere volui, quàm honestum otium. Idemque cum illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quàm illum consensum bonorum, quem ego idem affeceram, quavis tuta conditione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare. Sed et hæc, et multa alia coràm brevi tempore licebit. Neque me tamen ulla res alia Romæ tenet, nisi expectatio rerum africanarum. Videtur mihi res in propinquum adducta discrimen. Puto autem mea nonnihil interesse; quamquam id ipsum quid in-

tersit, non sanè intelligo; verumtamen, quidquid illinc nuntiatum sit, non longè abesse à consiliis amicorum. EST enim res ipsa jam in eum locum adducta, ut quamquàm multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamèn inter victorias non multum interfuturum putem. Sed planè animus, qui dubiis rebus forsitàm fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum: quem etiam superiores tuæ litteræ confirmant: quibus intellexi, quàm fortiter injuriam ferres: juvitque me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse. Verum enim scribam: tenerio mihi animo videbare, sicut omnes ferè, qui vita ingenua, in beata, et libera civitate viximus. Sed, ut illa secunda moderatè tulimus: sic hanc non solum adversam, sed etiam funditus eversam fortunam fortitè ferre debemus: ut hoc saltè in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quòd nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti, non modò contemnere audeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruiere isto otio, tibi que persuade, PRÆTER culpam, ac peccatum, quòd sempèr caruisti, et carebis, homini accidere nihil posse, quòd sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam brevi: si quid acciderit, ut mutandum consilium sit, te certiozem faciam statim. Tu ità fac cupidus mei videndi sis, ut istinc te ne moveas tam infirma valetudine, nisi ex me priùs quæsieris per litteras, quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas, valetudinique tuæ, et tranquillitati animi servias. Vale.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD TORQUATUM, ET ALIOS.

LIBER VI.

ARGUMENTUM.

A. Manlium Torquatum, qui Pompejanas partes secutus erat, consolatur in eo, quòd Romæ non sit, et aliquam simul spem redditus ostendit.

M. T. C. A. Torquato S. D.

Etsi ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maximè pœniteat; nemoque fit, quin ubivis, quam ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore bono viro Romæ esse, miserrimum sit. Nam etsi quocumque in loco quisque est, idem est ei sensus, et eadem acerbitas ex interitu rerum, et publicarum, et suarum: tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ ceteri audiunt, intueri coguntur: nec avertere à miseriis cogitationem sinunt. Quare etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est: tamen illo dolore, quo maximè te confici audio, quòd Romæ non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia tuos, tuaque desideras: tamèn illa quidè, quæ requiris, suum statum te-

tersit, non sanè intelligo; verumtamen, quidquid illinc nuntiatum sit, non longè abesse à consiliis amicorum. EST enim res ipsa jam in eum locum adducta, ut quamquàm multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamèn inter victorias non multum interfuturum putem. Sed planè animus, qui dubiis rebus forsitàm fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multum: quem etiam superiores tuæ litteræ confirmant: quibus intellexi, quàm fortiter injuriam ferres: juvitque me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse. Verum enim scribam: tenerio mihi animo videbare, sicut omnes ferè, qui vita ingenua, in beata, et libera civitate viximus. Sed, ut illa secunda moderatè tulimus: sic hanc non solum adversam, sed etiam funditus eversam fortunam fortitè ferre debemus: ut hoc saltè in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quòd nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti, non modò contemnere audeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruiere isto otio, tibi que persuade, PRÆTER culpam, ac peccatum, quòd sempèr caruisti, et carebis, homini accidere nihil posse, quòd sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam brevi: si quid acciderit, ut mutandum consilium sit, te certiozem faciam statim. Tu ità fac cupidus mei videndi sis, ut istinc te ne moveas tam infirma valetudine, nisi ex me priùs quæsieris per litteras, quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas, valetudinique tuæ, et tranquillitati animi servias. Vale.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD TORQUATUM, ET ALIOS.

LIBER VI.

ARGUMENTUM.

A. Manlium Torquatum, qui Pompejanas partes secutus erat, consolatur in eo, quòd Romæ non sit, et aliquam simul spem redditus ostendit.

M. T. C. A. Torquato S. D.

Etsi ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maximè pœniteat; nemoque fit, quin ubivis, quam ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore bono viro Romæ esse, miserrimum sit. Nam etsi quocumque in loco quisque est, idem est ei sensus, et eadem acerbitas ex interitu rerum, et publicarum, et suarum: tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ ceteri audiunt, intueri coguntur: nec avertere à miseriis cogitationem sinunt. Quare etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est: tamen illo dolore, quo maximè te confici audio, quòd Romæ non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia tuos, tuaque desideras: tamèn illa quidè, quæ requiris, suum statum te-

nent, nec melius, si tu adesses, tenerent: nec sunt ullo in proprio periculo: nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso, Torquate, est tuum sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem, aut timorem. Neque enim is, qui in te adhuc injustior, quam tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati. Nec tamèn is ipse, à quo salus petitur, habet explicatam, aut exploratam rationem salutis suæ. Cumque omnium bellorum exitus incerti sint, ab altera victoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem sejunctum sit ab omnium interitu: ab altera te ipsum nunquam timuisse certò scio. Reliquum est, ut te id ipsum, quod ego quasi consolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reip. cujus tanti mali, quamvis docti viri multa dicant, tamèn vereor, ne consolatio nulla possit vera reperiri, præter illam, quæ tanta est, quantum in cujusque animo roboris est, atque nervorum. Si enim BENE sentire, rectèque facere, satis est ad benè, beatèque vivendum: vereor, ne eum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse nefas sit dicere. Nec enim nos arbitror, victoriæ præmiis ductos, patriam olim, et liberos, et fortuna reliquisse: sed quoddam nobis officium justum, et pium, et debitum reipub. nostræque dignitati videbatur: qui nequè, cum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis esset victoria. Quarè, si id evenit, quod ingredientibus nobis in causam propositum fuit accidere posse: non debe-

mus ità cadere animis, quasi aliquid evenerit, quod fieri posse nunquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio, et veritas præscribit; ut nihil in vita nobis præstandum præter culpam putemus, eaque cum careamus, omnia humana placatè, et moderatè feramus. Atque hæc eò pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamèn ipsa virtus se sustentare posse videatur: sed, si est spes aliqua rebus communibus, ea tu quicumque status est futurus, carere non debes. Atque hoc mihi scribenti veniebat in mentem me eum esse, cujus tu desperationem accusare solitus esses, quemque auctoritate tua cunctantem et diffidentem excitare. Quo quidèm tempore non ego causam nostram, sed consilium improbam. Serò enim nos iis armis adversari videbam, quæ multò antè confirmata per nosmetipsos erant, dolebamque pilis, et gladiis, non consiliis, neque auctoritatibus nostris, de jure publico disceptari. Neque ego ea, quæ facta sunt, fore cum dicebam, divinabam futura: sed, quod et fieri posse, et exitiosum fore si evenisset, videbam, id ne accideret, timebam: præsertim cum si mihi alterutrum de eventu, atque exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod evenit, exploratiùs possem promittere. Iis enim rebus præstabamus, quæ non prodeunt in aciem: usus autèm armorum, et militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe, quæso, quo me tum esse oportere censebas. Hæc eo scripsi, quòd mihi nunc Philargytus tuus, omnia de te requirenti, fidelissimo animo (ut mihi quidèm visus est) narravi, te interdum sollicitum solere esse vehementiùs. Quod facere non debes,

nec dubitare, quin aut aliqua republ. sis futurus, qui esse debes, at perdita, non afflictiore conditione, quam ceteri. Hoc verò tempus, quo exanimati omnes, et suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quòd et in ea urbe es, ubi nata, et alta est ratio, ac moderatio vitæ, et habes Ser. Sulpicium, quem sempèr unicè dilexisti, qui te profectò et benevolentia, et sapientia consolatur. Cujus si essemus auctoritatem, et consilium secuti togati potiùs potentiam, quam armati victoriam subissemus. Sed hæc longiora fortassè fuerunt, quam necesse fuit. Illa, quæ majora sunt, brevius exponam. Ego habeo, cui plus, quam tibi debeam, neminem, quibus debeam quantum tu intelligis, eos mihi hujus belli casus eripuit. Quis sim autèm hoc tempore, intelligo: sed quia NEMO est tam afflictus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id, quod agit, non possit navare aliquid, et efficere: omne meum consilium, operam, studium, certè velim existimes tibi, tuisque liberis esse debitum. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum se excusat, quòd minus saepe scribat: deinde de reditu Torquati esse impetratum significat: et consolationis loco subjungit nihil ei præcipue timendum.

M. T. C. A. Torquato S. D.

Peto à te, ne me putes oblivione tui rariùs ad te scribere, quam solebam, sed aut gravitate valetudinis (qua tamèn, jam paululùm videor levati), aut quòd absum ab urbe, ut, qui ad te profi-

ciscantur, scire non possim. Quarè velim ità statutum habeas, me tui memoriàm summa cum benevolentia tenere, tuasque omnes res non minori mihi curæ, quam meas esse. Quòd majore in varietate versata est adhuc tua causa, quam homines aut volebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis temporum, quod molestè feras. Necesse est enim aut armis urgeri rempub. sempiternis, aut, his positis, recreari aliquandò, aut funditus interire. Si arma valebunt, nec eos, à quibus reciperis, vereri debes, nec eos, quos adjuvisti: sin armis aut conditione positis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas respiraverit, et dignitate tua frui tibi, et fortunis licebit. Sin omninò interierint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentissimus M. Antonius jam tum timebat, cum tantùm instare malorum suspicabatur, misera est illa quidèm consolatio, tali præsertim civi, et viro, sed tamèn necessaria; NIHIL esse præcipuè cuiquam dolendum in eo, quod accidat universis. Quæ vis insit in his paucis verbis (plura enim committenda epistolæ non erant), si attendes, quod facis, profectò etiam sine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod speres; nihil, quòd aut hoc, aut aliquo reip. statu timeas. Omnia si interierint, cum superstitem te esse reipub. ne, si liceat quidèm, velis, ferendam esse fortunam, præsertim quæ absit à culpa. Sed hæc hactenus. Tu velim scribas ad me, quid agas, et ubi futurus sis, ut aut quò scribam, aut quò veniam, scire possim. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolari vult: sed quia nihil aliud ad consolandum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum consiliorum conscientiam.

M. T. C. A. Torquato S. D.

Superioribus litteris, benevolentia magis adductus, quam quod res ita postularer, fui longior. Neque enim confirmatione nostra egebat virtus tua: neque erat ea mea causa, atque fortuna, ut, cui omnia deessent, alterum confirmarem. Hoc item tempore brevior esse debeo. Sive enim tum nihil opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus est: sive tum opus fuit: illud satis est, praesertim cum accesserit nihil novi. Nam etsi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri existimo: summa tamen eadem est, et idem exitus, quem ego tam video animo, quam ea, quae oculis cernimus. Nec verò quidquam video, quod non idem te videre certò sciam. Nam etsi, quem exitum acies habitura sit, divinare nemo potest: tamen et belli exitum video, et si id minus, hoc quidem certè, cum sit necesse alterutrum vincere, qualis futura sit, vel hæc, vel illa victoria. Idque cum optimè perspexi, tale video, nihil ut mali videatur esse futurum, si id vel antè acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. ITA enim vivere, ut non sit vivendum, miserimum est: mori autem nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem. Sed in ea es urbe, in qua hæc vel plura, et ornatiores parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo, ETSI levis est conso-

latio ex miseris aliorum, nihilo te nunc majorem in discrimine esse, quam quemvis aut eorum, qui discesserint, aut eorum, qui remanserint. Alteri dimicant; alteri victorem timent. Sed hæc consolatio levis, illa gravior, qua te uti spero, ego certè utor. Nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni vacem culpa: et si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus, qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia, maximæ curæ sunt, et dum vivam, erunt. Vale.

ARGUMENTUM.

Consolatoria epistola rationibus undecumque collectis: sed si consideras, desperationem potius continet.

M. T. C. A. Torquato S. D.

Novi, quod ad te scriberem, nihil erat: et tamen, si quid esset, sciebam, te à tuis certiore fieri solere. De futuris autem rebus etsi semper difficile est dicere; tamen interdum conjectura possis proprius accedere, cum res est ejusmodi, cujus exitus provideri possit. Nunc tantum videmur intelligere, non diuturnum bellum fore; etsi id ipsum nonnullis videatur secus. Equidem, cum hæc scribebam, aliquis jam actum putabam, non quod ego certò scirem, sed quod non difficilis erat conjectura. Nam cum omnis belli Mars communis, et cum semper incerti exitus præliorum sunt: tum hoc tempore ita magnæ utrinque copiarum, ita paratarum ad depugnandum esse dicuntur, ut utrumque vice-rit, non sit mirum futurum. Illa in dies singulos magisque opinio hominum confirmatur, etiamsi

inter causas armorum aliquantum intersit, tamē inter victorias non multum interfuturum. Alteros propemodum jam sumus experti: de altero, nemo est, quin cogitet, quam sit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco si videor augere dolorem tuum, quem consolando levare debebam, fateor, me communium malorum consolationem nullam invenire præter illam, quæ tamē, si possis eam suscipere, maxima est; quæque ego quotidie magis utor; **CONSCIENTIAM** rectæ voluntatis maximam consolationem esse rerum incommodarum: nec esse ullum magnum malum præter culpam; à qua quando tantum absumus, ut etiam optimè senserimus, eventusque magis nostri consilii, quam consilium reprehendatur; et quando præstitimus, quod debuimus: moderatè, quod evenit, feramus. Sed hoc mihi tamē non sumo, ut te consolet de communibus miseriis, quæ et ad consolandum majoris ingenii, et ad ferendum singularis virtutis indigent. Illud cuiusvis facile est docere, cur præcipue tu dolore nihil debeas. Ejus enim, qui tardior in te levando fuit, quam fore putaramus, non est mihi dubia de tua salute sententia: de aliis autem non arbitror te expectare, quid sentiam. Reliquum est, ut te angat, quod absis à tuis tandiu; res molesta, præsertim ab iis pueris, quibus nihil potest esse festiviùs. Sed, ut antea ad te scripsi, tempus est hujusmodi, ut suam quisque conditionem miserimam putet, et ubi quisque sit, ibi esse minime velit. Equidem, nos quod Romæ sumus, miserimam esse duco; non solum quod in omnibus malis acerbius est videre, quam audire; sed etiam, quod ad omnes casus subitorum periculorum ma-

gis objecti sumus, quam si abessemus. Etsi meipsum consolatore tuum non tantum litteræ, quibus semper studii, quantum longinquitas temporis mitigavit. Quanto fuerim in dolore, meministi. In quo prima illa consolatio est, vidisse me plus, quam ceteros, cum cupiebam quavis iniqua conditione pacem: quod etsi casu, non divinatione mea, factum est, tamē hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod mihi ad consolationem commune tecum est, si jam vocer ad exitum vitæ, non ab ea repub. avellar, qua carendum esse doleam, præsertim cum id sine nullo sensu futurum sit. Adjuvat etiam ætas, et acta jam vita, quæ cum cursu suo bene confecto delectatur; tum vetat in eo vim timere, quò nos jam natura ipsa penè parduxerit. Postremo, is vir, vel etiam ii viri, hos bello occiderunt, ut impudentia videatur, eandem fortunam, si res cogat, recusare. Equidem mihi omnia propono, nec ullum est tantum malum, quod non putem impendere: sed cum plus in metuendo mali sit, quam in illo ipso, quod timetur, desino; præsertim cum id impendeat, in quo non modò dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, vel plura potius quam necesse fuit. Facit autem non loquacitas mea, sed benevolentia longiores epistolas. Servium discessisse Athenis, molestè tuli. Non enim dubito quin magnæ tibi levationi sit solitus esse quotidianus congressus, et sermo cum familiarissimi hominis, tum optimi, et prudentissimi viri. Tu vellim te, ut debes, et soles, tua virtute sustentas. Ego, quæ te velle, quæque ad te, et ad tuos pertinere arbitrabor; omnia stu-

diosè, diligenterque curabo. Quæ cum faciam, benevolentiam tuam erga me imitabor, merita non assequar. Vale.

ARGUMENTUM.

Cæcinam qui Pompejo contra Cæsarem pugnauerat, patria carentem bene sperare jubet; seque ei nulla in re defuturum pollicetur. Ei autem Cæsarem ignovisse, Hirtius tradit de bello africano.

M. T. C. A. Cæcinæ S. D.

Quotiescumquè filium tuum video, video autem ferè quotidie, polliceor ei studium quidè meum, et operam sine ulla exceptione, aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem, atque auctoritatem cum hac exceptione, quantum valeam, quantumque possim. Liber tuus et lectus est, et legitur à me diligenter, et custoditur diligentissimè. Res, et fortunæ tuæ mihi maximè curæ sunt: quæ quidè quotidie faciliores mihi, et meliores videntur, multisque video magnæ esse curæ: quorum de studio, et de sua spe filium ad te perscripsisse certò scio. Iis autem de rebus, quas conjectura consequi possumus, non mihi sumo, ut plus ipse prospiciam, quam te videre, atque intelligere mihi persuaserim. Sed tamen, quia fieri potest, ut tu ea perturbatione animo cogites, puto esse meum, quid sentiam, exponere. Ea natura rerum est, et iis temporum cursus, ut non possit ista aut tibi, aut cæteris fortuna esse diuturna, neque hæere in tam bona causa, et in tam bonis civibus tam acerba injuria. Quare ad eam spem, quam extrà ordinem de te

ipso habemus, non solùm proter dignitatem, et virtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium, summamque virtutem: cui meherculè hic, cujus in potestate sumus, multùm tribuit. Itaque ne punctum quidè temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso bono tuo quo delectatur, se violatum putaret. Quod ipsum lenitur quotidie significaturque nobis ab iis, qui simul cum eo vivunt: tibi hanc ipsam opinionem ingenii apud ipsum plurimùm profuturam. Quapropter primùm fac animo forti, atque magno sis. Ità enim natus, ità educatus, ità doctus es, ità etiam cognitus, ut tibi id faciendum sit; deindè spem quoque habeas firmissimam propter eas causas, quas scripsi. A me verò tibi omnia, liberisque tuis paratissima esse confidas velim. Id enim et vetustas nostri amoris, et mea consuetudo in meos, et tua multa erga me officia postulant. Vale.

ARGUMENTUM.

Ad confirmandum Cæcinæ exulis animum divinationem quamdam inducit, sumptam ex Cæsaris natura, et ex civilium temporum ratione.

M. T. C. A. Cæcinæ S. D.

Vereor, ne desideres officium meum, quod tibi pro nostra, et meritorum multorum, et studiorum parium conjunctione deesse non debet: sed tamen vereor, ne litterarum à me officium requiras: quas tibi et jam pridè, et sæpè misissem, nisi quotidie melius expectans, gratulationem, quam

confirmationem animi tui, complecti litteris maluissem. Nunc autem, ut spero, brevi gratulabor: itaque in aliud tempus id argumentum epistolae differo. His autem litteris animum tuum, quem minimè imbecillum esse et audio, et spero, et si non sapientissimi, at amicissimi hominis auctoritate confirmandum, etiam atque etiam puto: nec iis quidem verbis, quibus te consoles, ut afflictum, et jam omni spe salutis orbatum, sed ut eum, de cuius incolumitate non plus dubitem, quam te meminì dubitare de mea. Nam cum me ex republica expulissent il, qui illam cadere posse, stante me, non putarant: memini, me ex multis hospitibus, qui ad me ex Asia, in qua tu eras, venerant, audire, te de glorioso, et celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quaedam Etruscae disciplinae, quam à patre, nobilissimo, atque optimo viro acceperas, non fefellit: nec nos quidem nostra divinatio fallit, quam tum sapientissimorum virorum monumentis, atque praeceptis, plurimoque, ut tu seīs, doctrinae studio, tum magno etiam usu tractandae reipublicae, magnaue nostrorum temporum varietate consecuti sumus. Cui quidem divinationi hoc plus confidimus, quòd ea nos nihil in his tam obscuris rebus, tamque perturbatis unquam omninò fefellit. Dicerem, quae antea futuro dixissem, ni vererem, ne ex eventis fingere viderem. Sed tamen plurimi sunt testes, me et initio, ne conjungeret se cum Caesare, monuisse Pompejum; et postea, ne se jungeret. Conjunctione frangi senatus opes, disjunctione civile bellum excitari videbam. Atqui utebar familiarissimè Caesare, Pompejum faciebam plurimi: sed

erat meum consilium cum fidele Pompejo, tum salutare utrique. Quae praeterea providerim, praetereo, nolo enim hunc de me optimè meritum existimare, ea me suasisse Pompejo, quibus ille si paruisset, esset hic quidem clarus in toga, et princeps, sed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundem in Hispaniam cepsui; quod si fecisset, civile bellum nullum omninò fuisset. Rationem haberi absentis, non tam pugnante, liceret, quam ut, quando ipso consule pugnante, populus jusserat, haberetur. Causa belli orta est: quid ego praetermisi aut monitorum, aut querelarum, cum vel iniquissimam pacem justissimo bello anteferrem? victa est auctoritas mea non tam à Pompejo (nam iis movebatur) quam ab iis, qui duce Pompejo freti, peropportuna et rebus domesticis, et cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me: depulsum ex Italia, manente me, quòd potui. Sed valuit apud me plus pudor meus, quam timor. Veritus sum deesse Pompeii saluti, cum ille aliquandò non defuisset meae. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiaras, sic ego prudens, et sciens ad pestem ante oculos positam sum profectus: quo in bello nihil adversi accidit non praedigente me. Quare, quando, aut augeres, et astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus praedictis constitui apud te auctoritatem augurii, et divinationis meae; debet habere fidem nostra praedictio. Non igitur ex alitis volatu, nec è cantu sinistro oscinis (ut in nostra disciplina est) nec è tripudiis solistimis, aut somniis tibi auguror;

sed habeo alia signa, quæ observem, quæ, etsi non sunt certiora illis, minùs tamèn habent vel obscuritatis, vel erroris. Notantur autèm mihi ad divinandum signa duplici quadam via: quarum alteram duco è Cæsare ipso, alteram è temporum civilium natura, atque ratione. In Cæsare hæc sunt, mitis, clemensque natura, qualis exprimitur præclarè illo libro querelarum tuarum: accedit, quòd mirificè ingeniis excellentibus, quale est tuum, delectatur. Præterea cedit multorum justis, et officio incensis, non inanibus, aut ambitiosis voluntatibus. In quo vehementè cum consentiens Etruria movebit. Cur hæc igitur adhuc parùm profecerunt? quia non putat se sustinere causas posse multorum, si tibi, cui justius videtur irasci posse, concesserit. Quæ est igitur (inquires) spes ab irato? Ex eodem fonte se hausturum intelligit laudes suas, è quo sit levitè aspersionus. Postremò homo est valdè acutus, et multùm providens: intelligit, te hominem in parte Italiæ minimè contempnenda facilè omnium nobilissimum, et in communi republica cuius sumorum tuæ ætatis, vel ingenio, vel gratia, vel fama populi Rom. parem, non posse prohiberi à republ. diutiùs. Nollet hoc temporis potiùs esse aliquandò beneficium, quàm jam suum. Dixi de Cæsare: nunc dicam de temporum, rerumque natura. Nemo est tam inimicus ei causæ, quàm Pompejus animatus meliùs, quàm paratus, susceperat, qui nos malos cives dicere, aut homines improbos audeat. In quo admirari soleo gravitatem, et justitiam, et sapientiam Cæsaris. Nunquàm nisi honorificentissimè Pompejum appellat. At in ejus

personam multa fecit asperius. Armorum ista, et victoriæ sunt facta, non Cæsaris. At nos quemadmodum est complexus? Cassium sibi legavit: Brutum Galliæ præfecit. Sulpitium Græciæ, Marcellum, cui maximè succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quò igitur hæc spectant? rerum hoc natura, et civilium temporum non patietur; nec manens, nec mutata ratio feret, primum ut non in causa pari eadem sit et conditio, et fortuna omnium: deindè ut in eam civitatem boni viri, et boni cives nulla ignominia notati non revertantur, in quam tot nefariorum scelearum condemnati, reverterunt. Habes augurium meum; quo, si quid addubitarem, non potiùs uterer, quàm illa consolatione, qua facilè fortem virum sustentarem, te, si explorata victoria arma sumpsisses pro republica (itã enim tum putabas) non nimis esse laudandum: sin propter incertos exitus, eventusque bellorum posse accidere, ut vinceremur, putasses, non debere te ad secundam fortunam benè paratum fuisse, adversam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui facti, quantæ delectationi in rebus adversis litteræ esse deberent. Commemorarem non solùm veterum, sed horum etiam recentium vel ducum, vel comitum tuorum gravissimos casus. Etiam externos multos claros viros nominarem. LEVAT enim dolorem communis quasi legis, et humanæ conditionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmodum hic, et quanta in turba, quantaque in confusione rerum omnium viveremus; necesse est enim minore desiderio perdita repub. carere, quàm bona. Sed hoc

genere nihil opus est. Incolumen te cito, ut spero, vel potius, ut perspicio, videbimus. Interea tibi absenti, et huic, qui adest, imagini animi, et corporis tui, constantissimo, atque optimo, filio tuo studium, officium, operam, laborem meum jampridem et pollicitus sum, et detuli nunc hoc amplius, quod me amicissimè quotidie magis Cæsar amplectitur, familiares quidem ejus, sicuti neminem. Apud quem quidquid valebo vel auctoritate, vel gratia, valebo tibi. Tu cura, ut cum firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentas. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit de libro, quem in Cæsarem scripserat; deinde studiose rogat, ut veniam sibi à Cæsare, potestatemque impetret redeunti.

Cæcina Ciceroni S. D.

Quod tibi non tam celeritè liber est reditus, ignosce timori nostro, et miserere temporis. Filius, ut audio, pertimuit (neque injuria) si liber exisset, quando non tam interest, quo animo scribatur, quam quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret; cum præsertim adhuc styli pœnas dem. Qua quidem in re, singulari sum fato: nam cum mendum scripturæ litura tollatur, stultitia fama mulctetur; meus error exilio corrigitur: cujus summa criminis est, quod armatus adversario maledixi. Nemo nostrum est, ut opinor, quin vota victoriae suæ fecerit: nemo, quin, etiam cum de alia re immolaret, tamèn eo quidem ipso tempore, ut quamprimùm, Cæsar superaretur, optarit. Hoc si non cogitat, omnibus rebus felix est: si scit,

et persuasus est quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, cum ignoverit omnibus, qui multa deos venerati sint contra ejus salutem; sed, ut eodem revertar, causa hæc fuit timoris: scripsi de te parcè mediusfidius, et timidè, non revocans me ipse, sed penè refugiens. Genus autem hoc scripturæ non modò liberum, sed incitatum, atque elatum esse debere, quis ignorat? solutum existimatur esse, alteri maledicere: tamèn cavendum est, ne in petulantiam incidas. Impeditum, se ipsum laudare, ne vitium arrogantis subsequatur. Solùm verò liberum alterum laudare. De quo quidquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut invidiæ assignetur. Ac nescio, an tibi gratius, opportuniusque acciderit, nam quod præstare non poteram, primum erat non attingere: secundum beneficium, quamparcissimè facere, sed tamèn ego me quidem sustinui: multa minui, multa sustuli: complura ne posui quidem. QUEMADMODUM igitur scholarum gradus, si alios tollas, alios incidas, nonnullos maiè harentes relinquant, ruinæ periculum struas, non ascensum pares: sic tot malis tum victum, tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus, aut probabile potest afferre? Cum verò ad ipsius Cæsaris nomen veni, toto corpore contremisco, non pœnæ metu, sed ipsius iudicii: totum enim Cæsarem non novi. Quem putas animum esse, ubi secum loquitur? hoc probabit: hoc verbum suspiciosum est, quid si muto? at vereor, ne pejus sit. Age verò, laudo aliquem. Num offendo? cum porro non offendam, quid si non vult? armati stylum persequitur: victi, et nondum restituti quid

faciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo caves tibi per Brutum, et ad excusationem socium quæris. Ubi hoc tu omnium patronus facis, quid me, veterem tuum, nunc omnium clientem, sentire oportet? In hac igitur calumnia timoris, et cæcæ suspicionis tormento, cum plurima ad alieni sensus conjecturam, non ad suum iudicium scribantur, quàm difficile sit evadere, si minus expertus es (quòd te ad omnia summum, atque excellens armavit ingenium), nos sentimus. Sed tamèn ego filio dixeram, librum tibi legeret, et auferret: aut ea conditione daret, si reciperes te correcturum, hoc est, si totum alium faceres. De asiatico itinere, quamquàm summa me necessitas premebat, ut imperasti, feci. Te pro me quid horter? vides tempus venisse, quo necesse sit de nobis constitui. Nihil est, mi Cicero, quòd filium meum expectes: adolescens est: omnia excogitare, vel studio, vel ætate, vel metu non potest. Totum negotium tu sustineas oportet: in te mihi omnis spes est. Tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, tenes; à te omnia proficiscantur, et per te ad exitum perducantur necesse est. Apud ipsum multum, apud ejus omnes plurimum potes. Unum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogaris fueris, ut facias, (quamquàm id magnum, et amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies. Nisi fortè aut in miseria nimis stultè, aut in amicitia nimis imprudentè tibi onus impono, sed utrique rei excusationem tuæ vitæ consuetudo dat. Nam quòd ità consuisti pro amicis laborare, non jam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant

tibi familiares. Quòd ad librum attinet, quem tibi filius dabit; peto à te, ne exeat: aut ità corrigas, ne mihi noceat. Vale.

ARGUMENTUM.

Datum sibi à Balbo, et Oppio scribit, ut Cæcinæ liceret esse in Sicilia; ibique ut commoretur, suadet.

M. T. C. Cæcinæ. S. D.

Cum esset mecum Largus, homo tui studiosus, locutus Kal. Jan. tibi præfinitas esse: quod omnibus in rebus perspexeram; quæ Balbus, et Oppius, absente Cæsare, egissent, ea solere illi rata esse; egi vehementè cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, uti esse licerent. Qui mihi consuissent aut libentè polliceri, si quid esset ejusmodi, quod eorum animos non offenderet, aut etiam negare, et afferre rationem, cur negarent: huic meæ rogationi potius non continuo responderunt: eodem die tamèn ad me reverterunt: mihi hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quoad velles: se præstituros, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando quid tibi permittatur, cognovisti, quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his rebus, litteræ à te mihi sunt redditæ: quibus à me consilium petis, quid sim tibi auctor, in Sicilia ne subsidias, an ut ad reliquas asiaticæ negotiationis proficiscare. Hæc tua deliberatio non mihi convenire visa est cum oratione Largi. Ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ità locutus erat: tu autèm, quasi concessum sit, ità deliberas. Sed ego, sive hoc, sive illud est, in Sicilia censeo commoran-

dum: propinquitas locorum, vel ad impetrandum adjuvat crebris litteris, et nuntiis, vel ad reditus celeritatem, re aut impetrata quod spero, aut aliqua ratione confecta. Quamobrè m censeo magnoperè commorandum. T. Furfano Postumio familiari meo, legatisque ejus, item meis familiaribus, diligentissimè te commendabo, cum venerint: erant enim omnes Mutinæ. Viri sunt optimi, et tui similibus studiosi, et mei necessarii. Quæ mihi venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea mea spontè faciam: si quid ignorabo, de eo admonitus omnium studia vincam. Ego, etsi coràm de te cum Furfano ità loquar, ut tibi litteris ad eum nihil opus sit: tamèn, quoniam tuis placuit, te habere meas litteras: quas ei redderes, morem eis gessi. Earum litterarum exemplum infra scriptum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Brevis est epistola, sed perfectæ commendationis exemplum.

M. T. C. Furfano procos. S. D.

Cum A. Cæcina tanta mihi familiaritas, consuetudoque sempèr fuit, ut nulla major esse possit. Nam et patre ejus clarò homine, et fortè viro, plurimùm usi sumus: et hunc à puero quòd et spem mihi magna afferebat summæ probitatis, summæque eloquentiæ, et vivebat mecum conjunctissimè, non solum officiis amicitia, sed etiam studiis communibus, sic sempèr dilexi, ut non ullo cum homine conjunctius viverem. Nihil attinget me plura scribere, quàm mihi necesse sit ejus salutem, et fortunas, quibuscumque rebus

possim, tueri, vides. Reliquum est, ut, cum cognorim pluribus rebus, quid tu et de bonorum fortuna, et de reip. calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tua sponte ergà Cæcinam habiturus esses, tantus cui inulus accedat commendatione mea, quanti me à te fieri intelligo. Hoc mihi gratiùs facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Pollicetur quidquid potest ad ejus incolumitatem, neque ullam spem fortunæ melioris ostendit.

M. T. C. Trebiano S. D.

Ego, quanti te faciam, sempèrque fecerim, quanti me à te fieri intellexerim, sum mihi ipsi testis. Nam et consiliùm tuum, vel casus potius diutius in armis civilibus commorandi, sempèr mihi magno dolori fuit: et hic eventus, quòd tardiùs, quàm est æquum, et quàm ego vellem; recuperes fortunam, et dignitatem tuam, mihi non minori curæ est, quàm tibi sempèr fuerint casus mei. Itaque et Postumuleno, et Sextio, et sepiusimè Attrico nostro proximèque Tehudæ libertò tuo, torum me patefeci: et his singulis sæpè dixi, quacumque re posse, me tibi, et liberis tuis satisfacere cupere: idque ut operam, studium, consiliùm, rem, fidem meam sibi ad omnes res paratam putent. Si auctoritate, et gratia tantùm posse, quantum in ea republica, de qua ità meritus sum, posse deberem: tu quoquè is esses, qui fuisti cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certè ordinis tui facilè princeps. Sed, quando eo-

dem tempore, eademque de causa nostrum uterque cecidit: tibi et illa polliceor, quæ supra scripsi, quæ sunt adhuc mea, et ea, quæ præterea videor mihi est aliqua parte retinere, tamquam ex reliquis pristinae dignitatis. Neque enim ipse Cæsar, ut multis rebus intelligere potui, est alienus à nobis: et omnes ferè familiarissimi ejus, casu devincti magnis veteribus officiis, me diligentèr observant, et colunt. Itaque, si quis mihi erit aditus de tuis fortunis (id est, de tua incolumitate, in qua sunt omnia) agendi (quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor, ut sperem), agam per me ipse, et moliar. Singula persequi non est necesse: universum studium meum, et benevolentiam ad te defero. Sed magni mei interest, hoc tuos omnes scire, quod tuis litteris fieri potest: ut intelligant, omnia Ciceronis parere Trebiano. Hoc eò pertinet, ut nihil existiment esse tam difficile quod non pro te mihi susceptum, jucundum sit futurum. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusatio cur non scripserit: consolatio: promissio meliorum rerum, et officii sui.

M. T. C. Trebiano S. D.

Anteà misissem ad te litteras, si genus scribendi invenirem. Tali enim tempore aut consolari, amicorum est, aut polliceri. Consolatione non utebar; quòd ex multis audiebam, quam fortiter, sapientèrque ferres injuriam temporum, quamquam te vehementèr consolaretur conscientia factorum, et consiliorum tuorum. Quòd quidem si

facis, magnum fructum studiorum optimorum capis: in quibus te scio semper esse versatum: idque ut facias, etiam, atque etiam te hortor. Simul et illud tibi homini peritissimo rerum, et exemplorum, et omnis vetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quam vellem: at in rebus, atque usu plus etiam, quam vellem, versatus, spondeo tibi, acerbiter istam, et injuriam non diurnam fore. Nam et ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad æquitatem, et ad rerum naturam videtur: et ipsa causa ea est, ut jam simul cum republica, quæ in perpetuum jacere non potest, necessario reviviscat, atque recreetur: quotidieque fit aliquid lenius, et liberalius, quam timebamus. Quæ quoniam in temporum inclinationibus sæpè parvis posita sunt: omnia momenta observabimus, neque ullum prætermittemus tui juvandi, et levandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi litterarum genus quotidie mihi, ut spero, fiet proclivius, ut etiam polliceri possim. Id re, quam verbis, faciam libentius. Tu velim existimes, et plures te amicos habere, quam qui in isto casu sint, ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim; et me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas, et magnum: quod est in uno te. Quæ sunt in fortuna, temporibus regentur, et consiliis nostris providebunt. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur, ut præterita ex animo doleat, dignitatisque recuperationem rei familiaris jacturæ anteponat.

M. T. C. Trebiano S. D.

Dolabellam antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram. Nec enim acciderat mihi opus esse: et ille mihi debebat, quod non defueram ejus periculis. Nunc, tanto sum devinctus ejus beneficio, quod et antea in re, et hoc tempore in salute tua cumulatissime mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam gratias agere, malim; aliterum omnino non desidero: alterum verè facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus, et dignitas tua reditum ad tuos aperuit, est tuae sapientiae, magnitudinisque animi, quid amiseris, oblivisci: quid recuperaveris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiscum; plus acquisivisti dignitatis, quam amisisti rei familiaris: quæ ipsa tum esset juchndior, si ulla res esset publica. Vestorius, noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valde grata est; eaque te uti facile patior cum apud alios, tum mehercule apud Sironem nostrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentissimo cuique maxime probata esse volumus. Te cupio videre quamprimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de reditu impetrato: et ad consolationem adscribit, quædam perditis rebus aptiora.

M. T. C. Ampio Balbo S. D.

Gratulor tibi, mi Balbe, verèque gratulor: nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudii frui velim, deinde frangi repente, atque ita cadere, ut nulla res te ad æquitatem animi postea possit extollere. Egi tuam causam apertius, quam tempora nostra ferebant. Vincebatur enim fortuna ipsa debilitate gratiæ nostræ, tui charitate, et meo perpetuo erga te amore, cultò à te diligentissime. Omnia promissa, confirmata, certa, et rata sunt, quæ ad reditum, et salutem tuam pertinent. Vidi, cognovi, interfui. Etenim omnes Cæsaris familiares satis opportunè habeo implicatos consuetudine, et benevolentia, sic, ut cum ab illo discesserint, me proximum habeant. Hoc Pansa, Hirbius, Baltus, Oppius, Matus, Postumius planè ita faciunt, ut me unicè diligant. Quod si mihi pro me efficiendum fuisset, non me prænteret pro ratione temporum ita esse molitum. Sed nihil est à me inservitum temporis causa; veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt: quibuscum ego agere de te non destiti: principem tamen habuimus Pansam, tui studiosissimum, me cupidum, qui valet apud illum non minus auctoritate, quam gratia. Cimber autem Tullius mihi planè satisfecit. Valent tamen apud Cæsarem non tam ambitiosæ rogationes, quam necessariæ: quas quia Cimber habebat, plus valuit, quam pro ullo alio

valere potuisset. Diploma statim non est datum: quòd mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius, veniam tibi dari, quem illi appellant tubam belli civilis: multaque ita dicunt, quasi non gaudeant id bellum incidisse. Quare visum est oculiùs agendum, neque ullo modo divulgandum, de te jam esse perfectum. Sed id erit perbrevis: nec dubito, quin, legente te has litteras, confecta jam res futura sit. Pansa quidèmihi gravis homo, et certus, non solùm confirmavit, verùm etiam recepit, perceleritèr se ablaturum diploma. Mihi tamen placuit hæc ad te perscribi: minùs enim te firmum sermo Aulejæ tuæ, lacrymæque Ampia declarabant, quàm significant litteræ tuæ: atquè illæ arbitrabantur, cum à te abessent ipse, multò in graviore te cura futurum; quare magnopere putavi, angoris, et doloris tui levandi causa, pro certis ad te ea, quæ essent certa, perscribi oportere. Scis me antea sic solitum esse scribere ad te, magis ut consolarer fortem virum, atquè sapientem, quàm ut exploratam spem salutis ostenderem, nisi ejus, quam ab ipsa republica, cum hic ardor extinctus esset, sperari oportere censerem. Recordare tuas litteras, quibus et magnum animum mihi sempèr ostendisti, et ad omnes casus ferendos constantem, atquè paratum. Quod ego non mirabar, cum recordarer, te et à primis temporibus ætatis in repub. esse versatum, et tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunatumque communium: et in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solùm ut victor beatus, sed etiam (si ita accidisset) victus, ut sapiens esses. Deindè, cùm studium tuum consumas

in virorum fortium factis memoriæ prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, non te similem præbeas. Sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora, quæ jam effugisti. Nunc verò tantùm te para ad hæc nobiscum ferenda; quibus ego si quam medicinam invenirem, tibi quoquè eandem traderem. Sed est unum perfugium, doctrina, ac litteræ, quibus sempèr usi sumus: quæ secundis rebus delectationem modò habere videbantur, nunc verò etiam salutem. Sed, ut ad initium revertar, cave dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, se bene sperare de Ligarii salute: ad eamque impetrandam omnia sua pollicetur. Interim hortatur, ut adversam fortunam moderate ferat.

M. T. C. Q. Ligario S. D.

Etsi tali tuo tempore me, aut consolandi, aut juvandi tui causa scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia nequè lenire videbar oratione, nequè levare posse dolorem tuum. Postea verò quàm magnam spem habere cæpi, fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus: facere non potui, quin tibi et sententiam, et voluntatem declararem meam. Primùm igitur scribam, quod intelligo, et perspicio, non fore in te Casarem duriolem. Nam et res eum quotidie, et dies et opinio hominum, et ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit: idque cùm de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex

familiarissimis ejus: quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuntius venit, supplicare unâ cum fratribus tuis non destiti: quorum quidam et virtus, et pietas, et amor in te singularis, et assidua, et perpetua salutis tuæ cura, tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsum Cæsarem tributurum existimem: et si tardiùs fit, quàm volumus, magnis occupationibus ejus, à quo omnia petuntur, additus ad eum difficiliores fuerunt: et simul Africanæ causæ iratior, diutiùs velle videtur eos habere sollicitos, à quibus se putat diuturnioribus esse molestiis confictatum, sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissiùs, et placatiùs ferre. Quare mihi crede, et memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutiùs non futurum. Quando, quid sentirem, exposui: quid velim tua causa, te potiùs declarabo, quàm oratione, et si tantum possem, quantum in ea republica, de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam: ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen quidquid imago veteris meæ dignitatis quidquid reliquæ gratiæ valebunt; studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti, primum ob eas causas, quas scripsi: deinde, quod ea de republica semper voluisti, atque sensisti, ut non modò nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia adversa essent, tamen conscientia et factorum, et consiliorum tuorum, quæcumque acciderent, fortissimo, et maximo animo ferre deberes. Vale.

ARGUMENTUM.

Exorditur ab officii sui commemoratione. Deinde, quid de reditu Ligarii opinetur, subjungit.

M. T. C. Ligario S. D.

Me scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. Nam cum te semper maxime dilexi, tum fratrum tuorum, quos æquè atque te summa benevolentia sum complexus, singularis pietas, amorque fraternus nullum me patitur officii erga te studiique munus, aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam, fecerimque pro te, ex illorum te litteris, quàm ex meis malo cognoscere, quid autem sperem, aut confidam, et exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis, periculosisque rebus, semperque magis adversos rerum exitus metuens, quàm sperans secundos, is ego sum: et, si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cum ad ii. Kal. intercalares priores rogatu fratrum tuorum venissem manè ad Cæsarem, atque omnem adeundi, et conveniendi illius indignitatem, et molestiam pertulissem; cum fratres, et propinqui tui jacerent ad pedes, et ego essem locutus, quæ causa, quæ tuum tempus postulabat, non solum ex oratione Cæsaris, quæ sanè mollis, et liberalis fuit, sed etiam ex oculis, et vultu, et multis prætereà signis, quæ faciliùs perspicere potui, quàm scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset: quamobrem fac animo magno, fortiq; sis: et, si turbidissima sapienter fe-

rebas, tranquilliora lætè feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis: neque Cæsari solum, sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissimè supplicabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Continet hæc epistola, omnium brevissima, gratulationem, benevolentiam, officium.

M. T. C. Basilio S. D.

Tibi gratulor: mihi gaudeo: te amo, tua tueor: à te amari, et quid agas, quidquid istic agatur, certior fieri volo. Vale.

ARGUMENTUM.

Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione: petit autem, ut se absentem tueatur; si quidem gratum fore non dubitet.

Bithynicus Ciceroni S. D.

Si mihi tecum non et multæ, et justæ causæ amicitia privatim essent, repeterem initia amicitia ex parentibus nostris: quod faciendum iis existimo, qui paternam amicitiam nullis ipse officiis prosecuti sunt. Itaque contentus ero nostræ ipsorum amicitia: cujus fiducia peto à te, ut absentem me quibuscumque in rebus opus fuerit, tueare: si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas.

ARGUMENTUM.

Mirum declarat desiderium cum Bithynico vivendi; et adjicit, se esse illi amore conjunctissimum.

M. T. Cicero Bithynico S. D.

Cum cæterarum rerum causa cupio esse aliquandò rempub. constitutam: tum velim, mihi credas, accedere id itiam, quò magis expetam promissum tuum, quo in litteris uteris. Scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum: gratissima mihi tua voluntas est: facisque nihil alienum necessitudine nostra: judiciisque patris tui de me, summi viri. Nam sic habeto, beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valeant, conjunctiores tecum esse, quàm me, necessitudine neminem: quamobrèm grata mihi est, et memoria tua nostræ conjunctionis, et ejus etiam augendæ voluntas. Vale.

ARGUMENTUM.

Respondet Leptæ, qui præconium fecissent, licere iis esse in decurionibus; scribit de bello hispaniensi, de Leptæ negotio, de oratore suo, de mansione urbana.

M. T. C. Leptæ S. D.

Simul ut accepi à Seleuco tuo litteras, statim quasivi è Balbo per codicillos, quid esset in lege: rescripsit eos, qui facerent præconium, vetari esse in decurionibus: qui fecissent, non vetari. Quare bono animo sint et tui, et mei familiares: neque enim erat ferendum, cum, qui hodiè haruspicinam facerent, in senatu Romæ legerentur, eos,

qui aliquandò præconium fecissent, in municipiis decuriones esse non licere. De hispanis novi nihil: magnum tamen exercitum Pompejum habere constat: nam Cæsar ipse ad nos misit exemplum Paciaci litterarum; in quo erat, illi xi. esse legiones: scripserat etiam Messala Q. Salasso, P. Curtium fratrem ejus, jussu Pompeii, inspectante exercitu, interfectum: quòd consensisset, cum hispanis quibusdam, si in oppidum nescio quòd Pompejus rei frumentaria causa venisset, eum comprehendere, ad Cæsaremque deducere. De negotio tuo, quod sponsor es pro Pompejo: si Galba consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parùm diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expediri possit: quò videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantoperè à te probari, vehementer gaudeo. Mihi quidem sic persuadeo, me quidquid habuerim judicii de dicendo, in illum librum contulisse: qui si est talis, qualem tibi videri scribis: ego quoquè aliquid sum: sin aliter, non recuso, quin quantum de illo libro, tantumdè de mei judicii fama detrahatur. Lep-tam nostrum cupio delectari jam talibus scriptis: etsi abest maturitas ætatis, jam tamen personare aures ejus hujusmodi vocibus, non est inutile. Me Romæ tenuit omninò Tullia meæ partus: sed, cum ea, quemadmodum spero, satis firma sit: teneor tamen, dum à Dollabellæ procuratoribus exigam primam pensionem: et meherculè non tam sum peregrinator jam, quàm solebam. Edificia mea me delectabant, et otium: domus est, quæ nulli villarum mearum cedat: otium omni desertissima regione majus. Itaque ne litteræ quidem meæ

impediuntur: in quibus sine ulla intepellatione versor. Quarè, ut arbitror, prius hic te nos, quàm istic tu nos videbis. Lepta suavissimus ediscat Hesiodum, et habeat in ore &c.

ARGUMENTUM.

Cum Cæsar ludos regionatim daturus esset, curationem eorum Lepta cupiebat. Cicero dissuadet; meministi Suetonius de his ludis in Julii vita.

M. T. C. Leptæ S. D,

Maculam officio functum esse gaudeo: ejus Falernum mihi semper idoneum visum est diversorio: si modò tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum: cæteroqui is mihi locus non displicet: nec ea re Petrinum tuum deseram; nam et villa, et amœnitas illa commorationis est, non diversorii. De curatione aliqua munerum regionum, cum Oppio locutus sum. Nam Balbum, posteaquam tu es profectus, non vidi: tantis pedum doloribus afficitur, ut se convenire nolit. Omninò de tota re, ut mihi videris, sapientius faceres, si non curares; quod enim eo labore assequi vis, nullo modo assequere: tanta est enim intimatorum multitudo, ut ex his potius aliquid effluat, quàm novo sit aditus, præsertim qui nihil afferat præter operam, in qua ille se dedisse beneficium putabit, si modò ipsum sciet, non accepisse; sed tamen aliquid videbimus, in quo sit spes: aliter quidem non modò non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. Vale.

ARGUMENTUM.

Monet Thoranium, ut in Sicilia commoretur, quoad scire possit, quid sibi agendum sit, clausura consolationis nescio quid continet.

M. T. C. Thoranio S. D.

Dederam triduo antè pueris Cn. Planci litteras ad te: eo nunc ero brevior, teque, ut ante consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse utiliùs, quàm ibidèm operiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit: nam præter navigationis longæ, et hyemalis, et minimè portuosa periculum, quod vitaveris, ne illud quidèm non, quantivis subito cum certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci. Nihil est præterea, cur advenientibus se offerre gestias. Multà præterea metuo, quæ cum Chilone nostro communicavi: quid multa? loco opportuniore in his malis nullo esse potulati, ex quo te, quocumque opus erit, facillimè, et expeditissimè conferas. Quòd si recipiet ille se, ad tempus aderis: sin (quoniam multa accidere possunt) aliqua res eum vel impediet, vel morabitur: tu ibi eris, ubi omnia scire possis: hoc mihi prorsus valdè placet. De reliquo, ut te sæpè per litteras hortatus sum, ità velim tibi persuadeas, te in hac causa nihil habere, quod timendum sit, præter communem casum civitatis; qui etsi est gravissimus, tamen ità viximus, et id atatis jam sumus, ut omnia, quæ non nostra culpa nobis accident, fortitèr ferre debeamus. Hic tui omnes valent, summaque pietate te desiderant, et

diligunt, et colunt. Tu et cura, ut valeas, et te istinc ne temerè commoveas.

ARGUMENTUM.

Ad consolandum Thoranium præterita colligit, et quia ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

M. T. C. Thoranio S. D.

Etsi cum hæc ad te scriberem, aut aprompinquare exitus hujus calamitosissimi belli, aut jam aliquid actum, et confectum videbatur: tamen quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, et me tibi; solosque non vidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima, quæ aut interitum allatura esset, si victus esses, aut si vicisses, servitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri, et sapientes, Domitii, et Lentuli timidum esse dicebant (et eram planè: timebam enim, ne evenirent ea, quæ acciderunt); idem nunc nihil timeo, et ad omnem eventum paratus sum: cum aliquid videbatur caveri posse, tum id negligi dolebam: nunc verò, eversis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, una ratio videtur, quidquid evenerit, ferre moderatè; præsertim cum omnium rerum mors sit extremum; et mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati reipub. consulisse, et, hac amissa, salutem retinere voluisse. Hæc scripsi, non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui conjunctissima fuisti mecum et sententia, et voluntate, eadem cogitares. MAGNA enim consolatio est, cum

recordare, etiam si secus acciderit, te tamen recte, verèque sensitse. Atquè utinàm liceat aliquandò aliquo reipub. statu nos frui, interque nos conferre sollicitudines nostras: quas pertulimus tùm, cùm timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quæ facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, præter universæ reipub. interitum, tibi confirmo. De me autem sic velim iudices; quantum ego possim, me tibi salutis tuæ, liberisque tuis summo cum studio præstò semper futurum. Vale.

ARGUMENTUM.

Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat, ut, cum reipub. jam satisfecerit, incolumitati sue consulat.

M. T. C. Domitio. S. D.

Non ea res me deterruit, quominus, posteaquam in Italiam venisti, litteras ad te mitterem, quòd tu ad me nullas miseras: sed quia nec quid tibi pollicere ipse egens rebus omnibus, nec quid suaderem, cum mihi metipsi consilium deesset, nec quid consolationis afferrem, in tantis malis reperiebam. Hæc quamquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atquè etiam multò desperatiora: tamen inanes esse meas litteras, quam nullas, malui. Ego, si te intelligerem plus conatum esse suscipere reip. causa muneris, quam quantum præstare potuisses. Tamen, quibuscumque rebus possem, ad eam conditionem te vivendi, quæ daretur, quæque esset, hortarer: sed cum consilii tui benè, fortiterque suscepti cum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse

nolisset: oro, obtestorque te pro nostra veterè conjunctione, ac necessitudine, proque summa mea in te benevolentia, et tua in me pari, te ut nobis, parenti, conjugi, tuisque omnibus, quibus es, fuistique semper charissimus, saluum conserves: incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent, consulas: quæ didicisti, quæque ab adolescentia, pulcherrimè à sapientissimis viris tradita memoria, scientia comprehendisti, iis hoc tempore utare: quo conjunctos summa benevolentia, plurimisque officiis amisisti, eorum desiderium, si non æquo animo, ac forti feras. Ego, quid possim, nescio, vel potius me parùm posse sentio: illud tamen tibi polliceor, me, quæcumque salutis, dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu et studio, et officio in meis rebus fuisti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam feminam, tuique amantissimam detuli. Si quid ad me scripseris, ita faciam, ut te velle intellexerò: sin tu minùs scripseris, ego tamen omnia, quæ tibi utilia esse arbitrabor, summo studio, diligentèrque curabo. Vale.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD MARIUM, ET ALIOS.

LIBER VII.

ARGUMENTUM.

Ludos, quos Pompejus Magnus iterum consul dedit, describit, et extenuat: utrumque ob eam causam, ne Marium eos prætermisisset paniteret.

M. T. C. M. Mario S. D.

Si te dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quominus ad ludos venires: fortunæ magis tribuo, quam sapientiæ tuæ. Sin hæc, quæ cæteri mirantur, contempnenda duxisti, et cum per valetudinem posses, venire tamen nolueris: utrumque lætor, et sine dolore corporis te fuisse, et animo valuisse, cum ea, quæ sine causa mirantur alii, neglexeris: modò ut tibi constiterit fructus otii tui: quo quidèmi tibi perfrui mirificè licuit, cum esses in ista amœnitate pœnè solus relictus. Nequè tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, et patefecisti Sejanum, per eos dies matutina tempora lectiunculis, consumpseris: cum illi intereà, qui te istic reliquerunt, spectarent communes mi-

mos semisomni: reliquas verò partes diei tu consumebas iis delectationibus, quas tibi ipsi ad arbitrium tuum compararas: nobis autem erant ea petienda, quæ scilicèt P. Mæcius probavisset. Omnino, si quæris ludi apparatusissimi, sed non tui stomachi: conjecturam enim facio de meo: nam primum honoris causa in scenam redierant ii, quos ego honoris causa de scenâ decessisse arbitrabar: delitiæ verò tuæ noster Æsopus ejusmodi fuit, ut ei desinere per omnes homines liceret; is jurare cum cœpisset, vox eum defecit in illo loco, **SI** sciens fallo. Quid tibi ego alia narrent? nosti enim reliquos ludos. Quid? ne id quidèmi leporis habuerunt, quod solent mediocres ludi: apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidèmi apparatu non dubito, quin animo æquissimo carueris: quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in equo trojano craterarum tria millia? aut armatura varia peditatus, et equitatus, ut in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent. Quòd si tu per eos dies operam dedisti Protogeni tuo: dummodo is tibi quidvis potiùs, quam orationes meas legerit, ne tu haud paulò plus, quàm quisquam nostrum, delectationis habuisti. Non enim te puto græcos, aut oscos ludos desiderasse; præsertim cum oscos ludos vel in senatu nostro spectare possis: græcos verò ita non ames, ut ne ad villam quidèmi tuam via græca ire soleas. Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse Pompejus confitetur, se et operam, et oleum perdidisse. Reliquæ sunt venationes, binæ per dies

quinque magnificæ, nemo negat: sed quæ potest esse homini politico delectatio, cum aut homo imbecillus à valentissima bestia lanietur, aut præclara bestia benabulo transverberatur? quæ tamen si videnda sunt, sæpè vidisti: neque nos, qui hæc spectavimus, quidquam novi vidimus. Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna vulgi, atque turbæ, delectatio nulla extitit: quin etiam misericordia quædam consecuta est, atque opinio ejusmodi, esse quamdam illi belluæ cum genere humano societatem. His ego tamén diebus, ludis scenis, ne fortè videar tibi non modò beatus, sed liber omninò fuisse, dirupi pœnè me in iudicio Galli Caninii, familiaris tui. Quòd si tam facilem populum haberem, quàm Æsopus habuit, libentèr meherculè artem desinerem, tecum, et cum similibus nostri viverem: nam me cum antea tædebat, cum et ætas, et ambitio hortabantur, et licebat deniquè, quem nolebam, non defendere: tum verò hoc tempore vita nulla est: neque enim fructum ullum laboris expecto: et cogor nonnumquam homines non optimè de me meritos, rogatorum, qui benè meriti sunt, defendere. Itaque quæro causas omnes aliquandò vivendi arbitrata meo; teque, et istam rationem otii tui et laudis vehementèr, et probo; quodque nos minùs intervisis, hoc fero animo æquiore: quòd si Romæ esses, tamen neque nos lepore tuo, neque te, si quis est in me, meo frui liceret, propter melestissimas occupationes meas: quibus si me relaxaro (nam, ne planè exolvam, non postulo) te ipsum quidè m multos annos nihil aliud comentariis, docebo profectò, quid sit humanitèr vivere. Tu modò istam

imbecillitatem valetudinis tuæ sustenta, et tuere, ut facis, ut nostras villas obire, et mecum nostra simul lecticula concussare possis. Hæc ad te pluribus verbis scripsi, quem soleo, non otii abundantia, sed amoris ergà te, quòd me quadam epistola subinvitaras, si memoria tenes, ut ad te aliquid ejusmodi scriberem, quominùs te prætermisissè ludos pœniteret. Quod si assecutus sum, gaudeo: sin minùs, hoc me tamén consolor, quòd posthac ad ludos venies, nosque vises, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ. Vale.

ARGUMENTUM.

Marii negotium sibi curæ fore promittit: deinde scribit quanti et faciat, et facere debeat commendationem T. Munatii Planci Bursæ, de quo vide Pedianum in commentario Miloniana. Scripta est primis diebus ejus anni, quo Ser. Sulpitius, et M. Marcellus consules faere: nam paulò post Cicero in provinciam ivit: et D. Plancum damnatum ait, cum primum exiit è magistratu.

M. T. C. Mario S. D.

Mandatum tuum curabo diligenter: sed homo acutus ei mandasti potissimum, cui expediret, illud venire quamplurimò: sed eò vidisti multum, quòd præfinisti, quo ne plus emerem. Quod si mihi permisisses; qui meus amor in te est, conficissem cum cohæredibus: nunc, quandò tuum pretium novi, licitatore m potius apponam, quàm illud minoris veneat, sed de joco satis est: tuum negotium agam, sicuti debeo, diligenter. De Bursa te gaudere certò scio; sed nimis verecundè mi-

hi gratularis; putas enim, ut scribis, propter hominis sordes minus me magnam illam lætitiã putare: credas mihi velim, magis me iudicio hoc, quã morte inimici lætatum. Primum enim iudicio malo, quã gladio: deinde gloria potius amici, quã calamitate: in primisque me delectavit, tantum studium bonorum in me extitisse contra incredibilem contentionem clarissimi, ac potentissimi viri: postremò (quod vix verisimile fortasse videatur) oderam multò pejus hunc, quã illum ipsum Clodium: illum enim oppugnaram, hunc defenderam. Et ille, cum omnis respub. in meo capite discrimen esset habitura, magnum quiddam spectavit, nec sua quidem sponte, sed eorum auxilio, qui me stante, stare non poterant: hic simul animi causa me, in quem inveheretur, delegerat: persuaseratque nonnullis, invidis meis, se in me emissarium semper fore. Quãmobrem valde jubeo gaudere te: magna res gesta est, nunquam ulli fortiores cives fuerunt, quã qui ausi sunt eum contra tantas opes ejus, à quo ipsi lecti iudices erant, condemnare: quod fecissent nunquam, nisi iis dolori meus fuisset dolor. Nos hic multitudine, et celebritate iudiciorum, et nobis legibus irã distinemur, ut quotidianè vota faciamus, ne intercaletur, ut quamprimum te videre possimus. Vale.

ARGUMENTUM.

Causam exponit, cur acie Pharsalica victus, à bello discesserit: quod illi ab iniquis vitio datur.

M. T. C. Mario S. D.

Persapè mihi cogitanti de communibus miseriis, in quibus tot annos versamur, et (ut video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo proximè fuimus una: quin etiam ipsum diem memoria teneo: nam ad III. Idus Majas, Lentulo, et Marcello coss. cum in Pompejanum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo præstò fuisti: sollicitum autem te habebat cogitatio tum officii, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare, ne officio deessem: si proficiscerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidisti profectò me quoquè itã conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu: pudori tamen maluit, famæquè cedere, quã salutis meæ rationem ducere. Cujus me mei facti poenituit, non tam propter periculum meum, quã propter vitia multa, quæ ibi offendi, quo veneram: primum nequè magnas copias; nequè bellicosas: deinde extrã ducem, paucosque præterea (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces, deinde in oratione itã crudelēs, ut ipsam victoriã horrerem: maximum autem æs alienum amplissimorum virorum; quid quæris? nihil boni præter causam. Quæ cum vidissem, desperans victoriã, primum cœpi suadere pacem, cujus fueram semper auctor, deinde, cum ab ea sententia

Pompejus valdè abhorreret, suadere institui, ut bellum duceret: hoc interdum probabat, et in ea sententia videbatur fore, et fuisset fortassè, nisi quadam ex pugna cœpisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit: signa tyrone, et collectio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: victus, turpissimè, amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, cum integri pares non fuisset, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tamquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria: certè nihil fuit præterea, si te victori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exilio, præsertim innocenti, ubi nulla adjuncta est turpitudine: addo etiam, cum ea urbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quidquam nunc cujuspiam est) etiam in meis esse malui, quæ acciderunt, omnia dixi futura: veni domum: non quòd optima vivendi conditio esset; sed tamèn, si esset aliqua forma reipub. tamquam in patria ut essem: si nulla, tamquam in exilio. Mortem mihi cur consciscerem, causa nulla visa est: cur optarem, multæ: vetus est enim, UBI non sis, qui fueris, non esse, cur velis vivere: sed tamèn VACARE culpa, magnum est solatium; præsertim, cum habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum artium scientiam, et maximarum rerum gloriam: quarum altera mi-

hi vivo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidèm. Hæc ad te scripsi verbosius, et tibi molestus fui, quòd te, cum mei, tum reipub. cognovi amantissimum: notum tibi omne consilium meum esse volui, ut primùm scires, me nunquam voluisse plùs quemquam posse, quam universam reipub. Postea autem quàm alicujus culpa tantum valeret unus, ut ei obsisti non posset, me voluisse pacem: amisso exercitu, et eo duce, in quo spes fuerat uno, me voluisse etiam reliquis omnibus, postquam non potuerit, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem, si hæc civitas est, civem esse me; si non, exulem esse non incommodiore loco, quàm si me Rhodum, aut Mitylenas contulisset. Hæc tecum coram malueram; sed quia longius fiebat, volui per litteras eadem, ut haberes, quid diceres, si quando in vituperatores meos incidisses: sunt enim, qui cum meus interitus nihil fuerit reipub. profuturus, criminis loco putent esse, quòd vivam: quibus ego certò scio non videri satis multos periisse: qui si me audissent, quamvis iniqua pace, honestè tamèn viverent: armis enim inferiores, non causa fuissent. Habet epistolam verbosiozem fortassè, quàm velles: quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si quæ volo, expediero, brevi tempore te, ut spero, videbo. Vale.

ARGUMENTUM.

Præmonet Marium de adventu suo in Pompejanum.

M. T. C. Mario S. D.

Ad viii. Kal. in Cumanum veni cum Libone tuo, vel nostro potiùs: in Pompejanum statim

cogito; sed faciam te ante certiozem. Te cum semper valere cupio, tum certè, dum hic sumus; vides enim quanto post una futuri sumus: quare, si quid constitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas: cura igitur, ut valeas, et me hoc biduo, aut triduo expecta. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat studiosissime Trebatium jurisconsultum Cæsari Galliarum præfecto.

M. T. C. C. Cæsari Imp. S. D.

Vide, quam mihi persuaserim, te me esse alterum, non modò in iis rebus, quæ ad me ipsum, sed etiam in iis, quæ ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quocumque exirem, mecum ducere, ut eum meis omnibus studiis, et beneficiis quam ornatissimum domum reducerem: sed posteaquam et Pompeii commoratio diuturnior erat, quam putaram, et mea quidem tibi non ignota dubitatio aut impedire profectionem meam videbatur, aut certè tardare: vide, quid mihi sumpserim: cœpi velle ea Trebatium expectare à te, quæ sperasset à me: neque meherculè minùs ei prolixè de tua voluntate promisi, quam eram solitus de mea polliceri. Casus vero mirificus quidam intervenit, quasi vel testis opinionis meæ, vel sponsor humanitatis tuæ: nam cum de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer accuratius, domi meæ, litteræ mihi dantur à te, quibus in extremis scriptum erat: M. Furium, quem mihi commendas, vel regem Galliarum faciam, vel hunc Leptra delega: si vis tu, ad me alium mitte; quem ornem. Sustulimus manus et ego, et Bal-

bus: tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quid non fortuitum, sed divinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto ut initio mea spontè, post autem invitatu tuo mittendum duxerim: hunc mi Cæsar, sic velim omni tua comitate complectare, ut omnia, quæ per me possis adduci, ut in meos conferre velis, in unum hunc conferas: de quo tibi homine hoc spondeo, non illo veteri verbo meo, quod, cum ad te de Milone scripsissem, jure lusisti; sed more romano, quo modo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem esse neminem. Accedit etiam, quòd familiam ducit, in jure civili, singularis memoria, summa scientia: huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque ullius beneficii certum nomen peto: benevolentiam tuam, et liberalitatem peto: neque impedio, quominùs si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolæ insignibus: totum deniquè hominem tibi trado de manu (ut ajunt) in manum tuam istam, et victoria, et fide præstantem; sumus enim putidiusculi, quam per te vix licet: verùm, ut video, licebit. Cura, ut valeas: et me, ut amas, ama.

ARGUMENTUM.

Trebatium, desiderium urbis vix ferentem hortatur; ut urbis, urbanitatisque memoriam, quasi quasdam ineptias, abiciat, et de provincia, quò se conlulerat, tum spe beneficiorum, tum constantiæ causa cogitet.

M. T. C. Trebatio S. D.

In omnibus meis epistolis, quæ ad Cæsarem,

aut Balbum mitto, legitima quædam est accessio commendationis tuæ, nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meæ ergâ te benevolentia. Tu modò ineptias istas, et desideria urbis, et urbanitatis depone: et quo consilio profectus es, id assiduitate, et virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quàm ignoverunt Medæ, quæ Corinthum, arcem altam habebant, matronæ opulentæ optimates: quibus illa manibus gypsatisimis persuasit, ne sibi illæ vitio verterent, quòd abesset à patria:

Nam multi suam rem bene gessere, et publicam patria procùl:

Multi, qui domi atatem agerent, propterea sunt improbat.

Quo in numero tu certè fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus aliàs. Tu, qui cæteris cavere didicisti, in Britannia ne ab essedariis decipiâris, caveto: et quandò Medeam agere cœpi, illud sempèr memento: QUI ipse sibi sapiens prodesse nequit nequidquam sapit. Cura ut valeas.

ARGUMENTUM.

Stadium suum in commendando Trebatio significat. Jovatur de Britannia. Monet ut in familiaritatem Cæsaris se penitus insinuet, et occasione utatur.

M. T. C. Trebatio S. D.

Ego te commendare non desisto: sed quid proficiam, ex te scire cupio. Spem maximam habeo

in Balbo: ad quem de te diligentissimè, et sæpissimè scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas litteras, quoties à Q. fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse audio neque auri, neque argenti. Id si ita est, essedum aliquod suadeo rapias, et ad nos quamprimùm recurras. Sin autèm sine Britannia tamèn assequi id, quod volumus, possumus; perfice, ut sis in familiaribus Cæsaris. Multùm te in eo frater adjuvabit meus, multùm Balbus, sed (mihi crede) tuus pudor, et labor plurimùm. Imperatorem liberalissimum habes, atatem opportunissimam, commendationem certè singularem: ut tibi unum timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare. Vale.

ARGUMENTUM.

Modeste reprehendit Trebatium, qui tribunatum militum, à Cæsare delatum, recusaverat.

M. T. C. Trebatio S. D.

Scripsit ad me Cæsar perhumanitèr, nondùm te sibi satis esse familiarem proptèr occupationes suas, sed certè fore: cui quidèm ego rescripsi, quàm mihi gratum esset futurum, si quamplurimùm in te studii, officii, liberalitatis suæ contulisset. Sed ex tuis litteris cognovi præproperam quamdam festinationem tuam: et simùl sum admiratus, cur tribunatus commoda, dempto præsertim labore militia, contempseris. Querat cum Vacerra, et Manillo: nam Cornelio nihil audeo dicere: cujus tu periculo stultus es, quandò te ab eo sapere didicisse profiteris: quin tu urges istam occasionem, et facultatem, qua melior nunquam

reperietur. Quod scribis de illo Prætiano jureconsulto, ego te ei non desino commendare: scribit etiam ipse mihi, te sibi gratias agere debere; de eo quid sit, cura, ut sciam. Ego vestras britannicas litteras expecto. Vale.

ARGUMENTUM.

Litterarum officium à Trebatio requirit; monet, ne redditum in urbem præpropere cupiat.

M. T. C. Trebatio S. D.

Jamdū ignoro, quid agas, nihil enim scribis. Neque ego ad te his duobus mensibus scripseram: quia cum Quinto, fratre meo, non eras; quò mitterem, aut cui darem, nesciebam. Cupio scire, quid agas, et ubi sis hyematurus: equidē velim cum Cæsare: sed ad eum propter ejus occupationes nihil sum ausus scribere; ad Balbum tamē scripsi. Tu tibi deesse noli: seriū potiū ad nos, dum plenior: quòd huc properes, nihil est, præsertim Vacerra mortuo: sed tibi consilium non deest: quid constitueris, cupio scire. Cn. Octavius, an Cn. Cornelius? tuus quidē familiaris, summo genere natus, terræ filius: is me, quia scit tuum familiarem esse, crebrò ad cœnam invitat. Adhuc non potui perducere: sed mihi tamen gratum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Levitatis Trebatium per jocum arguit: quid scripserat, se Cæsari valde jureconsultum videri: item

timiditatis, quòd transire in Britanniam cum Cæsare recusaris: et alia nonnulla.

M. T. C. Trebatio S. D.

Legi tuas litteras, ex quibus intellexi te Cæsari nostrò valdè jureconsultum videri. Est quòd gaudeas, te in ista loca venisse, ubi aliquid sapere viderere, quòd si in Britanniam quoquè profectus esses, profectò nemo in illa tanta insula peritior te fuisset. Verumtamē (rideamus licet; sum enim à te invitatus) subinvideo tibi, ultrò te etiam accersitum ab eo, ad quem cæteri, non propter ejus superbiam, sed propter occupationes, aspirare non possunt. Sed tu in ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis rebus: quæ meherculè mihi non minori curæ sunt, quàm meæ. Valdè metuo ne frigeas in hibernis: quamobrem camino luculentò utendum censeo. Idem et Mucio, et Manilio placebat, præsertim qui sagis non abundares. Quamquàm vos nunc istic satis calere audio. Quo quidē nuntio valdè meherculè de te timueram: sed tu in te militari multò es cautior, quàm in advocationibus, qui neque in Oceano natare volueris studiosissimus homo natandi: neque spectare essedarios, quem antèa ne andabatam quidē defraudare poteramus. Sed jam satis jocati sumus. Ego de te ad Cæsarem quàm diligentè scripserim, tutè scis; quàm sæpè, ego. Sed meherculè jam intermiseram, ne viderer liberalissimi hominis, meique amantissimi voluntati ergà me diffidere. Sed tamē his litteris, quas proximè dedi, putavi esse hominem commonendum. Id feci. Quid profecerim, facias me velim certiozem, et simul de toto statu

tuo, consiliisque omnibus. Scire enim cupio, quid agas, quid expectes, quàm longum istum tuum discessum à nobis futurum putes. Sic enim tibi persuadeas velim, unum mihi esse solatium, quare facilius possim pati, te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam. Sin autem id non est, nihil duobus nobis est stultius: me, qui te non Romam atraham; te, qui non huc advoles. Una meherculè nostra vel severa, vel jocosa congressio pluris erit, quàm non modò hostes, sed etiam fratres nostri Ædui. Quare omnibus de rebus fac ut quamprimùm sciam. Aut consolando, aut consilio, aut re juvero.

ARGUMENTUM.

Conatur Trebatio desiderium urbis adimere: precipit tamèn, ut, nisi absit ab urbe cum emolumento, redeat.

M. T. C. Trebatio S. D.

Nisi antè Roma profectus esses, nunc eam certè, relinqueres. Quis enim tot interregnis iureconsultum desiderat? ego omnibus, undè petitur, hoc consilii dederim, ut à singulis interregibus binas advocaciones postulent. Satisne tibi videor abs te jus civile didicisse? Sed heus tu, quid agis? ecquid fit? video enim te jam joculari per litteras. Hæc signa meliora sunt, quàm quæ in meo Tusculano. Sed quid sit, scire cupio, consuli quidem te à Cæsare scribis: sed ego tibi ab illo consiliū malem. Quod si aut fit, aut futurum putas, perfer istam militiam, et permane. Ego enim desiderium tui spe tuorum commodorum consolabor: si autem ista sunt inaniora, recipe te ad nos.

Nam aut erit hic aliquid aliquandò: aut, si minus, unà meherculè collocutio nostra pluris erit, quàm omnes Samarobrinæ. Deniquè, si te citò retuleris, sermo nullus erit: sin frustrà diutius abfueris non modo Laberium, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco. Mira enim persona induci potest britannici iureconsulti. Hæc ego non rideo, quamvis tu rideas: sed de re severissima tecum, ut soleo, jocos. Remoto joco, tibi hoc amicissimo animo præcipio, ut, si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium; honestatem, et facultates tuas augeas: sin autem ista frigeunt, recipias te ad nos: omnia tamèn, quæ vis, et tua virtute profecto, et nostro summo ergà te studio consequere.

ARGUMENTUM.

Ex intermissione litterarum arguit Trebatium Epicureum esse factum, et in eo jocatur.

M. T. C. Trebatio S. D.

Mirabar, quid esset, quod tu mihi litteras mittere intermisisses. Indicavit mihi Pansa meus, Epicureum te esse factum, ò castra præclara! quid tu fecisses, si te Tarentum, et non Samarobrinam misissem? Jam tu mihi non placebas, cum idem intuebare, quod et Titius, familiaris meus. Sed quonam modò jus civile defendes, cum omnia tua causa facias, non civium? Ubi porrò illa erit formula fiduciæ, UT inter bonos benè agier oportet? quis enim est bonus, qui facit nihil nisi sua causa? Quod jus statues communi dividendo;

cum communi nihil possit esse apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur? Quomodo autem tibi placebit Jovem lapidem jurare, cum scias, Jovem iratum esse nemini posse? quid fiet porro populo Ulubrano, si tu statueris non oportere? Quare, si plane à nobis deficis, molestè fero: sin Pansa assentari commodum est, igitur: modo scribere aliquando ad nos, quid agas, et à nobis quid agi, quid fieri, aut curari velis. Vale.

ARGUMENTUM.

Intermissionis litterarum causam dicit; quam non accipiente Trebatio, inde occasionem arripit liberiùs jocandi.

M. T. C. Trebatio S. D.

Adeo ne me injustum esse existimasti, ut tibi irascerer, quòd parùm mihi constans, et nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque causam me arbitrare litteras ad te jamdiu non misisse? mihi perturbatio animi tui, quam primis litteris perspiciebam, molestiam attulit: neque alia fuit ulla causa intermissionis litterarum, nisi quòd, ubi esses, planè nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. Audi, mi Testa: utrùm superbiorem te pecunia facit, an quòd te imperator consulit? moriar, ni, que tua gloria est, puto, te malè à Cæsare consili, quam inaurati. Si verò utrumque est, quis te ferret præter me, qui omnia ferre possum? Sed, ut ad rem redeam, te istic invitum non esse, vehementer gaudeo: et ut illud erat molestum, sic

hoc est jucundum. Tantùm metuo, ne artificium tuum tibi parùm prosit: nam, ut audio, istic:

Non ex jure manu consertum, sed mage ferro Rem repetunt.

Et tu soles ad vim faciendam adhiberi? Neque est, quòd illam exceptionem in interdicto pertimescas, quòd tu prior vi hominibus armatis non veneris. Scio enim, te non esse procacem in laessendo. Sed, ut ego quoque te aliquid de nostris cautionibus admoneam, Treviros vites censeo, audiò capitales esse. Mallem, auro, argento, ære essent. Sed alias jocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quàm diligentissimè. Ad iv. Non. Mart. Vale.

ARGUMENTUM.

Familiariter, et jocosè Trebatium reprehendit, qui litteras nullas miserat.

M. T. C. Trebatio S. D.

Chrysippus Vettius, Cyri architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei: salutem enim mihi verbis tuis nuntiavit. Valdè jam lautus es, qui gravere litteras ad me dare, homini præsertim propè domestico. Quòd si scribere oblitus es, minus multi jam te advocato causa eadent: sin nostri oblitus es, dabo operam, ut istuc veniam, antequàm planè ex animo tuo effluam. Sin astivorum timor te debilitat; aliquid excogita, ut fecisti de Britannia. Illud quidem perlibentè audiavi ex eodem Chrysippo, te esse Cæsari familiarem: sed meherculè mallem, id, quòd erat æquiùs, de tuis rebus ex tuis litteris

quàm sæpissimè cognoscere; quod certè ità fierat, si tu maluisses benevolentia, quàm litium jura, perdiscere. Sed hæc juocati sumus et tuo more, et nonnihil etiam nostro. Te valdè amamus, nosque à te amari tùm volumus, tùm etiam confidimus. Vale.

ARGUMENTUM.

Declarat suum absentis Trebatii desiderium, et gratulatur de C. Marii familiaritate.

M. T. C. Trebatio S. D.

Quàm sint morosi, qui amant, vel ex hoc intelligi potest: molestè ferebam antea, te invitum istic esse: pungit me rursus, quod scribis: te esse istic libentè. Neque enim, tum mea commendatione te non delectari, facilè patiebar: et nunc angor, quidquam tibi sine me esse jucundum, sed tamèn hoc malo nos ferre desiderium, quàm te non ea, quæ spero, consequi. Quòd verò in C. Marii, suavissimi, doctissimique hominis familiaritatem venisti, non dici potest, quàm valdè gaudeam: qui fac, ut te quàm maximè diligat. Mihi crede, nihil ex ista provincia potes, quod jucundius sit, deportare. Cura, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Laudare videtur Trebatium, ut sapientem, qui belli pericula vitaret: sed re vera notat ut timidum. Adscribit de Octavio, de Trebatii divitiis, de superbia per jocum.

M. T. C. Trebatio S. D.

In equo trojano scis esse in extremo, SERO SAPIUNT. Tu tamèn, me vetule, non serò. Pri-

mum quàm illas tabiosulas, sat fatuas dedisti. Deindè, quòd in Britania non minùs te præbuiisti, planè non reprehendo. Nunc verò in hibernis injectus mihi videris: itaque te commovere non curas. USQUEQUAQUE sapere oportet. Id erit telum acerrimum. Ego si foris coenitarem, Cn. Octavio, familiari tuo, non defuissem: cui tamen dixi, cum me aliquoties invitaret, oro te quis tu es? sed meherculè, extra jocum, homo bellus est: vellem, eum tecum abduxisses. Quid agatis, et eequid in Italiam venturi sitis hac hyeme, fac planè sciata. Balbus mihi confirmavit, te divitem futurum. Id utrùm romano more locutus sit, bene nummatum te futurum, an, quo modo stoici dicunt, omnes esse divites, qui cælo, et terra frui possunt, postea videro. Qui istinc veniunt, superbiam tuam accusant, quòd negent te percunctantibus respondere, sed tamen est, quòd gaudeas; constat enim inter omnes, neminem te uno Sabiniana jurisperitorem esse. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Trebatio, quòd de reditu in urbem jam non amplius cogitet, et hortatur, ut Cesaris amicitiam plurimi faciat, quam fore fructuosam promittit, in reque ipse recipit.

M. T. C. Trebatio S. D.

Ex tuis litteris, et Q. fratri gratias egi, et te aliquandò collaudare possum, quòd jam videris certa aliqua in sententia constitisse. Nam primum mensum litteris tuis vehementer commovebar, quòd mihi interdum (pæce tua dixerim) levis

in urbis, urbanitatisque desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari: sæpè autem etiam (quod à te alienissimum est) subimpudens videbare. Tamquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam, attulisses; sic pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipsos, qui cum syngraphis venissent Alexandriam, nullum adhuc nummum auferrè potuisse. Ego, si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maximè vellem, non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex consuetudine nostra, vel utilitate ex consilio, atque opera tua: sed, cum te ex adolescentia tua in amicitiam, et fidem meam contulisses; semper te non modò tuendum mihi, sed etiam augendum, atque ornandum putavi. Itaque quoad opinatus sum, me in provinciam exiturum; quæ ad te ultrò attulerim, meminisse te credo. Posteaquam mea mutata ratio est: cum viderem me à Cæsare honorificentissimè tractari, et uicè diligi, hominisque liberalitatem incredibilem, et singularem fidem nossem; sic ei te commendavi, et tradidi, ut gravissimè, diligentissimèque porui. Quod ille ità et accepit, et mihi sæpè literis significavit, et tibi verbis, et re ostendit, mea commendatione valde esse commotum. Hunc tu virum natum, si me aut sapere aliquid, aut velle tua causa putas, ne dimiseris: et si qua te fortè res aliquandò offenderit, cum ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit visus, perferto; et ultima expectato: quæ ego tibi et jucunda, et honesta præstabo. Pluribus te hortari non debeo: tantum moneo, nequæ amicitiz confirmandæ clarissimi, ac liberalis-

simi viri, nequæ uberioris provinciæ, nequæ ætatis magis idoneum tempus, hoc si amiseris, te esse ullum unquam reperturum. Hoc quemadmodum vos scribere soletis in vestris libris, idem Q. Cornelio videbatur. In Britanniam te non esse profectum, vehementè gaudeo: quòd et tu labore caruisti, et ego te de rebus illis non audiam. Ubi sis hibernaturus, et qua spe, aut conditione, prescribas ad me velim. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Trebatium, qui de militia cum Cæsare perferenda cogitaret: jocatur præterea in illius parsimoniam, quia scripserat in palimpsesto.

M. T. C. Trebatio S. D.

Accepi à te aliquot epistolas uno tempore, quas tu diversis temporibus dederas: in quibus me cætera delectarunt: significabant enim, te istam militiam jam firmo animo ferre, et esse fortem virum, et constantem. Quæ ego paulispèr in te ità desideravi, non imbecillitate animi tui, sed magis, ut desiderio nostri te æstuarè putarem. Quare perge, ut cepisti: forti animo istam tolera militiam. Multa (mihi crede) assequere. Ego enim renovabo commendationem, sed tempore. Sic habeto non tibi majori esse curæ, ut iste tuus à me discessus fructuosissimus tibi sit, quam mihi. Itaque quando vestræ cautiones infirmæ sunt, græculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione gallici belli certiore facias. Ego enim ignavissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad epistolas tuas redeam, cætera bellè: illud minor, quis solet eodem exemplo plures dare, qui sua

manu scribit? Nam, quod in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror, quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris, quam hæc scribere: nisi fortè tuas formulas: non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas. An hoc significas, nihil fieri? frigere te? ne chartam quidèmi tibi suppeditare? jam ista tua culpa est, qui verecundiam tecum extuleris, et non hic nobiscum reliqueris. Ego te Balbo, cum ad vos profisciscetur, more romano commendabo. Tu, si intervallum longius erit mearum litterarum, ne sis admittatus; eram enim abfuturus mense Aprilis. Hæc litteras scripsi in Pontino, cum ad villam M. Æmilii Philemonis divertissem: ex qua jam audieram fremitum clientium meorum; quos quidèmi tu mihi conciliasti. Nam Ulubris, honoris mei causa, vim maximam ranunculorum se commosse constabat. Cura ut valeas. vi. Idus Apr. de Pontino.

Epistolam tuam, quam accepi ab L. Aruntio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione rectè legi posset. Sed et Aruntius ita te mandasse ajebat, et tu adscriperas. Verùm illud esto. Nihil te ad me postea scripsisse demitor, præsertim tam novis rebus. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de Topicis à se conscriptis, ut roganti Trebatio satisfaceret, eaque esse obscuriora significat; nec legenda sine interprete. Addit, si expeditam in quæstionibus habere doctrinam velit, exercitationem esse necessariam.

M. T. C. Trebatio S. D.

Vide, quanti apud me sis: etsi jure id quidèmi:

non enim amore te vinco. Verumtamèn, quod præsententi tibi propè subnegaram, non tribueram certè: id absenti debere non potui. Itaque, ut primum Velia navigare cœpi, institui Topica aristotelica conscribere, ab ipsa urbe communitus amantissima tui. Eum librum tibi misi Rhegio, scriptum quàm planissimè res illa scribi potuit. Sin tibi quædam videbuntur obscuriora; cogitare debes, NULLAM artem litteris sine interprete, et sine aliqua exercitatione percipi posse. Non longè abieris. Nùm jus civile vestrum ex libris cognosci potest? quì quamquàm plurimi sunt, doctorem tamen, lumenque desiderant. Quamquàm tu, si attentè leges, si sæpiùs; per te omnia consequere, ut certè intelligas. Ut verò etiam ipsi loci, proposita quæstione, occurrant, exercitatione consequere: in qua quidèmi nos te continebimus, si et salvi redierimus, et salva ista offenderimus. Vale. v. Kal. Sext. Rhegio.

ARGUMENTUM.

De amore Veliensium in Trebatium scribit; et hortatur, ne possessiones eas vendat, quæ tam miseris temporibus perfugium esse possint.

M. T. C. Trebatio S. D.

Amabilior mihi Velia fuit, quòd te ab ea sensi amari. Sed quid ego dicam te, quem quis non amat? Rufio mediusfidius tuus ita desiderabatur, ut si esset unus è nobis. Sed ego te non reprehendo, qui illum ad ædificationem tuam traduxeris. Quamquàm enim Velia non est vilior, quàm Lupercal: tamen istuc malo, quàm hæc omnia. Tu, si me

audies, quem soles, has paternas possessiones tenebis, (nescio quid enim veliensis verebatur) neque Heletem, nobilem annem, relinques; nec Papirianam domum deseres: quamquam illa quidem habet lucum, à quo etiam advenæ teneri solent: quem tamen si excideris, multum prospexeris. Sed in primis opportunum videtur, his præsertim temporibus, habere perfugium, primum eorum urbem, quibus charus sis, deinde etiam tuam domum, tuosque agros, eaque remoto, salubri, amœnoque loco: idque etiam mea interesse, mi Trebati, arbitror. Sed valebis, meaque negotia videbis, meque, Diis juvantibus, antè brumam expectabis. Ego à Sex. Fabio, Niconis discipulo, librum abstuli. O medicum suavem, meque docilem ad hanc disciplinam! sed Bassus noster me de hoc libro celavit: te quidem non videtur. Ventus increbescit. Cura ut valeas. XIII. Kal. Sex. Velia.

ARGUMENTUM.

Silii causam, viri optimi, amici sui, Trebatius commendat. Videtur autem cum extrâ urbem esset, ad Trebatium in urbem hæc scripsisse.

M. T. C. Trebatius S. D.

Silii causam te docui. Is postea fuit apud me, cum ei dicerem tibi videri sponsonem illam nos sine periculo facere posse. Si bonorum Turpilii possessionem Q. Cæpio prætor ex edicto suo mihi dedit: negare ajebat Servium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionem testamenti non habuerit: hoc idem Offilius dicere: tecum se locutum negabat: meque rogavit, ut se,

causamque suam tibi commendarem. Nec vir melior, mi Testa, neque mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. Gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultrò veneris, eique pollicitus eris. Sed si me amas, quamprimum: hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Auctoritate jurisconsultorum probat, quod de controversia quadam dixerat.

M. T. C. Trebatius S. D.

Illuseras heri inter scyphos, quod dixeram, controversiam esse; posset ne hæres, quod furtum antea factum esset, rectè furti agere. Itaque, etsi domum benè potus, seròque redieram: tamen id caput, ubi hæc controversia est, notavi, et descriptum tibi misi: ut scires id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Ælium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scevolæ, et Testæ assentior. Vale.

ARGUMENTUM.

Signa quædam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas potius pictas cuperet. Rescribit igitur, ex its emptionibus nullam se curasse. De proxima domo illi conducenda se desiderare addit.

M. T. C. Fabio Gallo S. D.

Tantum ex Arpinati veneram, cum mihi à te litteræ reddita sunt: ab eodemque accepi Aviani litteras: in quibus hoc erat liberalissimum, nomina se facturum, cum venisset, qua ego vellem die.

Fac quæso, qui ego sum, esse te: estne aut tui pudoris, aut nostri primum rogare de die, deinde plus annua postulare? Sed essent, mi Gallæ, omnia facilia, si et ea mercatus esses, quæ ego desiderabam: et ad eam summam, quam volueram. Attamen ista ipsa, quæ te emisse scribis, non solum rata mihi erunt, sed etiam grata. Planè enim intelligo, te non modò studio, sed etiam amore usum, quæ te delectarint, hominem (ut ego semper iudicavi) in omni iudicio elegantissimum, quæque me digna putaris, coemisse. Sed velim maneat Damasippus in sententia. Prorsus enim ex istis emprionibus nullam desidero. Tu autem, ignarus instituti mei, quanti ego genus omne signorum omnium non æstimo, tanti ista quatuor, aut quinque sumpsisti. Sed Bacchas istas cum musis Mettelli comparas: quid simile? primum ipsas ego musas nunquam tanti putassem, atque id fecissem, musis omnibus approbantibus. Sed tamen erat aptum bibliothecæ, studiisque nostris congruens: Bacchis verò ubi est apud me locus? At pulchellæ sunt. Novi optimè, et sæpè vidi: nominatim tibi signa, mihi nota; mandassem, si probassem. Ea enim signa ego emere soleo, quæ ad similitudinem gymnasiorum exornent mihi in palestra locum. Martis verò signum quo mihi pacis auctori. Gaudio nullum Saturni signum fuisse. Hæc enim duo signa putarem mihi æs alienum attulisse. Mercurii, mallet aliquod fuisse: felicius, puto, cum Aviano transigere possemus. Quod tibi destinabas Trapezophoron: si te delectat, habebis, sin autem sententiam mutasti, ego habeo scilicet. Ista quidem summa ne ego multò libentiùs emerim di-

versorium Tarracinæ, ne semper hospiti molestus sim. Omnino liberti mei video esse culpam, cui planè res certas mandaram; itemque Iudii, quem puto tibi notum esse, Aviani familiarem. Exhedria quædam mihi nova sunt instituta in porticula Tusculani: ea volebam tabellis ornare. Etenim, si quid generis istiusmodi me delectat, pictura delectat. Sed tamen, si ista mihi sunt habenda, certiore velim me facias, ubi sim, quando accersantur, quo genere vecturæ. Si enim Damasippum in sententia non manebit, aliquem Pseudo-Damasippum vel cum iactura reperiemus. Quod ad me de domo scribis iterum, jam id ego proficiscens mandaram meæ Tullia: ea enim ipsa hora acceperam tuas litteras. Egeram etiam cum tuo Nicia; quod is utitur, ut scis, familiariter Cassio. Ut redii autem, prius, quam tuas legi has proximas litteras, quæsi de mea Tullia, quid egisset. Per Liciniam se egisse dicebat. Sed opinor, Cassium uti non ita multum sorore. Eam porro negare se audere, cum vir abesset, (est enim profectus in Hispaniam Decius) illo, et absente, et insciente, migrare. Est mihi gratissimum, tanti à te æstimatam consuetudinem vitæ, victusque nostri, primum ut eam domum sumeres, ut non modò propè me, sed planè mecum habitare posses: deinde, ut migrare tantoperè festines. Sed, ne vivam, si tibi concedo, ut ejus rei tu cupidior sis, quam ego sum. Itaque omnia experiar. Video enim, quid mea intersit, quid utriusque nostrum. Si quid egero, faciam ut scias. Tu, et ad omnia rescribes; et quando te expectem, facies me, si tibi videbitur, certiore. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat, quàm iniquè Tigellius sibi irascatur. Idem scribit lib. 13. ad Att. ep. 17. Nec dubito, quin hujus nepos sit is, de quo Horatius Sat. 2. et 3. lib. 1.

M. T. C. Fabio Gallo S. D.

Amoris quidè tuum, quoquò me verti, vestigia, vel proximè de Tigellio: sensi enim ex litteris tuis, valdè te laborasse: amo igitur voluntatem; sed pauca de re. Capius, opinor, olim, NON omnibus dormio: sic ego non omnibus, mi Galle, servio; etsi quæ est hæc servitus? olim, cum regnare existimabamur, non tam ab ullis, quàm hoc tempore observor à familiarissimis Cæsaris omnibus, præter istum: id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilentiorè patria sua: eumque addictum jam tum puto esse Calvi Licinii Hipponacteo præconio. At vide, quid succenseat. Phameæ causam susceperam, ipsius quidè causa: erat enim mihi sanè familiaris: is ad me venit, dixitque judicem sibi operam dare constituisse eo ipso die, quo de P. Sextio in consilium iri necesse erat: respondi, nullo modo me facere posse, cum vellem: alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. Ille autem, qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, et sat bonum unctorem, discessit à me, ut mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venales, alium alio nequiorè: cognosti meam causam, et istius Salaconis iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte: cupio enim legere. Me adhuc non legisse, turpe utrique nostrum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Rescribit de epistola non conscissa. Monenti, ut de Cæsare caute loqueretur, et scriberet, gratias agit.

M. T. C. M. Fabio Gallo S. D.

Quod epistolam conscissam doles, noli laborare: salva est domi: petes, cum libebit. Quod autem me mones, valdè gratum est: idque, ut semper facias, rogo: videris enim mihi vereri, ne, si istum habuerimus, rideamus. Sed heus tui, manum de tabula: magister adest citius, quàm putaramus: vereor ne in Catonem, Cato in nos. Mi Galle, cave putes quidquàm melius, quàm epistolæ tuæ partem ab eo loco. Cætera labuntur. Secretò hoc audi: tecum habeto: ne Apellæ quidè liberto tuo dixeris, præter duos nos loquitur isto modo nemo: benè, malè ne, videro, sed, quidquid est, nostrum est: urge igitur, nec transversum unguem (quod ajunt à stylo) is enim est dicendi opifex, atque ego quidè aliquantum jam etiam noctis assumo. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de morbo ex herbarum esu contracto.

M. T. C. Gallo S. D.

Cum decimum jam diem gravitèr ex intestino laborarem; neque iis, qui mea opera uti volebant, probarem, me non valere, quia febrim non haberem, fugi in Tusculanum; cum quidè biduum ita jejunos fuisset, ut ne aquam quidè gustarem. Itaque confectus languore, et fame, magis

tuum officium desideravi, quàm abs te requiri putavi meum: ego autem cum omnes morbos reformido, tum eum, quod Epicurum tuum stoici male accipiunt, quia dicat sibi molesta esse: quorum alterum morbum edacitatis esse putant, alterum etiam turpioris intemperantiæ. Sanè pertimueram: sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortassè jam senescentis morbi remissio profuisse. Attamen ne mirere, unde hoc acciderit, quomodo ve commiserim: lex sumptuaria, quæ videtur attulisse, ea mihi fraudi fuit: nam dum volunt isti lauti terra, nata quæ lege excepta sunt, in honorem adducere: fungos, helvellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse suavius: in eas cum incidissem in cœna augurali apud Lentulum, me tanta arripuit, ut hodiè primum videatur cœpisse consistere. Ità ego, qui me ostreis, et murænis facillè abstinebam, à beta etiam, et malva deceptus sum: posthàc igitur erimus cautiore. Tu tamen cum audisses ab Anicio (vidit enim me nauseantem), non modò mittendi causam justam habuisti, sed etiam visendi. Ego hic cogito commorari, quoad me reficiam: nam et vires, et corpus amisi. Sed si morbum depulero, facillè, ut spero, illa revocabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gallum, non eum, ad quem proximè scripsit, Fabiæ gentis: sed, ut opinor, Sextiæ, accusat ut iniquum, et impudentem.

M. T. C. Gallo S. D.

Mirror, cur me accuses, cum tibi id facere non liceat, quòd si liceret, tamen non debebas. Ego

enim te (inquis) in consulatu observaram, et ais, fore, ut te Cæsar restituat. Multa tu quidè dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea causa petisse, utinàm semper esses tribunus: intercessorem non quæreret. Negas me audere, quòd sentiam, dicere: quasi tibi, cum parùm impudentèr me rogares, parùm fortitèr responderim. Hæc tibi scripsi, ut isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quòd si humanitèr mecum quæstus esses, libentèr tibi me, et facillè purgassem: non enim mihi ingrata sunt quæ fecisti, sed, quæ scripsisti molesta. Me autem, proptèr quam cæteri liberi sunt, tibi liberum non visum, demiror: nam, si falsa fuerunt quæ tu ad me, ut ais, detulisti; qui ego tibi debeo? sin vera; tu es optimus testis, quid mihi populus Rom. debeat. Vale.

ARGUMENTUM.

Probat consilium Curii, qui rep. desperata, in Græciam se contulerit, et adjungit, se totum in literis esse, libertate prorsus amissa.

M. T. C. Man. Curio S. D.

Memini, cum mihi desipere videbare, quòd istuc potiùs viveres, quàm nobiscum: erat enim multò domicilium hujus urbis (cum quidè hæc urbs) aptiùs humanitati, et suavitati tuæ, quàm tota Peloponnesus, nedum Patræ. Nunc contrà et vidisse mihi multum videris, cum, propè desperatis his rebus, te in Græciam contulisti, et hoc tempore non solùm sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus: quamquàm quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? Sed, quòd tu, cui licebat, pe-

dibus es consecutus, ut, ibi esses, ubi nec Pelopidarum: nosti cætera, nos idem propemodum consequimur alia ratione. Cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quæ fit hoc etiam frequentius, quam solebat, quod, quasi avem albam, videntur bene sentientem civem videre: abdo me in bibliothecam: itaque opera officio tanta, quanta fortassè tu senties. Intellexi enim ex tuo sermone quodam, cum inestitiam meam, et desperationem accusares, domi tuæ dicere te, ex meis liberis animum meum desiderare. Sed meherculè, et tum repub. lugebam, quæ non solum suis ergà me, sed etiam meis ergà se beneficiis erat mihi charior: et hoc tempore, quamquam me non ratio solum consolatur (quæ plurimum debet valere), sed etiam dies (quæ stultis quoquè mederi solet), tamen doleo ita communem rem esse dilapsam, ut ne spes quidè meliùs aliquandò fore, relinquatur. Nec verò nunc quidè culpa in eo est, in cuius potestate omnia sunt (nisi fortè id ipsum esse non debuit), sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, ut de præteritis non sit querendum. Reliquam spem nullam video: quare ad prima redeo: sapientèr hæc reliquisti, si consilia: feliciter, si casu. Vale.

ARGUMENTUM.

Memoriam declarat accepti à Cicerone beneficii, et commendatitius ab eo litteras petiit ad Sulpicii successorem.

M. Curius M. Ciceroni suo S. D.

Si vales, benè est. Sum enim tuus, Artici nostri: ergò fructus est tuus, mancipium illius, quod

quidè si inter senes coemptionales venale procripserit, egerit non multum: at illa nostra prædicatio quanti est? nos quod simus, quod habeamus, quod homines existimemur, id omne abs te habere? Quare, Cicero mi, persevera constantèr nos conservare: et Sulpicii successorì nos de meliøre nota commenda, quò faciliùs tuis præceptis obtemperare possimus, teque ad verò lubentes videre, et nostra dèfigere, deportareque turò possimus. Sed, amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere: sine eum errare, et putare me virum bonum esse, nec solèrè duos parietes de eadem fidelia dealbare. Ergo, patrone mi, benè vale, Tironemque meum saluta nostris verbis. D. A. D. iv. Kal. Nov.

ARGUMENTUM.

Ostendit, quàm miserè agatur cum rep. cum Cæsar Caninium ad aliquot horas consulem creaverit: et de litteris commendatitiis ad Acilium scriptis significat.

M. T. C. Curio S. D.

Ego verò jam te nec hortor, nec rogo, ut domum redeas; quin hinc ipse evolare cupio, et aliquò pervenire, ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam. Incredibile est, quàm turpiter mihi facere videar, qui is rebus intersim. Ne tu videaris multò ante providisse, quid impenderet, tum, cum hinc profugisti: quamquam enim hæc etiam auditu acerba sunt, tamen audire tolerabiliùs est, quàm videre. In campo certè non fuisti, cum hora secunda, comitiis quæstoris institutis, sella Q. Ma-

ximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset: quo mortuo nunciato, sella sublata est. Ille autem, qui comitiis tributis esset auspicatus, centuriata habuit: consulem hora septima renuntiavit, qui usque ad Kal. Jan. esset, quæ erant futuræ manè postridiè. Ità Caninio consule scito neminem prandisse: nihil tamen eo consule mali factum est: fuit enim mirifica vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non viderit. Hæc tibi ridicula videntur: non enim adest: quæ si videres, lacrymas non teneres. Quid, si cætera scribam? sunt enim innumerabilia generis ejusdem: quæ quidè non ferrem, nisi me in philosophiæ portum contulissem, et nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum, cujus quando proprium te esse scribis mancipio, et nexu, meum autem usu, et fructu, contentus isto sum. ID ENIM cujusque est proprium, quo quisque scitur, atque utitur. Sed hæc aliàs pluribus Acilium, qui in Græciam cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est. Bis enim est à me judicio capitis, rebus salvis, defensus: et est homo non ingratus, meque vehementer observat. Ad eum de te diligentissimè scripsi: eamque epistolam cum hac conjunxi: quam ille cum acceperit, æquid tibi pollicitus sit, velim ad me scribas. Vale.

ARGUMENTUM.

Invitat eum ad officia sua; et ad urbem ut redeat, rogat, veteris urbanitatis retinendæ causa.

M. T. C. Curio S. D.

Facilè perspexi ex tuis litteris (quod semper studui) et me à te plurimi fieri, et te intelligere,

quàm mihi charus esses. Quod quandò uterque nostrum consecutus est: reliquum est, ut officiis certemus inter nos, quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari litteras, facilè patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis litteris non multùm opus fuisse, propter res tuas ità contractas, ut, quemadmodùm scribis, nec caput, nec pedes. Equidè vellem, uti pedes haberent, ut aliquandò redires. Vides enim exaruisse jam veterem urbanitatem, ut Pomponius noster suo jure possit dicere, Nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam atticam. Ergo is tibi, nos ei succedimus: veni igitur, quæso, ne tantùm semen urbanitatis unà cum repub. intereat. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit hanc epistolam in provincia: prima pars de dicis est, secunda de judiciis, tertia de rep. ultima de Dolabella, nondùm genero.

M. T. C. Volumnio S. D.

Quòd sine prænomine familiaritèr, ut debebas, ad me epistolam misisti: primùm addubitavi, nùm à Volumnio senatore esset, quo cum mihi est magnus usus: deindè litterarum fecit, ut intelligerem, tuas esse. Quibus in litteris omnia mihi per jucunda fuerunt præter illud, quòd parùm diligentèr possessio salinarum mearum à te procuratore defenditur. Ais enim, ut ego discesserim, omnia omnium dicta, in iis etiàm Sextiana, in me conferri. Quid? tu id pateris? nonne defendis? non resistis? equidè sperabam ità notata me relinquisse

genera dictorum meorum, ut cognosci sua sponte possent. Sed, quando tanta fax est in urbe, ut nihil sit tam, quod non alicui venustum esse videatur: pugna, si me amas, nisi acuta, nisi elegans, nisi bellum, nisi ridiculum, nisi cætera, quæ sunt à me in secundo libro de oratore per Antoni personam disputata de ridiculis, et arguta apparebunt, ut sacramento contendas, mea non esse. Nam, de judiciis, quod quereris, multo labore minus. Trahantur per me pedibus omnes rei: sit vel Selius tam eloquens, ut possit probare se liberum: non laboro. Urbanitatis possessionem, amabo, quibusvis interdictis defendamus: in qua te unum metuo, contemno cæteros. Derideri te putas? nunc demum intelligo, te sapere. Sed meherculè, extra jocum, valde mihi tuæ litteræ facetæ, elegantesque visæ sunt. Illa quamvis ridicula essent, sicut erant, mihi tamèn risum non moverunt. Cupio enim nostrum illum amicum in tribunatu quam plurimum habere gravitatis, idque cum ipsius causa (est enim mihi, ut scis in amoribus) tum meherculè etiam reipub. quam quidem, quamvis in me ingrata sit, tamèn amare non desinam. Tu, mi Volumni, quando et instituisti, et mihi vides esse gratum, scribe ad me quam sapissimè de rebus urbanis, de reipub. jucundus est mihi sermo litterarum tuarum. Præterea Dolabellam, quem ego perspicio, et judico cupidissimum esse, atque amantissimum mei, cohortare, et confirma, et redde planè meum. Non meherculè quod quidquam desit, sed quia valde cupio, non videor nimium laborare. Vale.

ARGUMENTUM.

Hæc epistola missa est post civile bellum; scribit, se exercitationis causa declamare, auditoribus Hirtio, Cassio, Dolabella: Volumnium vocat ad eadem studia. Addit, deliberatum sibi esse, Cæsare permittente, à causis, judiciisque discedere.

M. T. C. Volumnio S. D.

Quod declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quod Hirtio invideres, nisi eum amares: non erat causa invidendi: nisi fortè ipsius eloquentiæ magis, quam quod me audiret, invideres. Nos enim planè, mi suavissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus, gregalibus illis, quibus te plaudente, vivebamus, amissis: ut etiam si aliquando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quod hæc penigero, non armigero in corpore tela exercentur, ut ait Philoctetes apud Attium abjecta gloria. Sed tamèn omnia mihi erunt, si tu veneris, hilariora: quamquam venies, ut ipse intelligis, in maximatum quasi concursum occupationum, quas si, ut volumus, exceperimus; ego verò multam salutem et foro dicam, et curiæ; vivamque tecum multum, et cum communibus nostris amatoribus. Nam et Cassius tuus, et Dolabella noster, vel potius uterque noster, studiis iisdem tenentur, et meis æquissimis utuntur auribus. Opus est hæc limatulo, et politulo tuo iudicio, et illis interioribus litteris meis, quibus sapè verecundiorem me in loquendo facis. Mihi enim iudicatum est, (si modò hoc Cæsar aut patieret,

aut volet) deponere illam jam personam, in qua me sæpè illi ipsi probavi, ac me totum in litteras abdere, tecumque, et cum cæteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu, vellem, ne veritus esses, ne periavitus legerem tuas litteras, si mihi quemadmodùm scribis, longiores fortè misisses: ac velim posthac sic statuas, tuas mihi litteras longissimas quasque gratissimas fore. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD CICERONEM, EL ALIOS.

LIBER VIII.

ARGUMENTUM.

Commentarium mittit rerum urbanarum, excusat se, quod alteri negotium dedit ad illa colligenda. Addit hæc de comitiis Transpadanorum, Romæ rumorem nullum esse; de successione Galliarum nihil relatum: de Pompejo cupere se aliquid cognoscere; de Cæsare varia dissipari aliaque nonnulla. Respondit Cicero huic epistolæ ea, quæ est 8. lib. 2.

M. Cælius Rufus M. T. Cicero S. D.

Quod tibi decedenti pollicitus sum, me omnes res urbanas diligentissimè tibi perscripturum: data opera paravi, qui sic omnia persequeretur,

ut verear, ne tibi arguta nimium hæc sedulitas videatur. Tametsi tu, scio, quam sis curiosus, et quam omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores: tamèn in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantia condèrnas, quòd hunc laborem alteri delegavi: non quin mihi suavissimum sit et occupato, et ad litteras scribendas, ut tu nosti, pigerrimo, tuæ memoria dare operam: sed ipsum volumen, quod tibi misi, facillè, ut ego arbitror, me excusat. Nescio, cujus otii esset, non modò perscribere hæc, sed omninò animadvertere, omnia enim sunt ibi S. C. edicta, fabulæ, rumores. Quod exemplum si fortè minus te delectarit, ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiorum. Si quid in repub. majus actum erit, quod isti operarii minus commodè persequi possint: quemadmodùm actum sit, et quæ existimatio consecuta quæque de eo spes est, diligentèr tibi præscribemus. Ut nunc est, nulla magnoperè expectatio est. Nam et illi rumores de comitiis Transpadanorum Cumarum tenus caluerunt. Romam cum venissem, ne tenuissimam quidèr auditionem de ea re accepi. Præterea Marcellus quidèr adhuc nihil retulit de successione provinciarum Galliarum. In Kal. Jun. ut mihi ipse dixit eam distulit relationem: sanè quàm eos sermones repressit, qui de eo tùm fuerant, cùm Romæ nos essemus. Tu, si Pompejum, ut volebas, offendisti; qui tibi visus sit, et quàm orationem habuerit tecum, quamque ostenderit voluntatem, (solet enim aliud sentire, et loqui: neque tamèn tantum valere in-

aut volet) deponere illam jam personam, in qua me sæpè illi ipsi probavi, ac me totum in litteras abdere, tecumque, et cum cæteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu, vellem, ne veritus esses, ne periavitus legerem tuas litteras, si mihi quemadmodùm scribis, longiores fortè misisses: ac velim posthac sic statuas, tuas mihi litteras longissimas quasque gratissimas fore. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD CICERONEM, EL ALIOS.

LIBER VIII.

ARGUMENTUM.

Commentarium mittit rerum urbanarum, excusat se, quod alteri negotium dederit ad illa colligenda. Addit hæc de comitiis Transpadanorum, Romæ rumorem nullum esse; de successione Galliarum nihil relatam: de Pompejo cupere se aliquid cognoscere; de Cæsare varia dissipari aliæque nonnulla. Respondit Cicero huic epistolæ ea, quæ est 8. lib. 2.

M. Cælius Rufus M. T. Cicero S. D.

Quod tibi decedenti pollicitus sum, me omnes res urbanas diligentissimè tibi perscripturum: data opera paravi, qui sic omnia persequeretur,

ut verear, ne tibi arguta nimium hæc sedulitas videatur. Tametsi tu, scio, quam sis curiosus, et quam omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores: tamèn in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantia condèrnnes, quòd hunc laborem alteri delegavi: non quin mihi suavissimum sit et occupato, et ad litteras scribendas, ut tu nosti, pigerrimo, tuæ memoriæ dare operam: sed ipsum volumen, quod tibi misi, facilè, ut ego arbitror, me excusat. Nescio, cujus otii esset, non modò perscribere hæc, sed omninò animadvertere, omnia enim sunt ibi S. C. edicta, fabulæ, rumores. Quod exemplum si fortè minùs te delectarit, ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiorum. Si quid in repub. majus actum erit, quod isti operarii minùs commodè persequi possint: quemadmodùm actum sit, et quæ existimatio consecuta quæque de eo spes est, diligentèr tibi præscribemus. Ut nunc est, nulla magnoperè expectatio est. Nam et illi rumores de comitiis Transpadanorum Cumarum tenùs caluèrunt. Romam cum venissem, ne tenuissimam quidèr auditionem de ea re accepi. Præterea Marcellus quidèr adhuc nihil retulit de successione provinciarum Galliarum. In Kal. Jun. ut mihi ipse dixit eam distulit relationem: sanè quàm eos sermones repressit, qui de eo tùm fuerant, cùm Romæ nos essemus. Tu, si Pompejum, ut volebas, offendisti; qui tibi visus sit, et quàm orationem habuerit tecum, quamque ostenderit voluntatem, (solet enim aliud sentire, et loqui: neque tamèn tantùm valere in-

genio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi perscribas. Quod ad Cæsarem attinet, crebri, et non belli de eo rumores, sed susurrationses dumtaxat veniunt. Alius, equitem perdidisse, quod opinor certè factum: alius, septimam legionem vapulasse, ipsum ad Bellovacos circumsideri, interclusum ab aliquo exercitu. Neque adhuc certi quidquam est: neque hæc incerta, tamèn vulgò jactantur, sed inter paucos, quos tu nosti planè, secretò narrantur. At Domitius, cum manus ad os apposuit. Te ad ix. Kal. Jun. subrostrani (quod illorum capiti sit) dissipant perilsse: ita ut in urbe, ac foro toto maximus rumor fuerit, te à Q. Pompejo in itinere occisum. Ego, qui scirem, Q. Pompejum Baulis embæneticam facere, et usquè eò, ut ego misereretur ejus esurie, non sum commotus; et hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur, optavi. Plancus quidèm tuus Ravennæ est, et magno congiario donatus à Cæsare, nec beatus, nec benè instructus est. Tui politici libri omnibus vigeant. Vale.

ARGUMENTUM.

Nuntiat de absoluto Messalla, ejusque defensore Hortensio à populo male accepto. Adijci: quadam de republica, et de competitoribus suis.

M. Coelius M. T. Ciceroni S. D.

D Certè, inquam, absolutus est. Me repræsèntante pronuntiatum est, et quidèm omnibus, sed et singulis in unoquoque genere sententiis. Vide modo inquis, non meherculè: nihil enim unquam tam præter opinionem, tam quod videretur om-

nibus indignum, accidit. Quin ego, cum pro amicitia validissimè faverem ei, et me jam ad dolendum præparassem; postquam factum est, obstupui, et mihi visus sum captus esse. Quid alios putas? clamoribus scilicèt maximis iudices corripuerunt, et ostenderunt planè esse, quod ferri non posset. Itaque relictus lege Licinia, majore esse periculo videtur. Accessit huc, quod postridiè ejus absolutionis in theatrum Curionis Hortensius introiit: puto, ut suum gaudium gauderem. Hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, et rudentum sibilus. Hoc magis animadversum est, quod intactus à sibilo pervenerat Hortensius ad senectutem. Sed tùm nà benè, ut in totam vitam cuivis satis esset, et pecciteret eum jam vicisse. De repub. quod tibi scribam, nihil habeo. Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed, ut mihi videbatur, consilio. De cunctis consularibus incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, et nobilem agentem: Nam M. Octavius, Cn. F. et C. Hirrus mecum petit. Hoc ideò scripsi, quòd scio te acriter proptèr Hirrum nuntium nostrorum comitorum expectaturum. Tu tamèn simul ac me designatum audieris, ut tibi curæ sit, quod ad pantheras attinet, rogo. Singrapham Sitianam tibi commendo. Commentarium rerum urbanarum primùm dedi L. Castrinio Pæto, secundùm ei, qui has literas tibi reddet. Vale.

ARGUMENTUM.

Suum in scribendo officium prædicat; scribit de cunctis suis, quæ opinio sit, de Milonis re quid

egerit: præterea cupere se aliquo Ciceronis libro illustrari.

M. Cælius M. T. Ciceroni S. D.

Est ne? vici? et tibi sæpè, quod me negaras discedens curaturum, litteras mitto? est, si quidè perferuntur, quas do. Atquè hoc eo diligentius factito, quòd cum otiosus sum, planè, ubi delectem otiolum meum, non habeo. Tu cum Romæ eras, hoc mihi certum, ac jucundissimum vacanti negotium erat, tecum id otii tempus consumere: idque non mediocritèr desidero: ut non modò mihi solus esse, sed Romæ, te profectò, solitudo videatur facta: et qui, quæ mea negligentia est, multos sæpè dies ad te, cum hic eras, non accedebam, nunc quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior. Maximè verò, ut te, dies, noctesque quæram, competitor Hirrus curat: quomodò illum putas, auguratus tuum competitorum, dolere, et dissimulare me certiozem, quam se candidatum? de quo ut, quem optas, quamprimùm nuntium accipias, tua mediis fidiùs magis, quam mea causa cupio. Nam mea, si fio, forsitan cum locupletiore referam: sed hoc usquè eò suave est, quod, si acciderit, tota vita risus nobis deesse non poterit. Sed tanti? sed meherculè. Non multùm M. Octav. eorum odia, qui Hirrum premunt, quæ permulta sunt, sublevat. Quòd ad Philotimi liberti officium, et bona Milonis attinet: dedimus operam, ut et Philotimus quàm honestissimè Miloni absentì, ejusque necessariis satisfaceret, et secundum ejus fidem, et sedulitatem æstimatione tua conservaretur. Illud nunc à te peto, si eris

(ut spero) otiosus, aliquid ad nos, ut intelligamus nos tibi curæ esse, conscribas. Qui tibi istuc, inquis, in mentem venit, homini non inepto? aliquid ex tam multis tuis monumentis extare, quod nostræ amicitiae memoriam posteris quoquè prodat, velim. Cujusmodi, puto, quæris. Tu aptius, qui omnem nosti disciplinam, quod maximè conveniat, excogitabis: genere tamèn, quod et ad nos pertineat, et quamdam ut versetur inter manus, habeat. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de judiciis, de magistratibus, de rep. de seipso, de syngrapha Sitiana, de rege Alexandrino.

M. Cælius M. T. Ciceroni S. D.

Invideo tibi: tam multa quotidie, quæ mirere, istuc perferuntur: primùm illud, absolutum Messallam, deindè eundem condemnatum: C. Marcellum COS. factum: M. Claudium à repulsa postulatam à Gallis duobus: P. Dolabellam quindecim virum factum. Hoc tibi non invideo, caruisse te pulcherrimo spectaculo, et Lentuli Cruris repulsi vultum non vidisse. At qua spe, quàm certa opinione descenderat! quàm ipso diffidente Dollabella! et herculè, nisi nostri equites acutiùs vidissent, penè concedente adversario superasset. Illud te non arbitror miratum, Servium tribunum pl. designatum, condemnatum: cujus locum C. Curio petiit. Sanè quàm multis inquit, qui eum, facilitatemque ejus non norunt, magnam metum. Sed ut spero, et volo, et ut se fert

ipse, bonos, et senatum mallet. Totus, ut nunc est, hic scaturit. Hujus autem voluntatis initium, et causa est, quod eum non mediocriter Cæsar, qui solet infirmorum hominum amicitias sibi qualibet impensa adjungere, valdè contempsit. Quam in re mihi videtur illud perquam venustè cecidisse: quod à reliquis quoquè usquè eò est animadversum, ut Curio, qui nihil consilio facit ratione, et insidiis usus videretur in evitandis eorum consiliis, qui se intenderant adversarios in ejus tribunatum. Lælius, et Antonius, et id genus valentes dico. Has ego tibi litteras eò majore nisi intervallo, quòd comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, et expectare in dies exitum, cogebant, ut sine confectis omnibus, te facerem certiorum. Kal. Sext. usquè expectavi. Prætoris moræ quadam inciderunt. Mea porro quem eventum sint habitura, nescio: opinionem quidè, quòd ad Hirrum attinet, incredibilem ædiliū plebis comitiis nacta sunt. Nam M. Cællium Vicinianum mentio illa fatua, quam deriseramus olim, et promulgatio de dictatore subito deiecit, et dejectum magno clamore insecuta est. Indè Hirrum cuncti jam, non faciendum, flagitare. Spero te celeriter, et de nobis, quòd sperasti, et de illo, quòd vix sperare ausus es, auditurum. De republica jam novi quidquam expectare desideramus: sed, cum senatus habitus esset ad Apollinis ad n. Kal. Sext. et referretur de stipendio Cn. Pompeii; mentio facta est de legione, ea, quam expensam tulit C. Cæsari Pompejus, quo numero esset, quo appeteretur: cum ex Gallia coactus esset dicere Pompejus, se legionem abducturum: sed

non statim sub mentionem, et convicium obtrectatorum. Indè interrogatus de successione C. Cæsaris: de qua, hoc est de provinciis, placitum est, ut quamprimùm ad urbem reverteretur Cn. Pompejus, ut coràm eo de successione provinciarum ageretur. Nam Ariminum ad exercitum Pompejus erat iturus, et statim iit. Puto Idibus Sex. de ea re factum iri. Profectò aut transigaretur aliquid, aut turpiter intercedetur. Nam in disputando coniecit illam vocem Cn. Pompejus, omnes oportere senatui dicto audientes esse. Ego tamen sic nihil expecto, quo modo Paulum COS. designatum primùm sententiam dicentem. Sæpius te admoneo de syngrapha Siciāna. Cupio enim, te intelligere, eam rem ad me valdè pertinere. Item de pantheris, ut Cibyratas accersas, curesque mihi ut vehantur. Præterea nuntiātum nobis, et pro certo jam habetur, regem Alexandrinum mortuum. Quid mihi suadeas, quo modo regnum illud sese habeat, quis procuret, diligentèr mihi perscribas. Kal. Sext. Vale.

ARGUMENTUM.

Monet Ciceronem, ut, antequam parthi bellum inferrent, statueret, quid sibi agendum esset: imparem enim fore dimicationem de rep. nihil aut esse novi.

M. Cællius M. T. Ciceroni S. D.

Qua tu cura sis, quòd ad pacem provinciarum tuarum, finitimarumque regionum attinet, nescio: ego quidè vehementèr animi pendeo. Nam si hoc moderari possemus, ut pro viribus copiarum

tuarum belli quoque existeret magnitudo; et quantum gloriae, triumphoque opus esset, assequeremur, periculosamque, et gravem illam dimicationem evitarem: nihil tam esset optandum: nunc, si Parthus movet aliquid, scio, non mediocrem fore contentionem: tuus porro exercitus vix unum saltum tueri potest. Hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur ab eo, (tamquam nihil denegatum sit ei, quominus quam paratissimus esset) qui publico negotio praepositus est. Accedit huc, quod successionem futuram propter Galliarum controversiam non video. Tamen si hac de re puto, te constitutum, quid factururus esses, habere: tamen, quod maturius constitueres, cum hunc eventum providebam, visum est, ut te facerem certiore: nosti enim haec translaticia; de gallis constituetur: erit qui intercedat: deinde alius existet, qui, nisi libere liceat de omnibus provinciis decernere senatui, reliquas impediatur. Sic multum, ac diu ludentur, atque ita diu, ut plus biennium in his tricis moreretur. Si quid novi de republ. quod tibi scriberem, haberem, usus essem mea consuetudine, ut diligenter, et quid actum esset, et quid ex eo futurum sperarem, perscriberem: sane tamquam in quodam silice jam omnia adhaeruerunt. Marcellus idem illud de provinciis urget: sed neque adhuc frequentem senatum efficere potuit. Quod si hoc praeterito anno Curio tribunus, et eadem actio de provinciis introibit: quam facile nunc sit omnia impedire, et quam Caesar sua causa rempub. non curet, non te fallit. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat de Hirro competitore ab aedilitate dejecto; de provinciis nihil actum significat: pantheras petit, M. Feridium commendat; addit nonnulla de Favonio, Pompejo, Calidio.

M. Coelius M. T. Ciceroni S. D.

Sic tu, inquit, Hirrum tractasti? imò, si scias, quam facile, quam ne contentionis quidem minime fuerit, pudeat te, ausum illum unquam esse incidere tamquam tuum competitorem: post repulsam verò risus facit: civem bonum ludit, et contra Caesarem sententias dicit: expectationem corripit: Curionem prorsus non mediocriter objurgavit. Hac repulsa se mutavit: praeterea qui nunquam in foro apparuerit, non multum in judiciis versatus sit, agit causam liberalis, sed raro post meridiem. De provinciis quod tibi scripseram Idibus Sext. actum iri, interpellat judicium Marcelli consulis designati: in Kal. rejecta causa est: ne frequentiam quidem efficere poterant. Has litteras ad iv. Non Sep. dedi, cum ad eam diem ne profligatum quidem quidquam esset: ut video, causa haec integra in proximum annum transferetur: et quantum divino, relinquendus tibi erit, qui provinciam obtineat. Nam non expedietur successio: quando Galliae, quae habent intercessorem, in eandem conditionem, quam ceterae provinciae, vocantur: hoc mihi non est dubium, quod tibi magis scripsi, ut ad hunc eventum te parares. Ferè litteris omnibus tibi de pantheris scripsi: turpe tibi erit, Patiscum Curioni

decem misisse, te non multis partibus plures; quas ipsas Curio mihi, et alias africanas decem donavit: ne putes illum tantum prædia rustica dare scire. Tu, si modò memoria tenueris, et Cibratas accersieris, itemque in Pamphyliam literas miseris: (nam ibi plures capi ajunt) quod voles, efficies. Hoc vehementius laboro nunc, quod seorsum à collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, impera tibi: hoc cura: soles libenter, ut ego majorem partem nihil curare: in hoc negotio nulla tua, nisi loquendi, cura est, hoc est, imperandi, et mandandi: nam, simul atque erunt captæ, qui alant eas; et deportent, habes eos, quos ad Sitianam syngrapham misi. Puto, etiam si nullam spem mihi litteris ostenderis, me isthoc missum alios. M. Feridium, equitem romanum, amici mei filium, bonum, et strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc venit, tibi commendo: et te rogo, ut eum in tuorum numero habeas. Agros, quos fructuarios habent civitates, vult tuo beneficio (quod tibi facile, et honestum factu est) immunes esse; gratos, et bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare, Favonium à columnariis præteritum, optimus quisque eum non fecit. Pompejus tuus aperte non vult, Cæsarem provinciam tenere cum exercitu, et consulem esse: tamen hanc sententiam dixit, nullum hoc tempore S. C. faciendum: Scipio hanc, ut, Kal. Mar. de provinciis Galliis, neu quid conjunctim referretur. Contristavit hæc sententia Balbum Cornelium: et scio, eum conquestum esse cum Scipione. Caudius in defensione sua fuit dissertissimus, in accusatione satis frigidus. Vale.

ARGUMENTUM.

Varia scribit; primum de judiciis quibusdam, tum de rep. satis copiose; postremò de seipso.

M. Cœlius. M. T. Ciceroni S. D.

Etsi multa de repub. quæ tibi scribam, habeo: tamen nihil, quo magis gavisurum te putem, habeo, quàm hoc. Scito, C. Sempronium, Rufum, Rufum, mel, ac delicias tuas; calumniam maximo plausu tullisse. Quæris qua in causa? M. Tutium, accusatorem suum, post ludos romanorum lege Plotia de vi fecit, hoc consilio, quò videbat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno causam esse dicendam. Dubium porò illi non erat, quid futurum esset: nemini hoc deferre munusculum maluit, quàm suo accusatori: itaque sine ullo subscriptore descendit, et Tutium reum fecit. At, simul atque ego adivi, invocatus ad subsellia rei accurro: surgo, neque verbum de re facio: torum Sempronium usquè eo perago, ut Vestorium quoquè interponam, et illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid injuriis suis esset, quòd Vestorius teneret. Hæc quoquè magnanunc contentio forum tenet. M. Servilius, postquam, ut cæperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quod non venderet quidquam, reliquerat, maxima nobis traditus erat invidia: neque Latorensis prætor, postulante Pausania, nobis patronis, quò ea pecunia pervenisset, recipere voluit: Pilius, necessarius Attici nostri, de repetundis eum postulavit: magna illicò fama surrexit, et

de damnatione ferventè loqui est cœptum, quo vento projicitur Appius minor, ut indicet, pecuniam ex bonis paternis pervenisse ad Servilium, pravariationisque causa diceret depositum H. S. LXXXI. Admiraris amentiam: quid si actiones stultissimas, quid si nefarias patris confessiones audisses? mittit in consilium eosdem illos, qui lites æstimarant, iudices. Cum æquo numero sententia fuissent, Laterensis, leges ignorans, pronuntiavit, quid singuli ordines judicassent: et ad extremum, ut solent, non redigam. Postquam discessit, et pro absoluto Servilius haberi cœptus, legisque unum, et centessimum caput legit, in quo ita erat; QUOD eorum iudicium major pars iudicavit, id jus, ratumque esto: in tabulas absolutum non retulit, ordinum iudicia perscripsit. Postulante rursus Appio, cum L. Lollio transegit, et se relatum dixit. Sic nunc neque absolutus, neque damnatus Servilius, de repetundis saucius Pilo tradetur. Nam de divinatione Appius, cum calumniam jurasset, contendere ausus non est, Pilioque cessit: et ipse de pecuniis repetundis à Serviliis et postulatus, et præterea de vi reus à quodam suo emissario est factus: rectè hoc patet. Quod ad rempub. pertinet, omninò multis diebus, expectatione Galliarum, actum nihil est: aliquandò tamen, re sæpè relata, et gravitèr acta, et planè perspecta Cn. Pompeii voluntate in eam partem, ut eum decedere post Kalend. Mart. placeret, S. C. quod tibi misi, factum est, auctoritatesque perscriptæ.

S. C. auctoritas. Pridiè Kalend. Octobr. in æde Appollinis, scribendo affuerunt, L. Domitius, Cn.

F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius, Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius, L. F. Pom. Annalis, C. Septimius, T. F. Quirina, C. Lucejus, C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius, C. F. Pop. Curio, L. Attėjus, L. F. An. Capito, M. Oppius, M. F. Terentina, quod M. Marcellus COS. V. F. de provinciis consularibus: D. E. R. I. C. uti L. Paulus, C. Marcellus COSS. cum magistratum inissent ad Kalend. Mart. quæ in suo magistratu futuræ essent, de consularibus provinciis ad senatum referrent, neve quid prius ex Kalend. Mart. neve quid conjunctim de ea referretur à consulibus: utique ejus rei causa per dies comitiales senatum haberent. S. Q. C. facerent: et cum de ea re ad senatum referretur à consulibus, qui eorum in ccc. iudiciis essent, sex abducere liceret: si quid de ea re ad populum, plebemve latos opus esset, ut Ser. Sulpitius, M. Marcellus COSS. præt. trib. pleb. quibus eorum videretur, ad populum, plebemve ferrent, quod ii non tulissent, ut quicumque deinceps essent, ad populum, plebemve ferrent.

I. V. Pridiè Kalend. Octobr. in æde Apollinis, scribendo affuerunt, L. Domitius, Cn. F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius, Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius, L. F. Pomp. Annalis, C. Septimius, T. F. Quirina, C. Scribonius, C. F. Pomp. Curio, L. Attėjus, L. F. An. Capito, M. Oppius, M. F. Terentina. Quod M. Marcellus COS. V. F. de provinciis. D. E. R. I. C. senatum existimare, neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quominus de republ. quamprimum ad senatum referri, S. Q. C. fieri possit. Qui impediti, eum senatum

existimare contra rempub. fecisse. Si quis huic S. C. intercesserit; senatui placere auctoritatem perscribi, et de ea re ad senatum, populumque referri. Huic S. C. intercessit C. Coelius, L. Vicinius, P. Cornelius, C. Vibius Pansa. Item senatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Caesaris sunt, qui eorum stipendia emerita, causas, quibus de causis missi fieri debeant, habeant ad hunc ordinem referri, ut eorum ratio habeatur, causaque cognoscantur. Si quis huic S. C. intercesserit, senatui placere, auctoritatem perscribi, et de ea re ad senatum, populumque referri. Huic S. C. intercessit C. Coelius, C. Pansa, tribuni plebis. Itemque senatui placere in Ciliciam provinciam, inque octo reliquis provinciis, quas praetorii pro praetore obtinerent, eos, qui praetores fuerunt, neque in provincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S. C. cum imperio in provincias pro praetore mitti oporteret, eos sortito in provincias mitti placere: si ex eo numero, quos S. C. in provincias ire oporteret, ad numerum non essent, qui in eas provincias proficiscerentur, tum, uti quodque collegium primum praetorum fuisset, neque in provincias profecti essent, ita sorte in provincias proficiscerentur: si ad numerum non essent, tunc deinceps proximi cujusque collegii, qui praetores fuissent, neque in provincias profecti essent, in sortem conjicerentur: quoad is numerus effectus esset, quem ad numerum in provincias mitti oporteret: si quis huic S. C. intercessisset, auctoritas perscriberetur. Huic S. C. intercessit C. Coelius, C. Pansa tribuni plebis. Illa praeterea Cn. Pompeii sunt animadversa, quae ma-

ximè confidentiam attulerunt hominibus; ut diceret, se antè Kal. Mart. non posse sine injuria de provinciis Caesaris statuere, post Kal. Mart. se non dubitaturum. Cum interrogaretur, si qui tum intercederent; dixit, hoc nihil interesse, utrum Caesar senatui dicto audiens futurus non esset, an pararet, qui senatum decernere non pateretur. Quid sit inquit alius, et consul esse, et exercitum habere volet? At ille, quam clementer: quid si filius meus fustem mihi impingere volet? His vocibus, ut existimarent homines Pompejo cum Caesare esse negotium, effecit. Itaque jam, ut video, alterutram ad conditionem descendere vult Caesar, ut aut maneat, neque hoc anno sui ratio habeatur: aut si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat. Quid assequi possit, nescio. Illud video, bene sentientem, etsi nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberaliter, et mihi suo munere negotium imposuit. Nam, si mihi non dedisset, eas, quae ad ludos ei advectae erant africanæ, potuit suspendere. Nunc, quando dare necesse est, velim tibi curæ sit, quod à te semper petii, ut aliquid istinc bestiarum habeamus: Sitianamque syngrapham tibi commendo. Libertum Philonem istuc misi, et Diogenem graecum, quibus mandata, et litteras ad te dedi. Eos tibi, et rem, de qua misi, velim, curæ habeas. Nam quam vehementer ad me pertineat, in iis, quas tibi illi reddent, litteris descripsi. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de parthici belli rumore, et de provinciis quid putet actum iri: addit actiones Curionis de agro

Campano, de Ciceronis decessu: affirmat, se officio suo satis esse facturum.

M. Cælius M. T. Cicer. S. D.

Sanè quàm litteris C. Cassii, et Dejotari sumus commoti. Nam Cassius eis Euphratem copias parthorum esse scripsit: Dejotarus, profectas per Commagenem in provinciam nostram. Ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui, qui scirem quam paratus ab exercitu esses, ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. Nam de vita, si paratior ab exercitu esses, timuissem. Nunc hæc exiguitas copiarum, recessum, non dimicationem mihi tuam præ sagiebat. Quomodo acciperent homines, quàm probabilis necessitas futura esset, vereor etiam nunc, neque prius destinam formidare, quàm tetigisse te Italiam audiero. Sed de parthorum transitu nuntii varios sermones excitant. Alius enim, Pompejum mittendum; alius, ab urbe non removendum; alius, Cæsarem cum suo exercitu; alius, consules, nemo tamen, ex S. C. privatos. Consules autem, quia verentur, ne illud S. C. fiat, ut paludati exeant, et contumeliosè præter eos ad alium res transferatur, omnino senatum haberi nolunt: usque eo, ut parum diligentes in republica videantur. Sed honestè, si ve negligentia, si ve inertia est, si ve ille quem proposui, metus, latet sub hac temperantiæ existimatione nolle provinciam. A te litteræ non venerunt: et, nisi Dejotari subsecutæ essent, in eam opinionem Cassius venerat, quæ deripisset ipse, ut viderentur ab hoste vastata, finxisse bellum, et Arabas in provinciam immisisse, eosque

parthos esse, senatui renuntiassè. Quare tibi suadeo, quicumque est istic status rerum, diligentèr, et cautè perscribas; ne aut velificatus alicujus dicaris, aut aliquid, quòd referret, scire reticuisse. Nunc exitus est anni. Nam ego has litteras ad xiv. Kal. Dec. scripsi. Plane nihil video ante Kal. Jan. agi posse. Nosti Marcellum, quàm tardus, et parum efficax sit, itemque Servium, quàm cunctator. Cujusmodi putas hos esse? aut qui id, quod nolint, conficere posse, qui, quæ cupiunt, tamen ita frigidè agunt, ut nolle existimentur? Novis magistratibus autem, si parthicum bellum erit, hæc causa primos menses occupabit. Sin autem, aut non erit istic bellum, aut tantum erit, ut vos, aut successores, parvis additis copiis, sustinere possint. Curionem video, se dupliciter jactaturum; primum, ut aliquid Cæsari adimat; indè, ut aliquid Pompejo tribuat, quodvis quamlibet tenue munusculum. Paullus porro non humanè de provincia loquitur. Hujus cupiditati occursurus est Furnius noster. Plures suspicari non possum. Hæc novi; alia, quæ possunt accidere, non cerno. Multa tempus afferre, et præparata multa scio: sed intrà fines hos, quæcumque acciderint, vertentur. Illud addo, actiones C. Curionis de agro Campano: de quo negant Cæsarem laborare, sed Pompejum valdè velle, ne vacuus advenienti Cæsari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, ut tibi succedatur: illud certè præstabo, ne quid ampliùs progetur. Tui consilii est, si tempus, si senatus coget, si honestè à nobis recusari non poterit, velisne perseverare; mei officii est meminisse, quæ

ostentatione decedens, mihi, ne paterer fieri, mandaris. Vale.

ARGUMENTUM.

Capita sunt hujus epistolæ, de Appio à Dolabella accusato, de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella jungenda, de republ. Huic respondet epistola decimatertia libri secundi.

M. Cælius M. T. Ciceroni S. D.

Non dubito, quin perlatum ad te sit Appium à Dolabella reum factum: sanequàm non ea, qua existimaveram, invidia. Neque enim stultè Appius, qui simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in urbem, triumphique postulationem abjecerat. Quo facto retudit sermones, paratiorque visus est, quàm speraverat accusator. Is nunc in te maximam spem habet. Scio, tibi eum non esse odio. Quàm velis eum obligare, in tua manu est: cum quo simultates si tibi non fuissent, liberius tibi de tota re esset. Nunc si ad illam summam veritatem legitimum jus exegeris, cavendum tibi erit, ne parùm simpliciter, et candidè posuisse inimicitias videaris. In hanc partem porrò tutum tibi erit, si quid volueris, gratificari. Nemo enim necessitudine, et amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quod inter postulationem, et nominis delationem uxor à Dolabella discessi. Quid mihi discedens mandaris, meminì: quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum. Non est jam tempus plura narrandi. Unum illud monere te possum: si res tibi non displicebit, tamen hoc tempore nihil de tua voluntate ostendas; et spectes, quemadmodum exeat ex hac causa:

ne qua invidiosum tibi sit, si emanarit. Porrò significatio ulla si intercesserit, clariùs quàm deceat, aut expediat, fiat. Neque ille tacere eam rem poterit, quæ suæ spei tam opportuna acciderit, quæque in negotio conficiendo tanto illustrior erit: cum præsertim is sit, qui si perniciosum sciret esse, loqui de hac re vix tamen se contineret. Pompejus dicitur valdè pro Appio laborare: ut etiam putent alterutrum de filiis ad te missurum. Hic nos omnes absolvimus; et herculè confecta omnia fœda, et inhonesta sunt. Consules autem habemus summa diligentia: adhuc S. C. nisi de feriis latinis, nullum facere potuerunt. Curioni nostro tribunatus conglaciat, sed dici non potest, quo modo hic omnia jaceant. Nisi ego cum tabernariis, et aquariis pugnarem, veteris civitatem occupasset. Si parthi vos nihil calefaciunt, nos hic frigore frigescimus. Tamen quoquo modo hic omnia jaceant, potuit sine parthis. Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit. Hoc sic nunciatum est. Quod tibi suprâ scripsi, Curionem frigere: jam calet; nam ferventissimè concerpitur: levissimè enim, quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, et pro Cæsare loqui cœpit, legemque variam non dissimilem agrariæ Rulli, et alimentariam, quas jubet ædiles metiri, jactavit. Hoc nondùm fecerat, cum priorem epistolæ partem scripsi. Amabo te, si quid, quòd opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratia. De Dolabella integrum tibi reserves, suadeo, et huic rei, de qua loquor, et dignitati tuæ, æquitatisque opinioni hoc ità facere expedit. Turpe tibi erit, pantheras græcas me non habere. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de belli parthici periculo, de Cornificii nuptiis, de Valeria divortio, de Ocellæ adulterio.

M. Cælius M. T. Ciceroni S. D.

Quàm citò tu istinc decedere cupias, nescio; ego quidem eò magis, quo adhuc felicis rem gessisti. Dumistic eris, de belli parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum metus aliquis perturbet. Breviore has litteras properanti publicanorum tabellario subito dedi: tuo liberto pluribus verbis scriptas pridè dederam. Res autem novæ nullæ sanè acciderunt; nisi hæc vis tibi scribi, quæ certè vis. Cornificius adolescens, Orestillæ filiam, sibi respondit, Paula Valeria soror Triarii, divortium sine causa, quo die vir è provincia venturus erat, fecit. Nuptura est D. Bruto. Nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia, te absente, acciderunt. Sed. Ocella nemini persuasisset, se incecham esse, nisi triduo bis deprehensus esset. Quæris, ubi? ubi hercule ego minimè vellem. Relinquo tibi, quod ab aliis quæras. Neque enim displicet mihi, imperatorem singulos percunctari, cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.

ARGUMENTUM.

Supplicationes Ciceroni à senatu decretas, significat pro re in provincia bene gesta; et quæ fuerit cujusque vel sententia, vel voluntas, dicit, adscribit etiam de repub.

M. Cælius M. T. Ciceroni S. D.

Non diù, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt. Incideramus enim in difficilem nodum

Nam Curio, tibi cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat, se ullo modo pati posse, decerni supplicationes; ne, si quid furore Pauli adeptus esset boni, sua culpa videretur amisisse, et prævaricator causæ publicæ existimaretur. Itaque ad pactionem descendimus, et confirmarunt consules, se his supplicationibus in hunc annum non usuros. Planè, quod utrisque consulibus gratias agas, est: Paulo magis certè. Nam Marcellus sic respondit ei, spem in istis supplicationibus non habere: Paulus se omninò in hunc annum non edicturum. Renuntiatum nobis erat, Hirrum diutiùs dicturum. Prendimus eum: non modò non fecit, sed cum de hostibus ageretur, et posset rem impedire, si, ut numeraretur, postularet, tacuit. Tantùm Catoni assensus est, quid de te et locutus honorificè, non decrèrat supplicationes. Tertius ad hos Favonius accessit. Quare pro cuiusque natura, et instituto gratiæ sunt agendæ: his quod tantùm voluntatem ostenderunt pro sententia: cum impedire possent, non pugnarunt: Curioni verò, quòd de suarum actionum cursu tua causa deflexit. Nam Furnius, et Lentulus, ut debuerunt, quasi eorum res esset, unà nobiscum circumierunt, et laborarunt. Balbi quoque Cornelii operam, et sedulitatem laudare possum. Nam cum Curione vehementè locutus est, et eum, si aliter fecisset, injuriam Cæsari facturum dixit: tum ejus fidem in suspicionem adduxit. Decrèrant, qui iniquè transigi volebant, Domitii, Scipiones. Quibus hac re ad intercessionem evocandam interpellantibus, venustissimè Curio respondit, se eò libentiùs non intercedere, quòd quosdam, qui de-

cernerent, viderent confici nolle. Quod ad remp. attinet, in unam causam omnis contentio coniecta est: de provinciis, inquam, adhuc est. Incubuisse cum senatu Pompejus videtur, ut Cæsar ante Id. Nov. decedat. Curio omnia potius, subire constituit, quam id pati; cæteras suas abjecit actiones. Nostri porrò, quos tu benè nosti, ad extremum certamen rem deducere non audent. Scena rei totius hæc. Pompejus, tamquam Cæsarem non impugnet, sed, quod illi æquum putet, constituat, ait, Curionem quærere discordias. Valdè autem non vult, et planè timet, Cæsarem consulem designari prius, quam exercitum, et provinciam tradiderit. Accipitur satis malè à Curione: et totus ejus secundus consulatus exagitur. Hoc tibi dico: si omnibus rebus præment Curionem, Cæsar defendetur: intercessorem si (quod videntur) reformidabunt, Cæsar, quoad volet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum urbanarum: è quo tu, quæ digna sunt, selige: multa transi, in primis ludorum explosiones, et funerum, et cæterarum ineptiarum plura habet inutilia. Denique malo in hanc partem errare, ut, quæ non desideras, audias, quam quidquam, quod opus est, prætermittatur. Tibi curæ fuisse de Sittiano negotio, gaudeo: sed quando suspicaris minus certa fide eos tibi visos, tamquam procurator sic agas, rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de affinitate Dolabellæ: de Curionis intercessione, et de provinciis quid actum sit, significat, et de Hortensii præsentis jam morte nuntiat.

M. Cælius M. T. Cicer. S. D.

Gratulor tibi affinitate viri medijsfidius optimi; nam hoc ego de illo existimo. Cætera porrò, quibus adhuc ille sibi parum utilis fuit, et ætate jam sunt decursa, et consuetudine, atque auctoritate tua, pudore Tulliæ, si qua restabant, confido celeritèr sublatum iri: non est enim pugna vitii, neque habes ad id, quod melius sit, intelligendum: deindè, quod maximum est, ego illum valdè amo. Vides, Cicero, Curionem nostrum lautum intercessionis de provinciis exitum habuisse? nam cum de intercessione referretur: quæ relatio fiebat ex S. C. primaque M. Marcelli sententia pronuntiata esset, qui agendum cum tribunis pleb. censebat: frequens senatus in alia omnia iit. Stomacho est scilicèt Pompejus Magnus nunc ita languenti, ut vix id, quod sibi placeat, reperiat: transierant illuc, ut ratio esset ejus habenda, qui neque exercitum, neque provincias traderet: quemadmodum hoc Pompejus laturus sit, cum cognoscat, quidnam reipub. futurum sit, si non aut possit, aut non curet, vos senes divites videritis. Q. Hortensius, cum has litteras scripsi, animam agebat. Vale.

ARGUMENTUM.

Quæritur de Appii Claudii injuriis.

M. Cælius M. T. Cicer. S. D.

Pudet me tibi confiteri, et queri de Appii, hominis ingratisissimi, injuriis, qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, cepit: et, cum homo avarus, ut ea solveret, sibi imperare non posset, occultum bellum mihi indixit: ita occultum tamen, ut multi mihi renuntiarent, et ipse facile animadverterem, malè eum de me cogitare. Posteaquam verò comperi, eum collegium tentasse, deinde apertè cum quibusdam locutum cum L. Domitio, ut nunc est, mihi inimicissimo homine, deliberare velle, hoc munusculum deferre Cn. Pompejo: ipsum reprehenderem, et ab eo deprecaret injuriam, quem vitam mihi debere putarem, impetrare à me non potuit: quid ergo est? tamen quasi aliquid, amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum, locutus sum: posteaquam illum ne cui satisfaceret quidè, me dignum habere sensi; malui collegæ ejus, homini alienissimo mihi, et propter amicitiam tuam, non æquissimo, me obligare, quàm illius simiæ vultum subire. Id postquam rescit, incanduit, et me causam inimicitiarum quærere clamavit; ut, si mihi pecunia minùs satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum consecraret. Postea non destitit accersere palàm Servium accusatorem, inire cum Domitio consilia: quibus cum parùm procederet, ut ulla lege mihi ponerent accusatorem, compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. Insolentissi-

mi homines summis circensibus ludis meis postulandum me lege Scantinnia curant. Vix hoc erat Pola elocutus, cum ego Appium censorem eadem lege postulavi. Quod melius caderet, nihil vidi. Nam sic est à populo, et non infimo quoque approbatum, ut majorem Appio dolorem fama, quàm postulatio, attulerit. Præterea cæpi sacellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora servi hujus, qui tibi litteras attulit: nam acceptis prioribus litteris, ampliùs quadraginta mansit. Quid tibi scribam, nescio. Scis Domitio diem timori esse? expecto te valdè, et quamprimùm videre cupio. A te peto, ut meas injurias proinde doleas, ut me existimas et dolere, et ulcisci tuas solere. Vale.

ARGUMENTUM.

Hæc epistola multa complectitur, de L. Domitii Abenobarbi repulsa in auguratu, de Saturnio ab Cn. Domitio Calvino accusato, de Pompeii, Cesarisque discordia, de Appii ad corrigendam civitatem ridicula diligentia.

M. Cælius M. T. C. S. D.

Tanti non fuit Arsacem capere, Seleuciam expugnare, ut earum rerum, quæ hic gestæ sunt, spectaculo careres. Nunquàm tibi oculi doluisent si in repulsa Domitii vultum vidisses. Magna illa comitia fuerunt: et planè studia ex partium sensu apparuerunt: perpauci, necessitudinem secuti, officium præstiterunt. Itaque mihi est Domitius inimicissimus, ut ne familiarem quidè suum quemquam tam oderit, quàm me: atque eò magis, quòd per injuriam sibi putat ereptum, cujus ego

auctor fuerim: nunc furit tam gavisos homines suum dolorem, unumque me studiosiorem Antonii. Nam Cn. Saturnium adolescentem ipse Cn. Domitius reum fecit, sanè quàm superiore à vita invidiosum: quod iudicium nunc in expectatione est, etiam in bona spe, post Sex. Peducaei absolutio- nem. De summa republ. sæpè tibi scripsi, ne etiam- num pacem non videre: et quò proprius ea conten- tio, quàm fieri necesse est, accedit, eò clariùs id periculum apparet. Propositum hoc est, de quo qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi: quod Cn. Pompejus constituit non patri, C. Cæsarem consu- lem alitèr fieri, nisi exercitum, et provincias tra- diderit: Cæsari autem persuasum est, se salvum esse non posse, si ab exercitu recesserit: fert illam tamen conditionem, ut ambo exercitus tradant. Sic illi amores, et invidiosa conjunctio non ad oc- cultam recidit obtrectationem, sed ad bellum te erumpit: neque mearum rerum quid consilii ca- piam, reperio: neque dubito, quin te quoque hæc deliberatio sit perturbatura. Nam mihi cum homi- nibus his et gratia, et necessitudo est. Tum cau- sam illam, non homines odi. Illud te non arbitror fugere, quin homines in dissensione domestica de- beant, quandiu civilitèr sine armis certetur, ho- nestiorem sequi partem: ubi ad bellum, et castra ventum sit, firmiorem: et id meliùs statuere, quod tutiùs sit. In hac discordia video, Cn. Pompejum, senatum, quique res judicant, secum habiturum: ad Cæsarem omnes, qui cum timore, aut mala spe vivant, accessuros: exercitum conferendum non esse. Omnino sat spatii sit ad considerandas utrius- que copias, et ad eligendam partem. Propè obli-

tus sum, quod maximè fuit scribendum. Scis Ap- pium censorem hic ostenta facere? de signis, et tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrimè age- re? Persuasum est ei, censuram lomentum, aut ni- trum esse. Errare mihi videtur, nam dum sordes eluere vult; venas sibi omnes, et viscera aperit. Curre per deos, atque homines, et quàm primùm hoc risum veni: legis Scantinnæ iudicium apud Drusum fieri: Appium de tabulis, et signis age- re. Crede mihi, est properandum. Curio noster sa- pientèr id, quod remisit de stipendio Pompeii, fe- cisse existimatur. Ad summam quæris, quid putem futurum? si alteruter eorum ad parthicum bellum non eat, video magnas impendere discordias, quas ferrum, et vis iudicabit: uterque et animo, et co- piis est paratus. Si sine summo periculo fieri pos- set, magnum, et jucundum tibi fortuna specta- culum parabat. Vale.

ARGUMENTUM.

Pompejum vituperat, Cæsarem laudat: addit de cupiditate sua conveniendi, et alloquendi Ciceronis, et de itinere ad Alpes.

M. Cælius M. T. Cic. S. D.

Ecquandò tu hominem ineptiorem, quàm tuum Cn. Pompejum, vidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commorit? Ecquem autem Cæsare no- stro acriorem in rebus gerendis, eodem in victoria temperatiorem aut legisti, aut audisti? Quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis, et frigidis- simis locis, teterrima hyeme, bellum ambulando confecerunt, malis orbicularis esse pasti videntur:

quid? jam, inquis, gloriosè omnia. Si scias, quàm sollicitus sum, tum hanc meam gloriam, quæ ad me nihil pertinet, derideas: quæ tibi exponere, nisi coràm, non possum: idque celeritè fore spero. Nam me, cum expulisset ex Italia Pompejum, constituit ad urbem vocare: id, quòd jam existimo confectum: nisi maluit Pompejum Brundisii circumsedere. Peream, si minima causa est properandi isto mihi quòd te videre, et omnia intima conferre discupio. Habeo autem quàm multa: et vereor (quod solet fieri) ne, cum te videro, omnia obliviscar. Sed tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retrò ad Alpes versus incidit? adeò quòd Intemellii in armis sunt: neque de magna causa. Bellienus, verna Demetrii, qui ibi cum præsidio erat, Domitium quemdam, nobilem illic Cæsario hospitem, à contraria factione nummis acceptis comprehendit, et strangulavit: civitas de arma iit. Eò nunc cohortibus mihi per nives eandem est. Usquequaque, inquis, se Domitii mali dant. Vellem quidem Venere prognatus tantùm animi habuisset in vestro Domitio, quantum ipse catenatus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D. Vale.

ARGUMENTUM.

Pulso ex Italia Pompejo, suadet Ciceroni Cælium, ne afflictam fortunam sequatur, consulitque, ut in aliquem locum ù bello vacuum se recipiat. Suasio est, ab utili contrà honestum; nam esse cum Pompejo resp. videbatur. Rescribit huic Cicero lib. 2. epist. 16.

M. Cælius M. T. Cicer. S. D.

Exanimatus sum tuis litteris, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti: neque id, quid es-

set, perscripsisti: neque non tamen quale esset, quod cogitares, aperuisti. Has ad te illico litteras scripsi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro, et obsecro, ne quid gravius de salute, et incolumitate tua consulas. Nam deos, hominesque, amicitiamque nostram testificor, me neque temerè tibi prædixisse, neque temerè monuisse, sed postquam Cæsarem convenirem, sententiamque ejus, qualis futura esset, parva victoria, cognoverim, te certiozem fecisse. Si existimas eandem rationem fore Cæsari in dimittendis adversariis, et conditionibus ferendis, erras. Nihil, nisi atrox, et sævum, cogitat, atque etiam loquitur. Iratus Senatui exiit: his intercessionibus planè incitatus est. Non meherculè erit deprecationi locus. Quare, si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi curæ sunt; si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus valeat (quorum fortunas non debes velle conturbare) sequere eam causam, in ejus victoria salus nostra est, ne aut odisse, aut relinquere cogamur; aut impiam cupiditatem contrà salutem tuam habeamus. Denique illud cogita, quod offensæ fuerit in ista cunctatione te prius sublisce. Nunc te contrà victorem facere, quem dubiis rebus lædere noluisti, et ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, ne, dum pudet te parùm optimatem esse, parùm diligenter quid optimum sit, eligas. Quòd si totum tibi persuadere non possum; saltèm, dum, quid de Hispaniis agamus, scitur, expecta: quas tibi nuntio adventu Cæsaris fore nostras. Quam isti spem habeant amissis Hispaniis, nescio. Quod postò tuum

consilium sit ad desperatos accedere, non me diusfidius reperio. Hoc, quod tu, non dicendo mihi significasti, Cæsar audierat: ac, simul atque; ave, mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit. Negavi me scire: sed tamen ab eo petii, ut ad te litteras mitteret, quibus maximè ad remanendum commoveri posses. Me secum in Hispaniam ducit. Nam, si ita faceret, ego prius, quàm ad urbem accederem, ubicumquè esses, ad te perturrissem, et hoc à te præsens contendissem, atque omni vi te, retinuissem. Etiam atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te, tuosque omnes funditus evertas, ne te sciens, prudensque eò demittas, undè exitum vides nullum esse. Quod si te aut voces optimatum commovent, aut nonnullorum hominum insolentiam, et jactationem ferre non potes; eligas censeo, aliquod oppidum vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ jam erunt confecta. Id si feceris, et ego te sapienter fecisse judicabo, et Cæsarem non offendes. Vale.

ARGUMENTUM.

Queritur, se Curionis amore, et Appii odio ab optima mente descivisse, et Cæsaris partes potius, quàm Pompeii secutum esse: cujus rei culpam partim in fortunam, quod in Hispania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompejum in Græciam profectus est: partim etiam in Ciceronem ipsum conferri; postremò, quid molietur, exponit.

M. Cælius M. T. Ciceroni S. D.

Ergo me potius in Hispania fuisse, quàm Formiis, tum, cum tu profectus es ad Pompejum?

quod utinàm aut Ap. Claudius in ista parte, aut C. Curio: cujus amicitia me paulatim in hanc perditam causam imposuit: nam mihi sentio bonam mentem iracundia, et amore ablatam. Tu porrò, cum ad te, proficiscens noctu Ariminum, venissem, dum mihi pacis mandata das ad Cæsarem, et mirificum civem agis, amici officium neglexisti, neque mihi consulisti. Neque hæc dico, quod diffidam huic causæ: sed, crede mihi, perire satius est, quàm hos videre. Quod si timor vestræ crudelitatis non esset, ejecti jampridem hinc essemus. Nam hic nunc, præter sceneratores paucos, nec homo, nec ordò quisquam est, nisi Pompejanus. Equidem jam effeci, ut maximè plebs, et, qui antea noster fuit populus, vester esset. Cur hoc, inquis? imò reliqua expecta: vos invito vincere coegero. Irritavi in me Catonem. Vos dormitis, nec hæc adhuc mihi videmini intelligere, quæ nos pateamus, et quæ simus imbecilli. Atque hoc nullius præmii spe faciam, sed quod apud me plurimum solet valere, doloris atque indignitatis causa. Quid istic facitis? prælium expectatis, quod firmissimum est? vestras copias non novi, nostri valde depugnare, et facillè algere, et esurire consuerunt. Vale.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD VARRONEM, ET ALIOS.

LIBER IX.

ARGUMENTUM.

Adventum cupit Varronis, quòd in ejus, librorumque consuetudine omnem spem reposuerit leniendi doloris, quem ex afflictà republica cupiebat.

M. T. C. M. Terentio Varroni S. D.

Ex iis litteris, quas Atticus à te missas mihi legit, quid ageres, et ubi esses, cognovit: quando autem te visuri essemus, nihil sanè ex eisdem litteris potui suspicari. In spem tamen venio, appropinquare tuum adventum: qui mihi utinàm solatio sit. Etsi tot, tantisque rebus urgemur, ut nullam allevationem quisquam non stultissimus sperare debeat. Sed tamen, aut tu potes, me, aut ego te fortassè, aliqua re juvare. Scito enim, me, posteaquàm in urbem venerim, rediisse cum veteribus amicis (id est, cum libris nostris) in gratiam. Etsi non idcirco eorum usum dimiseram, quòd iis succenserem, sed quòd eorum me suppedebat. Videbar enim mihi, cum me in res turbulentissimas, infidelissimis sociis, demissem, præ-

ceptis illorum non satis paruisse. Ignoscunt mihi, et revocant in consuetudinem pristinam: teque, quòd in ea permanseris, sapientiore, quàm me, dicunt fuisse. Quamobrèm, quando placatis histor, videor, sperare debere, si te viderim, et ea, quæ premant, et ea, quæ impendeant, me facillè transiturum. Quamobrèm, sive in Tusculano, sive in Cumano adesse placebit, sive (quòd minimè velim) Romæ: dummodo simul simus, perficiam profectò, ut id utrique nostrum commodissimum esse videatur. Vale.

ARGUMENTUM.

Diutius retentæ epistolæ causam exponit. Deinde suadet, sibi quæ ita statutum affirmat, ut hominum frequentiam vitet, dum gratulatio ob africanæ viæ nuntium defervescat: suumque juvandæ quoquo modo reip. desiderium declarat.

M. T. C. Varroni S. D.

Caninius, idem tuus, et idem noster, cum ad me pervespero venisset, et se postridiè manè ad te iturum esse dixisset; dixi, ei me daturum aliquid manè, et ut peteret, rogavi. Conscripsi epistolam noctu, nec ille ad me rediit. Oblitum credidi. Attamen eam ipsam epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eodem, postridiè, te manè è Tusculano exiturum. At tibi repente paucis post diebus, cum minimè expectarem, venit ad me Caninius manè; proficisci ad te statim, dixit. Etsi erat illa epistola, præsertim tantis postea nobis, rebus allatis: tamen perire meam lucubrationem nolui, et eam ipsam Caninio dedi. Sed

cum eo, et homine docto, et amantissimo tui, locutus ea sum, quæ pertulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilii do, quod mihi metipsi; ut vitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus. Qui enim victoria se efferunt, quasi victos nos intuentur: qui autem victos esse nostros molestè ferunt, nos dolent vivere. Quares fortassè cur, cum hæc in urbe sint, non absim, quemadmodum tu. Tu enim ipse, qui et me, et alios prudentia vincis, omnia, credo, vidisti: nihil omnino te sefellit. Quis est tam lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat? nusquam incurrat? Ac mihi quidem jam pridem venit in mentem, bellum esse, aliquò exire, ut ea, quæ agebantur hic, quæque dicebantur, nec viderem, nec audirem. Sed calumniabar ipse: putabam, qui obviam mihi venisset: ut cuique commodum esset, suspicaturum, aut dicturum etiam, si non suspicaretur. Hic autem metuit, et ea re fugit, aut aliquid cogitat, et habet navem paratam. Deniquè, levissimè qui suspicaretur, et qui fortassè me novisset optimè, putaret me idcirco discedere, quod quosdam homines oculi mei ferre non possent. Hæc ego suspicans, adhuc Romæ maneo: et tamen consuetudo diurna callum jam obduxit stomacho meo. Habes rationem mei consilii. Tibi igitur hæc. Censeo latendum tantisper ibidem, dum defervescat hæc gratulatio, et simul dum audiamus, et quemadmodum negotium confectum sit: confectum enim esse existimo. Magni autem interit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum. Quamquam, quò me conjectura ducat, habeo, sed expecto tamen. Te verò nolo, nisi ipse rumor jam

raucus erit factus, ad Bajas veniret; erit enim nobis honestius etiam, cum hinc discesserimus, videri venisse in illa loca prolatum potius, quam natatum. Sed hæc tu melius: modò stet nobis illud, unà vivere in studiis nostris, à quibus antea delectationem modò petebamus, nunc verò etiam salutem: non deesse, si quis adhibere volet, non modò ut architectos, verum etiam ut fabros ad ædificandam rempublicam potius libentè accurrere: sin nemo utetur opera, tamen et scribere, et legere; et si minus in curia, atque in foro, at in litteris, et libris, ut doctissimi veteres fecerunt, navare reipublicæ, et de moribus, ac legibus, quærere. Mihi hæc videntur: tu quid sis acturus, et quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris.

ARGUMENTUM.

Scribit, se iurum ad Varronem: sed homines reprehensuros dicit, si, cum respublica sit miserima, ipsi ab urbe absint, et in villis otio fruuntur, se tamen eorum inscitiam negligere, et in studiis omnino cum Varrone victurum.

M. T. C. Varroni S. D.

Etsi, quid scriberem, non habebam: tamen Caninio ad te eunti non potui nihil dare. Quid ergò potissimum scribam? quod velle te puto, citò me ad te esse venturum. Etsi vide, quæso, satisne rectum sit, nos, hoc tanto incendio civitatis, in istis locis esse. Dabimus sermonem iis, qui nesciunt, nobis quocumque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse. Quid refert? tamen in sex-

monem incidemus. Valdè id, credo, laborandum est, ne, cum omnes in omni genere et scelerum, et flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur. Ego verò, neglecta barbarorum inscitia, te persequar. Quamvis enim hæc sint misera, quæ sunt miserrima, tamen artes nostræ nescio quomodo nunc uberiores fructus ferre videntur, quàm olim ferebant: sive quia nulla nunc in re alia acquiescimus, sive quòd gravitas morbi facit, ut medicinæ egeamus, eaque nunc appareat, cujus vim non sentiebamus, eum valebamus. Sed quid ego hæc ad te, cujus domi nascuntur; nihil scilicèt, nisi ut, rescribens ali- quid, me expectares. Sic igitur facies. Vale.

ARGUMENTUM.

Probat et diem, quo conventuri sunt, et Varronis, suumque consilium, quòd semel à Cesare victi ab armis discesserint.

M. T. C. Varroni S. D.

Mihi verò ad nonas benè maturum videtur fore, nequè solùm proptèr republ. sed etiam proptèr anni tempus. Quarè diem istum probo: itaque eundem ipse sequar. Consilii nostri, ne si eos quidèm, qui id secuti non sunt, non poeniteret, nobis poenitendum putarem. Secuti enim sumus non spem, sed officium: reliquimus autem non officium, sed desperationem. Ità verecundiores fuimus, quàm qui se domo non commoverunt: saniores, quàm qui, amissis opibus, domum non reverterunt. Sed nihil minùs ferò, quàm severitatem otiosorum: et, quoquo modo res se habet, ma-

gis illos vereor, qui in bello occiderunt, quàm hos curo, quibus non satisfacimus, quia vivimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum antè nonas veniendi, istic te videbo: sin minùs, persequar in Cumanum; et antè te certiozem faciam, ut latvatio parata sit. Vale.

ARGUMENTUM.

Nantiat Cesaris adventum; et belli civilis causam in Pompejum potius, quàm in Cesarem confert; Varronem autem laudat, quòd se ab armis ad studia, quasi à tempestate in portum contulerit.

M. T. C. Varroni S. D.

Caninius noster me tuis verbis admonuit, ut scriberem ad te, si quid esset, quod putarem, te scire oportere. Est igitur adventus in expectatione: neque tu id ignoras. Sed tamen cum ille scripsisset, ut opinor, se in Alsiense venturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumque multis: Ostiæ, videri commodiùs eum exire posse. Id ego non intelligebam: quid interesset: sed tamen Hirtius mihi dixit, et se ad eum, et Balbum, et Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines, ut cognovi, amantes tui. Hoc ego idcirco nosse te volui, ut scires, hospitium tibi ubi parares, vel potius utrobique. Quid enim ille facturus, incertum est: et simul ostentavi tibi, me istis esse familiarem, et consilliorum interesse. Quod ego cur nolim, nihil video: NON enim est idem ferre, si quid ferendum est, et probare, si quid probandum non est. Etsi, quid non probem quidèm, nescio,

præter initia rerum. Nam hæc in voluntate fuerunt. Vide enim (nam tu aberas) nostros amicos cupere bellum, hunc autem non tam cupere, quam non timere. Ergo hæc consilii fuerunt, reliqua necessaria. Vincere autem aut hos, aut illos, necesse est. Scio te semper mecum in luctu fuisse; cum videremus, quam illud ingenium malum alterutrius exercitus ex ducum interitum verò extremum malorum omnium esse civilis belli victoriam: quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus. Crudeliter enim otiosis minabantur: eratque iis, et tua invisa voluntas, et mea oratio. Nunc verò si essent nostri potiti, valde intemperantes fuissent: erant enim nobis peritati, quasi quidquam de nostra salute decrevissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi utiliùs reipub. fuerit eos etiam ad bestiarum auxilium confugere, quam vel mori, vel cum spe, si non optima, at aliqua tamen, vivere. At in perturbata repub. vivemus. Quis negat? sed hæc viderint ii, qui nulla inibi subsidia ad omnes vitæ status paraverunt. Huc enim ut venirem, superior longius, quam volui, fluxit oratio. Cum enim te semper magnum hominem duxi, tum quòd his tempestatibus es propè solus in portu, fructusque doctrinæ percipis eos, qui maximi sunt, ut ea consideres, eaque tractes, quorum et usus, et delectatio est omnibus istorum et actis, et voluptatibus anteponenda. Equidem hos tuos tusculanenses dies instar esse vitæ putò: libenterque, omnibus omnes opes concesserim, ut mihi liceat, vi nulla interpellante; isto modo vivere. Quod nos quoque imitamur, ut possumus, et

in nostris studiis libentissimè conquiescimus. Quis enim hoc non dederit nobis, ut cum opera nostra patria sive non possit uti, sive nolit, ad eam vitam revertamur, quam multi docti homines, fortasse non rectè, sed tamen multi, etiam reip. præponendam putaverunt? Quæ igitur studia, magnorum hominum sententia, vocationem habent etiam publici muneris, iis concedente republica, cur non abutamur? Sed plus facio, quam Caninius mandavit. Is enim, si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires: ego tibi ea narro, quæ tu meliùs scis, quam ipse, qui narro. Faciam ergo illud, quod rogatus sum, ut eorum, quæ temporis hujus sint, quæ tua interesse audiero, ne quid ignores. Vale.

ARGUMENTUM.

Maturum jam esse ait, ut ab urbe discedat, et de Cæsaris ex africano bello redeuntis itinere rumores quosdam nuntiat.

M. T. C. Varroni S. D.

Coenabam apud Sejum cum utriusque nostrum reddita sunt à te litteræ. Mihi verò jam maturum videtur. Nam, quòd antea te calumniatus sum, indicabo malitiam meam. Volebam propè alicubi esse, si quid bonæ salutis. Nunc, quando confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin equis viris. Nam, ut audivi de Lucio Cæsare filio, mecum ipse, *Quid hic mihi faciet patri?* Itaque non desino apud istos, qui nunc dominantur, coenitare. Quid faciam? tempori serviendum est. Sed ri-

dicula missa faciamus, præsertim cum sit nihil, quòd rideamus.

Africa terribili tremit, horrida terra, tumultu.
Itaque nullum est, quòd non verear. Sed quòd quæris, quandò, quâ, quò, nihil adhuc scimus: istuc ipsum de Baiis, nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniant. Illud enim adhuc prædium suum non inspexit: neque ullum habet deterius, sed tamen non contemnit. Ego omninò magis arbitrator per Siciliam: vel jam sciemus; adventat enim Dolabella. Eum puto magistrum fore. Sed tamen, si sciam, quid tu constitueris, meum consilium accommodabo potissimùm ad tuum. Quarè expecto tuas litteras. Vale.

ARGUMENTUM.

Promiserat Varro, quosdam libros se esse in Ciceronis nomine editurum; Cicero nunc admonet eum promissi, missis quasi admonitoribus quatuor libris academicis, quos Varroni dicavit.

M. T. C. Varroni S. D.

Etsi munus flagitare, quamvis quis ostenderit, ne populus quidè m solet, nisi concitatus: tamen ego expectatione promissi tui moveor, ut admoveam te, non ut flagitem. Misi autem ad te quatuor admonitores, non nimis verecundos. Nosti enim profectò os ejus adolescentioris academiz. Ex ea igitur media excitatos misi: qui metuo, ne te fortè flagitent: ego autem mandavi, ut rogarent. Expectabam omninò jamdiù, meque sustinebam, ne ad te priùs ipse quid scriberem, quàm aliquid accepissem; ut possem te remunerari quàm

simillimo munere: sed, cum tu tardiùs faceres, id est (ut ego interpretor) diligentius; teneri non potui, quin conjunctionem studiorum, amoris nostri, quo possem, litterarum genere declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset unà Pomponius. Tibi dedi partes antioquinas; quas à te probari, intellexisse mihi videbar; mihi sumpsit Philonis. Puto fore, ut, cum legeres, mirere id nos locutos esse inter nos, quòd nunquam locuti sumus: sed nosti morem dialogorum. Posthàc autem, mi Varro, quamplurima, si videbitur, et de nobis, et inter nos: serò fortassè: sed superiorum temporum fortuna reip. causam sustineat: hæc ipsi præstare debemus. Atquè utinàm quiesis temporibus, atquè aliquo, si non bono, at saltè certo statu civitatis, hæc intèr nos studia exercere possemus. Quamquam tùm quidè m vel aliæ quæpiam rationes honestas nobis, et curas, et actiones darent: nunc autem quid est, sine his cur vivere velimus? mihi verò cum his ipsis vix, his autem detractis, ne vix quidè m. Sed hæc coram et sæpius. Migrationem, et emptionem feliciter evenire volo, tuumque in ea re consilium probo. Cura ut valeas.

ARGUMENTUM.

Suadet Dolabella gener Ciceroni, ut aut Cesaris partes sequatur, aut in aliquam civitatem à bello vacuam se recipiat, quòd idem Calius fecerat. Vide epist. 16. l. 8.

Dolabella M. T. C. S. D.

Si vales, gaudeo: et ipse valeo, et Tullia nostra rectè valet. Terentia minus bellè habuit: sed

certum scio, jam convaluisse eam. Præterea re-
ctissimè sunt apud te omnia. Etsi nullo tempore
in suspicionem tibi debui venire, partium causa
potius, quàm tua, tibi suadere, ut te aut cum
Cæsare, nobiscum conjungeres, aut certè in otium
referres: præcipuè nunc, jam inclinata victoria,
ne possum quidè in ullam aliam incidere opi-
nionem, nisi in eam, in qua scilicet tua de re ti-
bi suadere videat, quod piè tacere non possum.
Tu autem, mi Cicero, sic hæc accipies, ut, si ve
probabuntur, ab optimo certè animo, ac deditis-
simo tibi et cogitata, et scripta esse judices. Ani-
madvertis Cn. Pompejum nec nominis sul, nec
rerum gestarum gloria, nec etiam regum, aut na-
tionum clientelis, quas ostentare crebrò solebat,
esse tutum; et hoc etiam, quod infimo cuique
contigit, illi non posse contingere, ut honestè
effugere possit, pulso Italia, amissis Hispaniis,
capto exercitu veterano, circumvallato nunc de-
nique: quod nescio, an ulli unquam nostro acci-
derit imperatori. Quamobrè quid aut ille spera-
re possit, aut tu, animum adverte pro tua pru-
dentia. Sic enim facillimè, quod tibi utilissimum
erit, consilii capies. Illud autem à te peto, ut, si
jam ille evitaverit hoc periculum, et se abdiderit
in classem, tu tuis rebus consulas, et aliquando
tibi potius quàm cuivis, sis amicus. Satisfactum
est jam à te vel officio, vel familiaritati: satisfa-
ctum etiam partibus, et ei reipublicæ, quàm tu
probabas: reliquum est, ubi nunc est respub. ibi
simus potius, quàm dum illam veterem sequimur,
simus in nulla. Quarè velim, mi jucundissime Ci-
cero, si fortè Pompejus, pulsus his quoquè locis,

rursus alias regiones petere cogatur, ut tu te vel
Athenas, vel in quamvis quietam recipias civita-
tem. Quod si eris factururus, velim mihi scribas; ut
ego, si ullo modo potero, ad te advolem. Quæcum-
que de tua dignitate ab imperatore erunt impe-
tranda, qua est humanitate Cæsar, facillimum erit
ab eo tibi ipsi impetrare: et meas tamen preces
apud eum non minimum auctoritatis habituras
puto. Erit tuæ quoquè fidei et humanitatis, cu-
rare, ut is tabellarius, quem ad te misi, reverti
possit ad me, et à te mihi litteras referat. Vale.

ARGUMENTUM.

*Quasi per jocum scribit, inter Niciam, et Vi-
dium se judicem esse constitutum, et item per jo-
cum de P. Syllæ morte quiddam scribit.*

M. T. C. Dolabellæ S. D.

Non sum ausus Salvio nostro nihil ad te litte-
rarum dare: nec meherculè habebam, quid scri-
berem, nisi te à me mirabiliter amari: de quo
etiam nihil scribente me, te non dubitare certo
scio. Omnino mihi magis litteræ sunt expectandæ
à te, quàm à me tibi. Nihil enim Romæ geritur,
quod te putem scire curare: nisi fortè scire vis
me inter Niciam nostrum, et Vidium, judicem
esse. Profert alter, ut opinor, duobus versiculis
expensum Niciæ: alter Aristarchus hos. Ego, tam-
quàm criticus antiquus, judicaturus sum, utrùm
sint an. Puto te nunc dicere, oblitusne es, igitur
fungorum illorum, quos apud Niciam? et ingen-
tium culinarum, cum Sophia Septimæ? quid er-

gò? tu adèd mihi excussam severitatem veterem putas, ut ne in foro quidèd reliquæ pristinae frontis appareant? sed tamen suavissimum nostrum præstabo integellum; nec committam, ut, si ego eum condemnaro, tu restituas: ne habeat Plancus Bursa, apud quem litteras discat. Sed quid ago? cum mihi sit incertum, tranquillo ne sis animo, an, ut bello, in aliqua majuscula cura, negotiove versere, labor longiùs. Cum igitur mihi erit exploratum, te libentèr esse risurum, scribam ad te pluribus. Te tamen hoc scire volo, vehementèr populum sollicitum fuisse de P. Syllæ morte, antequàm certum scierit: nunc quætere desierunt, quomodò perierit. Satis putant se scire, quod sciunt. Ego cæteroqui animo æquo feror: unum vereor, nè hasta Cæsaris refrixerit. Vale.

ARGUMENTUM.

Deplorat Tulliolæ mortem: et in Dolabella sermonibus plurimum sibi ait solatii futurum: quamquam jam eam Dolabella dimiserat: sed fingendum erat Ciceroni temporis causa, cum Dolabella apud Cæsarem dominantem gratia plurimum valeret.

M. T. C. Dolabellæ suo S. D.

Vel meo ipsius interitu malle litteras meas desiderares, quam eo casu, quo sum gravissimè afflictus, quem ferrem certè moderatiùs, si te haberem: nam et oratio tua prudens, et amor eiga me singularis multum levaret. Sed quoniam brevi tempore, ut opinio nostra est, te sum visurus, ita me affectum offendes, ut multum à te possim juvari. Non quò ita sim fractus, ut, aut hominem

me esse, oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem: sed tamen hilaritas illa nostra, et suavitas, quæ te præter cæteros delectabat, erepta mihi omnis est: firmitatem tamen, et constantiam, si modò fuit aliquandò in nobis, eandem cognosces, quam reliquisti. Quòd scribis, prælia te mea causa sustinere: non tam id laboro, ut, si qui mihi obtrectent, à te refutentur, quam intelligi cupio (quòd certè intèlligitur) me à te amari: quòd ut facias, te etiàm atque etiàm rogo, ignoscasque brevitati mearum litterarum: nam et celeritèr unà futuros nos arbitror, et nondum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Dolabella de Bajarum salubritate: et orationem pro Dejotaro rege ad Cæsarem habitam mittit.

M. T. C. Dolabellæ S. D.

Gratulor Bais nostris, siquidèd, ut scribis, salubres repentè facta sunt: nisi fortè te amant, et tibi assentantur, et tandiù, dum tu ades, sunt oblita: sùl: quòd quidèd si ita est, minimè miror, cælum etiàm, et terras vim suam, si tibi ita conveniat, dimittere. Oratunculam pro Dejotaro, quam requirebas, habebam mecum; quòd non putaram: itaque eam tibi misi. Velim sic legas, ut causam tenuem, et inopem, nec scriptione magnoperè dignam. Sed ego hospiti veteri, et amico munusculum mittere volui levidense, crasso filo, ejusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti fortique sis, ut tua moderatio, et gravitas aliorum infamet injuriam. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat Dolabellam, ut Suberino, et Planio reditum in patriam conficiat: eosque ita excusat, ut ostendat, casu quodam, et necessitate coactos, Pompeii partes in Hispania fovisse.

M. T. C. Dolabellæ S. D.

C. Suberinus Calenus, et meus est familiaris, et Leptæ nostri familiarissimi pernecessarius. Is cum vitandi belli causa profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone antè bellum, ut in ea provincia esset, in qua nemo nostrum, post Afranium superatum, bellum ullum fore putarat, incidit in ea ipsa mala, quæ summo studio vitaverat: oppressus est enim bello repentino, quod bellum commotum à Scapula, ita postea confirmatum est à Pompejo, ut nulla ratione, se ab illa miseria eripere posset. Eadem causa ferè est M. Planii Heredis, qui est itè Calenus, Leptæ nostri familiarissimus. Hosce igitur ambos sic tibi commendo, ut majore cura, studio, sollicitudine animi commendare non possim. Volo ipsorum causa: meque in eo vehementer et amicitia movet, et humanitas. Lepta verò cum ita labore, ut ejus fortuna videantur in discrimen venire; non possum ego non aut proximè, atque ille, aut etiam æquè laborare. Quapropter, etsi sæpè expertus sum, quantum me amares: tamen sic velim tibi persuadeas, id me in hac re maximè judicaturam. Peto igitur à te, vel si pateris, oro, ut homines miseros, et fortuna, quam vitare nemo potest, magis, quàm culpa, calamitosos, conserves incolumes; velisque, per te

me hoc muneris cum ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quicum mihi magna necessitudo est, tum Leptæ, quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus sum, puto equidem non valdè ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere: res familiaris alteri eorum valdè exigua est, alteri vix equestris. Quapropter quandò his Cæsar vitam sua liberalitate concessit; nec est, quod iis præterea magnopetè possit adimi; reditum, si me tantum amas, quantum certè amas, hominibus confice; in quo nihil est præter viam longam: quam idcirco non fugiunt, ut et vivant cum suis, et moriantur domi; quod tu enitare, contendasque, vel potius, ut perficias, (posse enim te mihi persuasi) vehementer te etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Dolabellam laudibus extolit, quia columnam in foro Cæsari, quasi Deo, ereptam, everterat. Vide lib. 14. ad Atticum, et Lactantium, lib. 1. cap. 15.

M. T. C. Dolabellæ Cos. S. D.

Etsi contentus eram, mi Dolabella, tua gloria; satisque ex ea magnam lætitiā, voluptatemque capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod vulgò hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Neminem conveni, (convenio autem quotidie plurimos; sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causa in hæc loca conveniant. Præterea ex municipiis frequentes necessarii mei) quin omnes, cum te summis laudibus ad cælum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. Negant enim, se

dubitare, quin tu meis præceptis, et consiliis obtemperans, præstantissimum te civem, et singularem consulem præbeas. Quibus ego, quamquam verissimè possum respondere, te quæ facias, tuo iudicio, et tua spontè facere, nec cujusquam ege te consilio: tamen neque planè assentior, ne limum tuam laudem, si omnis à meis consiliis profecta videatur: neque valdè nego, sum enim avidior etiam, quàm satis est, gloriæ. Est tamen non alienum à dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem: mihi verò gloriosum, te juvenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim venissem, quamquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antequàm me planè salutavit. O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantùm vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valem, jam salvi esse possemus. Dalabellæ verò tuo et gratulor, et gratias ago: quem quidem, post te consulem solum possumus verè consulem dicere: deindè multa de facto, ac de te gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclariùs actum unquam, nihil reipub. salutariùs: atque hæc una vox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere, meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiari: quamquam mi Dolabella (hæc enim jocosus sum), libentiùs omnes meas, si modò sunt aliqua meæ laudes, ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhausserim ex tuis. Nam cum te sempèr tantùm dilexerim, quantum tu intelligere

potuisti: tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius. NIHIL est enim (mihi crede) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Sempèr amavi, ut scis, M. Brutum, propter ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen Idibus Mart. tantùm accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi jam pridem cumulatam esse videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantùm accessit, ut mihi nunc deniquè amare videar, antea dilexisse. Quare, quid est, quod ego te hortor, ut dignitati, et gloriæ servias? proponam tibi claros viros; quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quàm te ipsum. Te imitere oportet, tecum ipse certes. Nec licet quidem tibi jam, tantis rebus gestis, non tui similem esse: quod cum ita sit, hortatio non est necessaria; gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi: quod hæud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis non modò non invidiosa, sed etiam popularis esset, et cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudinè tum animi, tum etiam ingenii, atque consilii: legi enim concionem tuam, nihil illa sapientiùs. Ità pederentim, et gradatim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertepdi, omnium concessu daret. Liberasti igitur et urbem periculo, et civitatem metu: neque solùm ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad e-

xemplum: quo facto intelligere debes, in te repositam esse rempub. tibi que non modò tuendos, sed etiam ornandos esse illos viros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coràm plura propedièm, ut spero. Tu, quoniam rempub. nosque conservas: fac, ut diligentissimè te ipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

ARGUMENTUM.

Duabus Pàti epistolis respondet, priori, jure se ejus valetudine perturbatum, cujus et amorem in se et ingenti festivitatem plurimi faciat; posteriori, nihil referre, utrum Romæ sit, an Neapoli, cum Romæ unius nutu regantur omnia: itaque se manere in sententia de domo Neapoli emenda.

M. T. C. Papirio Pàto S. D.

Duabus tuis epistolis respondebo: uni, quam triduo antè acceperam à Zetho; alteri, quam attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis litteris intellexi, pergratam tibi esse curam meam valetudinis tuæ: quàm tibi perspectam esse gaudeo, sed, mihi crede, non perindè, ut est resape, ex litteris perspicere potuisti. Nam cum à satis multis (non enim possum alitèr dicere) et colì me videam, et diligì; nemo est illorum omnium mihi te jucundior. Nam quòd me amas, quod id et jam pridèm, et constantèr facis, est id quidèm magnum, atque haud scio, an maximum, sed tibi commune cum multis: quòd tu ipse tam amandus es, tamque dulcis, tamque in omni genere jucundus, id est proprie tuum. Accedunt non attici, sed salsiores, quàm illi atticorum, romani

veteres, atque urbani sales. Ego autem (existimes licet quòd lubet) mirificè capior facietis, maxime nostratibus, præsertim cum eas videam primùm oblitus Latio, tum cum in urbem nostram est infusa peregrinitas: nunc verò etiam brachatis, et transalpinis nationibus, ut nullum veteris leporis vestigium appareat. Itaque, te cum video, omnes mihi Granios, omnes Lucilios (verè ut dicam) Crassos quoque, et Lælios videre videor: moriar, si præter te quemquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquæ, et vernaculæ festivitatis agnoscere. Ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris, me tanta perturbatione valetudinis tuæ tam gravitèr exanimatum fuisse? Quod autem altera epistola purgas te non dissuasorem mihi emptionis Neapolitanæ fuisse, sed auctorem commorationis urbanæ; neque ego alitèr accepi: intellexi tamen idem, quod his intelligo litteris, non existimasse te; mihi licere, id, quod ego arbitrabar, res has non omninò quidèm, sed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, et illa tempora: quid simile? ne mihi quidèm ipsi tunc placebat, diutiùs abesse ab reip. custodia. Sedebamus enim in puppi, clavumque tenebamus: nunc autem vix est in sentina locus. An minùs multa S. C. futura putas, si ego sim Neapoli? Romæ cum sum, et urgeo forum, S. C. scribuntur apud amatorem tuum, familiarèm meum. Et quidèm, cum in mentem venit, ponò ad scribendum: et antè audio S. C. in Armeniam, et Syriam esse perlatum, quòd in meam sententiam factum esse dicatur, quàm omninò mentionem ullam de ea re esse factam. Atque hoc folium me jocari putes. Nam

michi scito jam à regibus ultimis allatas esse litteras, quibus mihi gratias agant, quòd se mea sententia reges appellaverim; quos ego non modò reges appellatos, sed omninò natos nesciebam. Quid ergo est? tamen quamdiù hic erit noster hic præfectus moribus, parebo auctoritati tuæ: cum verò abierit, ad fungos me tuos conferam. Domum si habeo, in denos dies, singulos sumptuariæ legis conferam. Sin minùs invenero quod placeat, decrevi habitare apud te. Scio enim, me nihil gratiùs tibi facere posse. Domum Syllanam desperabam jam, ut tibi proximè scripsi; sed tamen non abjeci. Tu, velim, ut scribis, cum fabris eam perspicias. Si enim nihil est in parietibus, aut in tecto vitii, cætera mihi probabuntur. Vale.

ARGUMENTUM.

Ostendit primùm, nihil à se præmissum, ut Cæsarianorum benevolentiam conciliaret: deinde, neque boni civis, neque sapientis hominis officium in se desiderari posse; postremò ad Papirii jocaciones eis respondit.

M. T. C. Papirio Pato S. D.

Delectaverunt me litteræ tuæ, in quibus primùm amavi amorem tuum, qui te ad scribendum incitavit, verentem ne Silius suo raptio aliquid mihi sollicitudinis attulisset. De quo et tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo, facillè ut intelligerem, te esse commotum: et ego tibi accuratè rescripseram, ut quoquomodò, in tali te, atque tempore, aut liberarem te ista cura, aut certè levarem. Sed quando proximis quoquè litte-

ris ostendis, quantæ curæ tibi sit ea res; sic, mihi pate, habero; quidquid arte fieri potuerit, (non enim jam satis est consilio pugnare, artificium quoddam excogitandum est) sed tamen quidquid elaborari, aut effici potuerit ad istorum benevolentiam conciliandam, et colligendam, summo studio me consecutum esse: nec frustrà, ut arbitrator. Sic enim color, sic observor ab omnibus iis, qui à Cæsare diliguntur, ut ab eis me amari putem. Nam, etsi NON facillè dijudicatur amor verus, et fictus, nisi aliquod incidat ejusmodi tempus, ut, quasi aurum igne, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspicui possit: cætera sunt signa communia. Sed ego uno utor argumento: quamobrèm me ex animo, verèque arbitrer diligi: quòd et nostra fortuna ea est, et illorum, ut simulandi causa non sit. De illo autem, quem penès est omnis potestas, nihil video, quod timeam, nisi quòd omnia sunt incerta: cum à jure discessum est: nec præstari quidquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen ejus ipsius nulla re à me offensus est animus. Est enim adhibita in ea re ipsa summa à nobis moderatio. Ut enim olim arbitrabar esse meum, liberè loqui, cujus opera esset in civitate libertas; sic, ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendant aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem si velim nonnullorum acutè, aut facerè dictorum offensionem, fama ingenii mihi est abjicienda; quod si id possem, non recusarem. Sed tamen ipse Cæsar habet peracere judicium; et, ut Servius frater tuus (quem litteratissimum fuisse judico) facillè diceret, hic

versus Plauti non est, hic est, quod tritas haberet aures notandis generibus poetarum, et consuetudine legendi: sic audio Cæsarem, cum volumina jam confecerit, si quid afferatur ad eum pro meo, quod meum non sit, rejicere solere; quod eò nunc magis facit, quia vivunt mecum ferè quotidie illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortassè illis, cum dixi, nec illitterata, nec insulsa esse videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur: ita enim ipse mandavit. Sic fit, ut, si quid prætereà de me audiat, non audiendum putet: quamobrèm Cœnomao tuo nihil utor: etsi posuisti joco versus Attianos. Sed quæ est invidia? aut quid nunc mihi invideri potest? Verùm fac esse omnia. Sic video philosophis placuisse, iis, qui mihi soli videntur vim virtutis tenere; NIHIL esse sapientis præstare, nisi culpam; qua video mihi dupliciter carere: et quod ea senserim, quæ rectissima fuerunt: et quòd, cum viderem, præsidii non satis esse ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarim: ergò in officio boni civis certè non sum reprehendus. Reliquum est, ne quid stultè, ne quid temerè dicam, faciamve contrà potentes: id quoque puto esse sapientis. Cætera verò, quid quisque me dixisse dicat, aut quomodò ille accipiat, aut quâ fide mecum vivant ii, qui me assidue colunt, et observant, præstare non possum. Ità fit, ut et superiorum consiliorum conscientia, et præsentis temporis moderatione me consoler; et illam Attii similitudinem non modò jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo levem, et imbecillam, ab animo firmo et gravi, tamquam

fluctum à saxo, frangi oportere. Etenim, cum plena sint monumenta græcorum: quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint vel Athenis, vel Syracusis, cum servientibus suis civitatibus, fuerint ipsi quodam modo liberi: ego me non putem tueri meum statum sic posse, ut neque offendam animum cujusquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc venio ad jocationes tuas: quândò tu, secundùm Cœnomaum Attii, non ut olim solebat, Atellanum, sed, ut nunc fit, mimum introduxisti: quem tu mihi Popilium, quem denarium narras? quam tyrotarichi patinam; facilitate mea ista ferebantur antea: nunc mutata res est. Hirtium ego, et Dolabellam dicendi discipulos habeo, cœnandi magistros. Puto enim, te audisse (si fortè ad vos omnia perferuntur), illos apud me declamitare, me apud illos cœnitare. Tu autem, quòd mihi bonam copiam ejures, nihil est: tu enim, cum rem habebas, quæstiunculis te faciebam attentiorum: nunc, cum tam æquo animo bona perdas, non eo sis consilio, ut, cum me hospitio recipias, æstimationem te aliquam putes accipere; etiam hæc levior est plaga ab amico, quàm à debitore. Nec tamen eas cœnas quæro, ut magnæ reliquæ fiant: quod erit, magnificum sit, et lætum; memini te mihi Phamæ cœnam narrare; temperius fiat: cætera eodem modo. Quòd si perseveras me ad matris tuæ cœnam vocare; feram id quoque: volo enim videre animum, qui mihi audeat ista; quæ scribis, apponere, aut etiam polypum Miniani Jovis similem. Crede mihi, non audebis: ante meum adventum fama ad te de mea nova lætitia veniet: eam extimesces. Neque est quòd in promulside spei po-

nas aliquid: quam totam sustuli, solebam enim antea delectari oleis, et lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat modo isto venire. Tu verò (volo enim abstergere animi tui metum) ad tyro-tarichum antiquum redi. Ego tibi unum sumptum afferam, quòd balneum calefacias oportebit: cætera more nostro. Superiora illa lusimus. De villa Selicjana et curasti diligentèr, et scripsisti facetissimè; itaque puto me prætermisurum: salis enim satis est, sannionum parùm. Vale.

ARGUMENTUM.

Agnos quosdam Cæsar militibus divisurus videbatur. Ea divisio, veritus est Pætus, ne ad ipsius agros perveniret: id querenti Cicero respondet.

M. T. C. Papirio Pætò S. D.

Non tu homo ridiculus es; qui, cum Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras, quid de istis municipiis, et agris futurum putem? quasi aut ego quidquam sciam, quod iste nesciat; aut, si quid aliquandò scio, non ex isto soleam scire. Imò verò, si me amas, tu fac, ut sciam, quid de nobis futurum sit: habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certè ex ebrio scire posses. Sed ego ista, mi Pæte, non quæro: primùm quia de lucro propè jam quadriennium vivimus (si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superstitem reipub. vivere), deindè, quòd scire quoque mihi videor, quid futurum sit: fiet enim quodcumque volent, qui valebunt: valebunt autem semper arma; nobis igitur satis esse debet, quidquid conceditur: hoc si quis pati non potuit, mori debuit. Vejen-

tem quidèr agrum, et Capenam metiuntur: hic non longè abest à Tusculano. Nihil tamen timeo; fruor, dum licet: opto, ut semper liceat: si id minùs contigerit. Tamen, quandò ego, vir fortis, idemquè philosophus, vivere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cujus beneficio id consecutus sum: qui si cupiat esse rempub. qualem fortassè et ille vult, et omnes optare debemus: quid faciat, tamen non habet: ità se cum multis colligavit. Sed longius progredior: scribo enim ad te; hoc tamen scito, non modò me, qui consiliis non intersum, sed ne ipsum quidèr principem scire, quid futurum sit. Nos enim illi servimus, ipse temporibus: ità nec ille, quid tempore postulatura sint, nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. Hæc tibi antea non rescripsi, non quo cessator esse solem, præsertim in literis: sed, cum explorati nihil haberem, nec tibi sollicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen adscribam, quod est verissimum, me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse: tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcumque erunt. Vale.

ARGUMENTUM.

Expansit, quibus causis adductus, quasi aperte ludo suos familiares in eloquentia cæperit exercere. Addit nonnulla per jecum de cænarum lautitia.

M. T. C. Papirio Pætò S. D.

Cum essem otiosus in Tusculano, propterea quòd discipulos obviàm miseram, ut iidem me

quàm maximè conciliarent familiari suo; accepi tuas litteras plenissimas suavitatis: ex quibus intellexi, probari tibi meum consilium, quòd: ut Dionysius tyrannus, cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse; sic ego, sublatis judiciis, amisso regno forensi, ludum quasi habere cœperim. Quid quæris? me quoquè delectat consilium: multa enim consequor; primùm, id, quod maximè nunc opus est, munio me ad hæc tempora. Id cujusmodi sit, nescio: tantùm video, nullius adhuc consilia me huic antepone, nisi fortè mori melius fuit: in lectulo, fateor; sed non accidit: in acie non fui. Cæteri quidè Pompejus, Lentulus tuus, Scipio, Afranius, foedè perierunt: at Cato præclarè. Jam istuc quidè, cum volumus, licebit: demus modò operam, ne tam necessarios nobis sit, quàm illi fuit: id, quod agimus. Ergo hoc primùm: sequitur illud: ipse melior fuit primùm valetudine, quam intermissis exercitationibus, amiseram: deindè ipsa illa, si qua fuit in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primùm putes, plures jam pavones confeci, quàm tu pullos columbinos. Tu istuc te Atteriano jure delectato, ego me hic Hirtiliano: veni igitur si vir es, et discè jam quas quæris: etsi sus Minervam. Sed quandò: ut videbo, æstimationes tuas vendere non potes, neque ollam denariorum implere: Romam tibi remigrandum est: satius est hinc cruditate, quàm istuc fame. Video te bona perdidisse: spero idem isthuc familiares tuos. Actum igitur de te est, nisi provides. Potès mulo isto, quem tibi reliquum dicis esse (quã-

dò cantherium comedisti), Romam pervehi. Sella tibi erit in ludo, tamquàm hypodidascalo, proxima: eam pulvinus sequetur. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum scripsisset Pætus, Balbum tenuiculo apparatus fuisse contentum; joci materiam inde arripuit Cicero: idque eum arguit malitiose scripsisse, ne majorem apparatus ipse requireret.

M. T. C. Papirio Pæto S. D.

Tamen à malitia non discedis: tenuiculo apparatus significas Balbum fuisse contentum. Hoc videris dicere, cum reges tam sint continentes, multò magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum: recta enim à porta domum meam venisse. Neque hoc admiror, quòd non ad tuam potius, sed illud, quòd nec ad suam: ego autem tribus primis verbis. Quid noster Pætus? At ille adjurans; nusquàm se unquàm libentius. Hoc si verbis assecutus es, aures ad te afferam non minùs elegantes: sin autem obsonio, peto à te, ne pluris esse Balbos, quàm disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit: sed si me expediero, ut in ista loca venire possim, non committam, ut te serò à me certiozem factum putes. Vale.

ARGUMENTUM.

Jocatur suo more cum Pæto; Epicuream se ait esse factum, abjecta reip. judiciorumque cura.

M. T. C. Papirio Pæto S. D.

Dupliciter delectatus sum tuis litteris, et quòd ipse risi, et quòd te intellexi jam posse ridere; me

autem à te, ut scurram velitem, malis oneratum esse, non molestè tuli. Illud doleo, in ista loca venire me, ut constitueram, non potuisse: habuisses enim non hospitem, sed contubernalem; ad quem virum? non eum, quem tu est solitus promulside conficere; integram famem ad ovum affero; itaque ad assum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quæ solebas antea laudare, ô hominem facilem! ô hospitem non gravem! abierunt. Nam omnem nostram de repub. curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem causarum abjecimus; in Epicuri nos, adversarii nostri castra coniecimus: nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam; veterem dico: cum in sumptum habebas: etsi nunquam plura prædia habuisti. Proinde te para: cum homine edaci tibi res est, et qui jam aliquid intelligat, autem homines scis, quam insolentes sint: dediscendæ tibi sunt sportellæ, et actolagani tui. Nos jam artis tantum habemus, ut Verrium tuum, et Camillum (qua munditia homines? qua elegantia?) vocare sapius audeamus. Sed vide audaciam; etiam Hirtio cœnam dedi, sine pavone tamen; in ea cœna coquus meus, præter jus fervens, nihil potuit imitari. Hæc igitur est nunc vita nostra: manè salutamus domi, et bonos viros multos, sed tristes, et hos lætos victores: qui me quidem perofficiosè, et peramantèr observant; ubi saluti defluxit, litteris me involvo; aut scribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiant, quasi doctum hominem, quia paulò sunt, quam ipsi, doctior, inde corpori omne tempus datur. Patriam eluxi jam et gravius, et diutius, quam ulla mater

unicum filium. Sed cura, si me amas, ut valeas: ne ego, te jacente, bona tua comedam. Statui enim tibi ne ægroto quidem pateere. Vale.

ARGUMENTUM.

Confutat, quod Papirius scripserat, fulmina quædam verborum esse in Ciceronis epistolis; quæ ipse stulte imitaretur. Confutat illud, quod negarat, Papirium quemquam fuisse patritium.

M. T. C. Papirio Pato S. D.

Ain tandem? insanite tibi videris, quod imitare verborum meorum, ut scribis, fulmina; tum insanires, si consequi non posses: cum verò etiam vincas, me prius irrideas, quam te, oportet. Quare nihil tibi opus est illud à Trabea, sed potius meum. Verumtamèn quid tibi ego videor in epistolis? nonnè plebejo sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo. Quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concione? quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare uno modo. Privatas causas, et eas teatues agimus subtilius: capitis, aut famæ, scilicèt ornatiùs. Epistolas verò quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen, mi Pate, qui tibi venit in mentem negare, Papirium quemquam unquam nisi plebejum fuisse? fuerunt enim patritii minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus: qui cõsul cum L. Sempronio Aratino fuit, cum antea censor cum eodem fuisset, annis post R. C. cccxii. sed tum Papisii dicebamini. Post hunc xiii. fuerunt, sella curuli, antè L. Papirium Crassum, qui primus Papisius est vocari desitus. Is dictator cum L. Papi-

rio Cursore magistro equitum factus est, annis post R. C. ccccxv. et quadriennio post consul cum C. Duillio. Hunc secutus est Cursor, homo valdè honoratus: deindè Masso ædilitius. Inde multi Massones: quorum quidè tu omnium patritiorum imagines habeas volo. Deindè Carbones, et Turdi insequuntur. Hi plebei fuerunt: quos contemnas censeo. Nam præter hunc Cn. Carbonem, quem Damasippus occidit, civis è rep. Carbonum nemo fuit. Cognovimus Cn. Carbonem, et ejus fratrem scutram: quid his improbius? De hoc amico meo, Rubriæ filio, nihil dico; tres illi fratres fuere, C. Cn. M. Marcus, P. Flacco accusante condemnatus, fur magnus ex Sicilia. Cajus, accusante L. Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur. Is et tribunus plebis seditiosus, et P. Africano vim attulisse existimatus est. Hoc verò qui Lilybæi à Pompejo nostro interfectus est, improbius nemo (meo judicio) fuit. Jam pater ejus accusatus à M. Antonio, sutorio atramento absolutus putatur. Quare ad patres censeo revertare. Plebei quàm fuerint importuni, vides. Vale.

ARGUMENTUM.

Disputat pro stoicis de libertate loquendi; quos tamen ait se non imitari.

M. T. C. Papirio Pato S. D.

Amo verecundiam, vel potiùs libertatem loquendi. Atque hoc Zenoni placuit, homini mercurulè accuto: etsi academiæ nostræ cum eo magna rixa est. Sed, ut dico, placet stoicis suo quamque rem nomine appellare. Sic enim disserunt ni-

hil esse obscœnum, nihil turpe dictu: nam si quod sit in obscœnitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo, nihil esse terrium: in re non est, itaque non modò in comœdiis res ipsa narratur: ut ille an Demiurgo modo, (forte nosti canticum: meministi Roscium) ita me desitavit nudum: totus est sermo verbis tectus re impudentior: sed etiam in tragœdiis. Quid est enim illud? Quæ mulier una? quid, inquam, est? Usurpata duplex cubile: Quid illud? Pheræ: hic cubile iaire est ausus. Quid est? Virginiem me quondam iavitam, per vim violat. Jupiter bone, violat? Atqui idem significat, sed alterum nemo tulisset. Vides igitur, cum eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe. Ergò in re non est, multò minùs in verbis. Si enim, quod verbo significatur, id turpe non est, verbum, quod significat, turpe esse non potest. Annam appellas alieno nomine; cur nomen suo potius? si turpe est sine alieno quidem: si non est, suo potius. Caudam antiqui penem vocabant, ex quo est propter similitudinem penicillus; hî hodiè penes est in obscœnis. An verò Piso illè Erugi in anafibus suis quæritur, adolescentem penè deditos esse. Quod tu in epistola appellas suo nomine, ille rectius penem. Sed quia multis factum est ita obscœnum, quàm id, verbum, quo tu usus es. Quid, quod vulgo dicitur, cum nos te volumus convenire, num obscœnum est? Memini in senatu disertum consulare ita eloqui. Hanc culpam majorem, an illam, dicam? Potuit obscœnius? non, inquis; non enim ita sentis. Non ergò in verbo est. Docui autem in re non esse; quaquàm igitur est. Liberis dare operam

quàm honestè dicitur? etiam patres rogant filios: ejus operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus, docuit nobilissimus fidicen: is Conus vocitatus est: num id obscœnum est. Græcis quidè, inquit, nihil est, ergo in verbo; quando et ego græcè scio: et tamen tibi dico, bini: adque tu facis, quasi ego græcè, non latinè dixerim rita, et menta, rectè utrumque. Volo mentam pusillam ita appellare, ut rutullam; non licet. Balla tectoriola dicitis: dic, ergo etiam pavimenta isto modo: non potes. Vides igitur nihil esse, nisi ineptias: turpitudinem nec in verbo esse; nec in re, itaque nusquam esse. Ergo in verbis honestis obscœna ponimus. Quid enim? non honestum verbum est divisio? at inest obscœnum, cui respondet interrapedo. Nunc hæc ergo obscœna sunt, nos autem ridiculè, si dicimus, ille patrem strangulavit, honorem non præfamur: sin de Aurelia aliquid, aut Lullia, honos præfandus est. Et quidè jam non etiam obscœna verba pro obscœnis sunt; batuit, inquit, impudentè: depsit, multò impudentius. Atque neutrum est obscœnum. **STULTORUM** plena sunt omnia, **Testes**, verbum honestissimum in iudicio, alio loco non nimis. At honasti, Coles Lanuvini, Cliternini non honesti: Quid? ipsa res modò honesta, modò turpis. Suppedit, flagitium est; jam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes scholam Stoicam, quàm multa ex uno verbo tuo? Te adversus me omnia audere, gratum est, ego servo, et servabo (sic enim assuevi) Platonis verrecundiam. Itaque rectis verbis ea ad te scripsi, quæ apertissimis agunt stoici. Sed illi etiam crepitus ajunt æquè liberos, ac ructus, esse oportere.

re. Honorem igitur, Kalendis Martiis. Tu me diliges, et valebis.

ARGUMENTUM.

Prænantiat Pato adventum suum; quamquam enim audierit eum pedibus laborare, sed tamen putare ait; coquum illius articulari morbo non impediti, quominus cenam possit apparare.

M. T. C. Papirio Pato S. D.

Heri veni in Cumanum: cras ad te fortassè: sed, cum certum sciam, faciam te paulò antè certiore. Etsi M. Ceparius, cum mihi in sylvâ Galinaria obviam venisset, quæsissemque, quid ageres, dixit, te in lecto esse, quòd ex pedibus laborares. Tuli scilicet molestè, ut debui: sed tamen constitui ad te venire, ut et viderem te, et viscerem, et cenarem etiam. Non enim arbitror, coquum etiam te arthriticum habere. Expecta igitur hospitem, cum minimè edacem, tum inimicum cenis sumptuosus. Vale.

ARGUMENTUM.

Rufum à Pato commendatum, ait sibi curæ etiam atque etiam fore. Dein monet, ut omnino ad cenam, et convictum amicorum redeat. Concludit, nihil sibi esse rep. charius.

M. T. C. Papirio Pato S. D.

Rufum istum, amicum tuum, de quo iterum jam ad me scribis, adjuvarem quantum possem, etiam si ab eo læsus essem, cum te tantoperè viderem ejus causa laborare: cum verò et ex tuis lit-

teris, et illius ad me missis, intelligam, et iudicem, magnæ curæ ei salutem meam fuisse; non possum ei non amicus esse: neque solum tua commendatione, quæ apud me, ut debet, valet plurimum, sed etiam voluntate, ac iudicio meo. Volo enim te scire, mi Pate, initium mihi suspicionis, et cautionis, et diligentia fuisse litteras tuas: quibus litteris congruentes fuerunt alia postea multorum. Nam et Aquini, et Fabrateria consilia sunt inita de me, quæ te video inaudisse: et, quasi divinarent, quam his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi, me ut opprimerent. Quod ego non suspicans, incautior fuisset, nisi à te admonitus essem. Quamobrem iste tutus amicus apud me commendatione non eget. Utinam ea fortuna reipub. sit, ut ille me quam gratissimum possit cognoscere. Sed hæc hactenus: te ad cœnas itare desisse, molestè fero. Magna enim te delectatione, et voluptate privasti: deinde etiam vereor (licet enim verum dicere) ne nescio quid illud quod solebas, dediscas, et obliviscare cœnulas facere. Nam, si tum, cum habebas, quos imitare, non multum proficiebas, quid nunc te facturum putem? Sputina quidem cum ei rem demonstrassem, et vitam tuam superiorem exposuissem, magnum periculum summæ reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem, tum, cum favonius flaret, revertisses: hoc tempore fieri posse, si fortè tu frigus ferre non posses. Sed meherculè, mi Pate, extra jocum, moneo te, quod pertinere ad beatè vivendum arbitror, ut cum viris bonis, jucundis amanibus tui vivas. Nihil est aptius vitæ, nihil ad beatè vivendum accommodatius. Nec id ad

voluptatem refero, sed ad communitatem vitæ, atque victus, remissionemque animorum, quæ maxime sermone efficitur familiari, qui est in conviviis dulcissimus: ut sapientius nostri, quam greci; id est, computationes, aut concenationes: nos convivium, quod tum maxime simul vivitur. Vides ut te philosophando revocare coner ad cœnas? Cura ut valeas, id, foris cœnitando, facillime consequere. Sed cave, si me amas, existimes me, quod jocosius scribam, abjecisse curam reip. Sic tibi, mi Pate, persuade, me dies, et noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi, ut mei cives salvi, liberique sint. Nullum locum prætermitto monendi, agendi, providendi. Hoc denique animo sum, ut, si in hac cura, atque administratione vita mihi ponenda sit, præclare actum mecum putem. Etiam atque etiam vale.

ARGUMENTUM.

Scripsit hanc epistolam ante bellum civile, cum esset in Sicilia proconsul. Cavillatur in eo, quia sibi Papirius præcepta de re militari litteris tradiderat. Dein M. Fabium commendat.

M. T. C. Imp. Papirio Pato S. D.

Summum me duces litteræ tuæ reddidere. Plane nesciebam, te tam peritum esse rei militaris. Pyrrhi te libros, et Cynæ video lectitasse. Itaque obtemperare cogito præceptis tuis. Hoc amplius, navicularum habere aliquid in ora maritima. Contra equitem Partum negant ullam armaturam meliorem inveniri posse. Sed quid ludimus? nescis, quo cum imperatore tibi negotium sit: quam con-

triveram legendo, totam in hoc imperio explicavi. Sed jocabimur aliàs coram, et, ut spero, brevi: nunc ades ad imperandum, vel ad parendum potius: sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scire te arbitror) summus mihi est usus: valdeque eum diligo, cum propter summam probitatem ejus, ac singularem modestiam, tum quòd in iis controversiis, quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera ejus uti soleo. Is cum ad me Laodiceam venisset, mecumque eum ego esse vellem, repente percussus est atrocissimis litteris; in quibus scriptum erat, fundum Herculensem à Q. Fabio fratre proscripsum esse, qui fundus cum eo communis esset. Id M. Fabius pergraviter tulit: existimavique, fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eò progressum esse. Nunc, si me amas, mi Pate, negotium totum suscipe, molestia Fabium libera. Auctoritate tua nobis opus est, et consilio, et etiam gratia. Noli pati litigare fratres, et judiciis turpibus confictari. Mathonem, et Pollinicum inimicos habet Fabius. Quid multa? non meherculè tam perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. Id ille in te positum esse putat, mihi que persuadet. Vale.

ARGUMENTUM.

Descriptio, et excusatio cœna hilarioris, præsertim accubente Cytheride meretrice nima.

M. T. C. Papirio Pato S. D.

Accubueram hora nona, cum ad te harum exemplum in codicillis exaravi. Dices, ubi? Apud Volu-
luminum Eutrapelum, et quidem suprâ me Atticus, infrâ Verrius, familiares tui. Miraris tam exhilaratam esse severitatem nostram? quid ergò faciam? te consulo, qui philosophum audis. Angar? excruciemne me? quid assequar? deinde, quem ad finem? Vivas, inquis in litteris. An quidquam me alium agere censes? haud possem vivere, nisi in litteris viverem: sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus. A quibus cum discessi, etsi minimum mihi est in cœna, quod tu unum Dionî philosopho posuisti: tamen quid potius faciam, prius, quàm me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. Infrâ Eutrapelum Cytheris accubuit. In eo igitur, inquis, convivio Cicero ille, quem adspectabam, cujus ob os graii ora obvertebant sua? Non meherculè suspicatus sum illam affore: sed tamen ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset objectum, habere eum Laida, inquit, non habeor à Laide. Græcè hoc melius, tu, si voles, interpretabere. Me verò nihil istorum ne juvenem quidem movit unquam, ne nunc senem. Convivio delector. Ibi loquor aliquid, quod in solum, ut dicitur: et gemitum etiam in risus maximos transfero. An tu id melius, qui etiam philosophum irriseris? cum

ille, si quis quæreret, dixisset cœnam te quæ-
rere à manè dixeris? Ille Baro te putabat quæsi-
turum, unum cœlum esset, an innumerabilia.
Quid ad te, at herculè cœna numquid ad te? tibi
præsertim? sic igitur vivitur: quotidie aliquid
legitur, aut scribitur: deindè, ne amicis nihil
tribuamus, epulamur unà non modò non contrà
legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intrà le-
gem, et quidè aliquanto. Quare nihil est, quòd
adventum nostrum extimescas. Non multi cibi
hospitem accipies, sed multi joci. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD PLANCUM, EL ALIOS,

LIBER X.

ARGUMENTUM.

*Invehitur in Antonii immoderatam potentiam; et
Plancum, Transalpinam Galliam, quam ultimam
Cicero Philippicarum lib. 5. vocat, administrantem
hortatur, ut in rep. omni cogitatione, studioque
incumbat. Postremò, agit gratias de Furnio hono-
rifice tractato.*

M. T. C. L. Munatio Planco Imp. Cos. Des. S. D.

Et abfui, proficiscens in Græciam: et postea-
quàm de medio cursu reip. sum voce revocatus,

nunquàm per M. Antonium quietus fui: cujus
tanta est non insolentia, (nam id quidè vulga-
re vitium est) sed immanitas; non modò ut vo-
cem, sed ne vultum quidè liberum possit ferre
cujusquam. Itaque mihi maximæ curæ est, non de
mea quidè vita: cui satisfeci vel ætate, vel fa-
ctis, vel (si quid etiam hoc ad rem pertinet) glo-
ria: sed me patria sollicitat; in primisque, mi Plan-
ce, expectatio consulatus tui: quæ ità longa est,
ut optandum sit, ut possimus ad id tempus reip.
spiritum ducere. Quæ potest enim spes esse in ea
rep. in qua hominis impotentissimi, atquè intem-
peratissimi armis oppressa sunt omnia? et in qua
nec senatus, nec populus vim habet ullam? nec
leges ullæ sunt, nec judicia, nec omninò simula-
crum aliquod, aut vestigium civitatis? Sed quan-
dò acta omnia mitti ad te arbitrabar, nihil erat,
quod singulis rebus scriberem. Illud autem erat
amoris mei (quem à tua pueritia susceptum, non
servavi solùm, sed etiam auxi) monere te, atquè
hortari, ut in repub. omni cogitatione, curaque
incumberes. Quæ si ad tuum tempus perducitur,
facilis gubernatio est: ut perducatur autem, ma-
gnæ tum diligentia est, tum etiam fortuna. Sed
et te aliquantò antè, ut spero, habebimus: et,
præterquam quòd reip. consulere debemus, ta-
men tuæ dignitati ità favemus, ut omne nostrum
consilium, studium, officium, operam, laborem,
diligentiam ad amplitudinem tuam conferamus. Ità
facillimè et reip. quæ mihi carissima est, et ami-
citiæ nostræ, quam sanctissimè nobis colendam
puto, me intelligo satisfacturum. Furnium nos-
trum, tanti à te fieri, quantum ipsius humanitas,

et dignitas postulat, nec miror, et gaudeo: teque hoc existimare volo, quidquid in eum iudicii, officiique contuleris, id ita me accipere, ut in me ipsum te putem contulisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod in senatum ad agendum Planci causam non venerit; et officium suum pollicetur in iis rebus, quæ præsentiam suam requirere videntur.

M. T. C. Planco Imp. Cos. Des. S. D.

Meum studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tutò in senatum, aut honestè venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam, liberè de republica sentiens, versari potest in summa impunitate gladiatorum: nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de republica dicere, ubi me et meliùs, et propriùs audiant armati, quàm senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque studium meum desiderabis: ne in publicis quidem, si quid erit, in quo me interesse sit necesse, unquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In iis autem rebus, quæ nihilominùs, ut ego ab sim, confici possunt, peto à te, ut mei rationem habere velis, et salutis, et dignitatis meæ. Vale.

ARGUMENTUM.

Aucupatur benevolentiam Planci, partim laudibus; partim commemoratione veteris amicitiae: et

hortatur, ut rempub. suscipiat, veritus id quod accidit, ne se cum Antonio conjungeret.

M. T. C. Planco Imp. Cos. Des. S. D.

Cum ipsum Furnium per se vidi libentissimè, tum hoc libentius, quòd illum audiens, te videbar audire. Nam et in re militari virtutem, et in administranda provincia justitiam, et in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit: et præterea mihi non ignotam in consuetudine, et familiaritate suavitatem tuam adjunxit: præterea, summam erga se liberalitatem. Quæ omnia mihi jucunda, hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance, necessitudinem constitutam habui cum domo vestra antè aliquantò, quàm tu natus es: amorem autem erga te ab ineunte pueritia tua, confirmata jam ætate familiaritatem, cum studio meo, tum iudicio tuo constitutam. His de causis mirabiliter faveo dignitati tuæ: quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consecutus es, virtute duce, comite fortuna: eaque es adeptus adolescens multis invidentibus, quos ingenio, industriaque fregisti. Nunc me, amatissimum tui, nemini concedentem, qui tibi verustate necessitudinis potior possit esse, si audies: omnem tibi reliquæ vitæ dignitatem ex optimo reipublicæ statu acquires. Scis profectò, (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cum homines existimarent, te nimis servire temporibus. Quod ego quoquè existimarem, si te ea, quæ patiebare, probasse etiam arbitrarer. Sed cum intelligerem, quid sentireas, prudenter te arbitror videre, quid posses. Nunc alia ratio est omnium

rerum; tuum iudicium est, idque liberum. Consul es designatus; optima ætate, summa eloquentia, maxima orbitate reip. vitorum talium. Incumbe, per deos immortales, in eam curam, et cogitationem, quæ tibi summam dignitatem, et gloriam afferat. Unus autem est, hoc præsertim tempore, per tot annos repub. devexata, reipub. benè gerendæ cursus ad gloriam. Hæc amore magis impulsus scribenda ad te putavi, quam quod arbitrater te monitis, et præceptis meis agere. Sciebam enim, ex iisdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram. Quare modum faciam. Hoc tantum significandum putavi, ut potius amorem tibi ostenderem meum, quam ostentarem prudentiam. Interea, quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, studiosè, diligentèrque curabo. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias Ciceroni, quod eum ad verissima gloriæ studium cohortatus sit, teque in reipub. potestate totum fore pollicetur.

Plancus Ciceroni S. D.

Gratissimæ mihi tuæ literæ fuerunt, quas ex Furnii sermone te scripsisse animadverti. Ego autem præteriti temporis excusationem affero, quod te profectum audieram, nec multò antè, rediisse scivi, quam ex epistola tua cognovi. Nullum enim in te officium, ne minimum quidem, sinè maxima culpa videor posse præterire. In quo tuendo habeo causas plurimas, vel paternæ necessitudinis, vel meæ à pueritia observantiæ, vel mihi erga me mutui amoris. Quare, mi Cicerone, quod mea, tua-

que patitur ætas, persuade tibi, te unum esse, in quo ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem: omnia igitur tua consilia mihi non magis prudentiæ plena (quæ summa est) videntur, quam fidelitatis, quam ego ex mea conscientia metior. Quare, si aut aliter sentirem; certè admonitio tua me reprimere: aut, si dubitarem, hortatio impellere posset, ut id sequerèr, quod tu optimum putares. Nunc verò quid est, quod me in aliam partem trahere possit? Quæcumque in me bona sunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parata, etsi à te propter amorem charitis sunt æstimata, tamen vel inimicissimi iudicio tanta sunt, ut, præter bonam famam, nihil desiderare videantur. Quare hoc unum tibi persuade, quantum viribus eniti, consilio providere, auctoritate movere potuero, hoc omne reipub. semper futurum. Non est ignotus mihi sensus tuus: neque si facultas, optabilis mihi quidè m tui præsentis esset, unquam à tuis consiliis discreparem, nec nunc committam, ut ullum meum factum reprehendere jure possis. Sum in expectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore, quid in urbè Januario mense geratur, ut sciam. Interim maximam hinc sollicitudinem, curamque sustineo, ne inter aliena vitia hæ gentes nostra mala suam putent occasionem. Quod si proinde, ut ipse mereor, mihi successerit, certè et tibi, cui maxime cupio, et omnibus viris bonis satisfaciam. Fac valeas, neque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Hic quoque Plancum ad suscipiendam, tuendamque rempub. gloria stimulis incitat.

M. T. C. Planco Imp. Cos. Des. S. D.

Binas à te accepi litteras eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentiae tuae. Intellexi enim te laborare, ut ad me tuae expectatissimae litterae perferrentur: ex quibus cepti fructum duplicem: mihiq; in comparatione difficilem ad iudicandum, amorem ne erga me tuum, an animum in rempub. pleris aestimandum putarem. Est omnino patriae charitas, meo quidem iudicio, maxima: sed amor, voluntatisque conjunctio plus certè habet suavitatis. Itaque commemoratio tua paternae necessitudinis, benevolentiaeque ejus, quam erga me à pueritia contulisses, cæterarumque rerum, quæ ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiã attulerat. Rursus declaratio animi tui, quem haberes de repub. quemque habiturus esses, mihi erat jucundissima: eoque major erat hæc lætitiã, quòd ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solum, mi Plancèe, sed planè etiam oro (quod feci tuis litteris, quibus tu humanissimè respondisti) ut tota mente, omnique animi impetu in republi. incumbas. Nihil est, quod tibi majori fructui, gloriæque esse possit: NEC quidquam ex omnibus rebus humanis est præclariùs, aut præstantiùs, quàm de rep. benè mereri. Adhuc enim patitur tua summa humanitas, et sapientia, me, quod sentiam, liberè dicere. Fortuna suffragante, videris res maximas

consequutus. Quòd quamquam sine virtute non potuisses, tamen ex maxima parte ea, quæ es adeptus, fortunæ, temporibusque tribuuntur. His temporibus difficillimis, reipub. quidquid subverneris, id erit totum, et proprium tuum. Incredible est omnium civium, latronibus exceptis, odium in Antonium. Magna spes in te, et in tuo exercitu magna expectatio; cujus, per deos, gratiæ, gloriæque cave tempus amittas. Sic moneo, ut filium. Sic faveo, ut mihi: sic hortor, ut et pro patria, et amicissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Cum Plancus litteris ad senatum scriptis, pacem cum Antonio suasisset: suadet Cicero, ut pacem armis potiùs, quàm pactione quærat, et ut se à societate malorum civium aliquandò sejungens, totum ad rempub. transferat.

M. T. C. Planco Imp. Cos. Des. S. D.

Quæ loquutus est Furnius noster de animo tuo in rempub. ea gratissima fuerunt senatui, populoque rom. probatissima. Quæ autem recitatæ sunt litteræ in senatu, nequaquam consentire cum Furnii oratione visæ sunt. Pacis enim auctor eras, cum collega tuus, vir clarissimus, à foedissimis latronibus obsideretur: qui, aut positis armis, pacem petere debent: aut, si pugnantes eam postulant, victoria pax, non pactione parienda est. Sed de pace litteræ vel Lepidi, vel tuæ, quam in partem acceptæ sint, ex viro optimo fratre tuo, et C. Furnio poteris cognoscere. Me autem impulit tui charitas, ut, quamquam nec tibi ipsi consilium dees-

set, et fratris, Furniique benevolentia, fidelisque prudentia tibi præsto esse futura; vellem tamen meæ quoque auctoritatis pro plurimis nostris necessitudinibus, præceptum ad te aliquod pervenire. Crede igitur mihi, Plance, omnes, quos adhuc gradus dignitatis consequutus sis (es autem adeptus amplissimos), eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate populi rom. et cum senatus auctoritate conjunxeris. Sejunge te, quæso, aliquando ab iis, cum quibus te non tuum iudicium, sed temporum vincula conjunxerunt. Complures in perturbatione reipublicæ consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo extitit in rempublicam consulari. Talem igitur te esse oportet, qui primùm te ab impiorum civium, tui dissimillimorum societate sejungas: deindè te senatui, bonisque omnibus auctorem, principem, ducem præbeas: postremò, ut pacem esse iudices non in armis positis, sed in abjecto armorum, et servitutis metu. Hæc si et ages, et senties, tùm eris non modò consul, et consularis, sed magnus etiam consul, et consularis. Sin alitèr, tùm in istis amplissimis nominibus honorum non modò dignitatis nulla erit, sed erit summa deformitas. Hæc impuisus benevolentia scripsi paulò severiùs: quæ tu in experiendo ea ratione, quæ te digna est, vera esse cognosces. A. D. XIII. Kal. April.

ARGUMENTUM.

Exponit, cur brevior sit hæc epistola, et cur studium suum in rep. seriùs patefecerit; suamque dignitatem Ciceroni commendat.

Planc. Imp. Cos. Des. Cic. S. D.

Plura tibi de meis consiliis scriberem, rationemque omnium rerum redderem verbosius, quò magis judicares, omnia me reipub. præstitisse, quæ, et tua exhortatione excepi, et mea affirmatione tibi recepi: (non minùs enim à te probari, quàm diligi, sempèr volui: nec te magis in culpa defensorem mihi paravi, quàm prædicatorem meritorum meorum esse volui) sed brevior me duæ res faciunt: una, quòd publicis litteris omnia sum persecutus: altera, quòd M. Varisidium, equitem romanum, familiarem meum, ad te ipsum transire jussi, ex quo omnia cognoscere posses. Non mediusfidius mediocri dolore afficiebar, cum alii occupare possessionem laudis viderentur: sed usquè mihi temperavi, dum perducerem eò rem, ut dignum aliquid et consulatu meo, et vestra expectatione efficerem. Quod spero, si me fortuna non sefellerit, me consequuturum: ut, maximo præsidio reipub. nos fuisse, et nunc sentiant homines, et in posterum memoria teneant. A te peto, ut dignitati meæ suffrageris: et, quarum rerum spe ad laudem me vocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. Non minùs posse te, quàm velle, exploratum mihi est. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Causas affert, quibus adductus non ita maturè, ut homines expectabant, defensorem se publicæ libertatis professus sit: deque exercitu suo, et statu provincie significat.

Plancus Imp. Cos. Des. Coss. Præt. Trib. Pl.
S. P. Pl. Q. R. S. D.

Si cui fortè videor diutiùs et hominum expectationem, et spem reipub. de mea voluntate tenuisse suspensam, huic priùs excusandum me esse arbitror, quàm de insequenti officio quidquam ulli pollicendum. Non enim præteritam culpam videri volo redemisse, sed optimæ mentis cogitata jampridè, maturo tempore enuntiare. Non me præteribat, in tanta sollicitudine hominum, et tam perturbato statu civitatis, fructuosissimam esse professionem bonæ voluntatis: magnosque honores ex ea re complures consequutos videbam. Sed, cum in eum casum me fortuna demisisset, ut aut celeritè pollicendo, magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerem, aut, si in eo mihi temperavissem, majores occasiones ad opitulandum haberem: expeditiùs iter communis salutis, quàm meæ laudis, esse volui. Nam quis in ea fortuna, quæ mea est, et ab ea vita, quam in me cognitam hominibus arbitror, et cum ea spe, quam in manibus habeo, aut sordidum quidquam pati, aut perniciosum concupiscere potest? Sed aliquantum nobis temporis, et magni laboris, et multæ impensæ opus fuit, ut, quæ reipubl. bonisque omnibus polliceremur, exitu præstaremus; neque ad

auxilium patriæ nudi cum bona voluntate, sed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis, magnis sæpè præmiis sollicitatus, ut ab republ. potiùs moderata, quàm ab uno infinita speraret. Confirmandæ complures civitates, quæ superiore anno largitionibus, concessionibusque præmiorum erant obligatæ: ut et illa vana putarent, eadem à melioribus auctoribus petenda existimarent. Eliciendæ etiam voluntates reliquorum, qui finitimis provinciis, exercitibusque præfuerunt, ut potiùs cum pluribus societatem defendendæ libertatis iniremus, quàm cum paucioribus funestam orbi terrarum victoriam pareremus. Munienti verò nosmetipsi fuimus, aucto exercitu, auxiliisque multiplicatis; ut, cum præferremus sensus apertè, tum etiam invitis quibusdam, sciri, quid defensuri essemus, non esset periculosum. Itaque nunquàm diffitebor, multas me, ut ad effectum horum consiliorum pervenirem, et simulasse iavium, et dissimulasse cum dolore: quòd præmatura denuntiatio boni civis imparati, quàm periculosa esset, ex casu collegæ videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti, atque strenuo plura etiam verbo, quàm scriptura, mandata dedimus, ut et rectiùs ad vos perferrentur, et nos essemus tutiores; quibusque rebus, et communem salutem muniri, et nos armari conveniret, præcepimus. Ex quo intelligi potest, curam reip. summæ defendendæ jampridè apud nos excubare. Nunc, cum Deum benignitate ab omni re simus paratiores, non solùm benè sperare de nobis homines, sed exploratè judicare volumus. Legiones habeo quinque sub signis, et sua fide, virtuteque

reipubl. conjunctissimas, et nostra liberalitate nobis obsequentes: provinciam omnium civitatum consensu paratissimam, et summa contentione ad officia certantem: equitatus, auxiliorumque tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam suam salutem, libertatemque conficere possunt. Ipse ita sum animo paratus, vel provinciam tueri, vel ire, quò respub. volet, vel tradere exercitum, auxilia; provinciamque, ut vel omnem impetum belli in me convertere non recusem, si modò meo casu, aut confirmare patriæ salutem, aut periculum morari possim. Hæc si, jam expeditis omnibus rebus, tranquilloque statu civitatis, polliceor in damno meæ laudis, reipubl. comodo labor: sin ad societatem integerrimorum, et maximorum periculorum accedam, consilia mea æquis iudiciis ab obtreccatione invidorum defendenda commendo: mihi quidè ipsi fructus meritorum meorum in reipublicæ incolumitate satis magnus est paratus. Eos verò, qui meam auctoritatem, et multò magis vestram fidem secuti, nec ulla spe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos vobis habeatis; petendam videtur. Valet.

ARGUMENTUM.

Suum studium erga remp. præsefert, modestè dignitatem suam commendat: quid egerit, quid acturus sit, exponit: qualem ducat exercitum significat.

Plancus Imp. Cos. Des. Ciceroni S. D.

Nihil me tibi temerè scripsisse, aut te cæteris de me frustrà recepisse, lætor. Certè hoc majus habes testimonium amoris mei, quò maturiùs tibi,

quàm cæteris, consilia mea volui esse nota. In dies verò meritorum meorum fieri accessiones, providere te spero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero, (ita ab imminentibus malis resp. me adjuvante liberetur) sic honores, præmiaque vestra suscipio, conferenda certè cum immortalitate, ut sine his nihil de meo studio, perseverantiaque sim remissurus. Nisi in multitudine optimorum civium impetus animi mei fuerit singularis, et opera præcipua, nihil ad meam dignitatem accedere volo suffragatione vestra. Concupisco autem nihil mihi, contrà quam ipse pugno. Sed et temporis, et rei te moderatorem facilè patior esse. NIHIL aut serò, aut exiguè à patria civi tributum potest videri. Exercitum ad vi. Kal. Majas Rhodanum transjeci, magnis itineribus. Vienna equites mille via breviori præmisi. Ipse, si à Lepido non impediar, celeritate satisfaciam: sin autem in itinere meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. Copias adduco et genere, et numero, et fidelitate firmissimas. Te, ut diligas me, si mutuo te facturum scis, rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Plancum de optima voluntate, studioque juvanda reip. præmiaque illum à senatu honorificentissima sperare vult, operamque in eo suam pollicetur, et hortatur, ut egregie pergat in rep. tuenda.

M. T. C. Planco Imp. Cos. Des. S. D.

Etsi satis ex Furnio nostro cognoveram, quæ tua voluntas, quod consilium de repub. esset; tamen, lectis tuis litteris, liquidius de toto sensu tuo judicavi. Quamobrè, quamquàm in uno præ-

lio omnis fortuna reipubl. discepat (quod quidem, cum hæc legeres, jam decretum arbitrabor fore), tamen ipsa fama, quæ de tua voluntate perccebit, magnam est laudem consecutus. Itaque, si consulem Romæ habuissemus, declaratum esse à senatu cum tuis magnis honoribus, quàm gratus esset conatus, et apparatus tuus. Cujus rei non modò non prateriit tempus, sed ne maturum quidem etiam nunc, meo quidem iudicio, fuit. IS ENIM denique honos mihi videri solet, qui non propter spem futuri beneficii, sed propter magna merita claris viris defertur, et datur. Quare, sit modò aliqua resp. in qua honos elucere possit, omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. IS AUTEM, qui verè appellari potest honos, non invitamentum ad tempus, sed perpetuæ virtutis est præmium. Quamobrèm, mi Plance, incumbere toto pectore ad laudem: subveni patriæ: opitulare collegæ: omnium gentium consensum, et incredibilem conspirationem adjuva. Me tuorum consiliorum adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimumque cognosces. Ad eas enim causas, quibus inter nos amore sumus, officiis, vetustate conjuncti, patriæ charitas accessit; eaque efficit, ut tuam vitam anteferrem meæ. iv. Kal. April.

ARGUMENTUM.

Gratias agit pro officiis, quæ in ipsum Cicero contulerat; et de suo studio erga reip. omnia pollicetur.

Plancus Ciceroni S. D.

Immortales ago tibi gratias, agamque dum vivam: nam, relaturum me, affirmare non possum.

Tantis enim tuis officiis non videor mihi respondere posse: nisi fortè (ut tu gravissimè, disertissimèque scripsisti) ita sensurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filii tui dignitate esset actum, amabilius certè nihil facere potuisses. Primæ tuæ sententiæ infinitis cum muneribus, posteriores ad tempus, arbitriumque amicorum meorum compositæ. Oratio assidua, et perpetua de me iurgia cum obtrektoribus propter me, notissima mihi sunt. Non mediocris adhibenda mihi est cura, ut reip. me civem dignum tuis laudibus præstem, in amicitia tua memorem, atque gratum. Quod reliquum est, tuum munus tuere, et me, si, quem esse voluisti, eum exitu, rebusque cognoscis, defende, ac suscipe. Cum Rhodanum copias transjecissem, fratremque cum tribus millibus equitum præmissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem, in itinere de prælio facto, Brutoque, et Mutina obsidione liberatis audiivi. Anlmadverti nullum alium receptum Antonium, reliquiasque, quæ cum eo essent, habere, nisi in his partibus: duasque ei spes esse propositas, unam Lepidi, ipsius alteram exercitus: quod quædam pars exercitus non minùs furiosa est, quàm qui cum Antonio fuerunt. Equitatum revocavi: ipse in Allobrogibus constiti, ut proindè ad omnia paratus essem, ac res me moneret. Si nudus huc se Antonius conferet, facilè mihi videor per me sustinere posse, remque publicam ex vestra sententia administrare, quamvis ab exercitu Lepidi recipiatur: si verò copiarum aliquid secum adducet, etsi decima legio veterana, quæ nostra opera revocata cum reliquis est, ad eundem furorem re-

dierit: tamen, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera à me. Idque me præstaturum spero, dum istinc copiae transjiciantur, conjunctæque nobiscum facilius perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neque animum, neque diligentiam mihi defuturam. Cupio meherculè nullam residuam solitudinem esse: sed, si fuerit, nec animo, nec benevolentiae, nec patientiae cujusquam pro vobis cedam. Do quidem ego operam, ut etiam Lepidum ad hujus rei societatem incitem: omniaque ei obsequia polliceor, si modò repub. respicere volet. Utor in hac re adiutoribus, interpretibusque fratre meo, et Laterense, et Furnio nostro. Non me impediunt privatae offensiones, quominus pro reip. salute, etiam cum inimicissimo consentiam. Quòd si nihil profecero: nihilominus maximo sum animo, et majore fortassè cum mea gloria vobis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuò diligas.

ARGUMENTUM.

Significat, quàm grate senatui fuerint ejus litteræ de apparatu, studioque defendendæ reip. quidque ex ejus litteris actum sit, et hortatur, ut solet, ad recuperandam libertatem.

M. T. C. Planco Imp. Cos. S. D.

Etsi reipubl. causa maximè gaudere debeo, tantùm ei te præsidii, tantùm opis attulisse extremis penè temporibus: tamen ità te victorem complectar, repub. recuperata, ut magnam partem mihi lætitiæ tua dignitas affert: quam et esse jam, et futuram amplissimam intelligo. Cave enim putes, ulla litteras unquàm gratiores, quàm tuas in se-

natu esse recitatas: idque contigit, tùm meritorum tuorum in republ. eximia quadam magnitudine, tùm verborum, sententiarumque gravitate. Quod mihi quidem minimè novum, qui et te nossem, et tuarum litterarum ad me missarum promissa meminissem, et haberem à Furnio nostro tua penitus consilia cognita: sed senatui majora visa sunt, quàm erant expectata: non quod unquàm de tua voluntate dubitasset; sed nec, quantum facere posses, nec, quò progredi velles, exploratum satis habebat. Itaque cum ad VIII. Idus Apr. manè mihi tuas litteras M. Varissidius reddidisset, easque legissem, incredibili gaudio sum elatus. Cumque magna multitudo optimorum virorum, et civium me de domo deduceret, feci continuò omnes participes meæ voluptatis. Interim ad me venit Munatius noster, ut consueverat: et ego ei litteras tuas ostendi: nihil dum enim sciebat: nam ad me primùm Varissidius, idque sibi à te mandatum esse, dicebat; paulò post idem mihi Munatius eas litteras legendas dedit, quas ipsi miserat, et eas, quas publicè. Placuit nobis, ut statim ad Cornutum prætorem urbis litteras deferremus, qui, quod consules aberant, consulare munus sustinebat more majorum. Senatus est continuò convocatus, frequensque convenit propter famam, atque expectationem tuarum litterarum. Recitatis litteris, oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, non satis diligentè eum auspiciis operam dedisse: idque à nostro collegio comprobatum est: itaque res dilata est in posterum. Eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum Servilio. Qui cum gratia effecisset, ut sua sententia prima pro-

nuntiaretur: frequens eum senatus reliquit, et in alia omnia discessit: eæque sententiæ, quæ secunda pronuntiata erat, cum frequens assentiretur senatus, rogatu Servilii P. Titius intercessit. Res in posterum dilata. Venit paratus Servilius, Jovi ipsi iniquus, cujus in templo res agebatur. Hunc, quemadmodum fregerim, quantaque contentione Titium intercessorem abjecerim, ex aliorum te litteris malo cognoscere: unum hoc ex meis: senatus gravior, constantior, amicier tuis laudibus esse non potuit, quam tum fuit. Nec verò tibi senatus amicier, quam cuncta civitas. Mirabiliter enim populus R. universus, et omnium generum, ordinumque consensus ad liberandam remp. conspiravit. Perge igitur, ut agis, nomenque tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia, quæ habent speciem gloriæ colectam ex inanissimis splendoris insignibus, contemne, brevia, fugacia, caduca existima. VERUM DECUS in virtute positum est, quæ maximè illustratur magnis in remp. meritis. Eam facultatem habes maximam, quam, quando complexus es, tene, et perface, ut ne minus respub. tibi, quam tu reipub. debeas. Me tuæ dignitatis non modò fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. Id tum reipub. quæ mihi est mea vita charior, tum nostræ necessitudini debere me iudico. Atque in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, cœpi magnam voluptatem, quod benè cognitam mihi T. Munatii prudentiam, et fidem magis etiam perspexi in ejus incredibili erga te benevolentia, et diligentia. III. Id. Apr. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de S. C. in suam sententiam facto ad augendam Planci dignitatem, hortaturque, ut Antoniani belli reliquias conficiat.

M. T. C. Planco Imp. Cos. Des. S. D.

Ut primùm potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod positum esset aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso S. C. poteris cognoscere; ita enim est perscriptum, ut à me scripto dicta sententia est: quam senatus frequens secutus est summo studio, magnoque consensu. Ego, quamquam ex tuis litteris, quas mihi misisti, perspexeram, te magis iudicio bonorum, quam insignibus gloriæ delectari: tamen considerandum nobis existimavi, etiamsi tu nihil postulares, quantum tibi à repub. deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaque Homerus non Ajacem, nec Achillem, sed Ulyssem appellavit. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat Plancum de subsidio reipub. ferendo; et hortatur, ut Antonium ad Mutinam fusum persequatur, ac perdat.

M. T. C. Planco Imp. Cos. Des. S. D.

O gratam famam biduo ante victoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis. Atqui, etiam hostibus fuis, spes omnis in te est. Fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notis-

simi latronum duces. EST autem non minùs gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidèm expectabam jam tuas litteras, idque cum multis: sperabamque etiam Lepidum, temporibus admonitum, tecum de reip. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut ne qua scintilla teterrimi belli relinquatur. Quod si erit factum, et repub. divino beneficio affeceris, et ipse æternam gloriam consequere. III. Id. Maii. Vale.

ARGUMENTUM.

Nuntiat, quid ad opprimendum Antonium parat.

Plancus Ciceroni Imp. S. D.

His litteris scriptis, quæ postea accidissent, scire te, ad rep. putavi pertinere. Sedulitas mea, ut spero, et mihi, et reip. tulit fructum. Namque assiduis internuntiis cum Lepido egi, ut omnia contentione, reconciliataque voluntate nostra communi consilio, reipub. succurreret: se, liberos, urbem, pluris, quam unum perditum, abjectumque latronem putaret: obsequioque meo, si ita faceret, ad omnes res abuteretur. Profeci itaque per Laterensem internuntium: fidem mihi dedit, se Antonium, si prohibere sua provincia non potuisset, bello persecuturum: me, ut venirem, copiasque jungerem rogavit, eoque magis, quod et Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur, et Lepidus ne mediocrem quidèm equitatum habebat. Nam etiam ex paucitate ejus non multis ante diebus; decem, qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum: in cursu bonorum consiliorum Lepidum ad-

juvandum putavi. Adventus meus quid profecturus esset, vidi: vel quod equitatu meo persequi, atque opprimere equitatum ejus possem: vel quod exercitus Lepidi eam partem, quæ corrupta est, et ab repub. alienata, et corrigere, et coercere præsentia mei exercitus possem. Itaque in Isara, flumine maximo, quod in finibus est Allobrogum, ponte uno die facto, exercitum ad iv. Id. Maii transdixi. Cum verò mihi nuntiatum esset, L. Antonium, præmissum cum equitibus, et cohortibus, ad forum Julii venisse, fratrem cum equitum quatuor millibus, ut occurreret ei, nisi ad prid. Id. Maii. Ipse maximis itineribus cum quatuor legionibus expeditis, et reliquo equitatu subsequar. Si nos mediocris modò fortuna reipub. adjuvarit: et audaciæ perditorum, et nostræ solitudinis hic finem reperiemus. Quod si latro, præcognito nostro adventu, rursus in Italiam se recipere coeperit, Bruti erit officium occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturum. Ego tamen si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiam à vastatione defendat. Fac valeas, meque mutuo diligas.

ARGUMENTUM.

Gratissimas senatui fuisse Planci litteras, maximeque opportunas, significat; eique auctor est, ut in rebus tam subitis consilium senatus ne expectet, ipse à sese consilium capiat.

M. T. C. Planco S. D.

Nihil post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidèm ipso opportunius

accidere vidi, quàm tuas, Plance, litteras. Reddita sunt enim, frequenti senatu, Cornuto, cum is frigidus sanè, et inconstantes recitasset litteras Lepidi. Sub eas statim recitatae sunt tuæ, non sine magnis quidè clamoribus, cum rebus enim ipsis essent, et studiis, beneficiisque in remp. gratissimæ, tum erant gravissimis verbis, et sententiis. Flagitare senatus instituit Cornutum, ut referret statim de tuis litteris. Ille se considerare ait velle: cum ei magnum convitium fieret cuncto à senatu, quinque tribuni plebis retulerunt. Servilius rogatus rem distulit. Ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum. Ea quæ fuerit, ex S. C. cognosces. Tu quamquàm consilio non eges, vel abundas potiùs, tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc rejicias, neve in rebus tam subitis, tamque angustis à senatu consilium petendum putes. Ipse tibi sis senatus, quocumque te ratio reipub. ducet, sequare. Cures, ut ante factum aliquid à te egregium audiamus, quàm futurum putarimus. Illud tibi promitto, quidquid erit à te factum, id senatum, non modo ut fidelitèr, sed etiam ut sapientèr factum comprobaturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Præsentem belli statum describit, cum excusatione fratris à se dimissi, et commendatione suæ dignitatis.

Plancus imp. Ciceroni S. D.

Antonius Idib. Maii ad forum Julii cum primis copiis venit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad forum Voconii castra habet: qui locus

à foro Julii quatuor, et viginti millia passuum abest: ibique me expectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. Quod si omnia mihi integra et ipse, et fortuna servaverit; recipio vobis, celeritèr me negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum, assiduis laboribus, concursationibusque confectum, gravitèr se habuisse, antea tibi scripsi. Sed tamen, cum primùm posse ingredi cœpit, non magis sibi, quàm reipub. convaluisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. Sed ego eum non solùm hortatus sum, verùm etiam coegi, isto proficisci: quod illa valetudine magis conficere se, quàm me juvare posset in castris; et quod acerbissimo interitu consulum rempub. nudatam tali cive prætorè in urbanis officiis indigere existimabam. Quod si quis vestrum non probabit, mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego desiderabam, fecit, ut Appellam ad me mitteret, quo obside fide illius, et societatis in repub. administranda uterer. Studium in ea re suum mihi L. Gellius, de tribus fratribus, Sex. Gaviano probavit: quo ego interprete novissimè ad Lepidum sum usus. Amicum eum reipub. cognoscere videor: libentèrque ei sum testimonio, et omnibus ero, qui bene merentur. Fac valeas, meque mutuò diligas, dignitatemque meam, si mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum benevolentia fecisti. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat, quibus de causis ad Lepidum proficiscatur.

Plancus Ciceroni S. D.

Quid in animo habuerim, cum *Lævus*, *Nerva*que discesserunt à me, et ex litteris, quas eis dedi, et ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consiliisque meis interfuerunt. Accidit mihi, quod homini prudenti, et cupido satisfaciendi reipublicæ, bonisque omnibus accidere solet, ut consilium sequeretur periculosum magis, dum me probarem, quam tui, quod habere posset obtreccionem. Itaque post discessum legatorum, cum binis continuis litteris, et *Lepidus* me, ut venirem, rogaret, et *Laterensis* multo etiam magis, propè implorans, obtestaretur, non ullam rem aliam extimescens, quam eandem, quæ mihi quoque facit timorem, varietatem, atque infidelitatem exercitus ejus: non dubitandum putavi, quin succurrerem, meque communi periculo offerrem. Sciebam enim, etsi cautius illud erat consilium, expectare me ad *Isaram*, dum *Brutus* transjiceret exercitum, et cum collega consentiente, exercitu concordi, et bene de reipub. sentiente, hostibus obviam ire: tamen, si quid *Lepidus* bene sentiens detrimenti cœpisset, hoc omne assignatum iri, aut pertinaciæ meæ, aut timori videbam; si aut hominem offensum mihi, conjunctum cum reipub. non sublevassem; aut ipse à certamine belli tam necessarij me removissem. Itaque potius periclitari volui, si possem mea præsentia, et *Lepidum* tueri, et exercitum facere meliorem, quam

nimis cautus videri. Sollicitiorem certè hominem non suis contractis neminem puto fuisse. Nam, quæ res nullam habebat dubitationem, si exercitus *Lepidi* absit, ea nunc magnam affert sollicitudinem, magnumque habet casum. Mihi enim si contigisset, ut prior occurrerem *Antonio*, non mehercule horam constitisset: tantum ego et mihi confido, et sic percussas illius copias, *Ventidii*que *Mulionis* castra despicio. Sed non possum non exhorrescere, si quid intra cutem subest vulneris, quod prius nocere potest, quam sciri, curarique possit. Sed certè nisi uno loco metaremur, magnum periculum ipse *Lepidus*, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de reipub. sentit. Magnam etiam perditis hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias à *Lepido* abstraxissent. Quæ si adventus meus repræsserit, agam gratias fortunæ, constantiæque meæ, quæ me ad hanc experientiam excitavit. Itaque ad xii. Kal. Jun. ab *Isara* castra movi: pontem tamen, quem in *Isara* feceram, castellis duobus ad capita positis, reliqui: præsidiaque ibi firma posui: ut venienti *Bruto*, exercituique ejus sine mora transitus esset paratus. Ipse, ut spero, diebus octo, quibus has litteras dabam, cum *Lepidi* copiis me conjungam. Vale.

ARGUMENTUM.

Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur: hortaturque, ut ad extinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

M. T. C. Planco Imp. S. D.

Quamquam gratiarum actionem à te non desi-

derabam, cum te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi perjucunda. Sic enim vidi, quasi ea, quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices: quid antea? Sempèr quidè, sed nunquàm illustrius. Litteræ tuæ mirabiliter gratæ sunt senatui, cum rebus ipsis, quæ erant gravissimæ, et maximæ, fortissimi animi, summique consilii, tum etiam gravitate sententiarum, atque verborum. Sed, mi Plance, incumbè, ut belli extrema perficias. In hoc erit summa et gratia, et gloria. Cupio omnia reip. causa. Sed meherculè, in ea conservanda jam defatigatus, non multò plùs faveo patriæ, quàm tuæ gloriæ: cujus maximam facultatem tibi dii immortales, ut spero, dedere: quam complectere, obsecro; qui enim Antonium oppresserit, is hoc terribissimum bellum, periculosissimumque confecerit. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut de Lepidi fide significet, utrum pro reip. sit, an se cum Antonio conjunxerit, et hortatur ad belli reliquias opprimendas.

M. T. C. Plancò S. D.

Ita erant omnia, quæ istinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te scriberem, non occurreret. Modò enim, quæ vellemus, de Lepido, modò contrà nuntiabantur. De te tamen constans fama, nec decipi posse, nec vinci: quorum alterius fortuna partem habet quamdam: alterum proprium est prudentiæ tuæ. Sed accepi litteras à collega tuo datas Id. Maii: in quibus erat, te ad se scripsisse, à Lepido non recipi Antonium. Quod erit certius,

si tu ad nos idem scripseris. Sed minùs audes fortasse propter inanem lætitiàm litterarum superiorum. Verùm ut errare, mi Plance, potuisti? (quis enim id effugerit?) sic, decipi te non potuisse, quis non videt? nunc verò etiam erroris causa sublata est. Culpa enim illa, BIS ad eundem, vulgari reprehensa proverbio est. Sin, ut scripsisti ad collegam, ità se res habet, omni cura liberati sumus: nec tamen erimus priùs, quàm ità esse, tu nos feceris certiores. Mea quidè, ut ad te sapiùs scripsi, hæc sententia est: qui reliquias hujus belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore: quem te et opto esse, et confido futurum. Studia mea erga te, quibus certè nulla esse majora potuerunt, tibi tam grata esse, quàm ego putavi fore, minimè miror, vehementerque lætor: quæ quidè tu si rectè istinc erit, majora, et graviora cognosces. iv. Kal. Jun.

ARGUMENTUM.

Nuntiat de Lepidi perfidia, et conjunctione cum Antonio, novarumque copiarum subsidium postulat, et suam commendat dignitatem.

Plancus Ciceroni S. D.

Puderet me inconstantie mearum litterarum, si non hæc ex aliena levitate penderent. Omnia feci, quare, Lepido conjuncto ad remp. defendendam, minore solitudine vestra perditis resisterem. Omnia ei et petenti recipi, et ultrò pollicitus sum; scripsique tibi biduo antè, confidere me bono Lepido esse usum, communique consilia bellum administraturum. Credidi chirographis ejus, affirmationi præsentis Laterensis, qui tum

apud me erat: reconciliaremque mihi Lepido, si-
demque haberem, orabat, non licui diutius bene
de eo sperare. Illud certe cavi, et cavebo, ne mea
credulitate reip. summa fallatur. Cum Isaram flu-
men, uno die ponte confecto, exercitum transdu-
xissem, pro magnitudinē rei celeritatem adhibens,
quod petierat per litteras: ipse, ut maturarem ve-
nire, præsidi mihi fuit stator ejus cum litteris, qui-
bus, ne venirem, denuntiabat: se posse conficere
per se negotium: interea ad Isaram expectarem.
Indicabo temerarium meum consilium tibi: nihilo-
minus ire decreveram, existimans eum socium
gloriæ vitare. Putabam, posse me nec de laude
jejuni hominis deliberare quidquam, et subesse
tamen propinquis locis, ut, si durius aliquid es-
set, succurrere celeritèr possem. Ego non malus
homo hoc suspicabar: at Laterensis, vir sanctissi-
mus, suo chirographo mittit mihi litteras: in eis-
que desperans de se, de exercitu, de Lepidi fide,
querensque, se destitutum, apertè denuntiat, vi-
deam, ne fallar: suam fidem solutam esse; reip.
ne desim. Exemplar ejus chirographi Titio dedi.
Ipsa chirographa omnia, et quibus credidi, et ea,
quibus fidem non habendam putavi, Laevo Cispio
dabo perferenda, qui omnibus his interfuit rebus.
Accessit eò, ut milites ejus, cum Lepidus concio-
naretur, improbi per se, corrupti etiam per eos,
qui præsunt Canidios, Rufrenosque, et cæteros,
quos, cum opus erit, scietis conelamarint viri bo-
ni, pacem se velle, neque esse cum ullis pugnatu-
ros, duobus jam consulibus singularibus occisis,
tot civibus pro patria amissis, hostibus denique
omnibus judicatis, bonisque publicatis. Neque hoc

aut vindicaret Lepidus, aut sanaret. Huc me ve-
nire, et duobus exercitibus conjunctis objicere e-
xercitum fidelissimum, maxima auxilia, principes
Galliæ, provinciam cunctam, summæ dementiæ,
et temeritatis esse vidi: mihi que, si ita oppressus
essem, remque publicam mecum perdidissem, mor-
tuo non modò honorem, sed misericordiam quo-
que defuturam. Itaque rediturus sum, nec, tan-
ta munera perditis hominibus dari posse, sinam.
Exercitum locis ut habeam opportunis, provin-
ciam tuear, etiamsi ille exercitus desciverit, om-
nia ut integra servem, dabo operam, quoad exer-
citus huc summittatis, pari que felicitate temp. hic
vindicaretis. Nec depugnare, si occasio tulerit: nec
obsideri, si necesse fuerit: nec mori, si casus in-
ciderit, pro vobis paratior fuerit quisquam. Quare
horror te, mi Cicero, exercitum huc transjicien-
dum quam primùm cures, et matures prius, quam
hostes magis corroborentur, et nostri perturben-
tur. In quo si celeritas erit adhibita, resp. in pos-
sessione victoriæ, deletis sceleratis, permanebit.
Fac valeas, meque diligas. Fratrem meum tibi,
fortissimum civem, et ad omnia paratissimum, ex-
cusem litteris? qui ex labore in febriculam incidit
assiduam, et satis molestam. Cum primùm poterit,
istuc recurrere non dubitabit, ne quo loco reipub.
desit. Meam dignitatem commendatam habeas, ro-
go: concupiscere me nihil oportet. Habeo te et
amantissimum mei, et, quod optavi, summæ auc-
toritatis. Tu videris, quantum, et quandò tuum
munus apud me velis esse. Tantùm te rogo, in
Hirtii locum me subdas, et ad tuum amorem, et
ad meam observantiam. Vale.

ARGUMENTUM.

Agris dividendis præfici Plancus cupiebat ad milium gratiam colligendam: de ea re Cicero respondet.

M. T. C. Planco S. D.

In te, et in collega omnis spes est, diis approbantibus. Concordia vestra, quæ senatui declarata litteris vestris est, mirificè et senatus, et cuncta civitas delectata est. Quod ad me scripseras de re agraria: si consultus senatus esset, ut quisque de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam securus essem: qui certè ego fuisset; sed propter tarditatem sententiarum, moramque rerum, cum ea, quæ consulebantur, ad exitum non pervenirent, commodissimum mihi, Plancoque fratri visum est, uti eo, quod ne nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror, te ex Planci litteris cognovisse. Sed sive in S. C. sive in cæteris rebus desideras aliquid, sic tibi persuade, tantam esse apud omnes bonos tui charitatem, ut nullum genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Litteras tuas vehementer expecto, et quidè tales, quales maxime opto. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod Lepido crediderit, et suam diligentiam in copiis tuto reducendis declarat, accepto nuntio de Lepidi, Antonique conjunctione, quo in periculo subsidium Cæsariani exercitus postulat.

Plancus Ciceroni S. D.

Nunquam meherculè, mi Cicero, me poenitebit maxima pericula pro patria subire, dum, si quid

acciderit mihi, à reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si unquam Lepido ex animo credidissem. CREDULITAS enim error est magis, quam culpa, et quidè in optimi cujusque mentem facillimè irrepit. Sed ego non hoc vitio penè sum deceptus: Lepidum enim pulchrè noram. Quid ergo est? pudor me, qui in bello maximè est periculosus, hunc casum coegit subire. Nam, si uno loco essem, verebar, ne cui obtreptatorum viderer, et nimium pertinaciter Lepido offensus, et mea patientia etiam alere bellum. Itaque copias propè in conspectu Lepidi, Antonique adduxi, quadragintaque millium passuum spatio relicto, consedi, eo consilio, ut vel celeritè accedere, vel salutaritè recipere me possem. Adjunxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum ut haberem, in quo mora transitus esset: Vocontii sub manu ut essent, per quorum loca mihi fidelitè pateret iter. Lepidus, desperato adventu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio conjunxit ad iv. Kal. Jun. eodemque die ad me castra moverunt. Viginti millia passuum cum abessent, res mihi nuntiata est. Dedi operam deum benignitate, ut et celeritè me reciperem, et hic discessus nihil fugæ simile haberet: non miles ullus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis ferventibus latronibus interciperetur. Itaque pridè Non. Jun. omnes copias Isaram transjeci, pontesque, quos feceram, interrupi, ut et spatium ad se colligendum homines haberent, et ego me interea cum collega conjungerem, quem triduo, cum has dabam litteras, expectabam. Laterensis nostri et fidem, et ani-

num singularem in rempublicam semper fatebor. Sed certe nimia ejus indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perspicuenda fecit eum minus sagacem. Qui quidem cum in fraudem se deductum videret, manus, quas justius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. In quo casu tamen interpellatus, adhuc vivit, et dicitur victurus. Sed tamen de hoc mihi parum certum est: et magno cum dolore parricidarum elapsus sum iis. Veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati: iracundias autem harum rerum recentes habebant, quod Lepidum castigare non destiteram, ut extingueret bellum: quod colloquia facta improbabam: quod legatos, fide Lepidi missos ad me, in conspectum venire vetueram: quod C. Cantinium Vestinum, tribunum mil. missum ab Antonio ad eum cum litteris, exceperam. In quo hanc capio voluptatem, quod certe, quo magis me petiverunt, tanto majorem iis frustratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem præsta, ut vigilantè, nervosèque nos, qui stamus in acie, subornes. Veniat Cæsar cum copiis, quas habet firmissimas: aut si ipsum aliqua res impedit, exercitus ejus mittatur: cujus ipsius magnum periculum agitur. Quidquid aliquando futurum fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne jam convenit. Pro urbis verò salute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? Quod si vos istic non defueritis, profectò, quod ad me attinet, omnibus rebus, abundè reipub. satisfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies meherculè habeo chariorem: sollicitudinesque meas quotidie magis tua merita exacuunt, ne quid

aut ex amore, aut ex judicio tuo perdam. Opto, ut mihi liceat jam præsentì pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere jucundiora. Vale.
viii. Idus Jun. Cularone, ex finibus Allobrogum.

ARGUMENTUM.

Pollicetur se memorem beneficiorum: suas copias narrat: subsidium aut ab Octaviano, aut Africano exercitu postulat. Octavianum, quasi negligentem in tuenda rep. accusat.

Plancus Imp. Cos. Des. Ciceroni S. D.

Facere non possum, quin in singulas res, meritaque tua tibi gratias agam: sed meherculè facio cum pudore. Neque enim tanta necessitudo, quantum tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionem: neque ego lubentè pro maximis tuis beneficiis tam villi munere defungor orationis; et malo præsens observantia, indulgentia, assiduitate, memorem me tibi probare. Quod si mihi vita contigerit, omnes gratas amicitias, atque etiam piæ propinquitates in tua observantia, indulgentia, assiduitate vincam. Amor enim tuus, ac judicium de me, utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit tibi curæ: quos ego non potentia meæ causa (nihil enim me non salutaritè cogitare scio) ornari volui à senatu: sed primùm, quod ita meritos iudicabam: deindè, quod ad omnes casus conjunctiones reipub. esse volebam: novissimè, ut ab omnium sollicitatione aversos eos tales vobis præstare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic

omnia integra sustinimus. Quod consilium nostrum, etsi, quanta sit aviditas hominum, non sine causa, talis victoriae, scio: tamen vobis probari spero. Non enim, si quid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia respublica habet expedita, quibus subito impetu, ac latrocinio partidarum resistat. Copias vero nostras notas tibi esse arbitror. In castris meis legiones sunt veteranae tres, tironum vel luculentissima ex omnibus una. In castris Bruti una veterana legio, altera bima, octo tironum. Ita universus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus. Quantum autem in acie tironi sit committendum, nihil sapienter expertum habemus. Ad hoc robur nostrorum exercituum, sive Africanus exercitus, qui est veteranus, sive Caesaris accessisset, aequo animo summam rempub. in discrimen deduceremus. Aliquantò autem proprius esse, quod ad Caesarem attinet, videbamus. Nihil destiti eum litteris hortari: neque ille intermisit affirmare, se sine mora venire, cum interim aversum illum ab hac cogitatione, ad alia consilia video se contulisse. Ego tamen ad eum Furnium nostrum cum mandatis, litterisque misi, si quid fortè proficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Caesaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum: vel quod in familiaritate Caesaris, vivo illo, jam tueri eum, et diligere mihi fuit necesse: vel quod ipse, quoad ego nosse potui, moderatissimi, atque humanissimi fuit sensus: vel quod ex tam insigni amicitia mea, atque Caesaris, hunc filii loco et illius, et vestro iudicio substitutum, non perindè habere mihi turpe videtur. Sed quidquid tibi scribo, dolentè me-

herculè magis, quàm inimicè facio. Quod vivit Antonius hodiè, quod Lepidus unà est, quod exercitus habent non contemnendos, quod sperant, quod audent, id omne Caesari acceptum referre possunt. Neque ego superiora repetam: sed ex eo tempore, quo ipse mihi professus est se venire, si venire voluisset; aut oppressum jam bellum esset, aut in adversissimam illis Hispaniam cum detrimento eorum maximo extrusum. Quae mens eum, aut quorum consilia à tanta gloria, sibi verò etiam necessaria, ac salutarì avocarint, et ad cogitationem consulatus bimestris, summo cum terrore hominum, et insulsa cum efflagitatione transulerint, exputare non possum. Multum in hac re mihi videntur necessarii ejus, et reipub. et ipsius causa proficere posse: plurimum, ut puto, tu quoque: cujus ille tanta merita habet, quanta nemo praeter me. Nunquam enim obliviscar, maxima, ac plurima, me tibi debere. De his rebus, ut exigeret cum eo, Furnio mandavi. Quod si, quantam debeo, habuero apud eum auctoritatem, plurimum ipsum juvero. Nos interea duriori conditione bellum sustinemus: quod neque expeditissimam dimissionem putamus; neque tamen refugiendo commissuri sumus, ut majus detrimentum respub. accipere possit. Quod si aut Caesar se respexerit, aut Africanæ legiones celeritè venerint: securos vos ab hac parte reddemus. Tu, ut instituisti, me diligas, rogo, proprièque tuum esse, tibi persuadas. N. Kal. Sex. ex castris.

ARGUMENTUM.

Modeste reprehendit in Furnio præproperam adispiscendæ præturæ festinationem.

M. T. C. C. Furnio S. D.

Si interest, id quod homines arbitrantur, reip. te, ut instituisti, atque fecisti, navare operam, rebusque maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent, interesse; nihil videris melius, neque laudabilius, neque honestius facere posse: istamque operam tuam, navitatem, animum in temp. celeritati præturæ anteponendam censeo. Nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis: mihi crede proximam Planco, idque ipsius Planci testimonio: præterea fama, scientiaque omnium. Quamobrem, si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximoperè censeo persequendum. Quid enim honestius? aut quid honesto anteponendum? sin autem satisfactum reipub. putas, celeritèr ad comitia, quando maturè futura sunt, veniendum censeo: dummodò ne quid hæc ambitiosa festinatio imminuat ejus gloriæ, quam consecuti sumus. Multi clarissimi viri, cum reipub. darent operam, annum petitionis suæ non obierunt, quod eo facilius nobis est, quod non est annus hic tibi destinatus. Ut, si ædilis fuisses, post biennium tuus annus esset. Nunc nihil prætermittere videbare usitati, et quasi legitimi temporis ad petendum. Video autem, Planco consule, etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamen splendidiorem petitionem tuam fore, si modò ista ex sententia confecta essent. Omnino plura me scribere, cum

tuum tantum consilium, judiciumque sit, non ita necesse arbitrabar: sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse volebam: cujus est hæc summa, ut omnia te metiri dignitate malim, quam ambitione; majoremque fructum ponere in perpetuitate laudis, quam in celeritate præturæ. Hæc eadem locutus sum domi meæ, adhibito Quinto fratre meo, et Cæcina, et Calvisio, studiosissimis tui, cum Datianus, libertus tuus interesset. Omnibus probari videbatur oratio mea: sed tu optimè judicabis. Vale.

ARGUMENTUM.

Scripterat Furnius, ad comitia prætorialia se venturum: Cicero dissuadet, comitioque dilata significat.

M. T. C. C. Furnio S. D.

LECTIS tuis litteris, quibus declarabas, aut o-mittendos Narbonenses, aut cum periculo dimicandum, illud magis timui; quod vitatum, non molestè fero. Quod de Planci, et Bruti concordia scribis, in eo vel maximam spem pono victoriæ. De Gallorum studio, nos aliquandò cognoscemus, ut scribis, cujus id opéra maximè excitatum sit: sed jam, mihi crede, cognovimus. Itaque jucundissimis tuis litteris stomachatus sum in extremo. Scribis enim, si in Sextilem comitia, citò te: si jam confecta, citiùs; ne diutius cum periculo fatuus sis. O mi Furni, quam tu causam tuam non nosti, quæ alienas tam facile discas. Tu nunc candidatum te putas: et id cogitas, ut aut ad comitia curras, aut si jam confecta, domi tuæ sis scilicet ne cum

maximo periculo: ut scribis, stultissimus sis. Non arbitror, te ita sentire. Omnes enim tuos ad laudem impetus novi. Quòd si, ut scribis, ità sentis, non magis te, quàm de te iudicium reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus levissimi, et divulgatissimi, si ità adipiscare, ut plerique, præpropera festinatio abducat à tantis laudibus, quibus te omnes in cœlum jurè, et verè ferunt? Scilicèt id agitur, utrùm hac petitione, an proxima prætor fias, non ut ità de repub. mereare, omni honore ut dignissimus iudicare. Utrùm nescis, quàm altè ascenderis; an pro nihilo id putas? si nescis, tibi ignosco: nos in culpa sumus. Sin intelligis, ulla tibi est prætura, vel officio, quod pauci, vel gloria, quàm omnes sequuntur, dulcior? Hac de re et ego, et Calvisius, homo magni iudicii, tuique amantissimus, te accusamus quotidie: comitia tamen, quandò ex his pendes, quantum facere possumus, quod multis de causis reipub. arbitramur conducere, in Ianuarium mensem protrudimus. Vince igitur, et vale.

ARGUMENTUM.

Lepidum quasi molli brachio objurgat, quia summis honoribus à senatu ornatus, gratiarum agendum officium neglexerat. Tum, pacem inter Antonium, et bonos cives conciliare cupientem hortatur, ne se interponat.

M. T. C. M. Lepido S. D.

Quod mihi pro mea summa erga te benevolentia magnæ curæ est, ut quàm amplissima dignitate sis; molestè tuli, te senatui gratias non egisse,

cum esses, ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse, lætor. Pacem eam si à servitute sejungis, consules et reipu. et dignitati tuæ: sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restitutura est; hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem servituti anteponant. Itaque sapientius, meo quidè judicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones: quæ neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies litteris. Tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.

ARGUMENTUM.

Dolet se non fuisse participem conjurationis in Caesarem, quia superstes Antonius non fuisset, qui perniciem reip. molliatur: deinde suum libertatis recuperandæ studium declarat.

M. T. C. C. Trebonio S. D.

Quàm vellem ad illas pulcherrimas epulas me id. Mart. invitasses! reliquiarum nihil haberemus. At nunc cum his tantum negotii est, ut vestrum illud divinum in rep. beneficium nonnullam habeat querelam. Quòd verò à te, viro optimo, seductus est, tuoque beneficio adhuc vivit hæc pestis; interdum, quod mihi vix fas est, tibi subirascor. Mihi enim negotii plus reliquisti uni, quàm præter me, omnibus. Ut enim primum post Antonii scdissimum discessum senatus haberi liberè potuit, ad illum animum meum reverti pristinum, quem tu cum civè acerrimo, patre tuo, in ore, et amore semper habuisti. Nam, cum senatum ad

xiii. Kal. Jan. tribuni pleb. vocavissent, deque alia re referrent: totam rem. sum complexus; egique acerrimè, senatumque jam languentem, et defessum, ad pristinam virtutem consuetudinemque revocavi, magis animi, quàm ingenii viribus. Hic dies, meaque contentio, atque actio spem primum populo Rom. attulit libertatis recuperandæ. Nec verò ipse postea tempus ullum intermisi de rep. non cogitandi solùm, sed etiam agendi. Quòd nisi res urbanas, actaque omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem; quamquàm eram maximis occupationibus impeditus. Sed illa cognosces ex aliis, à me pauca, et ea summam. Habemus fortem senatum, consulares partim timidos, partim malè sentientes. Magnum damnum factum est in Servio. L. Cæsar optimè sentit: sed, quòd avunculus est, non acerrimas dicit sententias. Consules egregii: præclarus D. Brutus: egregius puer Cæsar: de quo spero equidèm reliqua: hoc verò certum habeto, nisi ille veteranos celeritèr conscripsisset, legionesque duæ de exercitu Antonii ad ejus se auctoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil Antonium sceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc tibi etsi audita esse arbitrabar, volui tamen notiora esse. Plura scribam, si plus otii habuero. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de suo studio ergà salutem Ampii exultans, bonamque spem habere jubet.

M. T. C. Ampio Balbo S. D.

De meo studio ergà salutem, et incolumitatem

tuam credo te cognosse ex litteris tuorum: quibus me cumulatissimè satisfacisse, certò scio. Nec iis concedo, quamquàm sunt singulari in te benevolentia, ut te salvum malint, quàm ego. Illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus, quàm ipsi hoc tempore prodesse possim. Quòd quidèm nec destiti facere, nec desistam, et jam in maxima re feci, et fundamenta jeci salutis tuæ. Tu fac bono animo, magnoquè sis, mequè tibi nulla in re defuturum esse confidas. Pridiè Non. Quint. Vale.

ARGUMENTUM.

Pralium, victoriaque de Antonio relata nuntiantur.

Ser. Galba Ciceroni S. D.

Decimo septimo Kal. Maii, quo die Pansa in castris Hirtii erat futurus, cum quo eram, (nam ei obviam processeram millia passuum centum, quo maturiùs veniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam, quintam trigesimam, et cohortes prætorias duas, unam suam, alteram Silani, et evocatorum partem. Ità obviam venit nobis, quòd nos quatuor legiones tironum habere solùm arbitratur. Sed noctu, quò turtiùs venire in castra possemus, legionem Martiam, cui ego præesse solebam, et duas cohortes prætorias miserat Hirtius nobis. Cum equites Antonii apparuissent, continere neque legio Martia, neque cohortes prætoriarum potuerunt: quas sequi cœpimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum gallorum suas copias continebat, neque sciri volebat, se legiones habere: tantùm equitatum

et levem armaturam ostendebat. Posteaquàm vidit se invito legionem ire Pansa, sequi se duas legiones jussit tironum. Posteaquàm angustias paludis, et silvarum transivimus, acies est instructa à nobis duodecim cohortium. Nondùm venerant legiones duæ, cum repentè Antonius in aciem suas copias de vico produxit, et sine mora concurrat. Primò ità pugnatum est, ut acriùs non posset ex utraque parte pugnari. Sed dexterius cornu in quo ego eram cum Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugaverat legionem trigésimam quintam Antonii, ut ampliùs passus quingentos ultra aciem, quo loco steterat, processerit. Itaque cum equites nostrum cornu circumire vellent, recipere me cœpi, et levem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne aversos nostros aggredierentur. Interim video me esse inter Antonianos, Antoniumque post me esse aliquantò. Repentè equum immisi ad eam legionem tironum, quæ veniebat ex castris, scuto rejecto. Antoniani me insequi: nostri pila conjicere velle. Ità nescio quo fato sum servatus, quò cito sum à nostris cognitus. In ipsa Æmilia, ubi cohors Cæsaris prætoria erat, diù pugnatum est. Cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Martiæ legionis duæ cohortes erant, et cohors prætoria, pedem referre cœperunt, quò ab equitatu circumbantur, quo vel plurimùm valet Antonius. Cum omnes se recepissent nostri ordines, recipere me novissimus cœpi ad castra. Antonius tamquàm victor, castra putavit se posse capere. Quò cum venit, complures ibi amisit, nec egit quidquàm. Audita re, Hirtius cum cohortibus viginti veteranis

redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasque omnes ejus delevit, fugavitque eodem loco, ubi erat pugnatum, ad forum gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra rediit, undè Pansa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erant oppugnatae. Sic partem majorem suarum copiarum Antonius amisit veteranarum: nec id tamen sine aliqua jactura cohortium prætoriarum nostrarum, et legionis Martiæ fieri potuit. Aquilæ duæ, signa sexaginta sunt relata Antonii. Res benè gesta est: ad XII. Kalend. Maii, ex castris. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quòd studium suum ergà rep. litteris nondum declaraverit, seque libertatis recuperandæ cupidum ostendit.

C. Asinius Pollio Ciceroni S. D.

Minimè mirum debet tibi videri, nihil me scripsisse de rep. posteaquàm itum est ad arma. Nam saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios; etsi nunc frequentioribus latrocinis infestior factus est, tamen nequaquam tanta in mora est, quanta qui in locis omnibus dispositi ab utraque parte scrutantur tabellarios, et retinent. Itaque nisi nave perlatae litteræ essent, omnino nescirem, quid istic fieret. Nunc verò nactus occasionem, posteaquàm navigari cœptum est, cupidissimè, et quàm creberrimè poterò, scribam ad te. Ne movear ejus sermonibus, quem tametsi nemo est, qui videre velit, tamen nequaquam proin-

dè, ac dignus est, oderunt homines, periculum non est. Adeò est enim invisus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. Natura autem mea, et studia trahunt me ad pacis, et libertatis cupiditatem. Itaque illud initium civilis belli sæpè deflevi. Cum verò non liceret mihi nullius partis esse, quia utrobiquè magnos inimicos habebam; ea castra fugi, in quibus planè tutum me ab insidiis inimici sciebam non futurum. Compulsus eò, quò minimè volebam; ne in extremis essem, planè pericula non dubitanter adii. Cæsarem verò, quòd me in tanta fortuna, modò cognitum, vetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate, et fide. Quæ mea sententia gerere mihi licuit, ita feci, ut optimus quisque maximè probarit: quod jussus sum eo tempore, atquè ita feci, ut appareret, invito imperatum esse. Cujus facti injustissima invidia erudire me potuit, quàm jucunda libertas, et quàm misera sub dominatione vita esset. Ità, si id agitur, ut rursus in potestate omnia unius sint, quicumque is est, ei me profiteor inimicum: nec periculum est ullum, quod pro libertate aut refugiam, aut deprecer. Sed consules neque S. C. neque litteris suis præceperant mihi, quid facerem. Unas enim post idus Mart. demùm à Pansa litteras accepi. In quibus hortatur me, ut senatui scribam, me, et exercitum in potestate ejus futurum. Quod, cum Lepidus concionaretur, atquè omnibus scriberet, se consentire cum Antonio, maximè contrarium fuit. Nam quibus com meatibus, invito illo, per illius provinciam legiones ducerem? aut, si cætera transissem, num etiam Alpes poteram trans-

volare, quæ præsidio illius tenentur? Adde huc; quòd perferri litteræ nulla conditione poterunt. Sexcentis enim locis excutiuntur, deindè etiam retinentur à Lepido tabellarii. Illud me Cordubæ pro concione dixisse, nemo vocabit in dubium, provinciam me nulli, nisi qui à senatu missus venisset, traditurum. Nam de legione trigessima tradenda quantas habuerim contentiones, quid ego scribam? qua tradita, quanto pro repub. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? hac enim legione noli acrius aut pugnatius quidquam putare esse. Quare me eum existima esse, qui primùm pacis cupidissimus sim, (omnes enim cives planè studeo esse salvos) deindè qui et me, et repub. vindicare in libertatem paratus sim. Quòd familiarem meum in tuorum numero habes, opinione tua mihi gratus es: invidéo illi tamen, quod ambulat, et jocatur tecum. Quæ res, quanti æstimem; si unquam licuerit, vivere in otio, experieris. Nul- lum enim vestigium abs te discessurus sum. Illud vehementer admiror, non scripsisse te mihi, manendo in provincia ne, an ducendo exercitum in Italiam, reipub. magis satisfacere possim. Ego quòd èm etsi mihi tutiùs, ac minùs laboriosum est manere; tamen, quia video tali tempore multò magis legionibus opus esse, quàm provinciis, quæ præsertim recuperari nullo negotio possunt, constitui, ut nunc est, cum exercitu proficisci. Deindè ex litteris, quas Pansæ misi, cognosces omnia: nam earum tibi exemplar misi. xvii. Kal. April. Cordubæ.

ARGUMENTUM.

Enumerat, quæ Balbus, quæstor suas, flagitiose commiserit: quæque ipse fecerit ad exercitum in reip. potestate continendum.

Asinius Pollio Cicer. S. D.

Balbus, quæstor, magna numerata pecunia, magno pondere auri, majore argenti coacto de publicis exactionibus, ne stipendio quidam militibus reddito, duxit se à Gadibus; et triduum tempestate retentus ad Calpen, Kal. Jun. trajecit sese in regnum Bogudis, planè benè peculiatius. His rumoribus utrùm Gades referatur, an Romam, (ad singulos enim nuntios turpissimè consilia mutat) nondum scio. Sed, præter furta, et rapinas, et virgis casos socios: hæc quoque fecit, ut ipse gloriari solet, eadem, quæ C. Cæsar. Ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem, summo ludorum die annulo aureo donatum in quatuordecim sessum deduxit: tot enim fecerat ordines equestris loci. Quatuorviratum sibi prorogavit: comitia biennii bido habuit, hoc est, renuntiavit quos ei visum est: exules reduxit, non horum temporum, sed illorum, quibus à seditiosis senatus trucidatus, aut expulsus est, Sex. Varo procos. Illa verò jam nè Cæsaris quidam exemplo, quòd ludis prætextam de suo itinere ad L. Lentulum procos, sollicitandum posuit: et quidam, cum ageretur, flevit memoria rerum gestarum commotus. Gladiatoribus autem Fadium quemdam, militem Pompejanum, quia, cum depressus in ludum bis gratis depugnasset, auctore sese no-

lebat, et ad populum confugerat, primum gallos equites immisit in populum, (conjecti enim sunt lapides in eum, cum arriperetur Fadius) deinde abstractum defodit in ludo, et vivum combusit; cum quidam pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum rejectis, inambularet; et illi misero quiritanti, civis romanus sum, responderet, Abi nunc, populi fidem implora. Bestiis verò cives rom. in his circulatorem quemdam auctionum, notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, objecit. Cum hujusmodi portento res mihi fuit. Sed de illo plura coram. Nunc, quod præstat quid me velitis facere, constituite. Tres legiones firmas habeo: quarum unam vigesimam octavam, cum ad se initio belli accersisset Antonius hac pollicitatione, quo die in castra venisset, denarios quingenos singulis militibus daturum, in victoria verò eadem præmia, quæ suis legionibus: (quorum quis ullum finem, aut modum futurum putavit?) incitatissimam retinui, ægrè meherculè; nec retinuissem, si uno loco habuissem: utpotè cum singulæ quædam cohortes seditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non destitit litteris, atque infinitis pollicitationibus incitare. Nec verò minus Lepidus ursit me, et suis, et Antonii litteris, ut legionem trigesimam mitterem sibi. Itaque, quem exercitum neque vendere ullis præmiis volui, nec eorum periculorum metu, quæ, victoribus illis portendebantur, deminuere, debetis existimare retentum, et conservatum reip. esse; atque ita credere, quocumque imperassetis, facturum fuisse, si, quod jussistis, feci. Nam et provinciam in otio, et exercitum in

mea potestate tenui: finibus meæ provinciæ nusquam excessi: militem non modò legionarium, sed ne auxiliarium quidè ullum, quoquam misi; et, si quos equites decedentes nactus sum, supplicio affeci. Quarum rerum fructum satis magnum, rep. salva, tulisse me putabo. Sed resp. si me satis novisset, et major pars senatus, majores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo, cum etiam nunc in provincia esset, scripsi, legendam tibi misi. Etiam prætextam, si voles legere, Gallum Cornelium, familiarem meum poscito. VI. id. Jun. Cordubæ. Vale.

ARGUMENTUM.

Deplorat calamitatem reip. quæ Munitensi prælio et consules, et robur, sobolemque militum amiserat.

Asinius Pollio Ciceroni S. D.

Quò tardiùs certior fierem de prælii apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios novem dies retinuit: tametsi tantam calamitatem reip. quàm tardissimè audire optandum est, sed illis, qui prodesse nihil possunt, neque mederi. Atque utinàm eodem S. C. quo Plancum, et Lepidum in Italiam accersistis, me quoquè jusisset venire. Profectò non accepisset resp. hoc vulnus. Quo si qui lætantur in præsentia, quia videntur et duces, et veterani Cæsaris partium interiisse: tamen postmodùm necesse est dolèant, cum vastitatem Italiæ respexerint. Nam et robur, et soboles militum interiit: si quidè, quæ nuntiantur, ulla ex parte vera sunt. Neque ego non videbam, quanto usui reip. essem futurus, si ad Le-

pidum venissem. Omnem enim cunctationem ejus discussissem, præsertim adjutore Planco. Sed scribenti ad me ejusmodi litteras, quas leges, et concionibus, videlicèt, quas Narbone habuisse dicitur, similes, palpare necesse erat, si vellem com meatum, per provinciam ejus iter faciens, habere. Præterea verebar, ne, si antequàm ego incœpta perficerem, prælium confectum esset, pium meum consilium rapereat in contrariam partem obrectatores mei, proptèr amicitiam, quæ mihi cum Antonio, non major tamen, quàm Planco, fuit. Itaque à Gadibus mense Aprili binos tabellarios in duas naves imposui; et tibi, et consilibus, et Octaviano scripsi, ut me faceretis certiorè, quoniam modo plurimùm possem prodesse reip. Sed, ut rationem in eo, quo die prælium Pansa commisit, eodem à Gadibus naves profectæ sunt. Nulla enim post hiemem fuit antè eam diem navigatio, et herculè, longè remotus ab omni suspitione futuri civilis tumultus penitùs in Lusitania legiones in hibernis collocaram. Ità potè festinavit uterque configere, tanquàm nihil pejus timerent, quàm ne sine maximo reip. detrimento bellum componeretur. Sed, si properandum fuit, nihil non summi ducis consilio gessisse Hirtium video. Nam hæc mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, et nuntiantur: Pansæ exercitum concisum esse: Pansam ex vulneribus mortuum: eodem prælio Martiam legionem interiisse, et L. Fabatum, et C. Peduceum, et D. Carfulenum: Hirtiano autem prælio, et quartam legionem, et omnes peræquè Antonii cæsas: item Hirtii quartam, cum castra quoquè Antonii cœpisset, à quinta legione

concisam esse: ibi Hirtium quoque periisse, et Pontium Aquilam: dici etiam, Octavianum cecidisse: (quæ si, quod dii prohibeant, vera sunt, non mediocriter doleo) Antonium turpiter Mutinæ obsessionem reliquisse, sed habere equitatum, ac legiones sub signis armatas tres, et P. Vagienum unam, inermes bene multos: Ventidium quoque se cum legione septima, octava, nona conjunxisse: si nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema, et non modò nationes, sed etiam servitia concitaturum: Parmam direptam: L. Antonium Alpes occupasse. Quæ si vera sunt, nemini nostrum cessandum est, neque spectandum, quid decernat senatus. Res enim cogit huic tanto incendio succurrere omnes, qui aut imperium, aut nomen denique populi romani salvum esse volunt. Brutum enim xvii. cohortes, et duas nos frequentes tironum legiones, quas conscripserat Antonius, habere audio. Neque tamen dubito, quin omnes, qui supersint de Hirtii exercitu, confluant ad eum. Nam in delectum non multum spei putò esse; præsertim cum nihil sit periculosius, quam spatium confirmandi sese Antonio dari. Anni autem tempus libertatem majorem mihi dat: propterea quia frumenta aut in agris, aut in villis sunt. Itaque proximis litteris consilium meum expedietur. Nam neque deesse, neque superesse reip. volo. Maximè tamen doleo, adeò et longo, et infesto itinere ad me venire, ut die quadragesimo post, aut ultra etiam, quam facta sunt, omnia nuntientur. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat in Antonii adventu, quid egerit, et agit gratias Ciceroni, quod iniquis de se rumoribus non crediderit.

M. Lepidus Imp. iterum, Pont. Max. Cicer. S. D.

Si vales, bene est: ego quoque valeo. Cum audissem, Antonium cum suis copiis, præmisso L. Antonio cum parte equitatus, in provinciam meam venire; cum exercitu meo à confluyente Rhodano castra movi, ac contra eos venire institui. Itaque continuis itineribus ad Forum Vocontium veni, et ultra castra ad flumen Argentium contra Antonios feci. P. Ventidius suas legiones tres conjunxit cum eo, et ultra me castra posuit. Habebat antea legionem secundam, ex reliquis legionibus magnam multitudinem, sed inermorum. Equitatum habet magnum. Nam omnis ex prælio integer discessit, ita ut sint amplius equitum xxx, millia. Itaque ad me complures milites, et equites ab eo transierunt: et in dies singulos ejus copiarum minuuntur. Silanus, et Culeo ab eo discesserunt. Nos, etsi graviter ab his læsi eramus, quòd contra nostram voluntatem ad Antonium ierant; tamen nostræ humanitatis, et necessitudinis causa, eorum salutis rationem habuimus. Nec tamen eorum opera utimur, neque in castris habemus, neque ulli negotio præfecimus. Quòd ad bellum hoc attinet, nec senatui, nec reip. deerimus. Quæ postea egerimus, faciam te certiore. Etsi omni tempore summa studia officii mutuo inter nos certatim constituerunt pro nostra inter nos familiarit-

tate, et proinde diligentèr ab utroque conservata sunt: tamen non dubito, in tanto, et tam repentino motu reip. quin nonnulla de me falsis rumoribus à meis obrectatoribus, me indigna, ad te delata sint, quæ tuum animum magnoperè moverent, pro tuo amore in rep. Ea te moderatè accepisse, neque temerè credendum judicasse, à meis procuratoribus certior sum factus: quæ mihi, ut debept, gratissima sunt. Memini autem et illa superiora, quæ abs tua voluntate profecta sunt ad meam dignitatem augendam, et ornandam, quæ perpetuò animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnoperè peto, si meam vitam, studium, diligentissimè superioribus temporibus in rep. administranda, quæ Lepido digna sunt, perspecta habes, ut paria, aut eò ampliora reliquo tempore expectes, et proinde tua auctoritate me tuendum existimes, quò tibi plura tuo merito debeo. Vale. XII. Kalend. Jun. ex castris, ex Ponte Argenteo.

ARGUMENTUM.

Antonii recepti causam confert in milites suos, dissensione civium inique ferentes.

Lepidus Imp. iterùm, Pont. Max. S. P. Pl. Q. R. S. D.

Si vos, liberique vestri valetis, benè est, ego quidè m valeo. Deos, hominesque testor, P. C. quàm mente, et quo animo sempèr in rep. fuerim, et quàm nihil antiquius communi salute, ac libertate judicari; quod vobis brevi probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. Nam exercitus cunctus consuetudinem suam in civibus

conservandis, communique pace, seditione facta retinuit: meque tantæ multitudinis civium romanorum salutis, atquè incolumitatis causam suscipere, ut verè dicam, coegit. In qua re ego vos, P. C. oro, atquè obsecro, ut privatis offensionibus omissis, summæ reipub. consulatis, ne misericordiam nostram, exercitusque nostri in civili dissensione sceleris loco ponatis. Quòd si salutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis, meliùs et vobis, et reip. consulētis. Data IV. Kal. Jun. à Pont. Argenteo. Valetè.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD BRUTUM, ET ALIOS,
LIBER XI.

ARGUMENTUM.

D. Brutus M. Bruto, et C. Casio, quibuscum Casarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum exponit, postulataque à se liberam legationem significat.

D. Brutus M. Bruto, et C. Cassio S. D.

Quo in statu simus, cognoscite. Herivesperi apud me Hirtius fuit: qua mente esset Antonius demonstravit; pessima scilicèt, et infidelissima.

tate, et proinde diligentè ab utroque conservata sunt: tamen non dubito, in tanto, et tam repentino motu reip. quin nonnulla de me falsis rumoribus à meis obrectatoribus, me indigna, ad te delata sint, quæ tuum animum magnoperè moverent, pro tuo amore in rep. Ea te moderatè accepisse, neque temerè credendum judicasse, à meis procuratoribus certior sum factus: quæ mihi, ut debept, gratissima sunt. Memini autem et illa superiora, quæ abs tua voluntate profecta sunt ad meam dignitatem augendam, et ornandam, quæ perpetuò animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnoperè peto, si meam vitam, studium, diligentissimè superioribus temporibus in rep. administranda, quæ Lepido digna sunt, perspecta habes, ut paria, aut eò ampliora reliquo tempore expectes, et proinde tua auctoritate me tuendum existimes, quò tibi plura tuo merito debeo. Vale. XII. Kalend. Jun. ex castris, ex Ponte Argenteo.

ARGUMENTUM.

Antonii recepti causam confert in milites suos, dissensione civium inique ferentes.

Lepidus Imp. iterùm, Pont. Max. S. P. Pl. Q. R. S. D.

Si vos, liberique vestri valetis, benè est, ego quidè valeo. Deos, hominesque testor, P. C. quàm mente, et quo animo sempè in rep. fuerim, et quàm nihil antiquius communi salute, ac libertate judicari; quòd vobis brevi probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. Nam exercitus cunctus consuetudinem suam in civibus

conservandis, communique pace, seditione facta retinuit: meque tantæ multitudinis civium romanorum salutis, atquè incolumitatis causam suscipere, ut verè dicam, coegit. In qua re ego vos, P. C. oro, atquè obsecro, ut privatis offensionibus omissis, summæ reipub. consulatis, ne misericordiam nostram, exercitusque nostri in civili dissensione sceleris loco ponatis. Quòd si salutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis, meliùs et vobis, et reip. consulētis. Data IV. Kal. Jun. à Pont. Argenteo. Valetè.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD BRUTUM, ET ALIOS,
LIBER XI.

ARGUMENTUM.

D. Brutus M. Bruto, et C. Casio, quibuscum Casarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum exponit, postulataque à se liberam legationem significat.

D. Brutus M. Bruto, et C. Cassio S. D.

Quo in statu simus, cognoscite. Herivesperi apud me Hirtius fuit: qua mente esset Antonius demonstravit; pessima scilicèt, et infidelissima.

Nam se neque mihi provinciam dare posse aiebat, neque arbitrari tutò in urbe esse quemquam nostrum, adeò esse militum concitatos animos, et plebis. Quod utrumque esse falsum, puto vos animadvertere; atque illud esse verum, quod Hirtius demonstrabat, timere eum, ne, si mediocre auxilium dignitatis nostræ habuissemus, nullæ partes iis in reip. reliquerentur. Cum in his angustiis versarer, placitum est mihi, ut postularem legionem liberam mihi, reliquisque nostris; ut aliqua causa proficiscendi honesta quaereretur. Hoc se impetratum pollicitus est: nec tamen impetratum confido: tanta est hominum insolentia, et nostri insectatio, ac si dederint, quod petimus, tamen paulò post futurum puto, ut hostes judicemur, aut aqua, et igni nobis interdicator. Quid ergò est, inquis, tui consilii? Dandus est locus fortunæ: cedendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut aliquò terrarum arbitror. Si melior casus fuerit, revertemur Romam; si mediocris, in exilio vivemus; si pessimus, ad novissima auxilia descendemus. Succurret fortasse hoc loco alicui vestrum, cur novissimum tempus expectemus potius, quam nunc aliquid moliamur. Quia, ubi consistamus, non habemus, præter Sex. Pompejum, et Bassum Cæcilium: qui mihi videntur, hoc nuntio de Cæsare allato, firmiores futuri. Satis in tempore ad eos accedemus, ubi, quid valeant, scierimus. Pro Cassio, et tæ, si quid velitis me recipere, recipiam; postulat enim hoc Hirtius, ut faciam. Rogo vos, quamprimum mihi rescribatis: nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certior sit

facturus. Quem in locum convenire possimus, quo me velitis venire, rescribite. Post novissimum Hirtii sermonem, placitum est mihi postulare, ut liceret nobis esse Romæ publico præsidio: quod illos nobis concessuros non puto. Magnam enim invidiam iis faceremus. Nihil tamen non postulandum putavi, quod æquum esse statuerem. Valete.

ARGUMENTUM.

Petunt ab Antonio, an putet ipsos in urbe, magna veteranorum militum frequentia, tutos fore.

M. Brutus, et Cassius Præt. M. Antonio Cos. S. D.

De tua fide, et benevolentia in nos, nisi persuasum esset nobis, non conscripsissemus hæc tibi: quæ profectò, quandò istum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis magnam veteranorum multitudinem Romam convenisse jam, et ad Kal. Jun. futuram multò majorem. De te si dubitemus, aut vereamur, simus nostri dissimiles, sed certè, cum ipsi in tua potestate fuerimus, tuoque adducti consilio dimissemus ex municipiis nostros necessarios; neque solum edicto, sed etiam litteris id fecerimus: digni sumus, quos habeas tui consilii participes, in ea præsertim re, quæ ad nos pertinet. Quare petimus à te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos; putesne nos tutos fore in tanta frequentia veteranorum: quos etiam de reponenda ara cogitare audimus; quod velle te, probare vix quisquam posse videtur, quid nos salvos, et honestos velit. Nos ab initio spectasse otium, nec quidquam aliud à libertate communi quæsisse, exitus declarat. Pal-

lere nemo nos potest, nisi tu: quod certè abest à virtute tua, et fide; sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos, tibi enim uni credidimus, et credituri sumus. Maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri: quibus etsi tua fides explorata est, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum faciliùs impelli ab alio quolibet, quàm à te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud valdè leve est, ac nugatorium, ea re denuntiatum esse veteranis, quod de commodis eorum mense Junio laturus esses, quem enim impedimento futurum putas, cum de nobis certum sit, nos quieturos? Non debemus cuiquam videri nimium vitæ cupidi, cum accidere nobis nihil possit sine pernicie, et confusione omnium rerum. Vale.

ARGUMENTUM.

Expostulatio ad contumeliosas, et minaces Antonii litteras.

Brutus, et Cassius Præt. Antonio Cos. S. D.

Litteras tuas legimus, simillimas edicti tui, contumeliosas, minaces, minimè dignas, quæ à te nobis mitterentur: nos, Antoni, te nulla lacessivimus injuria: neque miraturum credidimus, si prætores, et ea dignitate homines, aliquid edicto postulassetis à consule: quod si indignaris, ausos esse id facere; concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidè abs te Bruto, et Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, et pecuniis imperatis, exercitiibus sollicitatis, et nuntius trans mare missis, quod te quæstum esse negas; nos quidè tibi credimus, optimo animo te fecisse: sed tamen neque agnos-

cimus quidquam eorum; et te miramur, cum hæc reticueris, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæsaris objiceret. Illud verò quemadmodum ferendum sit, turè cogita; non licere prætoribus, concordia, ac libertatis causa, per edictum de suo jure decedere, quin consul arma minetur. Quorum fiducia, nihil est, quòd nos terreas; neque enim decet, aut convenit nobis, periculo ulli submittere animum nostrum: neque est Antonio postulandum, ut iis imperet, quorum opera liber est. Nos, si alia hortarentur, ut bellum civile suscitare vellemus, litteræ tuæ nihil proficerent. NULLA enim minantis auctoritas apud liberos est. Sed pulchrè intelligis, non posse nos quoquam impelli, et fortassis ea re minacitè agis, ut judicium nostrum metus videatur. Nos in hac sententia sumus, ut te cupiamus etiam in libera repub. magnum atque honestum esse; vocemus te ad nullas inimicitias, sed tamen pluris nostram libertatem, quàm tuam amicitiam æstimemus. Tu etiam, atque etiam vide, quid suscipias, quid sustinere possis: neque quandiù vixerit Cæsar, sed quàm non diù regnarit, fac cogites. Deos quæsumus, consilia tua reipub. salutaria sint, ac tibi: sin minùs, ut, salva atque honesta repub. tibi quàm minimum noceant, optamus. Pridiè Non. Sext.

ARGUMENTUM.

Res à se gestas exponit: pro quibus rogat Ciceronem, ut sibi sua sententia supplicationes decernat.

D. Brutus imp. Cos. Des. Ciceroni S. D.

Si de tua in me voluntate dubitarem, multis à

te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere; sed profectò est ità, ut mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad Inalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatòrium, quàm cupiens militibus satisfacere, firmosque eos ad tuendas nostras res efficere, quod mihi videor consecutus: nam et liberalitatem nostram, et animum sunt experti. Cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella coepi, multa vastavi: non sine causa ad senatum litteras misi. Adjuva nos tua sententia, quod cum facies, ex magna parte communi commodo inservieris. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat se, quod Bruti litteris non responderit: hortatur ad libertatem recuperandam: sua studia, officiaque pollicetur.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

Lupus familiaris noster, cum à te venisset, cumque Romæ quosdam dies commoraretur; ego eram in iis locis, in quibus maximè me tuto esse arbitrabar: eo factum est, ut ad te Lupus sine meis litteris rediret, cum tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam autem veni ad v. Id. Dec. nec habui quidquam antiquiùs, quàm ut Pansam statim convenirem: ex quo ea de te cognovi, quæ maximè optabam. Quare hortatione tu quidè non eges, si ne illa quidè in re, quæ à te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti: illud tamen breviter significandum videtur, populum rom. omnia à te expectare, atque in te aliquandò recuperandæ libertatis omnem spem pone-

re. Tu, si dies, noctesque memineris, quod te facere certò scio, quantam rem gesseris, non obliviscere profectò, quantæ tibi etiam nunc gerendæ sint: si enim iste provinciam nactus erit: cui quidè ego semper amicus fui, antequàm illum intellexi non modò apertè, sed etiam libenter cum repub. bellum gerere: spem reliquam nullam video salutis. Quamobrèm te obsecro iisdem precibus, quibus senatus, populusque rom. ut in perpetuum tempub. dominatu regio libera: ut principii consentiant exitus. Tuum est hoc munus, tuæ partes: à te hoc civitas, vel omnes potius gentes non expectant solùm, sed etiam postulant. Quamquàm, cum hortatione non egeas, ut suprà scripsi, non utar ea pluribus verbis: faciam illud, quod meum est, ut tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad tuam laudem, et gloriam pertinebunt. Quamobrèm velim tibi ita persuadeas, me tum reipublicæ causa, quæ mihi vita mea charior est, tum quòd tibi ipsi faveam, tuamque dignitatem amplificari velim, tuis optimis consiliis, amplitudini, gloriæ nullo loco defuturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Suam dignitatem Brutus commendaverat: respondet Cicero, sibi eam etiam, atque etiam curæ fore: idque jam in senatu declaratum.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

Lupus noster cum Romam sexto die Mutina venisset, postridiè me manè convenit, tuaque mihi mandata diligentissimè exposuit, et litteras red-

didit. Quodd mihi tuam dignitatem commendas; eodem tempore existimo, te mihi meam dignitatem commendare, quam meherculè non habeo tua chariorem. Quare mihi gratissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum. Cum tribuni pleb. edixissent, senatus adesset ad xiii. Kal. Jan. haberentque in animo de præsidio consulatum des. referre: quamquam statueram in senatum ante Kal. Jan. non venire; tamen, cum eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, ut de tuis divinis in reipub. meritis sileretur (quod factum esset, nisi ego venissem); aut etiam, si quid honorificè de te diceretur, me non adesse. Itaque in senatum veni manè; quod cum esset animadversum, frequentissimi senatores convenerunt; quæ de te in senatu egerim, quæ in concione maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoscere. Illud tibi persuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ est per se amplissima, summo semper studio suscepturum, et defensurum. Quod quamquam intelligo me cum multis esse facturum, tamen appetam hujus rei principatum. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur Brutum, ne in salute populi rom. conservanda senatus auctoritatem expectet: sed voluntate senatus pro auctoritate habeat.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

Cum adhibuisset domi meæ Lupus me, et Libonem, et Servium, consobrinum tuum; quæ me

fuerit sententia, cognosse te ex C. Sejo arbitror, qui nostro sermoni interfuit: reliqua, quamquam statim Sejum Græceus est subsecutus, tamen ex Græcejo poteris cognoscere. Caput autem est hoc, quod te diligentissimè percipere, et meminisse velim, ut ne in libertate, et salute populi rom. conservanda, auctoritatem senatus expectes nondum liberi: ne et tuum factum condemnes (nullo enim publico consilio reipub. liberasti: quod est etiam res illo major, et clarior), et adolescentem, vel puerum potius Cæsarem iudices temerè fecisse, qui tantam causam publicam privato consilio susceperit: denique homines rusticos, sed fortissimos viros, civesque optimos, dementes fuisse iudices, primùm milites veteranos, comilitones tuos, deinde legionem Martiam, legionem quartam, quæ suum consulem hostem judicaverunt, seque ad salutem reipub. defendendam contulerunt. Voluntas senatus pro auctoritate haberi debet, cum auctoritas impeditur metu. Postremò suscepta tibi causa jam bis est, ut non sit integrum: primùm Idib. Mart. deinde proximè, exercitu novo, et copiis comparatis. Quamobrè ad omnia ita paratus, atque animatus esse debes, non ut nihil facias, nisi iussus, sed ut ea geras, quæ ab omnibus summa cum admiratione ludentur. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de legatis ad Antonium de pace missis, quæque sit omnium de Bruto expectatio, consensioque ad libertatem recuperandam.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

Eo tempore Polla tua misit, ut ad te, si quid

vellem, darem litterarum, cum, quid scriberem, non habebam. Omnia enim erant suspensa propter expectationem legatorum: qui quid egissent, nihil dum nuntiabatur. Hæc tamen scribenda existimavi: primum senatum, populumque rom. de te laborare non solum salutis suæ causa, sed etiam dignitatis tuæ. Admirabilis est enim quædam tui nominis charitas, amorque in te singularis omnium civium. Ità enim sperant, atque confidunt, ut antea rege, sic hoc tempore regno te republ. liberaturum. Romæ delectus habetur, totaque Italia: si hic delectus appellandus est, cum ultrò se offerunt omnes: tantus ardor animos hominum occupavit desiderio libertatis, odioque diutinae servitutis. De reliquis rebus à te jam expectare litteras debemus, quid ipse agas, quid noster Hirtius, quid Cæsar meus: quos spero brevi tempore societate victoriæ tecum copulatos fore. Reliquum est, ut de me scribam, quod te ex tuorum litteris et spero, et malo cognoscere, me neque deesse ulla in re, neque unquam defuturum dignitati tuæ. Fac valeas.

ARGUMENTUM.

Rogat Ciceronem, prospiciat, ne utroque consule ad Mutinam occiso, hostes reipub. convalescant: monetque quid agendum.

Brutus Ciceroni S. D.

Pansa amisso, quantum detrimenti repub. acceperit, non te præterit. Nunc auctoritate, et prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, consulibus sublatis, sperent, se convalescere posse. Ego, ne consistere possit in Italia Anto-

nus, dabo operam. Sequar eum confestim. Utrumque me præstaturum spero, ne aut Ventidius elaboratur: aut Antonius in Italia moretur. In primis rogo te, ad hominem ventosissimum Lepidum mitas, ne nobis bellum redintegrare possit, Antonio sibi conjuncto. Nam de Pollione Asinio, puto te perspicere, quid sit facturum. Multæ, et bonæ, et firmæ sunt legiones Lepidi, et Asinii. Neque hæc idcirco tibi scribo, quod te non eadem animadvertere sciam, sed quod mihi persuasissimum est, Lepidum recte facturum nunquam, si fortè vobis id de hoc dubium est. Plancum quoque confirmetis, oro: quem spero, pulso Antonio, reipub. non defuturum. Si se Alpes Antonius transjecerit, constitui præsidium in Alpihus collocare, et te de omni re facere certiore. iv. Kal. Maii, ex castris, Rhegii.

ARGUMENTUM.

Quæritur de quorundam malevolentia, et reipub. periculum exponit.

Brutus Ciceroni S. D.

Non mihi repub. plus debere arbitrator, quam me tibi. Gratiorem me esse in te posse, quam isti perversi sint in me, exploratum habes: si tamen hæc temporis videantur dici causa, malle me tuum iudicium, quam ex altera parte omnium istorum. Tu enim à certo sensu, et vero iudicas de nobis: quod isti ne faciant, summa malevolentia, et livore impediuntur. Interpellent me, quò minus honoratus sim, dum ne interpellent, quò minus respublica à me commodè administrari possit. Quæ quanto sit in periculo, quam potero brevissimè

exponam. Primum omnium, quantam perturbationem rerum urbanarum afferat obitus consulum, quantamque cupiditatem hominibus injiciat vacuitas, non te fugit. Satis me multa scripsisse, quæ litteris commendari possint, arbitror. Scio enim cui scribam. Revertor nunc ad Antonium, qui ex fuga cum parvulam manum peditum haberet inermium, ergastula solvendo, omneque genus hominum arripendo, satis magnam numerum videtur effecisse. Huc accessit manus Ventidii: quæ trans Apenninum itinere facto difficillimo, ad Vada pervenit, atque se ibi cum Antonio conjunxit. Est numerus veteranorum, et armatorum satis frequens cum Ventidio. Consilia Antonii hæc sint, necesse est, aut ad Lepidum ut se conferat, si recipitur: aut Apennino, Alpibusque se teneat, et decursionibus per equites, quos habet multos, vastet ea loca, in quæ incurrit; aut rursus se in Etruriam referat, quod ea pars Italiæ sine exercitu est. Quod si me Cæsar audisset, atque Apenninum transisset, in tantas angustias Antonium compulisset, ut inopia potius, quam ferro conficeretur. Sed neque Cæsari imperari potest: nec Cæsar exercitui suo. Quod utrumque pessimum est. Cum hæc talia sint: quod minus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut supra scripsi, non impedio: hæc quemadmodum explicari possint, aut à te cum explicabuntur, ne impediatur, timeo. Alere jam milites non possum. Cum ad republ. liberandam accessi, HS. mihi fuit pecuniæ CD. amplius. Tantum abest, ut meæ rei familiaris liberum sit quidquam, ut meos jam omnes amicos ære alieno obstrinxerim. Septenum numerum legionum

alo. Qua difficultate, tu arbitrare. Non, si Varro nis thesauros haberem, sustinere sumptum possem. Cum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiozem. Tu me amabis ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. Non. Maii, ex castris, Dertona. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de Antonii profectioe ad Lepidum, et de dubia Plancii fide, suoque in rep. studio, atque constantia.

Brutus Imp. Cos. Des. Ciceroni S. D.

Eodem exemplo litteræ tuæ à te mihi redditæ sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est. Scripsi tibi, quæ hic gererentur. In itinere est Antonius: ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem spem adhuc, abjecit, ut ex libellis ejus animadverti, qui in me inciderunt: in quibus, quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. Ego tamen non habui ambiguum, et statim ad Plancum misi, et biduo ab Allobrogibus, et totius Galliæ legatos expecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quæ istic opus erunt administrari, prospicies, ut ex tua voluntate, reiquepub. commodo fiant. Malevolentia hominum in me, si poteris, occures: si non poteris, hoc te consolabere, quod me de statu meo nullis contumeliis deterrere possum. Pridiè Non. Maii ex castris, finibus Statiellensium.

ARGUMENTUM.

Ita queritur bellum ab Antonio renovatum, ut in eo Bruti culpam videantur agnoscere.

M. T. C. Bruto Imp. Cos. Des. S. D.

Tres uno die à te accepi epistolas; unam brevem, quam Flacco Volumnio dederas; duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibii attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis litteris, et ex Græceji oratione, non modò non restrictum bellum, sed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, omnia illa tua præclara in tempore merita ad nihilum esse ventura. Ità enim Romam erat nuntiatum, ità persuasum omnibus, cum paucis inermibus, perterritus metu, fracto animo fugisse Antonium. Qui si ità se habet, ut, quemadmodum audiebam de Græcejo, configi cum eo sine periculo non possit: non ille mihi fugisse à Mutina videtur, sed locum belli gerendi mutasse. Itaque homines alii facti sunt. Nonnulli etiam queruntur, quod persecuti non sis. Opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. Omnino EST hoc populi, maximeque nostri, in eo potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus sit. Sed tamen providendum est, ne quæ justa querela esse possit. Res sic se habet; is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit. Hoc quàm habeat vim, te existimare malo, quàm me apertius scribere. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat tarditatem suam in Antonio persequendo et, quo res in statu sit, exponit.

Brutus Imp. Cos. Des. Ciceroni S. D.

Jam non ago tibi gratias. Cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo, quæ in manibus sunt. Quæ enim prudentia est, nihil te fugiet, si meas litteras diligentèr legeris. Sequi confestim Antonium his de causis, Cicero, non potui. Eram sine equitibus, sine jumentis: Hirtium periisse nesciebam; Cæsari non credebam prius, quàm convenissem, et collocutus essem. Hic dies hoc modo abiit. Postridiè mare à Pansa sum accersitus Bononiam. Cum in itinere essem, nuntiatum mihi est, eum mortuum esse. Recurri ad meas copulas. Sic enim verè eas appellare possum. Sunt extenuatissimæ, et inopia omnium rerum pessimæ, ac ceptæ. Biduo me Antonius antecessit, itinere multò majore fugiens, quàm ego sequens. Ille enim it passim, ego ordinatim. Quacumque ivit, ergastulas solvit, homines arripuit: constitit nusquam prius, quàm ad Vada venit: quem locum volo tibi esse notum. Jaret inter Appenninum et Alpes, impeditissimus ad iter faciendum. Cum abessem ab eo millia passuum triginta, et se jam Ventidio conjunxisset, concio ejus ad me est allata, in qua petere coepit à militibus, ut se trans Alpes sequerentur: sibi cum M. Lepido convenire. Succlamatum est, et frequentèr à militibus Ventidianis (nam suos valdè quàm paucos habet), sibi aut in Italia pereundum esse, aut vincendum. Etiam orare coeperunt, ut Pollentiam

iter facerent. Cum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. Hac re mihi nuntiata, statim quinque cohortes Pollentiam præmisi, meumque iter eò contuli. Hora antè præsidium meum Pollentiam venit, quàm Trébellius cum equitibus. Sanè quàm sum gavisus: in hoc enim victoriam puto consistere. In spem venerant, quòd neque Planci quatuor legiones omnibus suis copiis pares arbitrabantur; neque ex Italia tam celeritè exercitum transjici posse credebant. Quos ipsi adhuc satis arrogantè Allobroges, equitatusque omnis, qui eò præmissus erat à nobis, sustinebant, nostroque adventu sustineri faciliùs posse confidimus. Tamen, si quo etiam casu Isaram se transjecerint; ne quid detrimenti reipub. injungant, summa à nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamque spem de summa reipub. habere volumus, cum et nos, et exercitus nostros, singulari concordia conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareque operam, ut quàm paratissimi ab exercitu, reliquisque rebus pro vestra salute contrà sceleratissimam conspirationem hostium configamus: qui quidè̄m eas copias, quas diù simulatione reipub. comparabant, subito ad patriæ periculum converterunt.

ARGUMENTUM.

Ad Bruti litteras respondet, de Octaviano ornando, de legionibus ad Brutum perduendis; de pecunia, aliisque rebus.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

Mirabilitèr, mi Brute, lætor, mea consilis,

measque sententias à te probati de decem viris, de ornando adolescente. Sed quid refert? mihi crede homine non glorioso: planè jam, Brute, frigeo, enim erat meum senatus: id jam est dissolutum. Tantam spem attulerat exploratæ victoriæ tua è præclara Mutina eruptio, fuga Antonii, concisu exercitu, ut omnium animi relaxati sint, meaque illæ vehementes contentiones tanquam esse videantur. Sed, ut ad rem redeam: legionem Martiam, et quartam negant, qui illas norunt, ulla conditione ad te posse perducì. Pecuniæ, quàm desideras, ratio potest haberi, eaque habebitur. De Bruto accersendo, Cæsareque ad Italiæ præsidium tenendo, valdè tibi assentior: sed, ut scribis, habes obtrectatores, quos equidè̄m facillimè sustineo: sed impediunt tamen. Ex Africa legiones expectantur: sed bellum istic renatum homines mirantur. Nihil tam præter spem unquam, nam, die tuo natali victoria nuntiata, in multa sæcula videbamus reipub. liberatam. Novi timores retexunt superiora. Scripsisti autem ad me iis, quas Idib. Maii dedisti, modò te accepisse à Plancio litteras, non recipi à Lepido Antonium. Id si ita est, omnia faciliora: sin alitèr, magnum negotium: cujus exitum ne extimescam, tuæ partes sunt. Ego plùs, quàm feci, facerè non possum. Te tamen, id, quod spero, omnium maximum, et clarissimum videre cupio. Vale.

ARGUMENTUM.

Laudat officium, et diligentiam Bruti; voluptatem, lætitiãque omnium significat ex Bruti, Plan-

cique conjunctione, eumque hortatur, ut in tuenda republica se ipsum vincat.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

Etsi mihi tuæ litteræ jucundissimæ sunt, tamen jucundius fuit, quòd in summa occupatione tua Planco collega mandasti, ut te mihi per litteras excusaret. Quod fecit ille diligentèr. Mihi autem nihil amabilius officio tuo, et diligentia. Conjunctiono tua cum collega, concordiaque vestra, quæ litteris communibus declarata est, senatui, populoque rom. gratissima accidit. Quod superest, perge, mi Brute, et jam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro brevitatis uti cogito. Litteras tuas vehementèr expecto, et quidè m tales, quales maximè opto.

ARGUMENTUM.

Commendat L. Ælium Lamiam in petitione præturæ.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

Permagis interest, quod tibi hæc tempore epistola reddita sit; utrùm, cum solitudinis aliquid haberes, an, cum ab omni molestia vacuus esses. Itaque ei præcepi, quem ad te misi, ut tempus observaret epistolæ tibi reddendæ. Nam quemadmodùm coràm, qui ad nos intempestivè adeunt, molesti sæpè sunt: sic epistolæ offendunt, non loco reddita. Si autem, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit, et ille, cui mandavi, satis scite, et commodè tempus ad te cœpit adeundi: confido me, quod velim, à te facilè impetraturum. L. La-

mia præturam petit. Hoc ego utor uno omnium plurimum. Magna vetustas, magna consuetudo intercedit: quodque plurimum valet, nihil mihi ejus est familiaritate jucundius. Magno præterea beneficio ejus, magnoque merito sum obligatus. Nam Clodianis temporibus, cum equestreis ordinis princeps esset, proque mea salute acerrimè propugnaret, à Gabinio COS. relegatus est: quod antè id tempus civi romano Romæ contigit nemini. Hoc cum populus romanus meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est. Quapropter persuade tibi, mi Brute, me petere præturam. Quamquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, usus magnificentissimo munere ædilitio: tamen, quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. Nunc, si me tanti facis, quanti certè facis, quando equitum centurias teneas, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod sentio. Nihil est, Brute, cum omnia à te expectem, quod mihi gratius facere possis. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat eundem Lamiam.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

Lamia uno omnium familiarissimè utor. Magna ejus in me non dico officia, sed merita, eaque sunt populo rom. notissima. Is magnificentissimo munere ædilitatis perfunctus, petit præturam: omnesque intelligunt, nec dignitatem ei deesse,

nec gratiam, sed is ambitus extare videtur, ut ego omnia pertimescam, totamque petitionem Lamiae mihi sustinendam putem. In ea re quantum me possis adjuvare, facile perspicio: nec verò, quantum mea causa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me majore studio à te perere, nihil te mihi gratius facere posse, quam si omnibus tuis opibus, omni studio Lamiam in petitione juveris, quod ut facias, vehementer te rogo.

ARGUMENTUM.

Reprehendit in Bruto nonnullam timoris significationem.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

Etsi ex mandatis, quæ Galbæ, Volumnioque ad senatum dedisti, quid timendum, suspicandumque putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata videbantur, quam erat dignum tua, populique R. victoria. Senatus autem, mi Brute, fortis est, et habet fortes duces. Itaque molestè ferebat, se à te, quem omnium, quicumque fuissent, fortissimum judicaret, timidum, atque ignavum judicari. Etenim cum, te incluso, spem maximam omnes habuissent in tua virtute, florente Antonio; quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec verò Lepidum timebamus. Quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitraretur, ut, qui in maximo bello pacem velle se dixisset, is in optatissima pace bellum reipub. indiceret? Nec dubito, quin tu plus provideas. Sed tamen, tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renovatio

timoris magnam molestiam afferebat. Quare velim equidem, id, quod spero, ut planè abjectus, et fractus sit Antonius: sin aliquid virium forte collegerit, sentiet nec senatui consilium, nec populo tom. virtutem deesse, nec reip. te vivo, imperatorem. xiv. Kal. Jun. Vale.

ARGUMENTUM.

Timere se scribit reip. vicem: et Vicetinos commendat.

Brutus Ciceroni S. D.

Ad senatum quas litteras misi, velim prius perlegas: et, si qua tibi videbuntur, commutes. Necessario me scripsisse, ipse animadvertes: nam cum putarem, Quartam, et Martiam legiones mecum futuras, ut Druso, Pauloque placuerat, vobis assentientibus, minus de reliquis rebus laborandum existimavi. Nunc verò cum sim cum tirónibus egentissimis, valde et meam, et vestram vicem timeam, necesse est. Vicetini me, et M. Brutum præcipuè observant. His ne quam patiari injuriam fieri in senatu venarum causa, à te peto: causam habent optimam, officium in reipub. summum, genus hominum adversariorum seditiosum, et inerrissimum. xii. Kal. Jun. Vercellis.

ARGUMENTUM.

Timere se ait Ciceronis causa, eumque monet, ut veteranorum animos sibi conciliet.

Brutus Imp. Ciceroni S. D.

Quod pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuæque officia cogunt, ut timeam. Sæ-

pè enim mihi cum esset dictum, neque à me contemptum, novissimè Labeo Segulius, homo sui simillimus, narravit mihi apud Cæsarem se fuisse, multumque sermonem de te habitum esse: ipsum Cæsarem nihil sanè de te quæstum, nisi dictum, quòd diceret, te dixisse laudandum adolescentem, ornandum, tollendum; se non esse commissurum, ut tolli possit. Hoc ego Labeonem credo illi retulisse aut finxisse dictum, non ab adolescente prolatum. Veteranos verò pessimè loqui, volebat Labeo, me credere, et tibi ab iis instare periculum, maximèque indignari, quòd in decemviris neque Cæsar, neque ego habiti essemus, atquè omnia ad vestrum arbitrium essent collata. Hæc cum audissem, et jam in itinere essem, committendum non putavi, prius ut Alpes transgrederer, quàm, quid istic ageretur, scirem. Nam de tuo periculo, crede mihi, jactatione verborum, et denuntiatione periculi sperare eos, te pertimescens, adolescente impulso, posse magna consequi præmia; et totam istam cantilenam ex hoc pendere, ut quamplurimum lucri faciant. Neque tamen non te tantum esse volo, insidias vitantem. Nihil enim tua mihi vita potest esse jucundius, neque charius. Illud vide, ne timendo, magis timere cogare: et, quibus rebus potest occurrere veteranis, occurras: primum, quod desiderant de decemviris, facias: deindè, de præmiis, si tibi videtur, agros militum eorum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeas ab utrisque nobis: de nummis, lentè ac ratione habita pecuniæ senatum de ea re constituturum. Quatuor legionibus iis, quibus agros dandos censuisti, vi-

deo facultatem fore ex agris Syllanis, et agro Campano. Æqualitèr, aut sorte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, et cupiditas otii, quod sine te consistere non potest. Ego, nisi valdè necesse fuerit, ex Italia non excedam. Legiones armo, paro: spero, me non pessimum exercitum habiturum ad omnes casus, et imperus hominum. De exercitu, quem Pansa habuit, legionem mihi Cæsar non remittit. Ad has litteras statim mihi rescribe, tuorumque aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meque scire opus esse putaris. Vale. viii. Kal. Jun. Eporædia.

ARGUMENTUM.

Respondit proxima superiori epistolæ.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

Dii isti Segulio malè faciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt. Quid? tu illum tecum solum, aut cum Cæsare, qui neminem prætermiserit, qui cum loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? te tamen, mi Brute, sic amo, ut debeo, quod istud, quidquid esset nugarum, me scire voluisti: signum enim magnum amoris dedisti. Nam, quod idem Segullus ait, veteranos quæri, quod tu, et Cæsar in decemviris non esses: utinàm ne ego quidè'm essem? quid enim molestius? sed tamen, cum ego sensissem, de iis, qui exercitus haberent, sententiam ferri oportere: iidem illi, qui solent, reclamant: itaque excepti etiam estis, me vehementèr repug-

nante. Quocirca Segulum negligamus, qui reas novas quarit: non quod veterem comederit, (nullam enim habuit) sed hanc ipsam recentem novam devoravit. Quod autem scribis, te, quod pro te ipso non facias, id pro me facere, ut de me timeas aliquid, omni te vir optime, mihiq̄ue charissime Brute, de me metu libero. Ego enim, quæ provideri potuerunt, non fallar in iis: quæ cautionem non habebunt, de iis non ita valdè laboro. Sim etenim impudens, si plus postulem, quàm homini à rerum naturâ tribui potest. Quod mihi præcipis, ut caveam, ne timendo magis timere cogar; et sapienter, et amicissimè præcipis: sed velim tibi persuadeas, cum te constet excellere hoc genere virtutis, ut nunquàm extimescas, nunquàm perturbare, me huic tuæ virtuti proximè accedere. Quamobrèm neque metuam quidquam, et cavebo omnia. Sed vide, ne tua jam, mi Brute, culpa futura sit, si ego quidquam timeam. Tuis enim opibus, et consulatu tuo, etiamsi timidi essemus, tamen omnem timorem abjiceremus, præsertim cum persuasum omnibus esset, mihiq̄ue maximè, nos à te unicè diligi. Consiliis tuis, quæ scribis, de quatuor legionibus, deque agris, assignandis ab utrisque vestrum, vehementer assentior. Itaque, cum quidam de collegis nostris agrariam curationem ligurirent, disturbavi rem, totamque vobis integram reservavi. Si quid erit occultius, et, ut scribis, reconditum, meorum aliquem mittam, quò fidelius ad te litteræ perferantur. Vale pridie Non. Jun.

ARGUMENTUM.

Petit à Bruto, ut Ap. Claudium, qui Antonii partes secutus erat, in civitate retineat.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

Cum Ap. Claudio C. F. summa mihi necessitudo est, multis ejus officiis, et meis mutuis constituta. Peto à te majorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel mea causa, ut eum auctoritate tua, quæ plurimum valet, conservatum velis. Volo te, cum fortissimus vir cognitus sis, etiam clementissimum existimari. Magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem beneficio tuo esse salvum. Cujus quidè causa hoc melior debet esse, quod pietate adductus, propter patris restitutionem se cum Antonio conjunxit. Quarè etsi minùs veram causam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. Nutus tuus potest hominem summo loco natum, summo ingenio, summa virtute, officiosissimum præterea et gratissimum, incolumen in civitate retinere. Quod ut facias, ita à te peto, ut majore studio, magisque ex animo petere non possim. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur Ciceronem ad bene sperandum.

Brutus Ciceroni S. D.

Nos hic valemus rectè, et, quò melius valeamus, operam dabimus. Lepidus commodè de nobis sentire videtur. Omni timore deposito, debe-

mus liberè reip. consulere. Quòd si omnia essent aliena, tamen, tribus tantis exercitibus propriis reip. valentibus, magnum animum habere debebas, quem et semper habuisti, et nunc, fortuna adjuvante, augere potes. Quæ tibi superioribus litteris mea manu scripsi, terrendi tui causa homines loquuntur. Si frenum momorderis, peream, si te omnes, quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi ut antea scripsi, dum mihi à te litteræ veniant, in Italia morabor. Vale. viii. Kal. Jun. Eporædia.

ARGUMENTUM.

Bruti epistola, si quid antea fuerat timoris, ademptum significat. Addit quid Bruto sit agendum, et de pecunia decreta.

M. T. C. Bruto S. D.

Narro tibi: antea subirascebar brevitati tuarum litterarum: nunc mihi loquax esse videor. Te igitur imitabor. Quam multa, quam paucis? te rectè valere, operamque dare, ut quotidie melius: Lepidum commodè sentire, tribus exercitibus quid vis nos oportere confidere. Si timidus essem, tamen ista epistolâ mihi omnem metum abstersisses. Sed, ut mones, frenum momordi. Etenim, qui, te incluso, omnem spem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio jam vigiliam meam, Brute, tibi iradere, sed ita, ut ne desim constantiæ meæ. Quòd scribis, in Italia te moraturum, dum tibi litteræ meæ veniant: si per hostem licet, non erraris. Multa enim Romæ. Si adventu tuo bellum confici potest; nihil sit antiquius. Pecunia, speditis-

sima quæ erat, tibi decreta est. Habes amantissimum Servilium. Nos non desumus. Vale. viii. id. Jun.

ARGUMENTUM.

Scribit se breviter in scribendo amare, Bruti exemplo, reip. spem in ipso, et in Planco esse: de M. Bruto nihil certi.

M. T. C. Bruto Imp. S. D.

Expectanti mihi tuas quotidie litteras Lupus noster subito denuntiavit, ut ad te scriberem, si quid vellem. Ego autem, etsi, quid te scriberem non habebam, (acta enim ad te mitti, sciebam: inanem autem sermonem litterarum tibi injucundum esse audiebam) breviter secutus sum, te magistro. Scito igitur, in te et in collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego, quemadmodum præcipis, privatis litteris ab bellum commune vocare non desino. Qui utinam jam adesset! intestinum urbis malum, quod est non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor tuum. Altera jam pagella procedit. Vince, et vale. xiv. Kal. Quint.

ARGUMENTUM.

Solicitus ob Antonii cum Lepido conjunctionem, postulat, ut legiones ad eum mittantur, et stipendium.

Brutus Imp. Ciceroni S. D.

In maximo meo dolore hoc solatio utor, quòd intelligunt homines, non sine causa me timuisse ista, quæ acciderunt. Deliberent, utrum transji-

ciant legiones ex Africa, necne, et ex Sardinia: Brutum accersant, necne: mihi stipendium dent, an non, decernant. Ad senatum litteras misi. Crede mihi, nisi ista omnia ita fiunt, quemadmodum scribo, magnum nos omnes adituros periculum. Rogo te, videte, quibus hominibus negotium deris, qui ad me legiones adducant: et fide opus est, et celeritate. Vale. III. Non. Jun. ex castris.

ARGUMENTUM.

Quæstus erat Matus, se à Cicerone, ut libertatis inimicum accusari: Cicero factum negat.

M. T. C. Matio S. D.

Nondum satis constitui, molestiæ ne plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officii, tum utriusque nostrum amantissimus. Nam cum in Tusculanum vesperi venissem, postridiè ille ad me, nondum satis firmo corpore cum esset, manè venit. Quem cum objurgarem, quod parùm valetudini parceret: tum ille, nihil sibi fuisse longius, quam ut me videret. Numquidnam, inquam, novi? detulit ad me querelam tuam: de qua priùs, quam respondeo, pauca præponam. Quantum memoria repetere præterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. Sed VETUSTAS habet aliquid commune cum multis, amor non habet. Dilexi te, quo die cognovi, meque à te diligi judicavi. Tuus deinde discessus, isque diuturnus, ambitio nostra, et vitæ dissimilitudo non est passa, voluntates nostras consuetudine conglutinari. Tuum tamen erga me animum agnovi multis annis antè bellum civile,

cum Cæsar esset in Gallia. Quod enim vehementer mihi utile esse putabas, nec inutile ipsi Cæsari perfecisti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos familiarissimè dicta, scripta, communicata sunt; graviora enim sunt consecuta; et initio belli civilis, cum Brundisium versus ires ad Cæsarem, venisti ad me in Formianum primum, hoc ipsum quanti, præsertim temporibus illis; deinde, oblitum me putas consilii, sermonis, humanitatis tuæ? quibus rebus interesse memini Trebatium. Nec verò oblitus sum litterarum tuarum, quas ad me misisti, cum Cæsari obviam venissem in agro, ut arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus est, cum me ad Pompejum proficisci sive pudor meus coegit, sive officium, sive fortuna: quod officium tuum, quod studium vel in absentem me, vel in præsentem meos defuit? quem porro omnes mei et mihi, et sibi te amiciores judicaverunt? Veni Brundisium: oblitumne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento advolaris? quæ tua fuerit assessio, oratio, confirmatio animi mei, fracti communium miseriarum metu? Tandem aliquandò Romæ esse cœpimus: quid defuit nostræ familiaritati? in maximis rebus, quonam modo me gererem adversus Cæsarem, usus tuo consilio sum. In reliquis officiis cui tu tribuisti, excepto Cæsare, præter me, ut domum ventitares, horasque multas, sæpè suavissimo sermone consumeres? tum, cum etiam si meministi, ut hæc scriberem, tu me impulisti. Post Cæsaris reditum, quid tibi majori curæ fuit, quam ut essem ego illi, quam familia-

rissimus? quod effeceras. Quorsum igitur hæc oratio longior, quam putaram? quia sum admiratus, te, qui hæc nosse deberes, quidquam à me commissum, quod esset alienum nostra amicitia, credidisse. Nam præter hæc, quæ commemoravi, quæ testata sunt, et illustria, habeo multa occultiora, quæ vix verbis exequi possum. Omnia me tua delectant, sed maxime maxima cum fides in amicitia, consilium, gravitas, constantia; tum lepos, humanitas, litteræ: quapropter redeo nunc ad querelam. Ego, te suffragium tulisse in illa lege, primum non credidi: deinde, si credidissem, nunquam id sine aliqua justa causa existimarem te fecisse. Dignitas tua facit, ut animadvertatur, quidquid facias: malevolentia autem hominum, ut nonnulla durius, quam à te facta sint, proferrantur, ea si tu non audis, quid dicam nescio; equidem, si quando audio, tam defendo, quam me scio à te contra iniquos meos solere defendi. Defensio autem est duplex. Alia sunt, quæ liquido negare soleam, ut de isto ipso suffragio: alia, quæ defendam à te pie fieri, et humane, ut de curatione ludorum. Sed te, hominem doctissimum, non fugit, si Cæsar rex fuerit, quod mihi quidem videtur, in utramque partem de tuo officio disputari posse; vel in eam, qua ego uti soleo, laudandam esse fidem, et humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas: vel in eam, qua nonnulli utuntur, libertatem patriæ vitæ amici anteponendam: ex his sermonibus utinam essent delatæ ad te disputationes meæ. Illa verò duo, quæ maxima sunt laudum tuarum: quis aut libentius, quam ego, commemorat, aut sæpius; te

et non suscipiendi belli civilis gravissimum auctorem fuisse, et moderandæ victoriæ? in quo qui mihi non assentiretur, inveni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari nostro, qui mihi dedit causam harum litterarum; quibus nisi credideris, me omnis officii, et humanitatis expertem judicaris: quo nec mihi gravius quidquam potest esse, nec à te alienius. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusatio Matii, et pro se ipso, et contra calumniatores.

Matius Ciceroni S. D.

Magnam voluptatem ex tuis litteris cœpi, quod, quam speraram, atque optaram, habere te de me opinionem cognovi. De qua etsi non dubitabam; tamen, quia maximi æstimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. Consciis autem mihi eram, nihil à me commissum esse, quod boni cujusquam offenderet animum. Eò minus credebam, plurimis atque optimis artibus ornato tibi temerè quidquam persuaderi potuisse, præsertim in quem mea pro-pensa, et perpetua fuisset, atque esset benevolentia. Quod quando, ut volui, scio esse, respondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tua singulari bonitate, et amicitia nostra sæpè restitisti. Nota enim mihi sunt, quæ in me post Cæsaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quod mortem hominis necessariè graviter fero, atque eum, quem dilexi, periisse indignor. Ajunt enim patriam amicitia præponendam esse: proinde ac si jam vicerint, obitum ejus reipub. fuisse utilem.

Sed non agam astutè. Fateor, me ad istum gradum sapientiæ non pervenisse. Neque enim Cæsarem in dissensione civili sum secutus: sed amicum, quamquam re offendebar, tamen non deserui: neque bellum unquam civile, aut etiam causam dissensionis probavi, quam etiam nascentem extinguere summè studui. Itaque in victoria hominis necessarij, neque honoris, neque pecuniæ dulcedine sum captus. Quibus præmijs reliqui, minùs apud eum, quam ego, cum possent, immoderatè sunt abusi. Atque etiam res familiaris mea lege Cæsaris diminuta est: cujus beneficio plerique, qui Cæsaris morte lætantur, remanserunt in civitate. Civibus victis, ut parceretur, æquè ac pro mea salute laboravi. Possum igitur, qui omnes voluerim incolumes, eum, à quo id impetratum est, periisse non indignari? cum præsertim iidem homines illi, et invidiæ, et exitio fuerint. Plecteris ergo, inquirunt, quando factum nostrum improbari audeas. O superbiam inauditam! alios in facinore gloriari, alijs ne dolore quidè m impunè licere! At hæc etiam servis semper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent suo potius, quam alterius arbitrio. Quæ nunc, ut quidè m isti dicitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. Sed nihil agunt. Nullius unquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate dediscam. **NUNQUAM** enim honestam mortem fugendam, sæpè etiam appetendam putavi. Sed quid mihi succensent, si id opto, ut poeniteat eos sul facti? Cupio enim Cæsaris mortem omnibus esse acerbam. At debeo pro civili parte repub. velle salvam. Id quidè m me cupere, nisi et anteacta vi-

ta, et reliqua mea spes, tacente me, probat; dicendo, vincere non postulo. Quare majorem in modum te rogo, ut rem potiorè m oratione ducas: mihiq; si sentis expedire rectè fieri, credas, nullam communionem cum improbis esse posse. An quod adolescens præstiti, cum etiam errare cum excusatione possem, id nunc, ætate præcipitata, commutem, ac me ipse retexam? non faciam, neque, quod displiceat, committam, præterquam quod hominis mihi conjunctissimi, ac viri amplissimi doleo gravem casum. Quod si aliter essem animatus, nunquam quod facerem, negarem, ne et in peccando improbus, et in dissimulando timidus, ac vānus existimarer. At ludos, quos Cæsaris victoriæ Cæsar adolescens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad statum reipub. pertinebat: quod tamen munus, et hominis amicissimi memoriæ, ac honoribus præstare etiam mortui debui, et optimæ spei adolescenti, ac dignissimo Cæsare, petenti negare non potui. Veni etiam consulis Antonij sæpè domum salutandi causa: ad quem, qui me parùm patriæ amantem esse existimant, rogandi quidè m aliquid, aut auferendi causa frequentes ventitasse reperies. Sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar nunquam interpellavit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen is uterer; eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpèndo me efficere conari, ne, quos velim diligam? sed non vereor, ne aut meæ vitæ modestia parùm valitura sit in posterum contra falsos rumores; aut etiam ii, qui me non amant propter meam in Cæsarem constantiam, non malint mei, quam sui similes amicos

habere. Mihi quidem si optata contingent, quod reliquum est vitæ, in otio Rhodi degam: sin casus aliquis interpellarit, ita ero Romæ, ut rectè fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas gratias ago, quòd tuum erga me animum, simplicem, atquè amicum aperuit; et quòd eum, quem semper dilexi lubenter, quò magis jure colere, atquè observare, deberem, fecit. Benè vale, et me dilige.

ARGUMENTUM.

Profecturus in Græciam, suas res Oppio commendat, commemoratis antè beneficiis ab ipso acceptis.

M. T. C. M. Oppio S. D.

Dubitanti mihi, quòd scit Atticus noster, de hoc toto consilio protectionis, quòd in utramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem, judicium, et consilium tuum. Nam et scripsisti apertè: quid tibi videretur, et Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Sempèr judicavi, in te et in capiendo consilio prudentiam summam esse, et in dando fidem: maximèque sum expertus, cum initio civilis belli per litteras te consulissem, quid mihi faciendum esse censes, eundumne ad Pompejum, an manendum in Italia, suasisti, ut consulere dignitati meæ. Ex quo, quid sentire, intellexi: et sum admiratus fidem tuam, et in consilio dando religionem, quòd cum aliud malle amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quàm illius voluntas fuit. Equidem et ante hoc tempus te dilexi: et semper me à te diligi,

sensi: et cum abessem, atque in magnis periculis essem, et me absentem, et meos presentes à te cultos, et defensos esse inveni, et post meum reditum quàm familiaritèr mecum vixeris, quæque ego de te et senserim, et prædicarim, omnes, qui solent hæc animadvertere, testes habemus. Gravissimum verò judicium de mea fide, et de constantia fecisti, cum post mortem Cæsaris totum te ad amicitiam meam contulisti: quòd tuum judicium nisi mea summa benevolentia erga te, omnibusque meritis comprobaro, ipse me hominem non putabò. Tu, mi Oppi, conservabis amorem tuum (etsi more magis hæc quidem scribo, quàm quò te admonendum putem), meaue omnia tuere: quæ tibi ne ignota essent, Attico mandavi. A me autem, cum paulum otii nacti erimus, uberiorès litteras expectato. Da operam, ut valeas. Hoc mihi gratiùs facere nihil potes.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD CASSIUM, ET ALIOS.
LIBER XII.

ARGUMENTUM.

Queritur, tyranno occiso, tyrannidem tamen non esse sublatam; Cassiumque hortatur, ut und cum M. Bruto, ejus uxoris fratre; omni perturbatione repub. liberet.

M. T. C. C. Cassio S. D.

Finem nullum facio, mihi crede, Cassi, de te, et de Bruto nostro, id est, de tota rep. cogitandi: cujus omnis spes in vobis est, et in D. Bruto: quam quidem jam habeo ipse meliorem, republ. à Dolabella meo præclarissimè gesta. Manebat enim illud malum urbanum, et ità corroborabatur quotidie, ut ego quidem et urbi, et otio diffiderem urbano: sed ità compressum est, ut mihi videamur omne jam ad tempus, ab illo dumtaxat sordidissimo periculo, tuti futuri. Reliqua magna sunt, et multa, sed posita omnia sunt in vobis; quamquam primùm quidque explicemus. Nam, ut adhuc quidem actum est, non regno, sed rege liberati videmur. Interfecto enim rege, regios omnes nutus tuemur: neque verò id solùm, sed etiam, quæ ip-

se ille, si viveret, non faceret, ea nos, quasi cogitata ab illo probamus. Nec ejus quidem rei finem video; tabulæ figuntur: immunitates dantur: pecuniæ maximæ describuntur: exules reducuntur: S. C. falsa referuntur: ut tantummodò odium illud hominis impari, et servitutis dolor depulsus esse videatur: respub. jacet in iis perturbationibus, in quas eam ille conjecit. Hæc omnia vobis sunt expedienda; nec hoc cogitandum, satis jam habere repub. à vobis. Habet illa quidem tantùm, quantum nunquam mihi in mentem venit optare: sed contenta non est; et pro magnitudine, et animi, et beneficii vestri à vobis magna desiderat. Adhuc ultra suas injurias est per vos interitu tyranni: nihil ampliùs. Ornamenta verò sua quæ recuperavit? an, quod ei mortuo paret, quem vivum ferre non poterat? Cujus æra refigere debebamus, ejus etiam chirographa defendimus? At enim ità decrevimus. Fecimus id quidem temporibus cedentes, quæ valent in republ. plurimùm: sed immoderate quidam, et ingrati nostra facilitate abutuntur. Verùm hæc propediem, et multa alia coram. Interim velim sic tibi persuadeas, mihi cum reip. quam semper habui charissimam, tum amoris nostri causa, maximæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Invehitur in M. Antonii tyrannicam potentiam, et resp. statum describit.

M. T. C. Cassio S. D.

Vehementè lætor, tibi probari sententiam, et orationem meam, qua si sæpiùs uti liceret, nihil

esset negotii, libertatem, et repub. recuperare, sed homo amens, et perditus, multoque nequior, quam ille ipse, quem tu nequissimum occisum esse dixisti, cædis initium quærit: nullamque aliam ob causam me auctorem fuisse Cæsaris interficendi criminatur, nisi ut in me veterani incitentur; quod ego periculum non extimesco, modò facti vestri gloriam cum mea laude communicet. Ità nec Pisoni, qui in eum primus invecus est, nullo assentiente; nec mihi, qui idem tricesimo post die feci, nec P. Servilio, qui me est consecutus, tutò in senatum venire licet. Cædem enim gladiator quærit, ejusque initium ad xiii. Kal. Octob. à me se facturum putavit: ad quam paratus venerat, cum in villa Metelli complures dies commentatus esset. Quæ autem in lustris, et in vino commentatio potuit esse? Itaque omnibus est visus, ut ad te antea scripsi, suo more vomere, non dicere. Quare quod scribis te confidere, auctoritate, et eloquentia nostra, aliquid profici posse: nonnihil, ut in tantis malis, est profectum: intelligit enim populus rom. tres esse consulares, qui, quia, quæ de repub. benè senserint, liberè locuti sunt, tutò in senatum venire non possint. Nec est præterea quod quidquam expectes. Tuus enim necessarius affinitate nova delectatur: itaque jam non est studiosus Indorum, infinitoque fratris tui plausu dirumpitur: alter itè affinis novis commentariis Cæsaris delinitus est. Sed hæc tolerabilia: illud non ferendum, quod est, qui vestro anno consulem filium suum futurum putet, ob eamque causam se huic latroni deservire præseferat. Nam L. Cotta, familiaris meus, fatali quadam desperatione, ut ait,

minùs in senatum venit, L. Cæsar, optimus, et fortissimus civis, valetudine impeditur. Ser. Sulpicius, et summa auctoritate, et optimè sentiens non adest: reliquos, exceptis designatis, ignosce mihi si non numero consulares. Habes auctores consilii publici: qui numerus etiam bonis rebus exiguus esset, quid censes, perditis? Quare spes est omnis in vobis: qui si idcirco abestis, ut sitis in tuto, ne in vobis quidè. Sin aliquid dignum vestrà glorià cogitatis; velim, salvis vobis; sin id minùs, res tamen publica per vos brevi tempore jus suum recuperavit. Ego tuis neque desum, neque deero: qui sive ad me referent, sive non, mea tibi tamen benevolentia, fidesque præstabitur. Vale.

ARGUMENTUM.

Et hic in Antonium, ejusque sectam invehitur.

M. T. C. Cassio S. D.

Augur tuus amicus furorem in dies. Primùm in statua; quam posuit in rostris, inscripsit: **PARENTI OPTIME MERITO**: ut non modo sicarii, sed jam etiam parricidæ judicemini: quid dico judicemini? judicemur potius: vestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse. Utinam quidè fuissem: molestus nobis non esset; sed hoc vestrum fuit: quod quando præterit, utinam haberem, quid darem vobis consilii. Sed ne mihi quidè ipsi reperio, quid faciendum sit. **QUID** enim est, quod contra vim sine vi fieri possit? consilium autem omne hoc est, illorum, ut mortem Cæsaris persequantur. Itaque antè diem vi. Non. Octob. productus in concionem

à Canutio, turpissimè ille quidè̄m discessit, sed tamèn ea dixit de conservatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus: de me quidè̄m non dubitanter, quin omnia de meo consilio et vos fecissetis, et Canutius faceret. Cætera ejusmodi sint, ex hoc judica, quod legato tuo viaticum eriperunt. Quid eos interpretari putas, cum hoc faciunt? ad hostem scilicèt portari. O, rem miseram! dominum ferre non potuimus, conseruo servimus; et tamen, me quidè̄m favente magis, quàm sperante, etiam nunc residet spes in virtute tua. Sed ubi sunt copiæ? de reliquo, malo te ipsum loqui tecum, quàm dicta nostra cognoscere. Vale.

ARGUMENTUM.

Varia complectitur hæc epistola, de Antonii nequitia, de senatu, de populo, de legatis ad Antonium missis, de ipso Cassio.

M. T. C. Cassio S. D.

Vellem Idibus Mart. me ad cœnam invitasses: reliquiarum nihil fuisset, nunc me reliquiæ vestra exercent, et quidè̄m præter cæteros me. Quamquam egregios consules habemus, sed turpissimos consulares; senatum fortem, sed infimo quemque honore fortissimum: populo veto nihil fortius, nihil melius, Italiaque universa: nihil autem foediùs Philippo, et Pisone legatis, nihil flagitiosius: qui cum essent missi, ut Antonio ex senatus sententia certas res renuntiarent, cum ille earum rerum nulli paruisset, ultro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. Itaque ad nos concurrunt: factique jam in re salutari populares sumus.

Sed tu quid ageres, quid acturus, ubi denique esses, nesciebam. Fama nuntiabat, te esse in Syria: auctor erat nemo. De Bruto, quò proprius est, eò firmiora videntur esse, quæ nuntiantur. Dolabella valdè vituperabatur ab hominibus non insulsis, quòd tibi tam citò succederet, cum tu vix dum triginta dies in Syria fuisses. Itaque constabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus et tua, et Bruti est, quòd exercitum præter spem existimamini comparasse. Scriberem plura, si rem, causamque nossem: nunc quæ scribo, scribo ex opinione hominum, atque fama. Tuas litteras avidè expecto. Vale.

ARGUMENTUM.

M. Brutum laudat, ut ad ejus imitationem Cassium accendat. Addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium resp. gerebat.

M. T. C. Cassio S. D.

Hyemem credo adhuc prohibuisse, quò minus de te certum haberemus, quid ageres, maximèque ubi esses. Loquebantur omnes tamen, credo, quòd volebant, in Syria te esse, habere copias. Id autem eò facilius credebatur, quia simile verò videbatur. Brutus quidè̄m noster egregiam laudem est consecutus. Res enim tantas gessit, tamque inopinatas, ut eæ cum per se gratæ essent, tum gratiores propter celeritatem. Quod si tu ea tenes, quæ putamus; magnis subsidiis sulca resp. est, à prima enim ora Græciæ usque ad Ægyptum optimorum civium imperiis muniti erimus, et copiis. Quamquam, nisi me fallebat, res sic se habebat, ut totius belli omnè discrimen in D. Bruto positum

videretur: qui si, ut sperabamus, erupisset Mutina, nihil belli reliquum fore videbatur. Parvis omnino jam copiis obsidebatur; quod magno praesidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noster Hirtius, ad Forum Cornelium Cæsar, uterque cum firmo exercitu: magnasque Romæ Pansa copias ex delectu Italiæ compararat: hys adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi considerate, ut mihi crebris litteris significat, acturus videbatur. Præter Bononiam, Regium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimam reip. tuos etiam clientes transpadanos mirificè conjunctos cum causa habebamus. Erat firmissimus senatus, exceptis consularibus: ex quibus unus L. Cæsar firmus est, et rectus. Ser. Sulpicii morte magnum praesidium amisimus. Reliqui partim inertes, partim improbi. Nonnulli invident eorum laudi, quos in rep. probati vident. Populi verò rom. totiusque Italiæ mira consensus est. Hæc erant ferè, quæ tibi nota esse vellem. Nunc autem opto, ut ab istis orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

ARGUMENTUM

Strabonem commendat, quasi aliud agens, et in Cassio, Brutoque spem omnem reip. sitam esse dicit, si ad Mutinam res male geratur.

M. T. C. Cassio S. D.

Qui status rerum fuerit tum, cum has litteras dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono, et optimè de rep. sentiente. Nam quid dicam, cupidissimo tui, qui, domo et fortunis relictis, ad

te potissimum profectus sit? Itaque eum tibi ne commendo quidem. Adventus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibi-que persuadeas, omne perfugium bonorum in te, et Bruto esse positum, si, quod nolim, adversi quid evenerit. Res, cum hæc scribebam, erat in extremum deducta discrimen. Brutus enim Mutinæ vix jam sustinebat. Qui si conservatus erit, vicimus: sin (quod dii omen avertant), omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac, tantum animum habeas, tantumque apparatus, quantum opus est ad universam temp. recuperandam. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat sententiam à se in senatu dictam ex Cassii dignitate, eamque à se etiam in concione defensam.

M. T. C. Cassio S. D.

Quanto studio dignitatem tuam et in senatu, et ad populum defenderim, ex tuis te malo, quam ex me, cognoscere. Quæ mea sententia in senatu facilè valuisset, nisi Pansa vehementer obstitisset. Ea sententia dicta, productus sum in concionem à tribuno pleb. M. Servilio. Dixi de te, quæ potui, tanta contentione, quantum forum est; tanto clamore, consensuque populi, ut nihil unquam simile viderim. Id velim mihi ignoscas, quod invita socru tua fecerim. Mulier timida verebatur, ne Pansæ animus offenderetur. In concione quidem Pansa dixit, matrem quoque tuam, et fratrem, illam à me sententiam noluisse dici. Sed me hæc non movebant: alia malebam: favebam et reipub.

cui semper favi, et dignitati, ac gloriæ tuæ. Quod autem, et in senatu pluribus verbis disserui, et dixi in concione, in eo velim fidem meam liberet. Promisi enim, et propè confirmavi, te non expectasse, nec expectaturum decreta nostra, sed te ipsum tuo more rempub. defensurum. Et quamquam nihil dum audieramus, nec ubi esses, nec quas copias haberet: tamen sic statuebam, omnēs, quæ in istis partibus essent, opes, copiasque tuas esse: per teque Asiam provinciam confidebam jam reipublicæ recuperatam. Tu fac in augenda gloria te ipsum vincas. Vale.

ARGUMENTUM.

Lepidus victum Antonium receperat: unâque bellum administrabant, id queritur Cicero, et Cassium ad liberandam temp. hortatur.

M. T. C. Cassio S. D.

Scelus affinis tui Lepidi, summamque levitatem, et inconstantiam, ex actis, quæ ad te mitti certò scio, cognosse te arbitror. Itaque nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: spemque omnem in D. Bruto, et Plancio habemus: si verum quæris, in te, et in meo Bruto non solum ad præsens perfrugium, si quod nolim, adversi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus, quæ vellemus: sed certos auctores non habebamus. Te quidem magnum hominem et præsentis iudicio, et reliqui temporis expectatione scito esse. Hoc tibi proposito, fac ut ad summa contendas. Nihil est tantum, quod non

populus rom. à te perfici, atque obtineri posse iudicet. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renovato: Cassiumque hortatur, ut in Italiam properet.

M. T. C. Cassio S. D.

Brevitas tuarum litterarum me quoque breviorē in scribendo facit: et, verè ut dicam, non satis occurrit, quod scribam. Nostras enim res in actis perferri ad te certò scio: tuas autem ignoramus. Tamquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine auctore. Nos confectum bellum cum putaremus, repeatè à Lepido tuo in summam sollicitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi, maximam reipub. spem in te, et in tuis copiis esse. Firmos omninò exercitus habemus: sed tamen, ut omnia, ut spero, prosperè procedant, multum interest te venire. Exigua est enim spes reip. nam nullam non libet dicere: sed, quæcumque est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.

ARGUMENTUM.

Lepidum hostem iudicatum scribit: et omninò poscere, ut Cassius cum exercitu in Italiam veniat.

M. T. C. Cassio S. D.

Lepidus, tuus affinis, meus familiaris, pridè Kal. Quint. sententiis omnibus hostis à senatu iudicatus est, cæterique, qui unà cum illo à repub.

defecerunt, quibus tamen ad sanitatem redeundi antè Kal. Sept. potestas facta est. Fortis sanè senatus, sed maximè spe subsidii tui. Bellum quidè, cum hæc scribebam, sanè magnum erat scelere, et levitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ volumus, audimus: sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuntio. Quod cum ita esset, tamen litteris tuis, quas Nonis Maii ex castris datas acceperamus, ita persuasum erat civitati, ut illum jam oppressum omnes arbitrarentur; te autem in Italiam venire cum exercitu: ut, si hæc ex sententia confecta essent, consilio, atque auctoritate tua; sin quid fortè titubatam esset, ut sit in bello, exercitu tuo niteremur. Quem quidè ego exercitum quibuscumque potero rebus ornabo. Cujus rei tum tempus erit, cum, quid opis reip. laturus exercitus sit, aut quid jam tulerit, notum esse cœperit. Nam adhuc tantum conatus audiuntur, optimi illi quidè, et præclarissimi, sed gesta res expectatur: quam quidè aut jam esse aliquam, aut appropinquare confido, tua virtute, et magnitudine animi nihil est nobilius. Itaque optamus, ut quamprimùm te in Italia videamus. Remp. nos habere arbitrabimur, si vos habebimus. Præclare viceramus, nisi spoliatum, inermem fugientem Lepidus recepisset Antonium. Itaque nunquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto est Lepidus. Ille enim ex turbulenta repub. hic ex pace, et victoria bellum excitavit. Huic oppositos consules designatos habemus; in quibus est magna illa quidè spes, sed anceps cura propter incertos exitus præliorum. Persuade tibi igitur, in te, et in Bruto tuo esse omnia, vos expectari,

Brutum quidè jam jamque. Quòd si, ut spero, victis hostibus nostris, veneritis: tamen auctoritate vestra respublica exsurget, et in aliquo statu tolerabili consistet. Sunt enim permulta, quibus erit medendum, etiamsi respub. satis esse videbitur sceleribus hostium liberata. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit, à quibus copias acceperit, seque, et remp. commendat. Scripta est autem hæc epistola ante prælium Mutinense.

Cassius Procos. Ciceroni S. D.

Si vales, benè est: ego quidè valeo. In Syriam me profectum esse scito ad L. Marcum, et Q. Crispum Imp. Viri fortes, optimique cives, posteaquam audierunt, quæ Romæ gererentur, exercitus mihi tradiderunt, ipsique mecum unà fortissimo animo rempubl. administrant. Item legionem, quam Q. Cæcilius Bassus habuit, ad me venisse, scito. Quatuorque legiones, quas A. Allienus ex Ægipto eduxit, traditas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos absentes, remque publicam, quantum opus est, defendas. Scire te volo, firma præsidia vobis, senatuique non deesse, ut optima spe, et maximo animo remp. defendas. Reliqua tecum aget L. Cartejus, familiaris meus. Vale. Data Non. Mart. ex castris Tharichets.

ARGUMENTUM.

Facta mentione benevolentiae Ciceronis erga se, suam dignitatem, suosque milites commendat, seque et illos optime de rep. meritos affirmat.

Cassius Procos. Ciceroni S. D.

Si vales, benè est: ego quidè̄m valeo. Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognovi. Videbaris enim non solum favere nobis, id, quod et nostra, et reip. causa semper fecisti, sed etiam gravem curam suscepisse, vehementerque esse de nobis sollicitus. Itaque, quod te primum existimare putabam, nos oppressa repub. quiescere non posse: deinde cum suspirare, nos moliri, quod te sollicitum esse, et de salute nostra, et de rerum eventu putabam: simul ac legiones accepi, quas A. Alienus eduxerat ex Ægipto, scripsi ad te, tabellariosque complures Romam misi: etiam ad senatum litteras, quas reddi vetui prius, quæ tibi recitatae essent, si fortè mei obtemperare mihi voluerunt. Quod si litteræ perlatae non sunt, non dubito, quin Dolabella, qui nefariè Trebonio occiso, Assiam occupavit, tabellarios meos deprehenderit, litterasque interceperit. Exercitus omnes, qui in Syria fuere, teneo. Habui paulum moræ; dum promissa militibus persolvo. Nunc jam sum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam tibi commendatam habeas, si me intelligis nullum neque periculum, neque laborem patriæ denegasse: si contrà importunissimos latrones arma cepi, te hortante, et auctore: si non solum exercitum ad rempublicam, liberta-

temque defendendam comparavi, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui: quos si occupasset Dolabella, non solum adventu, sed etiam opinione, et expectatione exercitus sui Antonium confirmasset. Quas ob res milites tuere, si eos mirificè de rep. meritos esse animadvertis: et effice, ne quem pœniteat, repub. quàm spem prædæ, et rapinarum, sequi maluisse. Item Murci, et Crispi Imp. dignitatem, quantum est in te, tuere. Nam Bassus miserè noluit mihi legionem tradere. Quod si milites invito eo, legatos ad me misissent, clausam Apameam tenuisset, quoad vi esset expugnata. Hæc à te peto non solum reipub. quæ tibi semper fuit charissima, sed etiam amicitiae nostræ nomine, quam confido apud te plurimum posse. Crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, senatus, atque optimi cujusque esse, maximèque tuum: de cuius voluntate assiduè audiendo, mirificè te diligit, charumque habet. Qui si intellexerit, comoda sua curæ tibi esse; debere etiam se tibi omnia putabit. Litteris scriptis, audiui, Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copiis. Proficiscar in Ciliciam. Quid egerim, celeritèr ut scias, dabo operam. Ac velim, ut meremur de repub. sic felices sumus. Fac valeas, meque ames. Non. Maii, ex castris.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de victoria Mutinensi: et res à se gestas enumerat.

Cassius Ciceroni S. D.

Si vales, benè est: ego quidè̄m valeo. Cum reipublicæ vel salute, vel victoria gaudemus: tum

instauratione tuarum laudum: quod maximus consularis maximum consulem te ipse vicisti, et lætamur, et mirari satis non possumus. Fatale nescio quid tuæ virtuti datum, id quod jam sæpè experti sumus. Est enim tua toga omnium armis felicior: quæ nunc quoque nobis penè victam rempubl. ex manibus hostium eripuit, ac reddidit. Nunc ergo vivemus liberi: nunc te, omnium maximè civis, et mihi charissime, id, quod maximè reip. tenebris comperisti, nunc te habebimus testem nostri et in te, et in conjunctissimam tibi rempub. amoris: et quæ sæpè pollicitus es, te et taciturnum, dum serviremus, et dicturum de me tum, cum profutura essent; nunc illa non ego quidèd dici tantoperè desiderabo, quàm sentiri à te ipso. Neque enim omnium iudicio malim me à te commendari, quàm ipse tuo iudicio dignè, ac mereor, commendatus esse: ut hæc novissima nostra facta non subita, nec inconvenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse iudices; meque ad optimam spem patriæ non minimum tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinquire digni quidèd te, et meritò tibi charissimi: esse etiam debent in repub. proximè hos chari, qui studiorum tuorum sunt æmuli: quorum esse cupio tibi copiam; sed tamen non maxima me turba puto excludi, quominus tibi vacet me excipere, et ad omnia, quæ velis, et probes, producere. Animum tibi nostrum fortassè probabimus: ingenium certè diutina servitus, qualecumque est, minùs tamen, quàm erat, passa est videri. Nos ex ora maritima Asiæ provinciæ, et ex insulis, quas potuimus, naves de-

duximus. Delectum remigum, magna contumacia civitatum, tamèn satis celeritèr habuimus. Secuti sumus classem Dolabellæ, cui Lucilius præfatus qui, spem sæpè transitionis præbendo, neque unquam non decedendo, novissimè Corycum se contulit, et clauso portu se tenere cœpit. Nos, illa relicta, quòd et in castra pervenire satius esse putabamus, et sequebatur classis altera, quam anno priore in Bithynia Tillius Cimber comparat, cui Turulius quæstor præerat, Cyprum petivimus. Ibi, quæ cognovimus, scribere ad vos quàm celeritèr voluimus. Dolabellam, ut Tarsenses pessimi socii, ità Laodiceni multò amentiores, ultro accesserunt. Ex quibus utrisque civitatibus, Græcorum militum numero, speciem exercitus effecit. Castra habet antè oppidum Laodiceam posita; et partem muri demolitus est; castra oppido conjunxit. Cassius noster cum decem legionibus, et cohortibus viginti auxiliariis, et quatuor millibus equitum à millibus passuum viginti, castra habet posita: et existimat, se sinè prælio posse vincere. Nam jam ternis tetradrachmis triticum penès Dolabellam est. Nisi quid navibus Laodicenorum supportarit, citò fame pereat, necesse est. Ne supportare possit, et Cassii classis benè magna, cui præest Sextilius Rufus, et tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, et Patiscus, facile præstabunt. Volo igitur vos benè sperare, et rempub. ut vos istic expedivissis, ità pro nostra parte celeritèr à nobis expediri posse, confidere. Vale.
Data Idib. Jun. Cypro, Acromaniacride.

ARGUMENTUM.

Exponit res à se gestas: Rhodiorum accuratè: procuratoriam Asiae petit: merita sua in reipublica commemorat.

Lentulus Ciceroni S. D.

Cum Brutum nostrum convenissem, eumque tardius in Asiam venturum animadvertentem, in Asiam rediit, ut reliquias mei laboris colligerem, et pecuniam quamprimum Romam mitterem. Interim cognovi, in Licia esse classem Dolabellae, ampliusque centum naves onerarias, in quas exercitus ejus imponi posset: idque Dolabellam ea mente comparasse, ut, si Syriae spes eum frustrata esset, conscenderet in naves, et Italiam peteret, seque cum Antonis, et reliquis patronibus conjungeret. Cujus rei tanto in timore fui, ut omnibus rebus relicis, cum paucioribus, et minoribus navibus ad illas ire conatus sim. Quae res, si à Rhodiis non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset: tamen magna ex parte profligata est: quandoquidem classis dissipata est, adventus nostri timore milites, ducesque effugerunt: onerariae omnes ad unam à nobis sunt exceptae. Certè, quod maximè timui, videor esse consecutus, ut non possit classe Dolabella in Italiam pervenire, nec, sociis suis firmatis, durius vobis efficere negotium. Rhodii nos, et reipublicam quam valde desperaverint, ex litteris, quas publice misi, cognosces, et quidem multò parcius scripsi, quam te vera furere eos inveni. Quòd verò aliquid de his scripsi, mirari noli: mira est eorum amentia. Nec

me meae ullae privatim injuriae moverunt unquam: malus animus eorum in nostram salutem, cupiditas partium aliarum, perseverantia in contemptione optimi cujusque ferenda mihi non fuit. Nec tamen omnes perditos esse puto. Sed iidem illi, qui tunc fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompejum, qui ceteros viros clarissimos non receperunt, iidem, tanquam aliquo fato, et nunc aut magistratum gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. Itaque eadem superbia in pravitate utuntur. Quorum improbitatem aliquando retundi, et non pati impunitate augeri, non solum utile est reipublicae nostrae, sed etiam necessarium. De nostra dignitate velim tibi ut semper curae sit, et quocumque tempore occasionem habueris, et in senatu, et in ceteris rebus laudi nostrae suffragare. Quoniam consulibus decreta est Asia, et permissum est iis, ut, dum ipsi venirent, darent negotium, qui Asiam obtineant: rogo te, petas ab iis, ut hanc dignitatem potissimum nobis tribuant, et mihi dent negotium, ut Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter venit. Nam, quòd huc properent in magistratu venire, aut exercitum mittere, causam non habent. Dolabella enim in Syria est, et, ut tu divina tua mente prosperisti, et praedixisti, dum isti venirent, Cassius eum opprimeret. Exclusus enim ab Antiochia Dolabella, et in oppugnando male acceptus, nulla alia confusus urbe, Laodiceam, quae est in Syria ad mare, se contulit. Ibi spero celeriter eum poenas daturum. Nam neque, quòd refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantum exercitum Cassii sustinere. Spero etiam confectum esse jam,

et oppressum. Quare non puto, Pansa, et Hirtium in consulatu properaturos in provincias exire, sed Romæ acturos consulatum. Itaque, si ab his perieris, ut interea nobis procurationem Asiae dent, spero, te posse impetrare. Præterea mihi promiserunt Pansa, et Hirtius coram, et absenti mihi scripserunt, Verrioque nostro Pansa affirmavit, se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. Ego porro non medijsfidius cupiditate provinciæ produci longius spatium mihi volo. Nam mihi fuit ista provincia plena laboris, periculi, detrimenti. Quæ ego ne frustra subierim, neve prius, quam reliquias meæ diligentia consequar, decedere cogar, valde laboro. Nam, si potuissem, quam exegeram, pecuniam universam mittere, postularem, ut mihi succederetur. Nunc quod Cassio dedi, quod Trebonii morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, rei que pub. non præstiterunt, id consequi, et reficere volo. Quod aliter non potest fieri, nisi spatium habuero. Id ut per te consequar, velim, ut solet, tibi cura sit. Ego me de repub. ita puto esse meritum, ut non provinciæ istius beneficium expectare debeam, sed tantum, quantum Cassius, et Bruti, non solum illius facti, periculique societate, sed etiam huius temporis studio, et virtute. Primus enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellæ ad rempub. traduxi, Cassioque tradidi: primus delectus habui pro salute omnium contra conjunctionem sceleratissimam; solus Cassio, et repub. Syriam, exercitusque, qui ibi erant, conjunxi. Nam nisi ego tantam pecuniam, tantaque præsi-

dia, et tam celeriter Cassio dedissem, ne ausus quidem esset ire in Syriam, et nunc non minora pericula reipub. à Dolabella instarent, quam ab Antonio. Atque hæc omnia is feci, qui et sodalis, et familiarissimus Dolabellæ eram, conjunctissimus sanguine Antoniis; provinciam quoque illorum beneficio habebam, sed omnibus meis bellum primus indixi. Hæc etsi adhuc non magnoperè mihi tulisse fructum animadverto: tamen non despero, nec defatigabor permanere non solum in studio libertatis, sed etiam in labore, et periculis. Attamen, si etiam aliqua gloria justa, et merita provocabimur, senatus, et optimi cujusque officii, majore cum auctoritate apud ceteros erimus, et eò plus prodesse reipub. poterimus. Filium tuum, ad Brutum cum veni, videre non potui, ideò quòd jam in hiberna cum equitibus erat profectus. Sed medijsfidius, ea esse cum opinione, et tua et ipsius, et in primis mea causa gaudeo. Fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teque dignus est. Vale. Data iv. Kal. Jun. Pergæ.

ARGUMENTUM.

Hic quoque res à se gestas exponit: invehitur in Rhoëior, de Dolabella optabilia nuntiat.

Lentulus P. F. proquæ. Propæ. Cos. Præ. Trib. pl. senatui, populo, plebique romanæ S. D. ®

Si valetis, liberique vestri valent, bene est: ego quoque valeo. Scelere Dolabellæ oppressa Asia in proximam provinciam Macedoniam, præsidiaque reipub. quæ M. Brutus, vir clarissimus, tenebat, me contuli, et id egi, ut, per quos celer-

rimè posset, Asia provincia, vectigaliaque in vestram potestatem redigerentur. Quod cum pertimuisset Dolabella, et, vastata provincia, correptis vectigalibus, præcipuè civibus rom. omnibus crudelissimè denudatis, ac divenditis, celeriusque Asia excessisset, quàm eo præsidium adduci potuisset: diutius morari, aut expectare præsidium non necesse habui, et quamprimum ad meum officium revertendum mihi esse existimavi: ut et reliqua vectigalia exigerem, et quam deposui, pecuniam colligerem; quidquid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem quamprimum, et vos de omni re facerem certiores. Interim, cum per insulas in Asiam naviganti mihi nuntiatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse, Rhodiosque naves complures instructas, et paratas in aqua habere; cum iis navibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparaverat Patiscus proquæ, homo mihi cum familiaritate, tum etiam sensibus in repub. conjunctissimus, Rhodum reverti, confisus auctoritate vestrà, senatusque consulto, quo hostem Dolabellam judicatis, fœdere quoque, quod cum iis M. Marcello, Ser. Sulpicio Cos. renovatum erat, quo juraverant Rhodii, eosdem hostes se habituros, quos senatus, populusque rom. quæ res nos vehementèr sefellit. Tantùm enim abfuit, ut illorum præsidio nostram firmarem classem, ut etiam, à Rhodiis urbe, portu, statione, quæ extrà urbem est, commeatu, aqua denique prohiberentur nostri milites, nos vix ipsi singulis cum navigioliis reciperemur. Quam indignitatem, diminutionemque majestatis non solum juris nostri, sed etiam imperii, populique

rom. idcirco tulimus, quod interceptis literis, cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Egyptoque, quod necesse erat fieri, in naves cum omnibus suis latronibus, atque omni pecunia conscendere esse paratum, Italiamque petere: idcirco etiam naves onerarias, quarum minor nulla erat duum millium amphorum, contractas in Lycia à classe ejus obsideri. Hujus rei timore, P. C. percitus, injurias perpeti, et cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in urbem, et in senatum eorum, quàm diligentissimè potui, causam reipub. egi, periculumque omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naves conscendisset, exposui. Rhodios autem tanta in pravitate animadverti, ut omnes firmiores putarent, quàm bonos, ut hanc concordiam, et conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propensè non crederent esse factam; ut patientiam senatus, et optimi cujusque manere etiam nunc confiderent, nec potuisse audere quemquam Dolabellam hostem judicare; ut denique omnia, quæ improbi fingebant, magis vera existimarent, quàm quæ verè facta erant, et à nobis docebantur. Qua mente etiam antè nostrum adventum, post Trebonii indignissimam cædem, cæteraque tot, tamque nefaria facinora, binæ profectæ erant ad Dolabellam legationes eorum, et quidè novò exemplo, contra leges ipsorum, prohibentibus iis, qui tum magistratus gerebant. Hæc sive timore (ut dicunt) de agris, quos in continenti habent; sive furore, sive potentia paucorum (qui et antea pari contumelia viros clarissimos affecerant, et nunc maxi-

mos magistratus gerentes) nullo exemplo, neque vestra ex parte, neque nostro presentium, neque imminenti Italiae, urbiq; nostrae periculo, si ille patrie cum suis latronibus, navibus ex Asia, Syriaeque expulsus, Italiam petiisset, mederi, cum facile possent, voluerunt. Nonnullis etiam ipsi magistratus veniebant in suspicionem, detinuisse nos, et demorati esse, dum classis Dolabellae certior fieret de adventu nostro. Quam suspicionem consecuta res aliquot auxerunt, maximèque, quod subito ex Lycia Sext. Marius, et C. Titius, legati Dolabellae, à classe discesserunt, navique longa profugerunt onerariis relictis, in quibus colligendis non minimum temporis, laborisque consumpserunt. Itaque, cum Rhodo cum iis, quas habueramus, navibus in Lyciam venissemus, naves onerarias recepimus, dominisque restitimus: iidemque, quod maximè verebatur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam venire, timere desiimus: classem fugientem persecuti sumus usque Sydam, quae extrema regio est provinciae meae. Ibi cognovi, partem navium Dolabellae diffugisse, reliquas Syriam, Cyprumque petiisse, quibus disiectis, cum scirem C. Cassii, singularis civis, et ducis, classem maximam fore praesto in Syria, ad meum officium reverti: daboque operam, ut meum studium, et diligentiam vobis P. C. et reipub, praestem, pecuniamque, quam maximam poterò, et quam celerrimè, cogam, omnibusque cum rationibus ad vos mittam. Si percurrerò provinciam, et cognovero, qui nobis, et reipub, fidem praestiterunt in conservanda pecunia à me deposita; quique scelere, ultrò deferentes pecuniam pu-

blicam, hoc munere societatem facinorum cum Dolabella inierunt; faciam vos certiores. De quibus, si vobis videbitur, si, ut meriti sunt, gravitèr constitueritis; nosque vestra auctoritate firmaveritis; faciliùs, et reliqua exigere vectigalia, et exacta servare poterimus. Interea, quò commodiùs vectigalia tueri, provinciamque ab injuria defendere possim; praesidium necessarium, voluntariumque comparavi. His litteris scriptis, milites circitèr xxx. quos Dolabella ex Asia conscripserat, è Syria fugientes in Pamphiliam venerunt. Hi nuntiaverunt, Dolabellam Antiochiam, quae in Syria est, venisse: non receptum, conatum esse aliquoties vi introire, repulsum semper esse cum magno suo detrimento: itaque, centum circitèr amissis, ægrisque compluribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceam versus: ea nocte omnes ferè Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingentos Antiochiam rediisse, et se iis tradidisse, qui, à Cassio relictis, urbi illi praerant: ceteros per Amanum in Ciliciam descendisse: quo ex numero se quoque esse dicebant: Cassium autem cum suis omnibus copiis, nuntiatum esse, quadridui iter à Laodicea abfuisse, tum, cum Dolabella eò tenderet. Quamobrè opinione celerius, confido, sceleratissimum latronem pœnas daturum. iv. Non. Jun. Pergæ.

ARGUMENTUM.

Facta mentione benevolentiae Ciceronis erga se, suam dignitatem, suosque milites commendat; seque, et illos optimè de rep. meritos affirmat.

C. Trebonius Cic. S. D.

Si vales, benè est. Athenas veni ad xi. Kalend.

Jun. atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum, deditum optimis studiis, summaque modestiæ fama. Qua ex re quantam voluptatem cœperim, scire potes etiam me tacente. Non enim nescis, quanti te faciam, et quàm pro nostro venterrimo, verissimoque amore omnibus tuis, etiam minimis commodis, non modo tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. Nihil adolescente tuo, atque adeo nostro (nihil enim mihi à te potest esse se junctum), aut amabilius omnibus iis, qui Athenis sunt, est, aut studiosius earum artium, quas tu maximè amas, hoc est, optimarum. Itaque tibi, quo verè facere possum, libentè quoque gratulor, nec minùs etiam nobis; quod eum, quem necesse erat diligere, qualiscumque esset, talem habemus, ut libentè quoque diligamus. Qui cum mihi in sermone injecisset, se velle Asiam visere, non modò invitatus, sed etiam rogatus est à me, ut id potissimùm, nobis obtinentibus provinciam, faceret. Cui nos et charitate, et amore tum officium præstaturus, non debes dabitare. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus unà cum eo sit, ne putes in Asia feriaturum illum ab iis studiis, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut videro, et ingressum pleno gradu, cohortari non intermitteremus, quò in dies longiùs, discendo, exercendoque se, procedat. Vos quid ageritis in republica has litteras dabam, non sciebam. Audiebam quædam turbulenta, quæ scilicèt cupio esse falsa, ut aliquandò otiosa libertate fruamur: quod vel minimè adhuc mihi contigit. Ego tamen nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concin-

navi tibi munusculum ex instituto meo: et dictum, cum magno nostro honore à te dictum, conclusi, et tibi infra subscripsi. In quibus versiculis si tibi quibusdam verbis videbor: turpitudine personæ ejus, in quam liberiùs invehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam iracundiæ nostræ, quæ justa est in ejusmodi et homines, et cives. Deinde, qui magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis, quàm nobis? cum, etiam si odio par fuerit in eos, quos læsit, tamen certè non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimùm ad tuos sermones. Namque illud non dubito, quin, si quid de interitu Cæsaris scribas, non patiaris, me minimam partem et rei, et amoris tui ferre. Vale, et matrem, meosque tibi commendatos habe. Diè viii. Kal. Jun. Athenis.

ARGUMENTUM.

Varia scribit de rumoribus è Syria allatis, de civitatis otio, de oratore à se scripto, de suo studio in Cornificium, is autem Syriam regebat, ut infra patet.

M. T. C. Q. Cornif. Collegæ S. D.

Grata mihi vehementè est memoria nostri tua, quam significasti litteris: quam ut conserves, non quòd de tua constantia dubitem, sed quia mos est ità rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nuntiata sunt: quæ, quia tibi sunt propiora, quàm nobis, tuâ me causâ magis movent, quàm mea. Romæ summum otium est, sed ità, ut malis salubre aliquod, et honestum negotium:

quod spero fore, quia video id curæ esse Cæsari. Me scito, dum tu absis, quasi occasionem quamdam, et licentiam nactum, scribere audacius, et cætera quidem fortassè, quæ etiam tu concederes: sed proximè scripsi de optimo genere dicendi: in quo sæpè suspicatus sum, te à iudicio nostro, sic scilicèt, ut doctum hominem à non indocto, paululum dissidere. Huic tu libro maximè velim ex animo, si minùs, gratiæ causa suffragere. Dicant tuis, ut eum, si velint, describant, ad teque mittant: puto enim, etiamsi rem minùs probabis: tamen in ista solitudine, quidquid à me profectum sit, iucundum tibi fore. Quòd mihi existimationem sit, dignitatemque commendas: facis tu quidem omnium more; sed velim ac existimes, me cum amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimum tribuere, tum de summo ingenio, et de optimis tuis studiis, et de spe amplissimæ dignitatis ità iudicare, ut neminem tibi anteponom, comparem paucos. Vale.

ARGUMENTUM.

Purgat se de infrequentia litterarum: prudentiam Cornificii, gravitatemque laudat: præsentem reip. statum accusat, cum Cæsaris excusatione.

M. T. C. Cornificio Collegæ S. D.

Quod extremum fuit in epistola, quam à te proximè accepi, ad id primùm respondebo; animadverti enim hoc vos magnos oratores facere nonnunquam. Epistolas requiris meas; ego autem nunquam, cum mihi denuntiatum esset à tuis ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis lit-

teris intelligere, te nihil commissurum esse temerè, nec antè, quàm scisses, quò iste, nescio qui Cæcilius Bassus erumperet, quidquam certi constitutum: id ego et speraram prudentia tua fretus; et, ut confiderem, fecerunt tuæ gravissimæ litteræ. Idque ut facias quàm sæpissimè, ut, et quid tu agas, et quid agatur, scire possim, et etiam quid acturus sis, valdè te rogo. Etsi periniquo patiebar animo, te à me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quòd et in summum otium te ire arbitrabar, et ab impendentibus magnis negotiis discedere. Utrumque contrà accidit. Istic enim bellum est exortum, hic pax consecuta: sed ejusmodi pax, in qua si adesses, multa te non delectarent: ea tamen, quæ ne ipsum Cæsarem quidem delectent. BELLORUM enim civilium ii semper exitus sunt, ut non ea solùm fiant, quæ velit victor, sed etiam, ut iis mos gerendus sit, quibus adjuutoribus parta sit victoria. Equidem sic jam obdurum, ut ludis Cæsaris nostri æquissimo animo viderem T. Plancum, audirem Laberii, et Publii poemata. Nihil tam deesse scito, quàm quicum hæc familiaritèr, doctèque rideam. Is tu eris, si quamprimùm veneris: quod ut facias, non mea solùm, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de Syriæ administratione, eamque optat à bello vacuam: quod si bellum sit, suadet, quid sit agendum.

M. T. C. Cornificio S. D.

Libentissimè legi tuas litteras: in quibus iucundissimum mihi fuit, quòd cognovi, meas tibi red-

ditas esse. Non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses: verebar, ut redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam esse à Cæsare, ex tuis litteris cognovi. Eandem rem tibi volo bene, et feliciter evenire. Quod ita fore confido, fretus, et industria, et prudentia tua. Sed de Parthici belli suspitione quod scribis, sanè me commovit; quantum copiarum haberes, cum ipse conjectura consequi poteram, tum ex tuis litteris cognovi. Itaque opto, ne se illa gens moveat hoc tempore, dum ad te legiones ea perducantur, quas audio duci. Quod si pares copias ad configendum non habebis, non te fugiet uti consilio M. Bibuli, qui se oppido munitissimo, et copiosissimo tandiù tenuit, quandiù in provincia Parthi fuerunt. Sed hæc melius ex re, et ex tempore constitues. Mihi quidem usque curæ erit, quid agas, dum quid egeris, sciero. Litteras ad te nunquam habui cui darem, quin dederim, à te ut idem facias, peto, in primisque, ut ita ad tuos scribas, ut me tuum sciant esse. Vale.

ARGUMENTUM.

Focatur, quia Cornificius Sinuessanæ villæ hospitio uti noluerat, et crebras ab eo litteras petit.

M. T. C. Cornificio Collegæ S. D.

Gratæ mihi tuæ litteræ, nisi quod Sinuessanum diversoriolum contempsisti. Quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano, et Pompejano reddideris. Sic igitur facies, meque amabis, et scripto aliquo lacesses. Ego enim respondere facilius possum, quam provocare. Quod si, ut est, cessabis, lacessam: nec

tua ignavia etiam inertiam afferet. Plura otiosus; hæc cum essem in senatu, exaravi. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Anitium senatorem, ejusque negotia et dignitatem.

M. T. C. Cornificio S. D.

C. Anitius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causa legatus est in Africam legatione libera: eum, velim, rebus omnibus adjuves, operamque des, ut quam commodissimè sua negotia conficiat. In primisque, quod ei charissimum est, dignitatem ejus tibi commendo: idque à te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus, non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, et cognoveram, à summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies: cæterisque rebus omnibus ejus dignitati, reique, si me amas, consul. Id erit mihi gratissimum. Da operam ut valeas.

ARGUMENTUM.

Narrat de statu reip. post Cæsaris mortem: hortaturque Cornificium, ut provinciam retineat in potestate reip.

M. T. C. Cornificio S. D.

Nos hic cum homine gladiatore omnium nequissimo, collega nostro, Antonio bellum gerimus, sed non pari conditione, contra arma verbis. At etiam de te concionatur: nec impunè; nam sentiet, quos lacessierit. Ego autem acta ad te omnia arbitrator perscribi ab aliis; à me futura debes cognoscere: quorum quidem non est difficilis conjec-

tura. Oppresa omnia sunt: nec habent ducem boni, nostrique longè gentium absunt. Pansa et sentit benè, et loquitur fortitèr. Hirtius noster tardius convalescit. Quid futurum sit, planè nescio. Spes tamen una est, aliquandò populum rom. majorum similem fore. Ego certè reipub. non deero: et, quidquid acciderit, à quo mèa culpa absit, animo forti feram. Illud profectò, quoad poterò, tuam famam, et dignitatem tuebor. Ad xiii. Kal. Jan. senatus frequens mihi est assensus, tum de cæteris rebus magnis, et necessariis, tum de provinciis ab iis, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi quid ex S. C. successisset. Hoc ego cum reip. causa censui, tum meherculè in primis retinendæ dignitatis tuæ. Quamobrem te amoris nostri causa rogo, reipub. causa hortor, ut ne cui quidquam juris in tua provincia esse patiarè, atque ut omnia referas ad dignitatem, qua nihil potest esse præstantius. Verè tecum agam, ut necessitudo nostra postulat: in Sempronio, si meis litteris obtemperasses, maximam ab omnibus laudem adeptus esses. Sed illud et præterii, et leviùs est: hæc magna res est. Fac, ut provinciam retineas in potestàte reipub. Plura scripsissem, nisi tui festinarent: itaque Cherippo nostro me velim excuses. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum respondet ad ea, quæ de provincia Cornificii à Stratorio cognoverat: deinde quasi forma reip. mittit: et philosophiam laudat.

M. T. C. Cornificio S. D.

Omnem conditionem imperii tui, statumque

provinciae mihi demonstravit Stratorius. O multa intolerabilia locis omnibus! Sed, quò tua major dignitas, eò, quæ tibi acciderunt, minus ferenda. Neque enim, quæ tu propter magnitudinem, et animi, et ingenii moderatè fers, à te non ulciscenda sunt, etiamsi non sint dolenda. Sed hæc posterius. Rerum urbanarum acta tibi mitti certò scio. Quod ni ità putarem, ipse perscriberem, in primisque Cæsaris Octaviani conatum: de quo multitudinè fictam ab Antonio crimen videtur, ut in pecuniam adolescentis impetum faceret. Prudentes autem, et boni viri et credunt factum, et probant. Quid quæris? magna spes est in eo. Nihil est, quod non existemetur laudis, et gloriæ causâ facturus. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse, intelligit, ut, cum interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. Ad vii. id. Octob. Brundisium venerat, profectus obviam legionibus Macedonicis quatuor: quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easque ad urbem adducere, et in cervicibus nostris collocare. Habes formam reipub. si in castris potest esse reip. in qua tuam vicem sæpè doleo, quòd nullam partem per retatem sanæ, et salvæ reip. gustare potuisti. Atque antehac quidè sperare saltè licebat; nunc etiam illud ereptum est. Quæ enim spes est, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quærere, quibus, se salvo, locus in civitate esse non posset? Equidè et hæc, et omnia, quæ homini accidere possunt, sic fero, ut magnam habeam philosophiæ gratiam, quæ me non modò à solitudine abducit, sed etiam contra omnes for-

tunæ impetus armat. Tibique idem censeo faciendum, nec, à quo culpa absit, quidquam in malis numerandum. Sed hæc tu melius. Scitatorum nostrum cum semper probassem, tum maxime in tuis rebus summam ejus fidem, diligentiam, prudentiamque cognovi. Da operam, ut valeas. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

ARGUMENTUM.

Hortatur Cornificium, ut omni cura in reip. incumbat; scribit de legatis ad Antonium à senatu missis; Pinarium commendat.

M. T. C. Cornificio S. D.

Ego nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modò laudandi tui, sed ne orandi quidem. Sed mea studia ergà te, et officia malo tibi ex tuorum litteris, quam ex meis esse nota. Te tamen hortor, ut omni cura in reipub. incumbas. Hoc est animi, hoc est ingenii tui, hoc ejus spei, quam habere debes amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re aliàs ad te pluribus. Cum enim hæc scribebam, in expectatione erant omnia. Nondum legati redierant, quos senatus non ad pacem deprecandam, sed ad bellum denuntiandum miserat, nisi legatorum nuntio paruisset. Ego tamen, ut primùm occasio data est, meo pristino more reip. defendi: me principem senatui, populoque R. professus sum: nec, posteaquam suscepi causam libertatis, minimum tempus amisi tuendæ salutis, libertatisque communis. Sed hæc quoquæ te ex aliis malo. T. Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi studio commendo, ut ma-

jore non possim: cui cum propter omnes virtutes, tum etiam propter studia communia sum amicissimus. Is procurat rationes, negotiaque Dionysii nostri, quem et tu multum amas, et ego omnino plurimum. Ea tibi ego non debeo commendare, sed commendo tamen. Facies igitur, ut ex Pinarium, gratissimi hominis litteris tuum et ergà illum, et ergà Dionysium studium perspiciamus. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit ex litteris Cornificii S. C. esse factam; hortatur, ut reip. causam amplectatur. Lucejo se nulla re defuturum pollicetur.

M. T. C. Cornificio S. D.

Liberalibus litteras accepi tuas, quas mihi Cornificius altero vicesimo die, ut dicebat, reddidit. Eo die non fuit senatus, neque postero. Quinque quatuoribus, frequenti senatu, causam tuam egi, non invita Minerva. Etenim eo ipso die senatus decrevit, ut Minerva nostra custos urbis, quam turbo dejecerat, restituéretur. Pansa tuas litteras recitavit. Magna senatus approbatio consecuta est cum summo gaudio, et offensione Minotauri, id est Calvisii, et Tauri. Factum de te S. C. honorificum. Postulabatur, ut etiam illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primùm in spem libertatis ingressus sum, et, cunctantibus cæteris, ad xiii. Kalend. Jan. fundamenta reip. jeci: eo ipso die providi multum, atque habui rationem dignitatis tuæ. Mihi enim est assensus senatus de obtinendis provinciis. Nec verò postea destiti labefactare eum, qui summa

cum tua injuria, contumeliaque reipub. provinciam absens obtinebat. Itaque crebras, vel potius quotidianas compellationes meas non tulit, seque in urbem recepit invitus; neque solum spe, sed certa re jam, et possessione turbatus est. Meo justissimo, honestissimoque convicio te tuam dignitatem summa tua virtute tenuisse, provinciarumque honoribus amplissimis affectum, vehementer gaudeo. Quod te mihi de Sempronio purgas, accipio excusationem: fuit enim illud quoddam cæcum tempus servitutis. Ego tuorum consiliorum auctor, dignitatisque fautor, iratus temporibus, in Græciam, desperata libertate, rapiebar, cum me Etesia, quasi boni cives, relinquentem temp. prosequi noluerunt: Austerque adversus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit: atque inde ventis, remisque in patriam omni festinatione properavi; postridieque in summa reliquorum servitute liber unus fui: sic sum in Antonium in-
 vectus, ut ille non ferret, omnemque suum violentum furorē in me unum effunderet, meque cum elicere veller ad cædis causam, tūm tentaret insidiis: quem ego ructantem, et nauseantem con-
 jeci in Cæsaris Octaviani plagas. Puer enim egregius præsidium sibi primum, et nobis, deinde summa reipub. comparavit: qui nisi fuisset, Antonii reditus à Brundisio pestis patriæ fuisset. Quæ deinceps acta sint, scire te arbitror. Sed redeamus ad illud, undè divertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio. Neque enim statui quid in tanta perturbatione habere potuisti. Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat, ut ait Terentius. Quamobrēm, mi Quinte, cons-

cende nobiscum, et quidē ad puppim. Una navis est jam bonorum omnium: quam quidē, nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam prospero cursu! Sed, quicumque venti erunt, ars nostra certè non aberit. Quid enim præstare aliud virtus potest? Tu fac, ut animo magno sis, et excelso, cogitesque, omnem dignitatem tuam cum rep. conjunctam esse debere. P. Lucejum mihi meum commendas, quem quibuscumque rebus poterō, diligentèr tuebor. Hirtium quidē et Pansam collegas nostros, hominēs in consulatu reip. salutare, alieno sane tempore amissimus, rep. Antoniano quidē latrocinio liberata, sed nondum omninò explicata: quam nos, si licebit, more nostro tuebimur: quamquam admodum sumus jam defatigati: sed NULLA lasitudo impedire officium, et fidem debet. Verum hæc hactenus. Ab aliis te de me, quam à me ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea, quæ maxime vellemus. De Cn. Minutio, quem tu quibusdam litteris ad cælum laudibus extulisti, rumores duriores erant. Id quale sit, omninòquē quid istic agatur, facias me velim certiorē. Vale.

ARGUMENTUM.

Hæredes Turii commendat.

M. T. C. Cornificio S. D.

Q. Turius, qui in Africa negotiatus est, vir bonus, et honestus, hæredes fecit similes sui: Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, C. Annejum, Q. Considium Gallum, L. Servilium Posthumum, C. Ru-

bellinum. Ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quam commendatione. Tanta enim liberalitate se tua usos prædicabant, ut iis plùs à te tributum intelligerem, quam ego auderem te rogare. Audebo tamen; scio enim quantum ponderis mea commendatio sit habitura. Quare à te peto, ut ad eam liberalitatem, qua sine meis litteris usus es, quam maximus his litteris cumulus accedat. Caput autem est mea commendationis, ne patiare Erotem Turium, Q. Turii libertum, ut adhuc fecit, hæreditatem Turianam avertere; cæterisque omnibus rebus habeas eos à me commendatissimos. Magnam ex eorum splendore, et observantia capies voluptatem. Quod ut velis, te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Aufidii equitis R. Africana negotia commendat.

M. T. C. Cornificio S. D.

Sex. Aufidius et observantia, qua me colit, accedit ad proximos: et splendore equitis romani nemini cedit. Est autem ita temperatis, moderatisque moribus, ut summa severitas summa cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ sunt in Africa, ita commendo, ut majore studio, magisque ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat, meas apud te litteras maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Cornificii factum non probat: quia non animadverterat in quosdam Lilybæo minantes: studium in repub. laudat. De omittenda gratiarum actione assentitur, addit de pecunia, et de rep.

M. T. C. Cornificio S. D.

Assentior tibi, eos quos scribis Lilybæo minari, istic penas dare debuisse: sed metuisti, ut ais, ne nimis liber in ulciscendo viderere. Metuisti igitur, ne gravis civis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quod societatem reipub. conservandæ tibi mecum à patre acceptam, renovas, gratum est: quæ societas inter nos semper, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas. Nec enim id inter nos facere debemus. Senatus sæpius pro dignitate tua appellaretur, si, absentibus consulibus, unquam, nisi ad rem novam, cogeretur. Itaque nec de H. S. xx. nec de H. S. dcc. quidquam agi nunc per senatum potest. Tibi autem ex S. C. imperandum; mutuumque sumendum censeo. In repub. quid agatur, credo, te ex eorum litteris cognoscere, qui ad te acta debent perscribere, ego sum spe bona: consilio, cura, labore non desun: omnibus inimicis reipub. esse me accerrimum hostem præ me fero. Res neque nunc difficili loco mihi videtur esse: et fuisset facillimo, si culpa à quibusdam abfuisset. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat studiosè L. Ælii Lamie negotia, eumque suspectum Cornificio, quasi offuisset cuidam S. C. contra dignitatem ejus, excusat.

M. T. C. Cornificio S. D.

Non modò tibi, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo rom. arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L. Lamia est. Etenim magno theatro spectata est, tum cum est ab A. Gabinio Cos. relegatus, quòd libere, et fortiter salutem meam defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus est: sed, quòd erat vetus, et magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitavit. Ad hæc officia, vel merita potius, jucundissima consuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non puto, te jam expectare, quibus eum tibi verbis commendem. Causam enim tanti amoris intelligis. Quæ verba desideret, iis me omnibus usum putato. Tantùm velim existimes, si negotia Lamia, procuratores, libertos, familiam, quibuscumque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quàm si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec dubito, quin sine mea commendatione, quod tuum est iudicium de hominibus, ipsius Lamia causa studiosè omnia facturus sis. Quamquam erat nobis dictum, te existimare, alicui S. C. quod contrà dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam affuisse: qui omninò consulibus illis nunquam affuit scribendo. Deindè omnia tum falsa S. C. deferebantur. Nisi fortè etiam illi Semproniano S. C. me censes affuisse, qui ne Romæ quidè tum fui, ut de eo ad te scripsi te recenti. Sed hæc hactenùs. Te, mi Cornifici, etiam atquè etiam rogo, ut omnia Lamia negotia, mea putes esse; curesque, ut intelligat, hanc commendatio-

nem maximo sibi usui fuisse. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Officium litterarum requirenti Cornificio se purgat: scribit de bello Antoniano renovato, de suo studio in amicitia colenda, aliisque de rebus.

M. T. C. Cornificio S. D.

Ita ne præter litigatores nemo ad te meas litteras? multæ istæ quidè. Tu enim perfecisti, ut nemo sine litteris meis tibi se commendatum putaret. Sed quis unquam tuorum mihi dixit esse, cui darem, quin dederim? Aut quid mihi jucundius, quam, cum coràm tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere litteras? Illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur. Non enim te epistolis, sed voluminibus lacesserem, quibus quidè me à te provocari oporteret. Quamvis enim occupatus sis, otii tamen plus habes, aut, si ne tu quidem vacas, noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere, et à me litteras crebriores, cum tu mihi raras mittas, flagitare. Nam cum antea distinebar maximis occupationibus, propterea quòd omnibus curis rempublicam mihi tuendam putabam; tum hoc tempore multò distineor vehementius. Ut enim gravius ægrotant ii, qui, cum levati morbo viderentur, in eum de integro inciderunt: sic vehementius nos laboramus, qui, profligato bello ac penè sublato, renovatum bellum gerere conamur. Sed hæc hactenùs. Tu tibi, mi Cornifici,

fac, ut persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut à te vinci possit aut officiis, aut amore. Non dubitabam equidè, verumtamèn multò mihi notiores amorem tuum effecit Cherippus. O hominem sempèr illum quidè mihi aptum, nunc verò etiam suavem! vultus meherculè tuos mihi expressit omnes, non solum animum, ac verba pertulit. Itaque noli vereri, ne tibi succensuerim, quòd eodem exemplo ad me, quo ad cæteros. Requisivi equidè proprias ad me unum à te litteras, sed neque vehementèr, et amantèr. De sumptu, quem te in rem militarem facere, et fecisse dicis, nihil sanè possum tibi opitulari: propterea quòd et orbis est senatus, consulibus amissis, et incredibiles angustiae pecuniae publicae: quae conquiretur undique, ut optimè meritis militibus promissa solvantur; quòd quidem fieri sine tributo posse non arbitror. De Attio Dionysio nihil puto esse, quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Lucejo nihil tibi concedo, quo studiosior ejus sis, quam ego sum. Est enim nobis necessarius. Sed à magistris cum contenderem de proferendo die, probaverunt mihi, sese, quò minùs id facerent, et compromisso, et jurejurando impediri. Quare veniendùm arbitror Lucejo. Quamquam, si meis litteris obtemperavit, cum tu hæc leges, illum Romæ esse oportebit. Cæteris de rebus, maximeque de pecunia, cum Pansa mortem ignorares, scripsisti quæ per nos ab eo consequi te posse arbitrare. Quæ te non fefellissent, si viveret. Nam te diligebat. Post mortem autem ejus quid fieri posset, non videbamus. De Venulejo,

Latino, Horatio, valdè laudo. Illud non nimium probo, quòd scribis, quo illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores admississe. Honore enim digni cum ignominia dignis non erant comparandi: eosque ex S. C. si non decedunt, cogendos, ut decedant, existimo. Hæc ferè ad eas litteras, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo, velim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua chariorem. Vale.

M. T. CICERONIS EPISTOLARUM

AD C. MEMMIUM, ET ALIOS, LIBER XIII.

ARGUMENTUM.

Memmius, lege Pompeja de ambitu, ut Appianus tradit lib. 2. de bel. civ. condemnatus, Athenis exul habitabat, ab eo petit Cicero, ut in gratiam redeat cum Patrone, Epicuro, sique locum concedat, ubi Epicurus habitaverat. Ibat Cicero in provinciam, cum hæc scripsit, ut in ep. 11. lib. 5. ad Att.

M. T. C. Memmio S. D.

Etsi non satis mihi constiterat, cum aliqua ne animi mei molestia, an potius libentèr te Athenis visurus essem, quòd injuria, quam accepisti, do-

lore me afficeret, sapientia tua, qua fers injuriam, lætitia tamen vidisse te mallet. Nam, quod est molestiæ, non sanè multò levius est, cum te non video: quod esse potuit voluptatis certè, si vidissem te, plus fuisset. Itaque non dubitabo dare operam, ut te videam, cum id satis commodè facere poterò. Intereà quod per litteras et agi tecum, et, ut arbitror, confici potest, agam. Nunc te illud primùm rogabo, ne quid invitus mea causa facias, sed id, quod mea intelliges multum, tua nullam in partem interesse, ita mihi des, si tibi, ut id libentè facias, antè persuaseris. Cum Patronè Epicureo mihi omnia sunt; nisi quòd in philosophia vehementè ab eo dissentio. Sed et initio Romæ, cum te quoquè, et tuos omnes observabat, me coluit in primis: et nuper, cum ea, quæ voluit, de suis commodis, et præmiis consecutus est, me habuit suorum defensorum, et amicorum ferè principem: et jam à Phædro, qui nobis, cum pueri essemus, antequàm Philonem cognovimus, valdè, ut philosophus, postea tamen, ut vir bonus, et suavis, et officiosus, probabatur, traditus mihi, commendatusque est. Is igitur Patro cum ad me Romam litteras misisset, uti te sibi placarem, peteremque, ut nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes; nihil scripsi ad te ob eam rem, quòd ædificationis tuæ consilium mea commendatione nolebam impediri. Idem, ut veni Athenas, cum idem, ut ad te scriberem, rogasset; ob eam causam impetravit, quod, te abjecisse illam ædificationem, constabat inter omnes amicos tuos. Quod si ita est, et si jam planè tua nihil interest: velim, si qua offensiuncula

facta est animi tui, perversitate aliquorum, (novi enim gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter tuam summam humanitatem, vel etiam honoris mei causà. Equidèm, si, quid ipse sentiam, quæris; nec, cur ille tantoperè contendat, video, nec cur tu repugnes: nisi tamen multò minùs tibi concedi potest, quàm illi, laborare sine causa. Quamquàm Patronis et orationem, et causam tibi cognitam esse, certò scio. Honorem, officium, testamentorum jus, Epicuri auctoritatem, Phædri obtestationem, sedem, domicilium, vestigia summorum hominum sibi tuenda esse dicit. Totam hominis vitam, rationemque, quam sequitur in philosophia derideamus licet, si hanc ejus contentionem volumus reprehendere. Sed meherculè, quandò illi, cæterisque, quos illa delectant, non valdè inimici sumus; nescio, an ignoscendum sit huic, si tantoperè laborat: in quo etiam si peccat, magis ineptiis, quàm improbitate peccat. Sed, ne plura; (dicendum enim aliquandò est) Pomponijum Atticum sic amo, ut alterum fratrem. Nihil est illo mihi nec chariùs, nec jucundiùs. Is, non quò sit ex istis, (est enim omni liberali doctrina politissimus: sed valdè diligit Patronem, valdè Phædrum amavit) sic à me hoc contendit, homo minimè ambitiosus, minimè in rogitando molestus, ut nihil unquam magis. Nec dubitat, quin ego à te nutu hoc consequi possim, ita etiam, si ædificaturus esses nunc verò, si audierit, te ædificationem deposuisse, neque tamen me à te impetrasse; non te in me illiberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrèm peto à te, ut scribas ad tuos, posse tua voluntate decretum il-

lud Areopagitarum, quem illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima. Prius velim tibi persuadeas, ut hoc mea causa libentèr facias, quàm ut facias. Sic tamen habeto; si feceris, quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut Evandro statuario de sacrorum habitatione accommodet.

M. T. C. Memmio S. D.

C. Aviano Evandro, qui habitat in tuo sacratio, et ipso multùm utor, et patrono ejus M. Æmilio familiarissimè. Peto igitur à te majorem in modum, quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accommodes. Nam propter opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare Kalend. Quint. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem. Neque tamen dubito, quin, si tua nihil, aut non multùm intersit, eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me rogares: mihi certè gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Fasium commendat, quem et ante præsens commendarat.

M. T. C. Memmio S. D.

A. Fasium, unum ex meis intimis, observantissimum, stultosissimumque nostri, eruditum hominem, et summa humanitate, tuaque amicitia dignissimum, velim ita tractes, ut mihi coram recepisti. Tam mihi gratum id erit, quàm quod gra-

tissimum. Ipsum præterea summo officio, et summa observantia tibi in perpetuum devinxis. Vale.

ARGUMENTUM.

Volaterranos accuratè commendat.

M. T. C. Q. Valerio Q. F. Orce, Legato, Propræt. S. D.

Cum municipibus Volaterranis mihi summa necessitudo est. Magno enim meo beneficio affecti cumulatissimè mihi gratiam retulerunt. Nam nec in honoribus meis, nec in laboribus unquam defuerunt. Cum quibus si mihi nulla causa intercederet, tamen, quod te vehementissimè diligo, quòdque me à te plurimi fieri sentio, et mone-rem te, et hortaret, ut eorum fortunis consuleres, præsertim, cum propè præcipuam causam haberent ad jus obtinendum: primùm, quòd Syllani temporis acerbiter, deorum immortalium benignitate subterfugerunt: deindè, quòd summo studio pop. rom. à me in consulatu meo defensi sunt. Cum enim tribuni pl. legem iniquissimam de eorum agris promulgassent, facile senatui, populoque rom. persuasi, ut eos cives, quibus fortuna pepercisset, salvos esse vellent. Hanc actionem meam C. Cæsar primo suo consulatu in lege agraria comprobavit, agrumque Volaterranum, et oppidum omni periculo in perpetuum liberavit: ut mihi dubium non sit, quin is, qui novas necessitudines adjungat, vetera sua beneficia conservari velit. Quamobrè est tuæ prudentiæ, aut sequi ejus auctoritatem, cujus sectam, atquè im-

perium summa cum tua dignitate secutus es; aut certè illam integram omnem causam reservare. Illud verò dubitare non debes, quin tam grave, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligari velis. Sed hæc, quæ scripta sunt suprâ, eò spectant, ut te horter, et suadeam: reliqua sunt, quæ pertinent ad rogandum: ut non solùm tua causa tibi consilium me dare putes, sed etiam, quòd mihi opus sit, me à te petere, et rogare. Gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros, incolumesque esse volueris. Eorum ego domicilia, sedes, rem, fortunas, quæ et à diis immortalibus, et à præstantissimis in nostra republica civibus summo senatus, populi que romani studio conservatæ sunt, tuæ fidei, justitiæ, bonitati que commendo. Si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum consuevi tueri meos; nullum officium, nullum denique certamen, in quo illis prodesse possem, præmitterem; sed, quando apud te nihilominus hoc tempore valere me confido, quam valuerim semper apud omnes; pro nostra summa necessitudine, parique inter nos, et mutua benevolentia abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut existiment, eum quasi divino consilio isti negotio præpositum esse, apud quem unum nos, eorum perpetui defensores, plurimum valere possumus.

ARGUMENTUM.

Rogat, ne Curtii ager dividatur: idque etiam rationibus conatur persuadere.

M. T. C. Q. Valerio, Q. F. Orcæ, legato, propræt. S. D.

Non molestè fero, eam necessitudinem, quæ mihi tecum est, notam esse quamplurimis. Neque tamen ob eam causam, quòd tu optimè existimare potes, te impedio, quò minus susceptum negotium pro tua fide, et diligentia ex voluntate Cæsaris, qui tibi rem magnam, difficilemque commisit, gerere possis. Nam, cum multi à me petant multa, quòd de tua erga me voluntate non dubitent; non committo, ut ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ineunte ætate familiarissimè sum usus. Ejus et Syllani temporis injustissima calamitate dolui: et cum iis, qui similem injuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur, adjutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano possessionem, cum in eam, tamquam è naufragio reliquias contulisset. Hoc autem tempore eum Cæsar in senatum legit; quem ordinem ille ista possessione amissa, tueri vix potest. Gravissimum autem est, cum superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna: minimèque convenit, ex eo agro, qui Cæsaris jussu dividatur, eum moveri, qui Cæsaris beneficio senator sit. Sed mihi minus libet multa de æquitate rei scribere, ne causa potius apud te valuisse videar, quam gratia. Quam-

obrem te majorem in modum rogo, ut C. Curtii rem meam putes esse, quidquid mea causa faceres; ut id C. Curtii causa cum feceris, meum existimes; quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato. Hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Generatim omnes amicos Cuspium commendat: nominatim L. Julium, et P. Cornelium.

M. T. C. Q. Valerio, Q. F. Orca, legato, propraet. S. D.

Si vales, bene est: ego quidem valeo. Credo, te memoria tenere, me et coram P. Cuspio tecum locutum esse, cum te prosequeretur paludatum; et idem postea plurimis verbis tecum egisse, ut quoscumque tibi ejus necessarios commendarem, haberes eos in numero meorum necessariorum. Id tu pro tua summa erga me benevolentia, perpetuaque observantia mihi liberalissime, atque humanissime recepisti. Cuspium, homo in omnes suos officiosissimus, mirifice quosdam homines ex ista provincia tuetur, et diligit; propterea quod fuit in Africa bis, cum maximis societatis negotiis praesesset. Itaque hoc ejus officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate, et gratia soleo, quantum possum, adjuvare. Quare Cuspianorum omnium commendationis causam hac tibi epistola exponendam putavi: reliquis epistolis, tantum faciam, ut notam apponam eam, quae mihi tecum convenit, et simul significem, de numero esse Cuspium amicorum. Sed hanc commendationem, quam his litteris consignare volui, scito esse om-

nium gravissimam. Nam P. Cuspium singulari studio contendit a me, ut tibi quam diligentissime L. Julium commendarem. Ejus ego studio vix videor mihi satisfacere posse, si utar verbis iis, quibus, cum diligentissime quid agimus, uti solemus. Nova quaedam postulat; et putat, me ejus generis artificium quoddam tenere. Ei ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte deprompturum mirificum genus commendationis. Id quando assequi non possum, ut re velim efficias, ut ille genere mearum litterarum incredibili quoddam perfectum arbitretur. Id facies, si omne genus liberalitatis, quod et ab humanitate, et potestate tua proficisci poterit, non modo re, sed etiam verbis, vultu denique expresseris. Quae quantum in provincia valeant, vellem expertus esses. Sed tamen suspicor, ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignum esse tua amicitia: non solum, quia mihi Cuspium dicit, credo, tametsi id satis esse debebat, sed quia novi ejus judicium in hominibus, et amicis deligendis. Harum litterarum vis quanta fuerit, propediem judicabo, tibi que ut confido, gratias agam. Ego, quae te velle, quaeque ad te pertinere arbitror, omnia studiosè, diligentèrque curabo. Cura, ut valeas. P. Cornelius, qui tibi has litteras reddidit, est mihi a P. Cuspio commendatus. Cujus causa quantoperè cuperem, deberemque, profectò ex me facile cognovisti. Vehementèr te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspium quam maximas, quamprimum, quam saepissime gratias agat.

ARGUMENTUM.

Petit à Cluvio, ne vectigal, Atellano municipio, impositum, exigat: sed integram causam Cæsari conseruet.

M. T. C. Cluvio S. D.

Cum in Galliam proficiscens, pro nostra necessitudine, tuaque summa in me observantia, ad me domum venisses, locutus sum tecum de agro vectigali municipii Atellani, qui esset in Gallia, quantoque opere ejus municipii causa laborarem, tibi ostendi. Post tuam autem profectionem, cum et maxima res municipii honestissimi, mihi que conjunctissimi, et summum meum officium ageretur; pro tuo animo in me singulari existimavi, me oportere ad te accuratius scribere. Etsi non sum nescius, et quæ temporum ratio, quæ tua potestas sit: tibi que negotium datum esse à C. Cæsare, non judicium, præclare intelligo. Quare à te tantum peto, quantum et te facere posse, et libenter mea causa facturum esse arbitror. Et primum velim existimes, quod res est, municipii fortunas omnes in isto vectigali consistere; his autem temporibus hoc municipium, maximis oneribus pressum, summis affectum esse difficultatibus. Hoc etsi commune ei videtur esse cum multis: tamen mihi crede singulares huic municipio calamitates accidisse: quas idcirco non commemoro, ne de miseris meorum necessariorum conquerens, homines, quos nolo, videar offendere. Itaque nisi magnam spem haberem, C. Cæsari nos causam municipii probaturos; non erat causa, cur à te

hoc tempore aliquid contenderem. Sed, quia confido, mihi que persuasi, illum et dignitatis municipii, et æquitatis, et voluntatis etiam erga se habiturum esse rationem; ideo à te non dubitavi contendere, ut hanc causam illi integram conservares. Quod etsi nihilominus à te peterem, si nihil audivissem te tale fecisse; tamen majorem spem impetrandi nactus sum, posteaquam mihi dictum est, hoc idem à te Regienses impetravisse. Qui etsi te aliqua necessitudine attingunt; tamen tuus amor in me sperare me cogit, te, quod tuis necessariis tribueris, idem esse tributurum meis: præsertim cum ego pro his unis petam, habeam autem, qui simili causa laborent, complures necessarios. Hoc me non sine causa facere, neque aliqua levi ambitione commotum à te contendere, etsi te existimare arbitror: tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimum: nullum unquam fuisse tempus neque honorum, neque laborum meorum, in quo non hujus municipii studium in me extiterit singulare. Quapropter à te etiam, atque etiam pro nostra summa conjunctione, proque tua in me perpetua, et maxima benevolentia majorem in modum peto, atque contendo, ut cum fortunas agi ejus municipii intelligas, quod sit mihi necessitudine, officiis, benevolentia conjunctissimum, id mihi des; quod erit hujusmodi, ut, si à Cæsare, quod speramus, impetraverimus, tuo beneficio nos id consecutos esse judicemus: sin minus, pro eo tamen id habeamus, quando à te data sit opera, ut impetremus. Hoc cum mihi gratissimum feceris, tum viros optimos, homines honestissimos, eosdemque

gratissimos, et tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi, tuisque devinxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat Rutilium, ut in agrorum divisione Albini prædia ne attingat.

M. T. C. M. Rutilio S. D.

Cum et mihi conscius essem, quanti te facerem, et tuam erga me benevolentiam expertus essem; non dubitavi à te petere, quod mihi petendum esset. P. Sextium quanti faciam, ipse optimè scio; quanti autem facere debeam et tu, et omnes homines sciunt. Is cum ex aliis te mei studiosissimum esse cognosceret, petivit à me, ut ad te quàm accuratissimè scriberem de re C. Albini senatoris; cujus ex filia natus est L. Sextius, optimus adolescens, filius P. Sextii. Hoc idcirco scripsi, ut intelligeres, non solum me pro P. Sextio laborare debere, sed Sextium etiam pro Albino. Res autem hæc est. A. M. Laberio C. Albinus prædia in æstimationem accepit, quæ prædia Laberius emerat à Cæsare de bonis Plotianis. Ea si dicam non esse è repub. dividi, docere te videar, non rogare. Sed tamen cum Cæsar Syllanas venditiones, et assignationes ratas esse velit, quò firmiores existimentur suæ; si ea prædia dividuntur, quæ ipse Cæsar vendidit, quæ tandem in ejus venditionibus esse poterit auctoritas? sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te planè rogo, atque ita, ut majore studio, justiore de causa, magis ex animo rogare nihil possim, ut Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas.

Magna me affeceris non modò lætitia, sed etiam quodammodò gloria, si P. Sextius homini maximè necessario per me satisfecerit, cum ego illi plurimum debeam. Quod ut facias, te vehementè etiam, atque etiam rogo. Majus mihi dare beneficium nullum potes. Id mihi intelliges esse gratissimum. Vale.

ARGUMENTUM.

Bithynicam publicanorum societatem, nominatimque Cn. Puppium commendat.

M. T. C. Crassipedi S. D.

Quamquàm tibi præsens commendavi, ut potui diligentissimè, socios Bithyniæ; teque tum mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscumque rebus posses, commendare: tamen, cum illi, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per litteras declarare tibi, quæ essem erga ipsos voluntate; non dubitavi hæc ad te scribere. Volo enim, te existimare, me, cum universo ordini publicanorum multum semper libentissimè tribuerim, idque pro magnis ejus ordinis erga me meritis facere debuerim, tum in primis amicum esse huic Bithynicæ societati, quæ societas ordine ipso, et hominum genere pars est maxima civitatis. Constat enim ex cæteris societatibus: et casu permulti sunt in ea societate valdè mihi familiares, in primisque iis, cujus præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. Men. qui est magister in ea societate. Quæ cum ita sint, majorem in modum à te peto, Cn. Puppium, qui est in operis ejus societatis, omnibus tuis officiis, atque omni

liberalitate tueare, curesque, ut ejus operæ, quod tibi facile factu est, quàm gratissimæ sint sociis, remque, et utilitatem sociorum (cujus rei quantum potestatem quæstor habeat, non sum ignarus) per te quàm maximè defensam, et auctam velis. Id cum mihi gratissimum feceris, tum illud tibi expertus promitto, et spondeo, te socios Bithyniæ, si iis commodaris, memores esse, et gratos cognituros. Vale.

ARGUMENTUM.

M. Terentium Varronem quæstorem M. Bruto commendat, quem Cæsar Gallia citeriori præfecerat, ep. 6. lib. 6. et in oratore.

M. T. C. M. Bruto S. D.

Cum ad te tuus quæstor M. Varro proficisceretur, commendatione egere eum non putabam. Satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more majorum: qui, ut te non fugit, hanc quæsturæ conjunctionem liberorum necessitudini proximam voluit esse. Sed, cum sibi ita persuasisset ipse, meas de se accuratè scriptas litteras, maximum apud te pondus habituras; à meque contenderet, ut quàm diligentissimè scriberem: malui facere, quod meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur. Ut igitur debere me facere hoc intelligas; cum primùm M. Terentius in forum venit, ad amicitiam se meam contulit. Deindè, ut se corroboravit, duæ causæ accesserunt, quæ meam in illum benevolentiam auferent: una, quòd versabatur in hoc studio nostro, quò etiam nunc maximè delectamur, et cum ingenio, ut nosti, nec

sine industria, deindè, quòd maturè se contulit in societates publicanorum: quod quidè nolle: maximis enim damnis affectus est. Sed tamen causa communis ordinis mihi commendatissimi fecit amicitiam nostram firmiorem. Deindè versatus in utrisque subselliis optima et fide, et fama, jam antè hanc commutationem temp. petitioni sese dedit, honoremque honestissimum existimavit fructum laboris sui. His autem temporibus à me Brundisio cum litteris, et mandatis profectus est ad Cæsarem: qua in re et amorem ejus in suscipiendo negotio perspexi, et fidem in conficiendo, ac renuntiando. Videor mihi, cum separatim de probitate ejus, et moribus dicturus fuisset, si priùs causam, cur eum tantoperè diligerem, tibi exposuissem, in ipsa causa exponenda satis etiam de probitate dixisse: sed tamen separatim promitto, in meque recipio, fore eum tibi et voluptati, et usui: nam et modestum hominem cognosces, et prudentem, et à cupiditate omni remotissimum, præterea magni laboris, summæque industriæ. Neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipsi cum benè cognoveris, judicanda sunt: sed tamen in omnibus novis conjunctionibus interest, qualis primus aditus sit, et qua commendatione quasi amicitia fores aperiantur; quod ego his litteris efficere volui: etsi id ipsa per se necessitudo quæsturæ effecisse debet: sed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, si me tanti facis, quanti et Varro existimat, et ipse sentio, ut quamprimùm intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum et ipse sperarit, nec ego dubitarim. Vale.

ARGUMENTUM.

Arpinatis municipii Gallicana vectigalia Bruto, Galliam citeriorem administranti, commendat.

M. T. C. Bruto S. D.

Quia semper animadverti, studiosè te operam dare, ut ne quid meorum tibi esset ignotum: propterea non dubito, quin scias, non solum cujus municipii sis, sed etiam quam diligentè soleam meos municipales Arpinates tueri. Quorum quidem omnia commoda, omnesque facultates, quibus et sacra conficere, et sarta tecta ædium sacrarum, locorumque communium tueri possint, consistunt in iis vectigalibus, quæ habent in provincia Gallia. Ad ea visenda, pecuniasque, quæ à colonis debentur, exigendas, totamque rem et cognoscendam, et administrandam, legatos equites romanos misimus, Q. Fusidium, Q. F. M. Faucium, M. F. Q. Mamercium, Q. F. Peto à te majorem in modum pro nostra necessitudine, ut ea res tibi curæ sit: operamque des, ut per te quam commodissimè negotium municipii administraretur, quamprimùmque conficiatur: ipsosque, quorum nomina scripsi, ut quam honorificentissimè pro tua natura, et quam liberalissimè tractes. Bonos viros ad tuam necessitudinem adjunxeris; municipiumque gratissimum beneficio tuo devinxeris: mihi verò etiam eò gratius feceris, quòd cum semper tueri municipales meos consuevi, tum hic annus præcipuè ad meam curam, officiumque pertinet. Nam constituendi municipii causa, hoc anno ædilem filium meum fieri volui, et fratris filium, et M.

Cæsium, hominem mihi maximè necessarium (is enim magistratus in nostro municipio, nec alius ullus creari solet): quos cohonestaris, in primisque me, si respub. municipii tuo studio, et diligentia benè administrata erit. Quod ut facias, te vehementè etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Q. Fusidium, Arpinatis municipii legatum, qui tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat.

M. T. C. Bruto S. D.

Alia epistola communiter commendavi tibi legatos Arpinatum, ut potui diligentissimè; hæc separatim Q. Fusidium, quocum mihi omnes necessitudines sunt, diligentius commendo; non ut aliquid de illa commendatione diminuam, sed ut hanc addam. Nam et privignus est M. Cæsii, mei maximè et familiaris, et necessarii: et fuit in Cilicia mecum tribunus mil. quo in munere ita se tractavit, ut accepisse ab eo beneficium viderer, non dedisse. Est prætereà, quod apud te valet plurimùm, à nostris studiis non abhorrens. Quarè velim eum quam liberalissimè complectare; operamque des, ut in ea legatione, quam suscepit contra suum commodum, secutus auctoritatem meam, quam maximè ejus excellat industria. Vult enim, id, quod optimo cuique natura tributum est, quam maximam laudem cum à nobis, qui eum impulimus, tum à municipio consequi; quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consecutus. Vale.

ARGUMENTUM.

L. Castronium ex Lucensi municipio commendat.

M. T. C. Bruto S. D.

L. Castronius Pætus, longè princeps municipiï Lucensis, est honestus, gravis, plenus officii, bonus planè vir, et cùm virtutibus, tum etiam fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem est familiarissimus, sic prorsus, ut nostri ordinis observet neminem diligentius: quare et ut meum amicum, et ut tua dignum amicitia, tibi commendo: cui quibuscumque rebus commendaris, tibi profectò jucundum, mihi certè erit gratum. Vale

ARGUMENTUM.

Petit, ut exactionem ejus pecuniæ, quam Straboni Cornelius debebat, suo studio, et diligentia curet.

M. T. C. Bruto S. D.

L. Titio Strabone, equite romano in primis honesto, et ornato, familiarissimè utor: omnia mihi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentius quam si mea res esset, quò est honestius de amicorum pecunia laborare, quam de sua, ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas, operamque des, quod tibi æquum, et rectum videbitur, ut quam commodissima conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causa missus est, negotium conficiat, ad nummosque perveniat. Id et mihi gratissimum erit: et tu ipse L. Titium

cognosces amicitia tua dignissimum; quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse, quæ me velle scis, te vehementèr etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Præcilium adolescentem patre natum Cæsari amicissimo commendat.

M. T. C. Cæsari Imp. S. D.

Præcilium tibi commendo unicè, tui necessarii, mei familiarissimi, viri optimi filium; quem cùm adolescentem ipsum proptèr ejus modestiam, humanitatem, animum, et amorem erga me singularem mirificè diligo: tum patrem ejus, re doctus, intellexi, et didici mihi fuisse semper amicissimum. En hic ille est, de illis maximè, qui irridere, atque objurgare me solitus est, quod me non tecum, præsertim cum abs te honorificentissimè invitaret, conjungerem. Audiebam enim nostros proceres clamitantes: sed tamen idem me consolatur: etiam, hominem perustum, etiamnum gloria volunt incendere: atque ita loquuntur. Sed me minùs jam movent, ut vides: itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta. Quem versum senex Præcilius laudat egregiè, et ait, posse eundem, et videre, et tamen nihilominus. Sed ut redeam ad id, undè cœpi, vehementèr mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quæ est singularis, comprehenderis, et ad id, quod ipsorum Præciliorum causa te velle arbitror, addideris cumulum commendationis meæ. Genere novo sum litterarum ad te usus, ut intelligeres, non vulgarem esse commendationem. Vale.

ARGUMENTUM.

Apollonium P. Crassi libertum, Cæsari, bellum in Hispania contra Pompeii liberos gerenti commendat.

M. T. C. Cæsari Imp. S. D.

P. Crassum, ex omni nobilitate, adolescentem dilexi plurimum: et, ex eo cum ab ineunte ejus ætate bene speravissem, tum optimè existimare cœpi ex iis judiciis, quæ de eo feceram, cognitis. Ejus libertum Apollonium jam tum equidè, cum ille viveret, et magni faciebam, et probabam. Erat enim et studiosus Crassi, et ad ejus optima studia vehementèr aptus: itaque ab eo admodum diligebatur. Post mortem autem Crassi, eo mihi etiam dignior visus est, quem in fidem, atque amicitiam meam reciperem, quòd eos à se observandos, et colendos putabat, quos ille dilexisset, et quibus charus fuisset. Itaque et ad me in Ciliciam venit, multisque in rebus mihi magno usui fuit, et fides ejus, et prudentia: et, ut opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum studio, et fidelitate consequi potuit, non defuit. Quod cum speraret, te quoque ita existimare, in Hispaniam ad te maximè ille quidè suo consilio, sed etiam me auctore est profectus. Cui ego commendationem non sum pollicitus: non quin eam valituram apud te arbitrarer; sed neque mihi egere commendatione videbatur, qui et in bello tecum fuisset, et proptèr memoriam Crassi de tuis unus esset: et, si uti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id consequi posse. Testimonium

meum de eo judicii, quod et ipse magni aestimabat, et ego apud te valere eram expertus, ei libentèr dedi. Doctum igitur hominem cognovi, et studiis optimis deditum, idque à puero. Nam domi meæ cum Diodoro Stoico, homine, meo judicio, eruditissimo, multum à puero fuit. Nunc autem incensus studio rerum tuarum, eas litteris græcis mandare cupiebat. Posse arbitror: valet ingenio: habet usum: jampridè in eo genere studii, litterarumque versatur: satisfacere immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ testimonium: sed tu hoc facilius multò, pro tua singulari prudentia, judicabis; et tamen quod negaveram, commendo tibi eum. Quidquid ei commendaveris, erit mihi majorem in modum gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Sulpicio, Acajæ præfecto, Manium Curium commendat. Vide epist. 4. et lib. 4. et epist. 6. lib. 6. cap. 29. lib. 7. et 50. hujus libri, et 1. lib. 16.

M. T. C. Ser. Sulpicio S. D.

M. Curius, qui Patris negotiatur, multis, et magnis de causis à me diligitur. Nam et amicitia pervetus mihi cum eo est, ut primùm in forum venit, instituta: et Patris, cum aliquoties antea, tum proximè hoc miserrimo bello domus ejus tota mihi patuit: qua, si opus fuisset, tam essem usus, quam mea. Maximum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris cujusdam necessitudinis, quod est Attici nostri familiarissimus, eumque unum præter cæteros observat, ac diligit. Quem si tu jam

fortè cognovisti, puto me hoc, quod facio, face-
re seriùs. Ea enim est humanitate, et observantia,
ut eum tibi jam ipsum per se commendatum putem.
Quod tamen si ità est, magnoperè à te quæso, ut
ad eam voluntatem, si quam in illum antè has meas
litteras contulisti, quàm maximus postea commenda-
tionè cumulus accedat. Sin autem proptèr vere-
cundiam suam minùs se tibi obtulit, aut eum non-
dum satis habes cognitum, aut quæ causa est, cur
majoris commendationis indigeat; sic tibi eum
commendo, ut neque majore studio quemquam,
neque justioribus de causis commendare possim.
Faciamque id, quod debent facere ii, qui religio-
sè, et sine ambitione commendant. Spondebo enim
tibi, vel potiùs spondeo, in meque recipio, eos
esse M. Curii mores, eamque tum probitatem, tum
etiam humanitatem, ut eum et amicitia tua, et
tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus,
dignum sis existimaturus. Mihi certè gratissimum
feceris, si intellexero, has litteras tantum, quan-
tum scribens confidebam, apud te pondus habuis-
se. Vale.

ARGUMENTUM.

*Primum agit gratias de optima in Pomponium
Atticum voluntate. Deinde non necessariam commen-
dationem addit, ut neque in Epiroticis negotiis, ne-
que aliis in rebus Attico desit.*

M. T. C. Sulpicio S. D.

Non concedam, ut Attico nostro, quem elatum
latitia vidi, jucundiores tuæ suavissimè ad eum,
et humanissimè scriptæ litteræ fuerint, quàm mi-
hi. Nam etsi utrique nostrum propè æquè grata

erant: tamen ego admirabar magis, te, quasi ro-
gatus, aut certè admonitus liberalitèr Attico res-
pondisses, (quod tamen dubium nobis, quin ità
futurum fuerit, non erat) ultrò ad eum scripsisse,
eique nec opinanti voluntatem tuam tantam per lit-
teras detulisse. De quo non modò rogare te, ut eò
studiosius mea quoquè causa facias, non debeo
(nihil enim cumulatiùs fieri potest, quàm pollice-
ris), sed ne gratias quidèr agere, quod tu et ip-
sius causa, et tua spontè feceris. Illud tamen di-
cam, mihi id, quod fecisti, esse gratissimum. Ta-
le enim tuum judicium de homine eo, quem ego
unicè diligo, non potest mihi non summè esse ju-
cundum. Quod cum ità sit, esse gratum necesse
est. Sed tamen quando mihi, pro conjunctione
nostra, vel peccare apud te in scribendo licet;
utrumque eorum, quæ negavi mihi facienda esse,
faciam. Nam et ad id, quod Attici causa te os-
tendisti esse facturum, tantum velim addas, quan-
tum ex nostro amore accessionis fieri potest; et,
quod modò verebar, tibi gratias agere, nunc pla-
nè ago: teque ità existimare volo, quibuscum-
que officiis in Epiroticis, reliquisque rebus Atti-
cum obstrinxeris, iisdem me tibi obligatum fo-
re. Vale.

ARGUMENTUM.

*Rogat, ut Lisonem jam antea commendatum, in
fidem, necessitudinemque suam recipiat.*

M. T. C. Sulpicio S. D.

Cum Lysone Patrensi est mihi quidèr hospi-
tium verus; quam ego necessitudinem sanctè col-
lendam puto: sed ea causa etiam cum aliis com-

pluribus, familiaritas tanta nullo cum hospite, et ea cum officiis ejus multis, tum etiam consuetudine quotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra conjunctius. Is cum Romæ annum propè ita fuisset, ut mecum viveret: etsi eramus in magna spe, te meis litteris, commendationeque diligentissimè facturum id, quod fecisti, ut ejus rem, et fortunam absentis tuere; tamen, quod in unius potestate erant omnia; et quod Lyso fuerat in nostra causa, nostrisque præsiidiis, quotidie aliquid timebamus: effectum tamen est et ipsius splendore, et nostro, reliquorumque hospitem studio, ut omnia, quæ vellemus à Cæsare impetrarentur. Quod intelliges ex iis litteris, quas Cæsar ad te dedit. Nunc non modò non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti jam omnia; sed eò vehementius à te contendimus, ut Lysonem in fidem, necessitudinemque tuam recipias. Cujus dubia fortuna timidius tecum agebamus, verentes, ne quid accideret ejusmodi, ut ne tu quidem mederi posses: explorata verò ejus incolumitate, omnia à te studia summa cura peto. Quæ ne singula enumerem, totam tibi domum commendo; in his adolescentem filium ejus, quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, cum in calamitate exilii sui Patrensis civis factus esset, Patrensi legibus adoptavit: ut ejus ipsius hæreditatis jus, causamque tuere. Caput illud est, ut Lysonem, quem ego virum optimum, gratissimumque cognovi, recipias in necessitudinem tuam. Quod si feceris, non dubitò quin in eo diligendo, cæterisque postea commendando, idem, quod ego,

sis judicii, et voluntatis habiturus. Quod cum fieri vehementer studeo, tum etiam illud vereor, ne, si minus cumulatè videberis fecisse aliquid ejus causa, me ille negligentè scripsisse de se putet, non te oblitum mei. Quanti enim me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis, potuit cognoscere. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Asclaponem medicum, ut amicum, in doctum, ut fidelem.

M. T. C. Sulpicio S. D.

Asclapone Patrensi, medico utor valdè familiariter, ejusque cum consuetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus in valetudine meorum: in qua mihi tum ipsa scientia, tum etiam fidelitate, benevolentiaque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo: et à te peto, ut des operam, ut intelligat, diligentè me scripsisse de se, meamque commendationem usui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Domum, et rem familiarem M. Æmilii, maximeque C. Hammonium, libertum ejus commendat.

M. T. C. Sulpicio S. D.

M. Æmilius Avianus ab ineunte adolescentia me observavit, semperque dilexit, vir cum bonus, tum perhumanus, et in omni genere officii diligendus. Quem si arbitrarer esse Sicyone, et nisi audirem, ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Ci-

byræ commorari; nihil esset necesse, plura me ad te de eo scribere: perficeret enim ipse profectò suis moribus, suaque humanitate, ut sine cujusquam commendatione diligeretur abs te non minus, quàm et à me, et cæteris suis familiaribus. Sed, cum illum abesse putem, commendo tibi majorem in modum domum ejus, quæ est Sycione, remque familiarem, maximè C. Avianum Ammonium, libertum ejus, quem quidèmi tibi etiam suo nomine commendo. Nam cum propterea mihi est probatus, quòd est in patronum suum officio, et fide singulari, tum etiam, quòd in me ipsum magna officia contulit, mihi que molestissimis temporibus ita fidelitèr, benevolè que præstò fuit, ut si à me manumissus esset. Itaque peto à te, ut eum Ammonium, et in patroni ejus negotio sic tueare, ut ejus procuratorem, quem tibi commendo, et ipsum suo nomine diligas, habeasque in numero tuorum. Hominem prudentem, et officiosum cognosces, et dignum, qui à te diligatur. Vale.

ARGUMENTUM.

T. Manlium suo Varronisque nomine commendat.

M. T. C. Sulpicio S. D.

T. Manlium, qui negotiatur Thespiis, vehementèr diligo. Nam et semper me coluit, diligentissimeque observavit, et à studiis nostris non abhorret. Accedit eò, quòd Varro Murena magnoperè ejus causa vult omnia. Qui ita existimavit, etsi suis litteris, quibus tibi Manlium commendabat, valdè confideret, tamen mea commenda-

tione aliquid accessionis fore. Me quidèmi cum Manlii familiaritas, tum Varronis studium commovit, ut ad te quàm accuratissimè scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum, id est, si T. Manlium quàm maximè, quibuscumque rebus honestè, ac pro tua dignitate poteris, juveris, atque ornaveris. Ex ipsius præterea gratissimis, et humanissimis moribus, confirmo tibi, eum te, quem soles, fructum à bonorum virorum officiis expectare, esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

L. Cossinium libertum commendat.

M. T. C. Sulpicio S. D.

L. Cossinio, amico, et triboli tuo valdè familiaritèr utor. Nam et inter nosmetipsos vetus usus intercedit, et Atticus nos, et majorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinem fecit: itaque tota Cossinii domus me diligit, in primisque libertus ejus L. Cossinius Anchialus, homo et patrono, et patroni necessariis, quo in numero ego sum, probatissimus. Hunc tibi ita commendo, ut si meus libertus esset, eodemque apud me loco esset, quo et est apud patronum suum, majore studio commendare non possem. Quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis; atque eum, quòd sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, juveris. Id et mihi vehementèr gratum erit, et tibi postea jucundum. Hominem enim summa probitate, humanitate, observantiaque cognosces. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias Sulpicio, quod se totum Lysoni remisisset. Deinde rogat, ut eundem omnibus officiis, omnique liberalitate complectatur.

M. T. C. Sulpicio S. D.

Cum antea capiebam ex officio meo voluptatem, quod memineram, quam tibi diligentèr Lysonem, hospitem, et familiarem meum commendassem: tum verò, posteaquam ex litteris ejus cognovi, tibi eum falsò suspectum fuisse, vehementissimè latus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse. Ità enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adjumento fuisse; quòd ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romæ de te loqui solitum esse. De qua etsi pro tua facilitate, et humanitate purgatum se tibi scribit esse: tamen primum, ut debeo, tibi maximas gratias ago, cum tantùm litteræ meæ potuerunt, ut, iis lectis, omnem offensionem suspicionis, quam habueras de Lysonè, deponeres: deinde, credas mihi affirmanti, velim; me hoc non pro Lysonè magis, quam pro omnibus scribere: hominem esse neminem, qui unquam mentionem tui sine tua summa laude fecerit. Lyso verò cum mecum propè quotidie esset, unaque viveret, non solum quia me libentèr audire arbitrabatur, sed quia libentiùs ipse loquebatur, omnia mi tua et facta, et dicta laudabat. Quapropter etsi à te ità tractatur, ut jam non desideret commendationem meam; unisque se litteris meis omnia consecutum putet: tamen à te peto majo-

rem in modum, ut eum etiam, atquè etiam tuis officiis, liberalitate complectare. Scriberem ad te, qualis vir esset, ut superioribus litteris feceram, nisi eum jam per seipsum tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.

ARGUMENTUM.

Hagesaretum breviter, sed accuratè commendat.

M. T. C. Sulpicio S. D.

Hagesaretus Larisæus, magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor, et gratus fuit, meque postea diligentissimè coluit. Eum tibi magnoperè commendo, ut et hospitem, et familiarem meum, et gratum hominem, et virum bonum, et principem civitatis suæ, et tua necessitudine dignissimum. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat, hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Mescinii Achaica negotia ex fratris hereditate.

M. T. C. Sulpicio S. D.

L. Mescinius ea mecum necessitudine conjunctus est, quòd mihi quæstor fuit: sed hanc causam, quam ego, ut à majoribus accepi, sempèr gravem duxi, fecit virtute, et humanitate sua justiore. Itaque eo sic utor, ut nec familiaris ullo, nec libentiùs. Is quamquam confide-

re videbatur, te sua causa, quæ honestè posses, libentè esse facturum: magnum tamen esse speravit apud te meas quoquè litteras pondus habituras. Id cum ipse ita judicabat: tum pro familiari consuetudine sæpè ex me audierat, quàm suavis esset inter nos, et quanta conjunctio. Peto igitur à te, tanto scilicèt studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario, et tam familiari, ut ejus negotia, quæ sunt in Achaja, ex eo, quod hæres est M. Mindio, fratri suo, qui Elide negotiatus est, explices, et expedias tum jure, et potestate, quam habes, tum etiam auctoritate, et consilio tuo. Sic enim præcripsimus iis, quibus ea negotia mandavimus, ut omnibus in rebus, quæ in aliquam controversiam vocarentur, te arbitro, et quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterentur. Id ut honoris mei causâ suscipias, vehementè te etiam, atquè etiam rogo. Illud præterea, si non alienum à tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum; si qui difficiliore erunt, ut rem sine controversia confici nolint, si eos, quando cum senatore res est, Romam rejeceris. Quod quò minore dubitatione facere possis, litteras ad te à M. Lepido consule, non quæ te aliquid juberent, (neque enim id tuæ dignitatis esse arbitramur) sed quodammodò, quasi commendatitias sumpsimus. Scriberem, quàm id beneficium benè apud Messiniam positurus esses, nisi et te scire considerem, et mihi peterem; sic enim velim existimes, non minùs me de illius re laborare, quàm ipsum de sua. Sed cum illum studeo quàm facillimè ad suum pervenire, tum illud laboro: ut non mini-

mum hac mea commendatione se consecutum arbitretur.

ARGUMENTUM.

Gratias agit Sulpicio, quod Æmilium Avianum liberaliter, honorificeque tractasset, eundemque deum commendat: laudat in extremo Servium filium.

M. T. C. Sulpicio S. D.

Licèt eodem exemplo sæpiùs tibi hujus generis litteras mittam, cum gratias agam, quòd meas commendationes tam diligentè observes: quòd feci in aliis, et faciam, ut video, sæpiùs: sed tamen non parcam operæ, et, ut vos in vestris formulis, sic ego in epistolis de eadem re alio modo. C. Avianus igitur Hammonius incredibiles mihi gratias per litteras egit et suo, et Æmilii Aviani, patroni sui, nomine. Nec liberaliùs, nec honorificentius potuisse tractari, nec se præsentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. Id mihi cum jucundum est eorum causa, quos ego tibi, summa necessitudine, et summa conjunctione adductus, commendaveram, quòd M. Æmilius unus est ex meis familiarissimis, atquè intimis, maximè necessarius, homo et magnis meis beneficiis devinctus, et propè omnium, qui mihi aliquid debere videntur, gratissimus: tum multò jucundiùs, te esse in me tali voluntate, ut plùs prosis amicis meis, quàm ego præsens fortassè prodessem: credo, quòd magis ego dubitarem, quid illorum causâ facerem, quàm tu, quid meâ: sed hoc non dubito, quin existimes mihi esse gratum: illud te rogo, ut illos quoquè gratos homines esse putes, quòd ita esse ti-

bi promitto, atque confirmo. Quare velim, quidquid habent negotii, des operam, quod commodo tuo fiat, ut, te obtinente Achajam, conficiant. Ego cum tuo Servio jucundissimè, conjunctissimèque vivo, magnamque cum ex ingenio ejus, singularique studio, tum ex virtute et probitate voluptatem capio. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias de Mescinio humanissimè tractato: rogatque, ut sua in eum beneficia, quibus rebus possit, augeat; commendat etiam lacedæmonios.

M. T. C. Sulpicio S. D.

Etsi libentè petere à te soleo, si quid opus est meorum cupiam: tamen multò libentiùs gratias tibi ago, cum fecisti aliquid commendatione mea: quod semper facis. Incredibile est enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter à me tibi commendati. Quæ mihi omnia grata, sed de L. Mescinio gratissimum. Sic enim est mecum locutus, te, ut meas litteras legeris, statim procuratoribus suis pollicitum esse omnia, multò verò plura, et majora fecisse. Id igitur (puto enim etiam, atque etiam mihi dicendum esse) velim existimes mihi te fecisse gratissimum. Quod quidem hoc vehementiùs lætor, quòd ex ipso Mescinio te video magnam capturum voluptatem. Est enim in eo cum virtus, et probitas, et summum officium, summaque observantia; tum studia illa nostra, quibus antea delectabamur, nunc etiam vivimus. Quod reliquum est, velim augeas tua in eum beneficia omnibus rebus, quæ te erunt dignæ:

sed duo, quæ te nominatim rogo: primùm, ut, si quid satisfandum erit, ampliùs eo nomine non peti cures, ut satisdetur fide mea: deindè, cum ferè consistat hæreditas in iis rebus, quas avertit Oppia, quæ usor Mindii fuit, adjuves, in easque rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur. Quod si putarit illa fore, ut opinio nostra est, negotium conficiemus. Hoc ut assequamur, te vehementè etiam, atque etiam rogo. Illud, quod supra scripsi, id tibi confirmo, in meque recipio, te ea, quæ fecisti Mescinii causâ, quæque feceris, ita benè collocaturum, ut ipse judices, homini te gratissimo, jucundissimo benignè fecisse. Volo enim ad id, quod meâ causa fecisti, hoc etiam accedere. Nec lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipsi sua, majorumque suorum auctoritate satis commendati sint fidei, et justitiæ tuæ: et ego, qui te optimè novissem, non dubitavi, quin tibi notissima et jura, et merita populorum essent. Itaque, cum à me peteret Philippus lacedæmonius, ut tibi civitatem commendarem; etsi memineram, me ei civitati omnia debere; tamen respondi, commendatione lacedæmonios apud te non egere. Itaque sic velim existimes, me omnes Achajæ civitates arbitrari pro horum temporum perturbatione felices, quòd tu iis præsis: eundemque me ita judicare, te, quod unus optimè nosset, non nostra solùm, sed etiam Græciæ monumenta omnia, tua spontè amicis lacedæmonii et esse, et fore. Quare tantum à te peto, ut, cum ea facies lacedæmoniorum causa, quæ tua fides, amplitudo, justitia postulat; his si tibi videbitur, significes, te non molestè

ferre, quòd intelligas, ea, quæ facias, mihi quòque grata esse. Pertinet enim ad officium meum, eos existimare, curæ mihi suas res esse. Hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Diligentissima commendatio Capitonis pro hereditate Antistii.

M. T. C. L. Planco S. D.

Non dubito, quin scias, in iis necessariis, qui tibi à patre relictis sunt, me tibi esse vel conjunctissimum, non iis modò causis, quæ speciem habent magnæ conjunctionis, sed iis etiam, quæ familiaritate, et consuetudine tenentur; quam scis mihi jucundissimam cum patre tuo, et summam fuisse. Ab his initiis noster in te amor profectus auxit paternam necessitudinem, et eò magis, quòd intellexi, ut primùm per ætatem iudicium facere potueris, quanti quisque tibi faciendus esset, me à te primis cœptum esse observari, coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum cum studiorum, quod ipsum est per se grave, tum eorum studiorum, earumque artium, quæ per se ipsæ eos, qui voluntate eadem sunt, etiam familiaritate devinciunt. Expectare te arbitror, hæc tam longè repetita principia quò spectent. Id primùm ergò habeto, non sine magna, justaque causa hanc à me commemorationem esse factam. C. Atejo Capitone utor familiarissimè. Notæ tibi sunt varietates meorum temporum. In omni genere et honorum, et laborum meorum et animus, et opera, et auctoritas, et gratia, etiam res fa-

miliaris C. Capitonis præstò fuit, et paruit et temporibus, et fortunæ meæ. Hujus propinquus fuit T. Antistius. Qui cum sorte quæstor Macedoniam obtineret, nequè ei successum esset, Pompejus in eam provinciam cum exercitu venit. Facere Antistius nihil potuit. Nam si potuisset, nihil ei fuisset antiquius, quàm ad Capitonem, quem ut parentem diligebat, reverti; præsertim cum sciret, quanti in Cæsarem faceret, semperque fecisset. Sed oppressus, tantum attigit negotii, quantum recusare non potuit. Cum signaretur argentum Apolloniæ, non possum dicere, eum præfuisse, neque possum negare, eum affuisse, sed non plùs duobus, aut tribus mensibus. Deindè abfuit à castris: fugit omne negotium. Hoc mihi, ut testi, velim credas. Meam enim ille mœstitiam in illo bello videbat: mecum omnia communicabat. Itaque addidit se in intimam Macedoniam, quò potuit longissimè à castris, non modò ut non præset ulli negotio, sed etiam ut ne interesset quidè. Is post prælium se ad hominem necessarium A. Plancium in Bithyniam contulit. Ibi eum Cæsar cum vidisset, nihil asperè, nihil acerbè dixit; Romam jussit venire. Ille in morbum continuò incidit: ex quo non convaluit. Eger Corcyram venit: ibi est mortuus. Testamento, quod Romæ Paulo, et Marcello COSS. fecerat, hæres ex parte dimidia, et tertia est Capito. In sextante sunt ii, quorum pars sine ulla cujusquam querela publica potest esse. Ea est ad H. S. xxx. sed de hoc Cæsar viderit. Te, mi Plance, pro paterna necessitudine, pro nostro amore, et omni cursu nostro totius vitæ simillimo, rogo, à te ità peto, ut majore cura,

majore studio non possim, ut hanc rem suscipias, meam putes esse; enitate, contendas, efficias, ut mea commendatione, tuo studio, Cæsaris beneficio hæreditatem propinqui sui C. Capito obtineat. Omnia quæ potui in hac summa gratia tua, ac potentia à te impetrare, si petivissem, ultrò te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetravero. Illud fore tibi adjumento spero, cujus ipse Cæsar esse optimus judex potest: semper Cæsarem Capito et dilexit, et coluit. Sed ipse hujus rei testis est: novi hominis memoriam. Itaque te nil doceo: tantum tibi sumito pro Capitone apud Cæsarem, quantum ipsum meminisse senties. Ego, quod in me ipso experiri potui, ad te deferam: in eo quantum sit ponderis, tu videbis; quam partem in re-pub. causamque defenderim; per quos homines, ordinesque steterim, quibusque munitus fuerim, non ignoras. Hoc mihi velim credas: si quid fecerim hoc ipso in bello minùs ex Cæsaris voluntate, quod intellexerim scire ipsum Cæsarem me invitissimum fecisse: id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate: quod fuerim moderatior, temperatiorque, quam in ea parte quisquam id me fecisse maximè auctoritate Capitonis: cujus similes si reliquos necessarios habuissem, reipub. fortassè non nihil, mihi certè plurimum profuissem. Hanc rem, mi Plance, si effeceris, meam de tua ergà me benevolentia spem confirmaveris, ipsumque Capitonem, gratissimum, officiosissimum, optimum virum, ad tuam necessitudinem tuo summo beneficio adjunxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

L. Manlium in hæreditate fraterna, et omnibus in rebus commendat.

M. T. C. Acilio Procos. S. D.

L. Manlius est Sosis: is fuit Catinensis: sed est unà cum reliquis Neapolitanis civis romanus factus, decurioque Neapoli: erat enim adscriptus in id municipium, antè civitatem sociis, et latinis datam. Ejus frater Catina nupèr mortuus est; nullam omninò arbitramur de ea hæreditate controversiam eum habiturum: et est hodiè in bonis: sed quandò habet præterea negotia vetera in Sicilia sua, et hanc hæreditatem fraternam, et omnia ejus tibi commendo, in primisque ipsum, virum optimum, mihi que familiarissimum, his studiis litterarum, doctrinæque præditum, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, ut eum, sive adierit, sive non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximeque necessariis scias esse: itaque tractes, ut intelligat, meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Flavium, Pisonis generi sui cum viveret, pernecessarium, commendat.

M. T. C. Acilio Procos. S. D.

C. Flavio, honesto, et ornato equite romano, utor valdè familiaritèr: fuit enim generi mei C. Pisonis pernecessarius, meque diligentissimè observat et ipse, et L. Flavius, frater ejus. Quaproptèr velim honoris mei causa, quibus rebus

honestè, et pro tua dignitate poteris, quàm honorificentissimè, et quàm liberalissimè, C. Flavium tractes. Id mihi sic erit gratum, ut gratius esse nihil possit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, sed tùm familiaritate, et necessitudine, tùm etiam veritate, te ex C. Flavii officio, et observantia, et præterea splendore, atquè inter suos gratiam et magnam voluptatem esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat duos hospites suos Alesinos.

M. T. C. Acilio Procos. S. D.

In Alesina civitate tam lauta, quàm nobili, conjunctissimos habeo et hospitio, et familiaritate M. et C. Clodios, Archagatum, et Philonem. Sed vereor, ne, quia complures tibi præcipuè commendo, exæquare videar ambitione quadam commendationes meas; quamquam à te quidè cumulatè satis sit et mihi, et meis omnibus. Sed velim sic existimes, hanc familiam, et hos mihi maximè esse conjunctos vetustate, officiis, benevolentia. Quamobrèm peto à te majorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas, fidesque patietur, commodes. Id si feceris, erit mihi vehementissimè gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Libertas, et negotia Nasonis commendat.

M. T. C. Acilio Procos. S. D.

Cn. Otacilio Nasone utor familiarissimè, ita

prorsus, ut illius ordinis nullo familiarius. Nam et humanitate ejus, et probitate in consuetudine quotidiana magnoperè delector. Nihil jam opus est expectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo sic utar, ut scripsi. Habet is in provincia tuâ negotia, quæ procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demonstratus: quos tibi, negotiaque omnia Nasonis non secus commendo, ac si mea essent. Gratissimum mihi feceris, si intellexero, hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Lysonem, hospitem suum.

M. T. C. Acilio Procos. S. D.

Avitum mihi hospitium est cum Lysonè, Lysonis filio Lilybætano, valdèque ab eo observor, cognovique dignum et patre, et avo: est enim nobilissimâ familiâ; quaproptèr commendo tibi majorem in modum rem, domumque ejus: magnoque opere abs te peto, cures, ut is intelligat, meam commendationem maximo sibi apud te et adjumento, et ornamento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat hospitem et familiarem suum Philoxenum.

M. T. C. Acilio Procos. S. D.

C. Avianus Philoxenus antiquus est hospes meus, et præter hospitium, valdè etiam familiaris: quem Cæsar meo beneficio in Novocomenses retulit. No-
Hh

men autem Aviani consecutus est, quod homine ullo plus est usus, quam Flaco Aviano meo, quem admodum te scire arbitror, familiarissimo; quæ ego omnia collegi, ut intelligeres, non vulgarem esse commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes, habeasque in numero tuorum; perficiasque, ut intelligat, has litteras meas magno sibi usui fuisse. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Demetrium Megam in jure civitatis, omnibusque in rebus.

M. T. C. Acilio Procos. S. D.

Cum Demetrio Mega mihi vetustum hospitium est, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. Ei Dolabella rogatu meo, civitatem à Cæsare impetravit: qua in re ego interfui. Itaque nunc P. Cornelius vocatur; cumque propter quosdam sordidos homines, qui Cæsaris beneficia vendebant, tabulam, in qua nomina civitate donatorum incisa essent, revelli jussisset; eidem Dolabellæ, me audiente, Cæsar dixit, nihil esse, quod de Mega vereretur; beneficium suum in eo manere. Hoc te scire volui, ut eum in civium romanorum numero haberes, cæterisque in rebus tibi eum ita commendo, ut majore studio neminem commendarim. Gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat, meam commendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Hippiam in liberatione bonorum, et omnibus in rebus.

M. T. C. Acilio S. D.

Hippiam, Philoxeni filium, Calactinum, hospitem, et necessarium meum tibi commendo majorem in modum. Ejus bona, quemadmodum ad me delata res est, publicè possidentur alieno nomine contra leges Calactinorum. Id si ita est, etiam sine mea commendatione ab æquitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subvenias. Quoquo modo autem se res habet; peto à te, ut honoris mei causa eum expedias: tantumque ei commodes, in hac re, et in cæteris, quantum tua fides, dignitasque patietur. Id mihi vehementer gratum erit. Vale.

ARGUMENTUM.

Brutii negotia, procuratoresque commendat.

M. T. C. Acilio S. D.

L. Brutius, eques romanus, adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est, meque observat diligentissimè: cujus cum patre magna mihi fuit amicitia jam inde à quæstura mea Siciliensi. Omnino nunc ipse Brutius Romæ mecum est: sed tamen domum ejus, et rem familiarum, et procuratores tibi sic commendo, ut majore studio commendare non possim: gratissimum mihi feceris, si curaris, ut intelligat, id, quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno adjumento fuisse.

ARGUMENTUM.

Commendat Titurnium Rufum.

M. T. C. Acilio Procos. S. D.

Cum familia Titurnia necessitudo mihi intercedit vetus, ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus, qui mihi omni diligentia, atque officio est tuendus. Est igitur in tua potestate, ut ille in me satis sibi præsidiū putet esse. Quapropter eum tibi commendo majorem in modum: et abs te peto, efficias, ut is commendationem hanc intelligat sibi magno adjumento fuisse. Erit id mihi vehementer gratum.

ARGUMENTUM.

L. et C. Aurelios fratres commendat.

M. T. C. Q. Anchario, Q. F. Procos. S. D.

L. et C. Aurelios, L. filios, quibus et ipsis, et patre eorum, viro optimo, familiarissimè utor, commendo tibi majorem in modum, adolescentes omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. Si ulla mea apud te commendatio valuit, quod scio multas plurimum valuisse, hæc ut valeat, rogo. Quod si eos honorificè, liberalitèrque tractaris, et tibi gratissimos, optimosque adolescentes adjunxeris, et mihi gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratias agit et suo, et Pompeji nomine de Luccejo benignissimè tractato: eundemque denuo commendat.

M. T. C. Culleolo S. D.

Quæ fecisti L. Lucceii causa, scire te planè volo, te homini gratissimo commodasse: et cum ipsi, quæ fecisti, pergrata sunt; tum Pompejus, quotiescumquè me videt (videt autem sæpissimè), gratias tibi agit singulares. Addo etiam illud, quod tibi jucundissimum esse certò scio, me ipsum ex tua erga Luccejum benignitate maxima voluptate affici. Quòd superest, quamquam mihi non est dubium, quin cum antea nostra causa, nunc jam etiam tuæ constantiæ gratia mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamen abs te vehementer etiam, atque etiam peto, ut ea, quæ initio ostendisti, deindeque fecisti, etiam ad exitum augeri, et cumulari per te velis. Id et Luccejo, et Pompejo valdè gratum fore, teque apud eos præclarè positurum, confirmo, et spondeo. De rep. deque his negotiis, cogitationibusque nostris perscripseram ad te diligentèr paucis antè diebus, easque litteras dederam pueris tuis. Vale.

ARGUMENTUM.

Luccejum commendat, jam ante commendatum.

M. T. C. L. Culleolo Proc. S. D.

L. Luccejus meus familiarissimus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit:

cum diceret, omnia te cumulativè, et liberalissimè procuratoribus suis pollicitum esse. Cum oratio tua tam ei grata fuerit, quam gratam rem ipsam existimas fore; cum, ut spero, quæ pollicitus es, feceris? Omnino ostenderunt Bylliones sese Lucejo Pompeji arbitrato satisfacturos. Sed vehementer opus est nobis, et voluntatem, et auctoritatem, et imperium tuum accedere: quod ut facias te etiam, atque etiam rogo. Illudque mihi gratissimum est, quod ita sciunt Luceii procuratores, et ita Lucejus ipse ex litteris tuis, quas ad eum misisti, intellexit, hominis nullius apud te auctoritatem, aut gratiam valere plus, quam meam. Id ut te experiatur, iterum, et sæpius te rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Oppium commendat Gallio in Ciliciam proficiscenti.

M. T. C. Q. Gallio S. D.

Etsi plurimis rebus spero fore, ut perspiciam, quod tamen jampridem perspicio, me à te amari: tamen nunc ea causâ tibi datur, in qua facilè declarare possis tuam erga me benevolentiam. L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur homo mihi familiaris. Eum tibi unicè commendo, eoque magis, quod cum ipsum diligo, tum quod negotia procurat L. Egnatii Rufi, quo ego uno equite romano familiarissimè utor; et qui cum consuetudine quotidiana, tum officiis plurimis, maximisque mihi conjunctus est. Oppium igitur præsentem ut diligas, Egnatii absentis rem ut tueare, æquè à te peto, ac si mea negotia essent. Velim, memoria

tua causa, des litterarum aliquid, quæ tibi in provinciam reddantur; sed ita conscribas, ut tum cum eas leges, facile recordari possis hujus meæ commendationis diligentiam. Hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Eundem Oppium rursus eidem commendat.

M. T. C. Q. Gallio S. D.

Etsi ex tuis, et L. Oppii, familiarissimi mei litteris cognovi, te memorem commendationis meæ fuisse, idque pro tua summa erga me benevolentia, proque nostra necessitudine minimè sum admiratus; tamen etiam, atque etiam tibi L. Oppium præsentem, et L. Egnatii, mei familiarissimi absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque, ut si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter mihi gratissimum feceris, si curaris, ut is intelligat, me à te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Idque ut facias, vehementer te rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Egnatii, et servum Anchialium, et negotia Appulejo commendat.

M. T. C. Appulejo Proq. S. D.

L. Egnatio uno equite romano vel familiarissimè utor. Ejus Anchialium servum, negotiaque, quæ habet in Asia, tibi commendo non minore

studio, quàm si rem meam commendarem. Sic enim existimes velim, mihi cum eo non modò quotidianam consuetudinem summam intercedere, sed etiam officia magna, et mutua nostra inter nos esse. Quamobrèm etiam, atque etiam à te peto, ut cures, ut is intelligat, me ad te satis diligentè scripsisse. Nam de tua erga me voluntate non dubitabat. Id ut facias, te etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Nostium cohæredem suum commendat.

M. T. C. Appulejo Proquæst. S. D.

L. Nostius Zoilus est cohæres meus, hæres autem patroni sui. Ea re utrumque scripsi, ut et mihi cum illo causam amicitia scires esse, et hominem probum existimares, qui patroni iudicio ornatus esset. Eum tibi igitur sic commendo, ut unum ex nostra domo. Valdè mihi gratum erit, si curaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi apud te magno adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Egnatium, communem amicum, commendat.

M. T. C. Silio S. D.

Quid ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? sed tamen, ut scires, eum non à me diligì solùm, verùm etiam amari; ob eam rem tibi hæc scribo. Omnium tuorum officiorum, quæ et multa, et magna sunt, mihi gratissimum fue-

rit, si ità tractaris Egnatium, ut sentiat, et se à me, et me à te amari. Hoc te vehementè etiam, atque etiam rogo. Illa nostra scilicèt ceciderunt. Utamur igitur vulgari consolatione. Quid, si hoc meliùs? sed hæc coràm. Tu fac, quod facis, ut me ames, teque amari à me scias. Vale.

ARGUMENTUM.

Omnes Cyprios, maximeque Paphios commendat.

M. T. C. C. Sextilio Rufo Quæst. S. D.

Omnes tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios: quibus tu quæcumque commodaris, erunt mihi gratissima. Eoque facio libentiùs, ut eos tibi commendem, quod et tuæ laudi, cujus ego fautor sum, conducere arbitror, cum primus in eam insulam quæstor veneris, ea te instituere, quæ sequantur alii. Quæ, ut spero, faciliùs consequere, si et P. Lentuli, necessarii tui, legem, et ea, quæ à me constituta sunt, sequi volueris. Quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Q. Pompejum.

M. T. C. Curio Procos. S. D.

Q. Pompejus Sexti F. multis, et veteribus causis necessitudinis mihi conjunctus est. Is cum antea meis commendationibus et rem, et gratiam, et auctoritatem suam tueri consueverit, nunc profectò, te provinciam obtinente, meis litteris asse-

qui debet, ut nemini se intelligat commendationem unquam fuisse. Quamobrem à te majorem in modum peto, ut, cum omnes meos, æquè ac tuos observare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ità in tuam fidem recipias, ut ipse intelligat, nullam rem sibi majori usui, aut ornamento, quàm meam commendationem, esse potuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia integrum conservet. Vide epist. 17.

M. T. C. Aucto Procos. S. D.

Sumpsi hoc mihi pro tua in me observantia, quàm penitus perspexi, quamdiù Brundusii fuimus, ut ad te familiaritèr, et quasi pro meo jure scriberem, si qua res esset, de qua valdè laborarem. M. Curius, qui Patris negotiatur, ità mihi familiaris est, ut nihil possit esse conjunctius. Multa illius in me officia, multa in ullum mea, quodque maximum est, summus inter nos amor, et mutus. Quæ cum ità sint, si ullam in amicitia mea spem habes; si ea, quæ in me officia, et studia Brundusii contulisti, vis mihi etiam gratiora efficere, quamquàm sunt gratissima; si me à tuis omnibus amari vides; hoc mihi da atque largire, ut M. Curium sartum, et rectum, ut ajunt, ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum, integrumque conserves. Et ipse spondeo, et omnes hoc tibi tui, pro me recipient, ex mea amicitia, et ex tuo in me officio maximum te fructum, summamque voluptatem esse capturum. Vale.

ARGUMENTUM.

P. Messienum commendat.

M. T. C. P. Cæsio S. D.

P. Messienum, equitem romanum, omnibus rebus ornatum, meumque perfamiliarem, tibi commendo ea commendatione, quæ potest esse diligentissima. Peto à te et pro nostra, et pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, ejusque rem, famamque tueare. Virum bonum, tuæque amicitia dignum tibi adjunxeris, mihi que gratissimum feceris.

ARGUMENTUM.

Hospitem suum Aristotelem commendat.

M. T. C. Regi S. D.

A. Licinius Aristoteles, Melitensis, antiquissimus est hospes meus, et prætereà conjunctus magno usu familiaritatis. Hæc cum ità sint, non dubito, quin tibi satis commendatus sit. Etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te valere. Hunc ego à Cæsare liberavi. Frequens enim fuerat nobiscum: atque etiam diutius in causa est, quàm nos, commoratus. Quò melius te de eo existimaturum arbitror. Fac igitur, mi Rex, ut intelligat, has sibi litteras plurimum profuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Genucilium Curvum commendat.

M. T. C. Q. Thermo propræt. S. D.

L. Genucilio Curvo jampridem familiarissimè

utor, optimo viro, et homine gratissimo. Eum tibi penitus commendo, atque trado: primum ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, dignitasque patietur: patietur autem in omnibus. Nihil enim abs te unquam, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. Præcipue autem tibi commendo negotia ejus, quæ sunt in Hellesponto: primum, ut obtineat id juris in agris, quod ei Pariana civitas decrevit, et dedit, et quod semper obtinuit sine ulla controversia: deinde, si quid habebit cum aliquo Hellespontio controversiæ, ut in illam, rejicias. Sed non mihi videor, cum tibi totum hominem diligentissimè commendarem, singulas ad re ejus causas perscribere debere. Summa illa sit, quidquid officii, beneficii, honoris in Genucilium contuleris, id te existimabo in me ipsum, atque in rem meam contulisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Primum agit gratias Thermo, quod Marcilium liberalissime tractaverit: deinde petit, operam det, ne socrus Marcilii rea fiat.

M. T. C. Thermo propræt. S. D.

Cum mihi multa grata sunt, quæ tu, adductus mea commendatione fecisti, tum in primis, quod M. Marcilium amici, atque interpretis mei filium, liberalissimè tractavisti. Venit enim Laodiceam, et tibi apud me, mihi que propter te gratias maximas egit. Quarè, quod reliquum est, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eò libentius his commodes, operamque des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne

fiat. Ego cum antea studiosè commendabam Marcilium, tum multò nunc studiosius, quod in longa apparitione singularem, et propè incredibilem patris Marcilii fidem, abstinentiam, modestiamque cognovi. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Annejum, legatum suum, in controversia Sardoniana.

M. T. C. Thermo propræt. S. D.

Etsi mihi videor intellexisse, cum tecum Ephesi de re M. Annei, legati mei, locutus sum, te ipsius causa vehementer omnia velle: tamen et M. Annejum tanti facio, ut mihi nihil putem præmittendum, quod illius intersit: et me à te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad te tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. Nam cum jamdiu diligenter M. Annejum, deque eo sic existimarem, ut res declarat, quod ultrò ei detulerim legationem, cum multis petentibus denegassem; tum verò posteaquam mecum in bello, atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamque erga me benevolentiam cognovi, ut hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardonianis habere controversiam scis. Causam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coram facilius, meliusque cognosces. De reliquo mihi meherculè diù dubium fuit, quid ad te potissimum scriberem. Jus enim quemadmodum dicas, clarum, et magnam cum tuâ laude notum est: nobis autem in hac causa nihil aliud opus est, nisi te jus instituto tuo dicere. Sed tamen, cum

me non fugiat, quanta sit in prætoris auctoritas, præsertim istâ integritate, gravitate, clementia, qua te esse inter omnes constat: peto abs te pro nostra conjunctissima necessitudine, plurimisque officiis paribus, ac mutuis, ut voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut M. Annejus intelligat, te et sibi amicum esse, quod non dubitat (sæpè enim mecum locutus est), et multò amicio-rem his meis litteris esse factum. In tuo rôtò imperio, atque provincia nihil est, quòd mihi gratius facere possis. Jam, apud ipsum, gratissimum hominem, atque optimum virum, quàm benè positurus sis studium tuum, atque officium, dubitare te non existimo. Vale.

ARGUMENTUM.

Negotia Cluvii Puteolani commendat.

M. T. C. Thermo propr. S. D.

Cluvius Puteolanus valdè me observat, valdè-que est mihi familiaris. Is ità sibi persuadet, quod in tua provincia negotii habet, nisi, te provinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id se in perditis, et desperatis habiturum. Nunc, quando mihi ab amico officiosissimo tantùm oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officiis; ità tamen, ut tibi nòlim molestus esse. Myllasii, et Alabandenses pecuniam Cluvio debent. Dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, ut Ecdici Myllasii Romam mitterentur. Id factum non est: legatos audio missos esse: sed malo Ecdicos ut aliquid

confici possit. Quare peto à te, ut eos, et Alabandenses jubèas Ecdicos Romam mittere. Præterea Philotes Alabandensis Cluvio dedit: hæ commissæ sunt. Velim cures, ut aut de hypothecis decedat, easque procuratoribus Cluvii tradat, aut pecuniam solvat. Præterea Heracleotæ, et Bargyletæ, qui itèr debent, aut pecuniam solvant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunli præterea debent, sed adjunt, se depositam pecuniam habuisse. Id velim cognoscas: et si intellexeris, eos nequè ex edicto, nequè ex decreto depositam habuisse, des operam, ut usuræ Cluvio, instituto tuo, conserventur. His de rebus eo magis laboro, quòd agitur res Cn. Pompeii etiam, nostri necessarii, et quòd is magis etiam mihi laborare videtur, quàm ipse Cluvius: cui satisfactum esse à nobis valdè volo. His de rebus te vehementèr etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit à Thermo, ut Annejum, legatum suum, remittat: eumque in negotio suo commendat.

M. T. C. Thermo propr. S. D.

Quò magis quotidie ex litteris, nuntiisque bellum magnum esse in Syria, cognosco, eò vehementèr à te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Annejum legatum primo quoquè tempore remittas. Nam ejus opera, consilio, scientia rei militaris vel maximè intelligo, me, et temp. adjuvari posse, quod nisi tanta res ejus ageretur, nec ipse adduci potuisset, ut à me discederet, nequè ego, ut eum à me dimitterem. Ego in Cili-
ciam proficisci cogito circitèr Kalend. Majas. An.

te eam diem Annejus ad me redeat, oportet. Illud, quod tecum et coram, et per litteras diligentissimè egi, id et nunc etiam, atque etiam rogo, curæ tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardiniano, pro causæ veritate, et pro sua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, cum tecum Ephesi locutus sum, te ipsius Anneii causâ omnia velle: sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quàm si intellexero, per te illum ipsum negotium ex sententia conficisse. Idque quamprimum ut efficias, te etiam, atque etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat L. Custidium.

M. T. C. C. Titio, L. F. Rufo præt. urb. S. D.

L. Custidius est tribulis, et municeps, et familiaris meus. Is causam habet: quam causam ad te deferet. Commendo tibi hominem, sicuti tua fides, et meus pudor postulat, tantum, ut faciles ad te aditus habeat; quæ æqua postulavit, ut, lubente te, impetret; sentiatque, meam sibi amicitiam, etiam cum longissimè absim, prodesse in primis apud te. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat M. Fabium.

M. T. C. C. Curtio Pæduccæno præt. S. D.

M. Fabium unicè diligo, summaque mihi cum eo consuetudo, et familiaritas est pervetus. In

ejus controversiis quid decernas, à te non peto, (servabis, ut tua fides, et dignitas postulat, editum, et institutum tuum) sed ut quàm facillimus ad te aditus habeat, quæ erunt æqua, lubente te impetret: ut meam amicitiam sibi, etiam cum procul absim, prodesse sentiat; præsertim apud te. Hoc vehementè etiam atque etiam te rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Livinejum libertum.

M. T. C. C. Munatio C. F. S. D.

L. Livinejus Trypho est omninò L. Reguli, familiarissimi mei, libertus, cujus calamitas etiam officiosior me facit in illum: nam benevolentior, quàm sempè fui, esse non possum: sed ego libertum ejus per se ipsum diligo. Summa enim ejus ergà me officia extiterunt iis nostris temporibus, et quibus facillimè bonam benevolentiam hominum, et fidem perspicere potui. Eum tibi ità commendo, ut homines grati, et memores benemeritos de se commendare debent. Pergratum mihi feceris, si ille intellexerit, se, quòd pro salute mea multa pericula adierit, sæpè hyeme summa navigarit, pro tua ergà me benevolentia gratum etiam tibi fecisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Pinnium in exactione pecuniæ, quam ei Nicæenses debent.

M. T. C. P. Silio Propræt. S. D.

T. Pinnio familiarissimè me usum esse, scire te

arbitror: quod quidē ille testamento declaravit, qui me tūm tutorem, tūm etiam secundum hāredem instituerit. Ejus filio, mirē studioso, et erudito, et mōdesto pecuniam Nicāenses grandem debent ad H. S. octogies: et, ut audio, in primis volunt ei solvere. Pergratum igitūr mihi feceris, quāndō non modo reliqui tutores, qui sciunt, quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea causa facturum esse, si dederis operam, quoad tua fides, dignitasque patietur, ut quamprimū pecunia Pinnio solvatur Nicāensium nomine. Vale.

ARGUMENTUM.

Primū de Attilio gratias agit, deinde Quintum fratrem commendat.

M. T. C. Sillio Propræt. S. D.

Et in Attilii negotio te amavi: cum enim serō venissem, tamen honestum equitem romanum beneficio tuo conservavi, et mēherculē semp̄ sic in animo habuī, te in meo aere esse propt̄ Lamiae nostrī conjunctionem, et singularem necessitudinem. Itaque primū tibi ago gratias, quōd me omni molestia liberās: deinde impudentia prosequor: sed idem sarciam, te enim semp̄ sic colam, et tuebor, ut quem diligentissimē. Quintum fratrem meum, si me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me. Itā magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat M. Lænio studiose admodū.

M. T. C. Sillio Propræt. S. D.

Non putavi fieri posse, ut mihi verba deessent, sed tamen in M. Lænio commendando desunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis, sed tamen ut planē perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus et ego, et frater meus, qui mihi charissimus est, M. Lænum. Id fit cū plurimis ejus officiis, tūm summa probitate, et singulari modestia. Eum ego à me invitis-
simus dimisi, tūm propt̄ familiaritatem, et consuetudinis suavitatem, tūm quōd consilio ejus fidei, ac bono libent̄ utebar. Sed vereor, ne jam mihi superesse verba putes, quā dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis, me, de quo ea suprā scripserim, debere commendare. A teque vehement̄ etiam, atque etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii, expedias: quōd tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas. Hominem facillimū, liberalissimūque cognosces. Itaque te rogo, ut eum solutum, liberum, confectis ejus negotiis per te, quamprimū ad me remittas. Id mihi, fratrique meo gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias de Nerone honorificentissimē tractato; eumque in omnibus rebus vehement̄ commendat.

M. T. C. Sillio Propræt. S. D.

Nero meus mirificas apud me tibi gratias egit,

prorsus incredibiles, ut nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui à te prætermisus esset; magnum fructum ex ipso capies. Nihil est enim illo adolescente gratus: sed meherculè mihi quoque gratissimum fecisti; pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaque si ea feceris, quæ ille per me tecum agi voluit, gratissimum mihi feceris. Primum de Pausania Alabandensi, sustentem rem, dum Nero veniat. Vehementè enim ejus causa cupere eum intellexi. Itaque hoc valde te rogo. Deindè Nisæos, quos Nero in primis habet necessarios, diligentissimèque tuetur, ac defendit, habeas tibi commendatissimos: ut intelligat illa civitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse præsidium. Strabonem Servilium tibi sæpè commendavi: nunc eò facio id impensius, quòd ejus causam Nero suscepit. Tantùm à te petimus, ut agas eam rem, nec relinquant hominem innocentem ad alicujus tui dissimilis quæstum. Id tùm gratum mihi erit: tùm etiam existimabo, te humanitate tua esse usum. Summa hujus epistolæ hæc est, ut ornēs omnibus rebus Neronem, sicut instituisti, atque fecisti. Magnum theatrum habet ista provincia, non ut hæc nostra, adolescentis nobilis, ingeniosi, abstinentis commendationem, atque gloriam. Quare si te fautore usus erit, sicut et uteretur profectò, et usus est, amplissimas clientelas acceptas à majoribus confirmare poterit, et beneficiis suis obligare. Hoc in genere si eum adjuveris eo studio, quo ostendisti, apud ipsum præclarissimè posueris, sed mihi etiam gratissimum feceris. Vale.

ARGUMENTUM.

Capit pactiones per Hispanem cum civitatibus confici, in eoque illum Silio commendat.

M. T. C. Silio Propræt. S. D.

Cum P. Terencio Hispone, qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas, consuetudoque est: multaque, et magna inter nos officia paria, et mutua intercedunt. Ejus summa existimatio agitur in eo, ut pactiones cum civitatibus reliquis conficiat. Non me præterit, nos eam rem Ephesi expertos esse, neque ab Ephesiis ullo modo impetrare potuisse. Sed quoniam, quemadmodum omnes existimant, et ego intelligo, tua cum summa integritate, tum singulari humanitate, et mansuetudine consecutus es, ut libentissimis Græcis, nutu, quod velis, consequare; peto à te majorem in modum, ut honoris mei causa hac laude Hispanem affici velis. Præterea cum sociis scripturæ mihi summa necessitudo est, non solum ob eam causam, quòd ea societas universa in mea fide est, sed etiam, quòd plerisque sociis utor familiarissimè. Ità et Hispanem meum per me ornaris, et societatem mihi conjunctiorem feceris, tuque ipse et ex ejus observantia, gratissimi hominis, et ex sociorum gratia, hominum amplissimorum, maximum fructum capies, et me summo beneficio affeceris. Sic enim velim existimes, ex tota tua provincia, omnique isto imperio nihil esse, quod mihi gratus facere possis. Vale.

ARGUMENTUM.

Cæcinam in colligendis Asiaticæ negotiationis reliquiis commendat.

M. T. C. P. Servilio Isaurico Procos. S. D.

A. Cæcinam, maximè proprium clientem familiaris vestræ, non commendarem tibi, cum scirem, qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse, nisi me et patris ejus, quo sum familiarissimè usus, memoria, et hujus fortuna ita moveret, ut hominis omnibus mecum studiis, officiisque conjunctissimi, movere debeat. A te hoc omni contentione peto, sic, ut majore cura, majore animi labore petere non possim, ut ad ea, quæ tua sponte sine cujusquam commendatione faceres in hominem tantum, et talem, calamitosum, aliquem afferant cumulum meæ litteræ, quò studiosius eum, quibuscumque rebus possis, juves. Quòd si Romæ fuisses, etiam salutem A. Cæcinæ esse-mus, ut opinio mea fert, per te consecuti. De qua tamen magnam spem habemus, freti clementiæ collegæ tui. Nunc, quandò justitiam tuam secutus, tutissimum sibi portum provinciam istam esse duxit: etiam, atquè etiam te rogo, atquè oro, ut eum et in reliquiis veteris negotiationis colligendis juves, et ceteris rebus tegas, atquè tueare. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Andronem, Artemonis filium, Laodicensem.

M. T. C. Servilio S. D.

Ex provincia mea Ciliciensi, cui scis Asiaticas

attributas fuisse, nullo sum familiaris usus, quàm Androne, Arthemonis filio, Laodicensi: eumque habui in ea civitate tum hospitem, tum vehementer ad meæ vitæ rationem, et consuetudinem accommodatum: quem quidem multò etiam pluris, posteaquàm decessi, facere cœpi, quòd multis rebus expertus sum gratum hominem, meique memorem. Itaque eum Romæ libentissimè vidi. Non te enim fugit, qui plurimis in ista provincia benignè fecisti, quàm multi grati reperiantur. Hæc propterea scripsi, ut me non sine causa laborare intelligeres, et ut tu ipse eum dignum hospitio tuo judicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis, quanti me facias, id est, si receperis eum in fidem tuam, et, quibuscumque rebus honestè, ac sine molestia tua poteris, adjuveris. Hoc mihi vehementer erit gratum. Idque ut facias, te etiam, atquè etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat, quàm sibi gratum fuerit, cursum illius navigationis cognoscere. Petit, ut de statu provincie, institutisque suis scribat, postremo suum officium ad omnia pollicetur.

M. T. C. P. Servilio Isaurico Procos. Collegæ S. D.

Gratæ mihi vehementer tuæ litteræ fuerunt, ex quibus cognovi cursus navigationum tuarum. Significabas enim memoriam tuam nostræ necessitudinis: qua mihi nihil poterat esse jucundius. Quòd reliquum est, multò etiam erit gratius, si ad me de repub. id est, de statu provincie, de institutis tuis familiariter scribes; quæ quamquam

ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentissimè ex tuis litteris cognoscam. Ego ad te de reip. summa quid sentiam, non sæpè scribam, propter periculum ejusmodi litterarum: quid agatur autem, scribam sæpius: sperare tamen videor, Cæsari collegæ nostro, fore curæ, et esse, ut habeamus aliquam rempub. cujus consiliis magni referbat, te interesse. Sed, si tibi utilius est, id est gloriosius, Asiæ præesse, et istam partem reipub. malè affectam tueri, mihi quoquè idem, quod tibi, et laudi tuæ profuturum est, optatius debet esse. Ego, quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitror, summo studio, diligentiaque curabo: in primisque tuebor omni observantia clarissimum virum, patrem tuum: quod et pro vetustate necessitudinis, et pro beneficiis vestris, et pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut C. Curtium in fidem recipiat, habeatque in numero suorum.

M. T. C. Servilio Collegæ S. D.

C. Curtius Mithres est ille quidè, ut scis, libertus Posthmi, familiarissimi mei. Sed me colit, et observat æquè, atquè illum ipsum patronum suum. Apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescumquè fui, tamquàm domi meæ: multaque acciderunt, in quibus et benevolentiam ejus ergà me experirer, et fidem. Itaque, si quid aut mihi, aut meorum cupiam in Asia opus est, ad hunc scribere consuevi, hujus cum opera, et fide, tum domo, et re uti, tamquàm meâ. Hæc ad te eò plu-

ribus scripsi, ut intelligeres, me non vulgariè, nec ambitiosè, sed ut pro homine intimo, ac mihi pernecessario scribere. Peto igitur à te, ut in ea controversia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, et in cæteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumque tuo commodo poteris, tantum ei honoris mei causa commodes: etsi, ut ejus modestiam cognovi, gravis tibi nulla in re erit. Si et mea commendatione, et sua probitate assecutus erit, ut de se benè existimes, omnia se adeptum arbitrabitur. Ut igitur eum recipias in fidem, habeasque in numero tuorum, te vehementer etiam, atquè etiam rogo. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere, arbitror, omnia studiosè, dilligenterque curabo. Vale.

ARGUMENTUM.

T. Ampium Menandrum non vulgariter commendat.

M. T. C. Servilio Collegæ S. D.

Quia non est obscura tua in me benevolentia, sic fit, ut multi per me tibi velint commendari. Ego autem tribuo nonnuquam in vulgus, sed plerumque necessariis, ut hoc tempore: nam cum T. Ampio Balbo mihi summa familiaritas, necessitudoque est. Ejus libertum T. Ampium Menandrum, hominem frugi, et modestum, et patrono, et nobis vehementer probatam, tibi commendo majorem in modum. Vehementèr mihi gratum feceris, si, quibuscumque rebus sine tua molestia poteris, ei commodaris: quod ut facias, te vehementer etiam, atquè etiam rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat T. Agusium veterem amicum.

M. T. C. Cassius Servil. Collegæ S. D.

Multos tibi commendem, necesse est; quod omnibus nota nostra necessitudo est, tuaque in me benevolentia. Sed tametsi omnium causa, quos commendo, velle debeo: tamen cum omnibus non eadem mihi causa est. T. Agusius et comes meus fuit illo miserimo tempore, et omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum socius: neque hoc tempore discessisset à me, nisi ego ei permississem. Quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis, et maxime necessariis. Pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi magno usui, atque adjumento fuisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit à Servilio ut omnibus rebus Cærelliæ benigne faciat, quemadmodum receperat.

M. T. C. Servilio Collegæ S. D.

Cærelliæ necessariæ meæ, rem, nomina, possessiones Asiaticas. commendavi tibi præsens in hortis tuis, quam potui diligentissimè: tuque mihi, pro tua necessitudine, proque tuis in me perpetuis, maximisque officiis, omnia te facturum liberalissimè recepisti. Meminisse te id spero: scio enim solere. Sed tamen Cærelliæ procuratores scripserunt, te propter magnitudinem provinciæ,

multitudinemque negotiorum, etiam, atque etiam esse commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi eumulatè recepisse; equidem existimo, habere te magnam facultatem (sed hoc tui est consilii, et iudicii) ex eo S. C. quod in hæredes C. Vennonii factum est, Cærelliæ commodandi. Id S. C. tu interpretabere pro tua sapientia. Scio enim, ejus ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. Quod reliquum est, sic velim existimes, quibuscumque rebus Cærelliæ benignè feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratularur de reditu incolumi: gratias agit quodammodo de Egnatio, et Oppio: petit, ut Antipatri filios sibi condonet.

M. T. C. Q. Philippo Procos. S. D.

Gratulor tibi, quod ex provinciâ salvum te ad tuos recepisti incolumi fama, et repub. quod si Romæ te vidissem, coram gratias egissem, quod tibi L. Egnatius, familiarissimus meus, absens, L. Oppius præsens curæ fuisset. Cum Antipatro Derbere mihi non solum hospitium, verum etiam summa familiaritas intercedit. Ei te vehementer succensusse audivi, et molestè tuli. De re nihil possum judicare: nisi illud mihi certè persuadeo, te talem virum nihil temerè fecisse: A te autem pro veteri nostra necessitudine etiam, atque etiam peto, ut ejus filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum contiones: nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam: quod ego si ar-

bitrater, nunquam te rogarem, mihi que tua fama multo antiquior esset, quam illa necessitudo est. Sed mihi ita persuadeo (potest fieri, ut falar) eam rem laudi tibi potius, quam vituperationi fore. Quid fieri possit, et quid mea causa facere possis, (nam, quid velis non dubito) velim, si tibi grave non erit, certio rem me facias. Vale.

ARGUMENTUM.

Oppium presentem, et Egnatii absentis negotia commendat.

M. T. C. Philippo Procos. S. D.

Etsi non dubito pro tua in me observantia, proque nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam eundem tibi L. Oppium, familiarem meum, presentem, et L. Egnatii, familiarissimi mei absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque, ut si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, me a te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Idque ut facias, te vehementer rogo. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat Avianum Flaccum.

M. T. C. T. Titio, T. F. Legato S. D.

Etsi non dubito, quin apud te mea commendatio prima satis valeat: tamen obsequor homini fa-

miliarissimo C. Aviano Flacco: cujus causa omnia tum cupio, tum mehercule etiam debeo. De quo et presentem tecum egi diligenter cum tu mihi humanissime respondisti, et scripsi ad te accurate antea. Sed putat, interesse sua, me ad te quam sapissime scribere. Quare velim mihi ignoscas, si illius voluntati obtemperans, minus videbor meminisse constantiae tuae. A te idem illud peto, ut de loco, quo deportet frumentum, et de tempore Aviano commodos, quorum utrumque per eundem me obtinuit triennium, dum Pompejus isti negotio praefuit. Summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, ut Avianus, quando se a me amari putat, me a te amari sciat. Erit id mihi pergratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut C. Valgius emptam possessionem in agro Fregellano liberam, immunemque habeat.

M. T. C. Quatuor Viris, et Decurionibus S. D.

Tanta mihi cum Q. Hippii causa necessitudinis sunt, ut nihil possit esse conjunctius, quam nos inter nos sumus. Quod nisi ita esset, uterer mea consuetudine, ut vobis nulla in re molestus essem. Etenim vos mihi optimi testes estis, cum mihi persuasum esset, nihil esse, quod a vobis impetrare non possem, nunquam me tamen gravem vobis esse voluisse. Vehementer igitur vos etiam, atque etiam rogo, ut honoris mei causa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis, remque cum eo conficiatis: ut, quam possessionem habet in agro Fregellano a vobis emptam, eam liberam,

et immunem habere possit. Id si à vobis impetraro, summo me beneficio vestro affectum arbitror. Valete.

ARGUMENTUM.

Narrat officium suum: commendat M. Bollandum; petit, ut sibi servum Dionysium restituendum curet.

M. T. C. P. Sulpicio Imp. S. D.

Cum his temporibus non sanè in senatum ventitarem, tamen ut tuas litteras legi, non existimavi, me salvo jure nostræ veteris amicitiae, multorumque inter nos officiorum, facere posse, ut honori tuo dees em. Itaque affui, supplicationemque tibi libenter decrevi; nec reliquo tempore ullo aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuæ deero. Atque ut hoc tui necessarii sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos per litteras certiores: ut si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi jure suo denuntiare. M. Bollandum, virum bonum, et fortem, et omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magnoperè commendo. Pergratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, hanc commendationem sibi magno adjumento fuisse. Ipsumque virum optimum, gratissimumque cognosces. Promitto tibi, te ex ejus amicitia magnam voluptatem esse capturum. Prætereà à te peto majorem in modum pro nostra amicitia, et pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiam elabores. Dionysius servus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractavit, cum multos libros surripisset, nec se impune laturum putaret, aufugit. Is est in provincia

tua. Eum et M. Bollandus familiaris meus, et multi alii Naronæ viderunt. Sed cum se à me manumissum esse diceret, crediderunt. Hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere, quàm mihi gratum futurum sit. Res ipsa parva, sed animi mei dolor magnus est. Ubi sit, et quid fieri possit, Bollandus te docebit. Ego, si hominem per te recuperaro, summo me à te beneficio affectum arbitror. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit, ut Democritum Sicyonium in suam fidem recipiat.

M. T. C. Allieno Procos. S. D.

Democritus Sicyonius non solum hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Græcis præsertim, valdè familiaris. Est enim in eo summa probitas, summa virtus, summa in hospites liberalitas, et observantia: meque præ cæteris et colit, et observat, et diligit. Eum tu non modò suorum civium, verùm etiam propè Achajæ principem cognosces. Huic ego tantummodò aditum ad tuam cognitionem patefacio, et munio. Cognitum per te ipsum, quæ tua natura est, dignum tua amicitia, atque hospitio judicabis. Peto igitur à te, ut, his litteris lectis, recipias eum in tuam fidem, polliceare omnia te facturum mea causa. De reliquo, si, id, quod confido fore, dignum eum tua amicitia, hospitioque cognoveris; peto, ut eum complectare, diligas, in tuis habeas. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

ARGUMENTUM.

Cajum, et Marcum Avianos fratres commendat, alterum præsentem, alterum absentem.

M. T. C. Allieno Procos. S. D.

Et te scire arbitror, quanti fecerim C. Avianum Flaccum: et ego ex ipso audieram, optimo, et gratissimo homine, quam à te liberaliter esset tractatus. Ejus filios, dignissimos illo patre, meoque necessarios, quos ego unicè diligo, commendo tibi sic, ut majore studio nullos commendare possim. C. Avianus in Sicilia est: Marcus est nobiscum, ut illius dignitatem præsentis ornes, rem utriusque defendas, te rogo. Hoc mihi gratius in ista provincia facere nihil potes. Idque ut facias, te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD TERENTIAM, ET ALIOS.

LIBER XIV.

ARGUMENTUM.

Exul deflet suam, suorumque calamitatem, ejusque culpam confert in amicorum consilia: villa venditionem prorsus improbat: alia quædam scribit.

M. T. C. Terentiæ, Tulliolæ, et Ciceroni suis S. D.

Et litteris multorum, et sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem, et fortitudinem esse, teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari. Me miserum, te ista virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter me incidisse! Tulliolumque nostram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primùm sapere cœpit, acerbissimos dolores, miseriasque percepit: quæ si, ut tu scribis, fato facta putarem, ferrem paulò facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa, qui ab his me amari putabam, qui invidebant: eos non sequerbar, qui petebant. Quod si nostris consiliis usi essemus, neque apud nos tantum valuisset sermo aut

ARGUMENTUM.

Cajum, et Marcum Avianos fratres commendat, alterum præsentem, alterum absentem.

M. T. C. Allieno Procos. S. D.

Et te scire arbitror, quanti fecerim C. Avianum Flaccum: et ego ex ipso audieram, optimo, et gratissimo homine, quam à te liberaliter esset tractatus. Ejus filios, dignissimos illo patre, meoque necessarios, quos ego unicè diligo, commendo tibi sic, ut majore studio nullos commendare possim. C. Avianus in Sicilia est: Marcus est nobiscum, ut illius dignitatem præsentis ornes, rem utriusque defendas, te rogo. Hoc mihi gratius in ista provincia facere nihil potes. Idque ut facias, te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

M. T. CICERONIS

EPISTOLARUM

AD TERENTIAM, ET ALIOS.

LIBER XIV.

ARGUMENTUM.

Exul deflet suam, suorumque calamitatem, ejusque culpam confert in amicorum consilia: villa venditionem prorsus improbat: alia quædam scribit.

M. T. C. Terentiæ, Tulliolæ, et Ciceroni suis S. D.

Et litteris multorum, et sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem, et fortitudinem esse, teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari. Me miserum, te ista virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter me incidisse! Tulliolamque nostram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primùm sapere cœpit, acerbissimos dolores, miseriasque percepit: quæ si, ut tu scribis, fato facta putarem, ferrem paulò facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa, qui ab his me amari putabam, qui invidebant: eos non sequerbar, qui petebant. Quod si nostris consiliis usi essemus, neque apud nos tantum valuisset sermo aut

stultorum amicorum, aut improborum: beatissimi viveremus. Nunc, quando sperare nos amici iubent, dabo operam, ne mea valetudo tuo labori desit. Res quanta sit, intelligo, quantoque fuerit facilius manere domi, quam redire. Sed tamen, si omnes tribunos pleb. habemus, si Lentulum tam studiosum, quam videtur, si verò etiam Pompejum, et Cæsarem, non est desperandum. De familia, quo modo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco, nunc quidem jam abiit pestilentia, sed, quandiu fuit, me non attigit. Plancius, homo officiosissimus, me cupit esse secum, et adhuc retinet. Ego volebam loco magis deserto esse in Epiro, quò neque Hispo veniret, nec milites: sed adhuc Plancius me retinet. Sperat posse fieri, ut mecum in Italiam decedat; quem ego diem si videro, et si in vestrum complexum venero, ac si et vos, et meipsum recuperaro; satis magnum mihi fructum videbor percepisse et vestrae pietatis, et meae. Pisonis humanitas, virtus, amor in omnes nos tantus est, ut nihil supra possit. Utinam ea res ei voluptati sit: gloriae quidem video fore. De Q. fratre nihil ego te accusavi, sed vos cum praesertim tam pauci sitis, volui esse quam conjunctissimos. Quibus me voluisti agere gratias, egi, et me à te certiore factum esse, scripsi. Quod ad me, mea Terentia, scribis te vicum vendituram; quid, obsecro te (me miserum), quid futurum est? et, si nos premet eadem fortuna, quid puero misero fiet? Non quo reliqua scribere (tanta vis lacrymarum est), ne te in eundem fletum adducam. Tantum scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia non po-

teris. Per fortunas miseris nostras, vide, ne puerum perditum perdamus. Cui si aliquid erit, ne egeat; mediocri virtute opus est, et mediocri fortuna, ut caetera consequatur. Fac valeas, et ad me tabellarios mittas; ut sciam, quid agatur, et vos quid agatis: mihi omninò jam brevis expectatio est. Tulliolæ, et Ciceroni salutem dic. Valere. D. antè diem vi. Kal. Dec. Dyrrachii. Dyrrachium veni, quòd et libera civitas est, et in me officiosa, et proxima Italiae. Sed si offendet me loci celebritas, aliò me conferam, et ad te scribam.

ARGUMENTUM.

Brevitatem suarum litterarum excusat: Pisonis generi officia in se laudat; dolet Terentiae vicem: rogat, ne suam dotem projiciat, et ut valetudini serviat.

M. T. C. Terentiae, Tulliolæ, et Ciceroni suis S. D.

Noli putare, me ad quemquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere. Nec enim habeo, quod scribam: nec hoc tempore quidquam difficilius facio. Ad te verò, et ad nostram Tulliolam non quo sine plurimis lacrymis scribere. Vos enim video esse miserimas, quas ego beatissimas semper esse volui: idque praestare debui, et nisi tam timidi fuissetem, praestitissetem. Pisonem nostrum merito ejus amo plurimum. Eum, ut potui, per litteras cohortatus sum, gratiasque egi, ut debui. In novis tribunis pleb. intelligo spem te habere. Id erit firmum, si Pompeii voluntas erit: sed Crasum tamen metuo; à te quidem omnia fieri fortis-

simè; et amantissimè video: nec miror; sed meo casum hujusmodi, ut tantis tuis miseris meæ miseræ subleventur. Nam ad me P. Valerius, homo officiosus scripsit id, quod ego maximo cum fetu legi; quemadmodam à Vestæ ad tabulam Valeriam ducta esses. Hem mea lux, meum desiderium, undè omnes opem petere solebant, te nunc, mea Terentia, sic vexari, sic jacere in lacrymis; et sordibus, idque fieri mea culpa, qui cæteros servavi, ut nos periremus! Quòd de domo scribis, hoc est de area: ego verò tum deniquè mihi videbor restitutus, si illa nobis erit restituta. Verùm hæc non sunt in nostra manu. Illud doleo quæ impensa faciendâ est in ejus partem te miseram, et despoliatam venire. Quòd si conficitur negotium, omnia consequemur, sin eadem nos fortuna premet, etiamne reliquias tuas miserè projecias; obsecro te, mea vita, quòd ad sumptum attinget, sine alios, qui possunt, si modò volunt, sustinere: et valetudinem istam infirmam, si me amas, noli vexare. Nam mihi antè oculos dies, noctesque versaris: omnes labores te excipere video, timeo, ut sustineas; sed video in te esse omnia. Quare ut id, quod speras, et quod agis, consequamur, servi valetudini. Ego, ad quos scribam, nescio, nisi aut ad eos, qui ad me scribunt; aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid scribitis. Longius, quoniam vobis ita placet, non discedam: sed velim quàm sapissimè litteras mittatis, præsettum si quid est firmitus, quod speremus. Valet, mea desideria, valet. Dat. in. Non. Octob. Thesalonica.

ARGUMENTUM.

Quæritur, quòd sua culpa, et ipse, et omnes sui, maximas in miserias inciderint. Deinde ad varia capita respondet: sed ita dolenter, ut itè à nonnullis, jure fortasse, tamquam mollis, reprehendatur.

M. T. C. Terent. Tulliola, et Cicetoni suis S. D.

Accepi ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lacrymis propè delevi. Conficior enim cætere, mea Terentia; nec me meæ miseræ magis extraxiant, quàm tuæ, vestraqne. Ego autem hoc miseriosum, quàm tu, quæ es miserissima, quòd ipsa calamitas communis est utriusque nostrum; sed culpa mea propria est, meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentia; et copiis resistere, vel cadere fortiter. Hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit: quare cum dolore conficior, tum etiam pudore. Pudet enim me uxori meæ optimæ, suavissimæ liberis virtutem, et diligentiam non præstitisse. Nam mihi antè oculos dies, noctesque versatur squalor vester, et cæteror, et infirmitas valetudinis tuæ: spes autem salutis pertenuis ostenditur. Inimicis sunt multi, invidi ponè omnes. Efficere nos magnum fuit, excludere facillè est. Sed tamen, quandiu vos eritis in spe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidisse videantur. Ut tutò sim, quòd laboras, id mihi nunc facillimum est, quem etiam inimici volunt vivere in tantis miseris. Ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluisti, egi gratias: et eas litteras Dexippo dedi: meque de eorum officio scripsi à te certiozem esse factum. Pisonem nostrum

mirifico esse studio in nos, et officio, et ego perspicio, et omnes prædicant. Dii faxint, ut tali genero mihi præsentî tecum simul, ac cum liberis nostris frui liceat. Nunc spes reliqua est in novis tribunis pleb. et in primis quidè diebus: nam, si inveterarit, actum est. Ea re ad te statim Aristocritum misit, ut ad me continuo initia rerum, et rationem totius negotii posses scribere. Etsi Dexippo quoquè ita imperavi, statim ut recurreret: et ad fratrem misi, ut crebrò tabellarios mitteret: nam ego eo nomine sum Dirrachii hoc tempore, ut quàm celerrimè, quid agatur, audiam, et sim tuto. Civitas enim hæc semper à me defensa est. Cum inimici nostri venire dicentur; tùm in Epirum ibo. Quòd scribis, te, si velim, ad me venturam: ego verò, cum sciam, magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istic esse volo. Si perficitis, quod agis, me ad vos venire oportet: sin autem... Sed nihil est opus reliqua scribere. Ex primis, aut ad summum, secundis litteris tuis constituere poterimus, quid nobis faciendum sit. Tu modò ad me velim omnia diligentissimè perscribas, etsi magis jam rem, quàm litteras debeo expectare. Cura, ut valeas: et ita tibi persuadeas, mihi te charius nihil esse, nec unquam fuisse. Vale, mea Terentia, quàm ego videre videor: itaque debilitor lacrymis. Vale, pridie Kalend. Dec. Dyrrachii.

ARGUMENTUM.

Scripta est epistola non solum dolenter, sed etiam molliter. Argumentum est multiplex, quia respondet ad varia capita litterarum Terentiæ.

M. T. C. Terent. Tulliolæ, et Ciceroni suis S. D.

Ego minus sæpè ad vos do litteras, quàm possum: propterea quòd cum omnia mihi tempora sunt misera, tùm vero, cum aut scribo ad vos, aut vestras lego, conficior lacrymis sic, ut ferre non possim. Quòd utinam minus vitæ cupidus fuissim: certè nihil, aut non multum in vita mali vidissemus. Quòd si nos ad aliquam alicujus commodi aliquandò recuperandi spem fortuna reservavit; minus est erratum à nobis. Sin hæc mala fixa sunt: ego verò te quamprimùm, mea vita, cupio videre, et in tuo complexu emori: quandò neque dii, quos tu castissimè coluisti; neque homines, quos ego servavi semper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundusii apud M. Lenium Flaccum dies xiii. fuimus, virum optimum, qui periculum fortunarum, et capitis sui pro mea salute neglexit: neque legis improvissimæ pœna deductus est, quominus hospitii, et amicitia ejus, officiumque præstaret. Huic utinam aliquandò gratiam referre possimus: habebimus quidè semper. Brundusio profecti sumus ad ii. Kal. Majas. Per Macedoniam Cyzicum petebamus. O me perditum! o me afflictum! quid nunc rogem te, ut venias, mulierem ægram, et corpore, et animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? opinor, sic agam. Si est spes nostri reditus, eam confirmes, et te adjuves:

sin, ut ego metuo, transactum est: quoquo modo potes, ad me fac venias. Unum hoc scito: si te habeo; non mihi videbor planè periisse. Sed quid de Tulliola mea fiet? jam id vos videte mihi deest consilium: sed certè quoquo modo se res habebit, illius misellæ et matrimonio, et famæ serviendum est. Quid Cicero meus, quid aget? iste verò sit in sinu sempèr, et complexu meo. Non queo jam plura scribere, impedit mœror. Tu quid egeris, nescio, utrum aliquid teneas, an (quod metuo), planè sis spoliata. Pisonem, ut scribis, spero fore sempèr nostrum. De familia liberata nihil est, quod te moveat. Primum tuis ita promissum est, te facturam esse, ut quisque esset meritis. Est autem in officio adhuc Orpheus, præterea magnoperè nemo. Cæterorum servorum ea causa est, ut, si res à nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent; sin ad nos pertinerent, servirent, præterquam oppido pauci. Sed hæc minora sunt. Tu quod me hortaris, ut animo sim magno, et spem habeam recuperandæ salutis, id velim sit ejusmodi, ut rectè sperare possimus. Nunc miser, quando tuas jam litteras accipiam? quis ad me perferet? quas ego expectassem Brundusii, si esset licitum per nautas, qui tempestatem prætermittere noluerunt. Quòd reliquum est, sustenta te, mea Terentia, ut potes. Honestissimè viximus, floruimus, Non vitium nostrum, sed virtus nostra nos affixit. Peccatum est nullum, nisi quòd unà animam cum ornamentis amisimus. Sed, si hoc fuit liberis nostris gratius, nos vivere, cætera, quamquam ferenda non sunt, feramus. Atque ego, qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philetærum,

quòd valetudine oculorum impediabatur, hominem fidelem, remisi. Salustius officio vincet omnes spes. Cennius est perbenevolus nobis: quem semper spero tui fore observantem. Sicca dixerat, se mecum fore, sed Brundusio discessit. Cura, quoad potes, ut valeas: et sic existimes, vehementius me tua miseria, quam mea commoveri. Mea Terentia fidissima, atque optima uxor, et mea charissima Tulliola, et spes reliqua nostra Cicero, valete. Pridiè Kal. Maii, Brundusio.

ARGUMENTUM.

Scriptis hanc aliquot annis post superiores, L. Paulo, C. Marcello Coss. cum ex provincia Romam rediret. Significat de navigatione sua, de litteris acceptis, de hereditate Prætiana.

M. T. C. Terentiæ, Tulliolæ, et Ciceroni
suis S. D.

Si tu, et Tullia, lux nostra, valetis, ego, et suavissimus Cicero, valemus. Prid. Id. Oct. Athenas venimus, cum sanè adversis ventis usi essemus, tardèque, et incommodè navigassemus. De navi exeuntibus nobis Acastus cum litteris præstò fuit, uno, et vigesimo die, sanè strenuè. Accepi tuas litteras, quibus intellexi, te vereri, ne superiores mihi redditæ non essent. Omnes sunt redditæ: diligentissimèque à te præscripta sunt omnia: idque mihi gratissimum fuit. Neque sum admiratus, hanc epistolam, quam Acastus attulit, brevem fuisse. Jam enim me ipsum expectas, sive nos ipsos: qui quidè quàmprimùm ad vos venire cupimus. Etsi, in quam repub. venimus, intel-

ligo. Cognovi enim ex multorum amicorum litteris, quas attulit Acastus, ad arma rem spectare: ut mihi cum venero, dissimulare non liceat, quid sentiam. Sed, quando subeunda fortuna est, eò citius dabimus operam, ut veniamus, quò facilius de tota re deliberemus. Tu velim, quod commodo valetudinis tuæ fiat, quam longissimè poteris obviam nobis prodeas. De hæreditate Præetiana, quæ quidèmi mihi magno dolori est (valdè enim illum amavi), hoc velim cures, si auctio antè meum adventum fiet, ut Pomponius, aut, si is minus poterit, Camillus nostrum negotium curet. Nos, cum venerimus, reliqua per nos agemus. Sin tu jam Roma profecta eris, tamen curabis, ut hoc ita fiat. Nos, si dii adjuvabunt, circitèr Id. Nov. in Italia speramus fore. Vos, mea suavissima, et optatissima Terentia, et Tulliola, si nos amatis, curate, ut valeatis. Athenis ad xv. Kal. Nov.

ARGUMENTUM.

Excusat infrequentiam litterarum: mandat, ut creditoribus satisfaciat: gratias actas nescio quia non miratur: Pollicem expectat.

M. T. C. Terent. suæ S. D.

Nec sæpè est, cui litteras demus: nec rem habemus ullam, cum scribere velimus. Ex tuis litteris, quas proximè accepi, cognovi prædium nulum venire potuisse. Quare videas velim, quomodo satisfaciat ei, cui scis me satisfacere velle. Quòd nostra tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quamprimum fac extrudas. Cura, ut valeas. Id. Quinct.

ARGUMENTUM.

Exponit, quæ fuerit molestiarum causa, quoque modo liberatus sit: deinde scribit de sua ad Pompejum navigatione.

M. T. C. Terent. suæ S. D.

Omnes molestias, et sollicitudines, quibus et te miserrimam habui, id, quod mihi molestissimum est, Tulliolamque, quæ nobis nostra vita dulcior est, deposui, et eeci. Quid causæ autem fuerit, postridiè intellexi, quam à vobis discessi, noctu eeci. Statim ita sum levatus, ut mihi Deus aliquis medicinam fecisse videatur. Cui quidèmi tu Deo, quemadmodum soles, piè, et castè satisfacias: id est, Apollini, et Æsculapio. Navim spero nos valdè bonam habere. In eam simul atque conscendi, hæc scripsi. Deindè conscribam ad nostros familiares multas epistolas: quibus te, et Tulliolam nostram diligentissimè commendabo. Cohortarer vos, quò animo fortiore essetis, nisi vos fortiores cognoscerem, quam quemquam virum: et tamen ejusmodi spero negotia esse, ut et vos istic commodissimè sperem esse, et me aliquandò cum similibus nostris rempub. defensurum. Tu primum valetudinem tuam velim cures: deindè, tibi si videbitur, villis iis utare, quæ longissimè aberunt à militibus. Fundo Arpinati benè poteris uti cum familia urbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. Etiam, atque etiam vale. Datum vii. Id. Jun.

ARGUMENTUM.

Rogat uxorem, ut valetudinem curet, laudat ejus diligentiam: eaque ut deinceps utatur, mandat.

M. T. C. Terent. suæ S. D.

Si vales, bene est: ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissime. Nam mihi et scriptum, et nuntiatum est, te in febrim subito incidisse. Quod celeriter me fecisti de Cæsaris litteris certior, fecisti mihi gratum. Item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies, ut sciam. Cura, ut valeas: Vale. Datum iv. Non. Jun.

ARGUMENTUM.

Significat dolorem suum ex Dolabella generi sui, Tullioque filie valetudine.

M. T. C. Terentia suæ S. D.

Ad cæteras meas miseras accessit dolor et de Dolabella valetudine, et Tullia. Omnino de omnibus rebus nec quid consilii capiam, nec quid faciam, scio. Tu velim tuam, et Tullia valetudinem cures. Vale.

ARGUMENTUM.

Mandat, ut cum Attico colloquatur, litteras mittat.

M. T. C. Terentia suæ S. D.

Quid fieri placeret, scripsi ad Pomponium, seriùs quàm oportuit. Cum eo si locuta eris, intelliges, quid fieri velim. Apertius scribi, quando ad illum scripseram, necesse non fuit. De ea re,

et de cæteris rebus quamprimum velim nobis litteras mittas. Valetudinem tuam cura diligentèr. Vale. vii. Id. Quinct.

ARGUMENTUM.

Tulliam ad se venisse, dicit: sibi autem in animo esse, Ciceronem filium ad Cæsarem mittere.

M. T. C. Terentia suæ S. D.

Si vales, bene est: ego valeo. Tullia nostra venit ad me prid. Id. Jun. cujus summa virtute, et singulari humanitate, graviore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, ut longè alia in fortuna esset, atque ejus pietas, ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæsarem mittere, et cum eo Cn. Sallustium. Si profectus erit, faciam te certior. Valetudinem tuam cura diligentèr. Vale xvii. Kal. Quinct.

ARGUMENTUM.

Fere suum consilium reprehendit, quod, victo in Pharsalia Pompejo, in Italiam redierit. Monet uxorem ne ad ipsum eat.

M. T. C. Terentia suæ S. D.

Quod nos in Italiam salvos venisse gaudes, perpetuò gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisque injuriis, metuo, ne id consilii ceperimus, quod non facillè explicare possimus. Quare, quantum potes, adjuva. Quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quod te des hoc tempore, nihil est. Et longum est iter, et non tutum: et non video, quid prodesse possis, si ve-

neris. Vale. Datum pridie Non. Novembr. Brundisio.

ARGUMENTUM.

Permittit uxori, ut de nuntio remittendo consiliam capiat ex tempore.

M. T. C. Terentiæ suæ S. D.

Quod scripsi ad te proximis litteris de nuntio remittendo, quæ sit istius vis hoc tempore, et quæ concitatio multitudinis, ignoro. Si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortassè nasceatur. Totum judicabis quale sit, et quod in miseris rebus minimè miserum putabis, id facies. Vale. vi. Id. Quinct.

ARGUMENTUM.

Rogat uxorem, et filiam, consulerent et ipse, et cum amicis, ab urbe discedant, necne adventu Cæsaris.

Tullius Terentiæ, et pater Tulliolæ, duabus animis suis; et Cicero matri optimæ, et suavissimæ sorori S. D.

Si vos valetis, nos valemus. Vestrum jam consilium est, non solùm meum, quid sit vobis faciendum. Si ille Romam modestè venturus est, rectè in præsentia domi esse potestis: sin homo amens diripiendam urbem daturus est; vereor, ut Dolabella ipse satis vobis prodesse possit. Etiam illud metuo, ne jam intercludamini, ut cum velitis, exire non liceat. Reliquum est, quod ipsæ optimè considerabitis, vestri similes feminæ sint nè Romæ. Si enim non sunt, videndum est, ut ho-

nestè vos esse possitis. Quomodocumquè nunc se res habet, modò ut hæc nobis loca tenere liceat, bellissimè vel mecum, vel in nostris prædiis esse poteritis. Etiam illud verendum est, ne brevi tempore fames in urbe sit. His de rebus velim cum Pompejo, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, consideretis: ad summam, animo forti sitis. Labienus rem meliorem fecit. Adjuvat etiam Piso, quòd ab urbe discedit, et sceleris condemnat generum suum. Vos meæ charissimæ animæ, quam sæpissimè ad me scribite, et vos quid agatis, et quid istic agatur. Quintus pater, et filius, et Rufus vobis salutem dicunt. Valete. viii. Kalend. Quinct. Minturnis.

ARGUMENTUM.

Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Cæsarem Cicerone filio. Hæc autem epistola videtur scripta post eam, quæ xi. loco impressa est.

M. T. C. Terentiæ suæ S. D.

Si vales, benè est: ego valeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obviam Ciceronem Cæsari mittere: sed mutavimus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De cæteris rebus, etsi nihil erat novi, tamen, quid velimus, et quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valentudinem tuam cura diligentèr. Vale. xii. Kalend. Quinct.

ARGUMENTUM.

Argumentum est de litteris, et de Voluñnia.

M. T. C. Terentiæ suæ S. D.

Si vales, benè est: ego valeo. Etsi ejusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut à te litterarum expectem, aut ipse ad te scribam: tamen nescio, quomodo et ipse vestras litteras expecto, et scribo ad vos, cum habeo, qui ferat. Voluñnia debuit in te officiosior esse, quam fuit, et id ipsum, quod fecit, potuit diligentius facere, et cautius. Quamquam alia sunt, quæ magis curemus, magisque doleamus: quæ me ita conficiunt, ut ita voluerunt, qui me de mea sententia detruserunt. Cura, ut valeas. Prid. Non. Jan.

ARGUMENTUM.

Doloris index epistola.

M. T. C. Terentiæ suæ S. D.

Si quid haberem, quod ad te scriberem, facerem id et plurimis verbis, et sæpius. Nunc quæ sunt negotia vides. Ego autem quomodo sin affectus, ex Lepta, et Trebatio poteris cognoscere. Fac, ut tuam, et Tullia valetudinem cures. Vale.

ARGUMENTUM.

Monet uxorem, et filiam, ut mature considerent, num Romæ tuto esse possint, et cum dignitate.

M. T. C. Terentiæ, et pater suavissimæ filia, Cicero matri, et sorori S. D.

Considerandum vobis etiam, atque etiam, ani-

mæ meæ, diligentèr puto, quid faciatis, Romæ ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco. Id non solum meum consilium est, sed etiam vestrum. Mihi veniunt in mentem hæc: Romæ vos esse tuto posse per Dolabellam, eamque rem posse nobis adjuvamento esse, si qua vis, aut si quæ rapinæ fieri cœperint. Sed rursus illud me movet, quod video omnes bonos abesse Roma, et eos mulieres suas secum habere. Hæc autem regio, in qua ego sum, nostrorum est tum oppidorum, tum etiam prædiorum: ut et multum esse mecum, et cum abieritis, commodè etiam in nostris prædiis esse possitis. Mihi planè non satis constat adhuc, utrum sit melius. Vos videte quid aliæ faciant isto loco femina, et ne, cum velitis exire non liceat. Id velim diligentèr etiam, atque etiam vobiscum, et cum amicis consideretis. Domus ut propugnacula, et præsidium habeat, Philotimo dicetis. Et velim tabellarios instituatis certos, ut quotidè aliquas à vobis litteras accipiam. Maximè autem date operam, ut valeatis, si nos vultis valere. viii. Kalend. Februar. Formiis.

ARGUMENTUM.

Dolorem significat ex filia valetudine, et difficultatem, quò minus possit proprius accedere.

M. T. C. Terentiæ suæ S. D.

In maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tullia nostræ, de qua nihil est, quò ad te plura scribam. Tibi enim æquè magnæ curæ esse certò scio. Quòd me proprius vultis accedere, video ita esse faciendum: etiam antè fecissem: sed

me multa impediunt, quæ ne nunc quidem expedita sunt. Sed à Pomponio expecto litteras: quas ad me quamprimum perferendas cures, velim. Da operam, ut valeas.

ARGUMENTUM.

Mandat, ut in Tusculano omnia sint parata ad hospites accipiendos.

M. T. C. Terent. suæ S. D.

In Tusculanum nos venturos putamus aut no-
nis, aut postridiè. Ibi fac ut sint omnia parata.
Plures enim fortassè nobiscum erunt: et ut arbi-
tror, diutiùs ibi commorabimur. Labrum si in
balneo non est, fac ut sit: itè cætera, quæ sunt
ad victum, et ad valetudinem necessaria. Vale.
Kal. Octob. de Venusio.

ARGUMENTUM.

*Scribit, ut, quæ tempus postulabit, provideat,
sibi que absentem administret, litterasque mittat.*

M. T. C. Terent. suæ S. D.

Si vales, benè est: ego valeo. Da operam, ut
convalescas: quod opus erit, ut res, tempusque
postulat, provideas, atque administres, et ad me
de omnibus rebus quàm sæpissimè litteras mit-
tas. Vale.

ARGUMENTUM.

*Dicit se tabellarios expectare, ut consilium ca-
pere possit.*

M. T. C. Terent. suæ S. D.

Si vales, benè est: ego valeo. Nos quotidie

tabellarios vestros expectamus: qui si venerint,
fortassè erimus certiores, quid nobis faciendum
sit, faciemusque te statim certiozem. Valetudi-
nem tuam cura diligentiè. Vale. Kal. Sept.

ARGUMENTUM.

*Nondum se neque de Cæsaris adventu, neque de
ejus litteris quidquam scire dicit.*

M. T. C. Terent. suæ S. D.

Si vales, benè est: ego valeo. Nos neque de
Cæsaris adventu, neque de litteris, quas Philoti-
mus habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus.
Si quid erit certi, faciam te statim certio-
zem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. iv. id.
Sext.

ARGUMENTUM.

*Scribit de litteris à Cæsare acceptis, de ejus ad-
ventu, de obviam itione.*

M. T. C. Terent. suæ S. D.

Si vales, benè est: ego valeo. Redditæ mihi
jam tandem sunt à Cæsare litteræ satis liberales:
et ipse opinione celerius venturus esse dicitur.
Cui utrùm obviam procedam, an hic eum expe-
ctem, cum constituerò, faciam te certiozem. Ta-
bellarios mihi velim quamprimum remittas. Va-
letudinem tuam cura diligenter. Vale. prid. id.
Sext.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM

AD SENATUM, ET ALIOS.

LIBER XV.

ARGUMENTUM.

Cum Parthi maximis copiis Euphratem, qui terminus erat imperii romani, transissent, sollicitus Cicero de sua provincia, item de reliquis, quæ ab impetu belli non longe abessent; monet, ut majores exercitus summittantur.

M. T. C. Procos. Cos. Præt. Trib. Pl.
S. P. Q. R. S. D.

Si vos benè valetis, benè est: ego quidè valeo. Etsi non dubiè mihi nuntiabatur, Parthos transisse Euphratem cum omnibus ferè suis copiis: tamen quod arbitrabar à M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad vos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publicè scribere ea, quæ de alterius provincia nuntiarentur. Postea verò quam certissimis auctoribus, legatis, nuntiis, litteris sum certior factus; vel quòd tanta res erat, vel quòd nondum audieramus, Bibulum in Syriam venisse, vel quia administratio hujus belli mihi cum Bibulo penè est communis: quæ

ad me delata essent, scribenda ad vos putavi. Regis Antiochi Commageni legati primi mihi nuntiarunt, Parthorum magnas copias Euphratem transire cepisse. Quo nuntio allato, cum essent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarent, statui expectandum esse, si quid certius afferretur. Ad xiii. Kal. Octob. cum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lyeonia, et Cappadociae mihi litteræ redditæ sunt à Tarcondimoto, qui fidelissimus socius trans Taurum, amicissimusque populi romani existimatur; Pacorum, Orodis regis Parthorum filium cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, et castra posuisse Tybæ, magnumque tumultum esse in provincia Syria excitatum. Eodem die ab Jamblico, Philacro Arabum, quem homines opinantur benè sentire, amicumque esse reipub. nostræ, litteræ de iisdem rebus mihi redditæ sunt. His rebus allatis, etsi intelligebam, socios infirmè animatos esse, et novarum rerum expectatione suspensos, sperabam tamen, eos, ad quos jam accesseram, quique nostram mansuetudinem, integritatemque perspexerant, amiciores populo rom. esse factos: Ciliciam autem firmiorem fore, si equitatis nostræ particeps facta esset. Et ob eam causam, et ut opprimerentur ii, qui ex Cilicum gente in armis essent, et ut hostis is, qui esset in Syria, sciret, exercitum populi romani non modò non cedere his nuntiis allatis, sed etiam proprius accedere, exercitum ad Taurum institui ducere. Sed, si quid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in iis presentium rebus, quas vos audistis, ego penè cerno; magnoperè vos et hortor, et

moneo, ut iis provinciis, seriùs vos quidè̄m, quàm decuir, sed aliquandò tamen consulatis. Nos quemadmodùm instructos, et quibus præsiidiis munitos ad tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari. Quod ego negotium non stultitia obsecutus, sed verecundia deterritus non recusavi. Neque enim unquàm ullum periculum tantum putavi, quod subterfugere mallet, quàm vestræ auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res sese sic habet, ut nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere soletis, maturè in has provincias miseritis, summum periculum sit, ne mittendæ sint omnes hæ provinciæ, quibus vectigalia populi rom. continentur. Quamobrèm autem in hoc provinciali delectu spem habeatis aliquam, causa nulla est. Neque multi sunt: et diffugiunt, qui sunt, metu oblato: et quod genus hoc militum sit, judicavit vir fortissimus M. Bibulus in Asia; qui, cum ei permisisset, delectum habere noluerit. Nam sociorum auxilia propter acerbitatem, atquè injurias imperii nostri, aut ità imbecilla sunt, ut non multùm nos juvare possint; aut ità alienata à nobis, ut neque expectandum ab iis, neque committendum iis quidquam esse videatur. Regis Dejotari et voluntatem, et copias, quantæcumque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. Reliqui reges, tyrannici neque opibus satis firmi, nec voluntate sunt. Mihi in hac paucitate militum animus certè non deerit: spero, ne consilium quidè̄m. Quid casurum sit, incertum est. Utinàm salutem nostræ consulere possimus: dignitati certè consulemus. Valet.

ARGUMENTUM.

Exponit, quid in provincia, audito Parthorum adventu, egerit ad tuendam provinciam et socios in fide continendos: addit de Ariobarzane rege ab insidiis liberato.

M. T. C. Procos. Cos. Præt. Trib. Pl. S. P.
Q. R. S. D.

Si vos benè valetis, benè est: ego quidè̄m valeo. Cum pridie Kalend. Sext. in provinciam venissem, neque maturiùs propter itinerum, et navigationum difficultatem venire potuissem: maxime convenire officio meo, rei que pub. conducere putavi, parare ea, quæ ad exercitum, quæque ad rem militare pertinerent. Quæ cum essent à me cura magis, et diligentia, quàm facultate, et copia constituta, nuntii que, et litteræ de bello à Parthis in Provinciam Syriam illato quotidie ferè afferentur: iter mihi faciendum per Lycaoniam, et per Isauros, et per Cappadociam arbitratum sum. Erat enim magna suspicio, Parthos, si ex Syria egredi, atquè irrumpere in meam provinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quòd ea maxime pateret, esse facturos. Itaque cum exercitu per Cappadociæ partem eam, quæ cum Cilicia continens est, iter feci: castra que ad Cibistra, quod oppidum est ad montem Taurum, locavi; ut Artuades, rex Armenius, quocumque animo esset, sciret, non procul à suis finibus exercitum P. rom. esse: et Dejotarum fidelissimum regem, atquè amicissimum reip. nostræ, maxime conjunctum haberem, hominem, cujus et consi-

lio, et opibus adjuvari posset resp. Quo cum in loco castra haberem, equitatumque in Ciliciam misissem, ut et meus adventus iis civitatibus, quæ in ea parte essent, nuntiatus, firmiores animos hominum faceret; et ego maturè quid ageretur in Syria, scire possem; tempus ejus tridui, quod in iis castris morabar, in magno officio, et necessario mihi ponendum putavi. Cum enim vestra auctoritas intercessisset, ut ego regem Ariobarzanem, Eusebem, et Philoromæum tuerer, ejusque regis salutem, et incolumitatem regni defenderem; regi, regnoque præsidio essem: adjunxissetisque, salutem ejus regis populo, senatuique magnæ curæ esse, quod nullo unquam de rege decretum esset à nostro ordine: existimavi, me judicium vestrum ad regem deferre debere, eique præsidium meum, et fidem, et diligentiam polliceri: ut, quando salus ipsius, et incolumitas regni mihi commendata esset à vobis, diceret, si quid vellet. Quæ cum essem in consilio meo cum rege locutus, initio ille orationis suæ vobis maximas (ut debuit) deinde etiam mihi gratias egit, quod ei permagnum, et perhonorificum videbatur, senatui, populoque rom. tantæ curæ esse salutem suam, neque tantam diligentiam adhibere, ut et mea fides, et commendationis vestræ auctoritas perspicere posset. Atque ille primò (quod mihi maximæ lætitiæ fuit) ita mecum locutus est, ut nullas insidias neque vitæ suæ, neque regno diceret se aut intelligere fieri, aut etiam suspicari. Cum ei ego gratulatus essem, idque me gaudere dixissem, cohortatus ut recordaretur casum illum interitus paterni, et vigilantèr se tueretur, atque

admonitu senatus consuleret salutem suam; tum à me discessit in oppidum Cybistra. Postero autem die cum Ariarathe, fratre suo, et cum paternis amicis, majoribus natu, ad me in castra venit, perturbatusque, et flens, cum idem et frater faceret, et amici, meam fidem, vestram commendationem implorare cœpit. Cum admirarer, quid accidisset novi, dixit, ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata, quæ essent antè adventum meum occultata, quòd ii, qui ea patefacere possent, propter metum reticissent: eo autem tempore, spe mei præsidii, complures ea, quæ scirent, audactèr ad se detulisse: in his amantissimum sui, summa pietate præditum, fratrem, dicere ea, quæ is me quoque audiente dicebat, se sollicitatum esse, ut regnare vellet: id vivo fratre suo accidere non potuisse; se tamen antè illud tempus eam rem nunquam in medium propter periculi metum protulisse. Quæ cum esset locutus, monui regem, ut omnem diligentiam ad se conservandum adhiberet: amicosque in patris ejus fide, atque judicio probatos hortatus sum, regis sui vitam, docti casu acerbissimo patris ejus, omni cura, custodiaque defenderent. Cum rex à me equitatum, cohortesque de exercitu meo postularet: etsi intelligebam vestro S. C. non modò posse me id facere, sed etiam debere: tamen, cum respub. postularet, propter quotidianos ex Syria nuntios, ut quamprimùm exercitum ad Ciliciæ fines adducerem: cumque mihi rex, patefactis jam insidiis, non egere exercitus populi rom. sed posse se suis opibus defendere videretur; illum cohortatus sum, ut in sua vita conservanda primùm

regnare disceret: à quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur jure regio; poena afficeret eos, quos necesse esset, reliquos metu liberaret: præsidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa essent, ad timorem potius, quam ad contentionem uteretur: fore autem, ut omnes, quando S. C. nossent, intelligerent, me regi, si opus esset, ex auctoritate vestra præsidio futurum. Ità confirmato illo, ex eo loco castra movi: et iter in Ciliciam facere institui: cum hac opinione è Cappadocia discederem, ut consilio vestro, casu incredibili, ac penè divino, regem, quem vos honorificentissimè appellassetis nullo postulante, quemque meæ fidei commendassetis, et cujus salutem magnæ vobis curæ esse decrevissetis, meus adventus præsentibus insidiis liberasset. Quod ad vos à me scribi non alienum putavi; ut intelligeretis ex iis, quæ penè acciderunt, vos multò antè, ne ea acciderent, providisse. Eoque vos studiosius feci certiores, quòd in rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtutis, ingenii, fidei, benevolentiaque ergà vos perspexisse, ut non sine causa tantam curam, diligentiamque in ejus vos salutem videamini contulisse. Valetè.

ARGUMENTUM.

Scribit de rumore Parthici belli, et affert excusationem, cur publice non scripserit.

M. T. C. Imp. M. Catoni S. D.

Cum ad me legati, missi ab Antiocho Commageno, venissent in castra ad Iconium antè diem iii. Non. Sep. lique mihi nuntiassent, regis Par-

thorum filium, quocum esset nupta regis Armeniorum soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copiis, multarumque præterea gentium magna manu venisse, Euphratemque jam transire cœpisse; dicitque, Armenium regem in Cappadociam impetum esse facturum: putavi pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. Publicè propter duas causas nihil scripsi: quòd et ipsum Commagenum legati dicebant ad senatum statim nuntios, litterasque misisse; et existimabam M. Bibulum procos. qui circitè id. Sex. ab Epheso in Syriam navibus profectus erat, quòd secundos ventos habuisset, jam in provinciam suam pervenisse: cujus litteris omnia certiora perlatum iri ad Senatum putabam. Mihi, ut in ejusmodi re, tantoque bello, maximæ curæ est, ut, quæ copiis, et opibus tenere vix possumus, ea mansuetudine, et continentia nostra, sociorum fidelitate teneamus. Tu velim, ut consuesti, nos absentes diligas, et defendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Narrat, quæ in provincia gesserit, pro quibus rebus à Catone petit, ut in senatu supplicationes sibi decernat.

M. T. C. Imp. Catoni S. D.

Summa tua auctoritas fecit, meumque perpetuum de tua singulari virtute iudicium, ut magni mea interesse putarem, et res eas, quas gessissem, tibi notas esse, et non ignorari à te, qua æquitate, et continentia tuerer socios, provinciamque administrarem. His enim à te cognitis, arbitrabar

facilius me tibi, quæ vellem, probaturum. Cum in provinciam pridè Kalend. Sext. venissem, et propter anni tempus ad exercitum mihi confestim esse eundem viderem; biduum Laodiceæ fui, deindè Apameæ quatrimum, triduum Synnadis, totidem dies Philomeli. Quibus in oppidis cum magni conventus fuissent, multas civitates acerbissimis tributis, et gravissimis usuris, et falso ære alieno liberavi. Cumque antè adventum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus, quinque cohortes sine legato, sine tribuno mil. denique etiam sine centurione ullo apud Philomelum consedisent, reliquus exercitus esset in Lycaonia: M. Annejo legato imperavi, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret, coactoque in unum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod cum ab illo diligenter esset actum, ego in castra vii. Kalend. Sept. veni: cum interea superioribus diebus ex S. C. et evocatorum firmam manum, et equitatum satis idoneum, et populorum liberorum, regnumque sociorum auxilia voluntaria comparavissem. Interim cum, exercitu lustrato, iter in Ciliciam facere coepissem, Kal. Sep. legati à rege Commageno ad me missi, pertumultuose, neque tamen non verè, Parthos in Syriam transisse nuntiaverunt: quo audito, vehementer sum commotus cum de Syria, tum de mea provincia, de reliqua denique Asia. Itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, putavi. Nam si me Ciliciam demissem, Ciliciam quidem ipsam propter montis Amani naturam facile tenuissem, (duo sunt enim aditus in

Ciliciam ex Syria, quorum uterque parvis præsidis propter angustias intercludi potest: nec est quidquam Cilicia contra Syriam munitius) sed me Cappadocia movebat, quæ pater à Syria, regesque habet finitimos, qui etiamsi sunt amici nobis, tamen apertè Parthis inimici esse non audent. Itaque in Cappadocia extrema, non longè à Tauro, apud oppidum Cybistra castra feci, ut et Ciliciam tuerer, et Cappadociam tenens, nova finitimum consilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantaque expectatione maximi belli, rex Dejotarus, cui non sine causa plurimum semper et meo, et tuo, et senatus iudicio tributum est, vir cum benevolentia, et fide ergà populum roman. singulari, tum præsentia, magnitudine, et animi, et consilii, legatos ad me misit, se cum omnibus suis copiis in mea castra esse venturum. Cujus ego studio, officioque commotus, egi ei per litteras gratias, idque ut mutuaret, hortatus sum. Cum autem ad Cybistra propter rationem belli quinque dies essem commoratus, regem Ariobarzanem, cuius salutem à senatu te auctore commendatam habebam, præsentibus insidiis nec opinantem liberavi: neque solum ei salutem fui, sed etiam curavi, ut cum auctoritate regnaret. Metram et eum, quem tu diligenter mihi commendaras, Athenæum, importunitate Athenaidis exilio mulctatos, maxima apud regem auctoritate, gratiaque constitui. Cumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se (quod facturus putabatur) defenderet, adolescens et equitatu, et peditatu, et pecunia paratus, ex toto iis, qui novari aliquid volebant; perfecit, ut

ē regno ille discederet, rexque sine tumultu, ac sine armis, omni auctoritate aulae communita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognovi multorum litteris, atque nuntiis, magnas Parthorum copias, et Arabum ad oppidum Antiochiam accessisse, magnumque eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitum meorum turmis, et à cohorte praetoria, quae erat Epiphaneae praesidii causa, occisione occisum. Quare cum viderem, à Cappadocia Parthorum copias aversas non longè à finibus esse Ciliciae, quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. Quò ut veni, hostem ab Antiochia recessisse, Bibulum Antiochiae esse cognovi, Dejotarumque confestim, jam ad me venientem cum magno, et firmo equitatu, et peditatu, et cum omnibus suis copiis, certiore feci, non videri esse causam, cur abesset à regno, meque ad eum, si quid fortè novi accidisset, statim litteras, nuntiosque missurum esse. Cumque eo animo venissem, ut utrique provinciae, si ita tempus ferret, subvenirem: tamen id, quod jam antè statueram vehementer interesse utriusque provinciae, pacare Amanum, et perpetuum hostem ex eo monte tollere, agere perrexi. Cumque me discedere ab eo monte simulassem, et alias partes Ciliciae petere, abessemque ab Amano iter unius diei, et castra apud Epiphaneam fecissem; ad iv. id. Oct. cum advesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad iii. id. Oct. cum lucesceret, in Amanum ascenderem: distributisque cohortibus, et auxiliis, cum aliis Quintus frater legatus mecum simul, aliis C. Pomtinus legatus, reliquis M. Annejus, et L. Tulle-

jus legati praesent, plerosque nec opinantes oppressimus, qui occisi, captique sunt, interclusi fuga. Eranam autem, quae fuit non vici instar, sed urbis, quòd erat Amani caput, itemque Sepyram, et Commorim, acriter, et diu repugnantibus, Pontinio illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore usque ad horam diei decimam magna multitudine hostium occisa, coepimus: castellaque sex capta, complura incendimus. His rebus ita gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatrimum: et in reliquis Amani delendis, agrisque vastandis (quae pars ejus montis meae provinciae est) id tempus omne consumpsimus. Confectis his rebus, ad oppidum Elutherocilicum Pindenissum exercitum adduxi. Quod cum esset altissimo, et munitissimo loco, ab iisque incoleretur, qui ne regibus quidem unquam paruisent, cum et fugitivos reciperent, et Parthorum adventum acerrime expectarent; ad existimationem imperii pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam, quò facilius etiam caeterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. Vallo, et fossa circumdedi: sex castellis, castrisque maximis sepiaggere, vineis, turribus oppugnavi: ususque tormentis multis, multis sagittariis, magno labore meo, sine ulli molestia, sumptu sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci, ut omnibus partibus urbis disturbatis, aut incensis, compuli in potestatem meam pervenirent. His erant finitimi pari scelere, et audacia, Tibatani. Ab his, Pindenisso capto, obsides accepi: exercitum in hyberna dimisi. Quintum fratrem negotio pra-

posui, ut in vicis aut captis, aut malè pacatis exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic persuadeas, si de his rebus ad senatum relatum sit, me existimaturum summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tua comprobaris. Idque eisi talibus de rebus gravissimos homines et rogare solere, et rogari scio, tamen admonendum potius te à me, quàm rogandum puto. Tu es enim is, qui me tuis sententiis sæpissimè ornasti, qui oratione, qui prædicatione, qui summis laudibus in senatu, in concionibus ad cælum extulisti: cujus ego semper tanta esse verborum pondera putavi, ut uno verbo tuo cum mea laude conjuncto omnia consequi me arbitrarer. Te denique memini, cum cuidam clarissimo, atque optimo viro supplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas is consul in urbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decrevisti togato, non ut multis, republica benè gesta, sed, ut nemini, republica conservata. Mitto, quòd invidiam, quòd pericula, quòd omnes meas tempestates et subieris, et multò etiam magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris. Quòd denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cujus etiam interitum, ut facile intelligerem, mihi quantum tribueres, Milonis causa in senatu defendenda approbaris. A me autem hæc sunt profecta, quæ ego in beneficii loco non pono, sed in veri testimonii, atque iudicii: non ut præstantissimas tuas virtutes tacitus admirarer, (quis enim id non facit?) sed in omnibus orationibus, sententiis dicendis, causis agendis, omnibus scriptis, græcis, latinis, omni denique varietate

litterarum mearum, te non modò iis, quos vidissemus, sed iis, de quibus audissemus, omnibus antefferrem. Quæres fortassè quid sit, quòd ego hoc nescio quid gratulationis, et honoris à senatu tanti æstimem. Agam jam tecum familiaritèr, ut est et studiis, et officiis nostris mutuis, et summam amicitia dignum, et necessitudine etiam paterna. Si quisquam fuit unquam remotus et natura, et magis etiam (ut mihi quidèr sentire videor) ratione, atque doctrina, ab inani laude, et sermonibus vulgi, ego profectò is sum. Testis est consulatus meus; in quo, sicut in reliqua vita, fateor ea me studiosè secutum, ex quibus vera gloria nasci posset: ipsam quidèr gloriam per se nunquam putavi experendam. Itaque, et provinciam ornatam, et spem non dubiam triumphi neglexi. Sacerdotium denique, cum (quemadmodum te existimare arbitror) non difficillimè consequi possem, non appetivi. Idem post injuriam acceptam (quam tu reipublicæ calamitatem, semper appellas, meam non modò non calamitatem, sed etiam gloriam) studii, quàm ornatissima senatus, populique romani de me iudicia intercedere. Itaque et augur postea fieri volui, quod antea neglexeram: et eum honorem, qui à senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum à me olim, nunc mihi experendum puto. Huic meæ voluntati (in qua inest aliqua vis desiderii, ad sanandum vulnus injuriæ) ut faveas, adjutorque sis, quod paulò antè me negaram rogaturum, vehementèr te rogo: sed ita, si non junnum hoc nescio quid, quod ego gessi, et contemnendum videbitur, sed tale, atque tantum, ut multi nequaquam paribus rebus honores summos à

senatu consecuti sint. Equidem etiam mihi illud animadvertisse videor (scis enim quam attentè te audire soleam), te non tam res gestas, quam mores, instituta, atque vitam imperatorum spectare solere in habendis, aut non habendis honoribus. Quod si in mea causa considerabis, reperies me exercitu imbecillo contra metum maximi belli firmissimum præsidium habuisse æquitatem, et continentiam. His ego subsidiis ea sum consecutus, quæ nullis legionibus consequi potuissem: ut ex alienissimis sociis amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderem, animosque novarum rerum expectatione suspensos, ad veteris imperii benevolentiam traducerem. Sed nimis hæc multa de me, præsertim ad te, à quo uno omnium sociorum querelæ audiuntur: cognosces ex iis, qui meis institutis se recreatos putant. Cumque omnes uno propè consensu de me apud te ea, quæ mihi optatissima sunt, prædicabunt: tum duæ maximè clientelæ tuæ, Cyprus insula, et Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Dejotarum, qui uni tibi est maximè necessarius. Quæ si etiam majora sunt, et omnibus sæculis pauciores viri reperti sunt, qui suas cupiditates, quam qui hostium copias vincerent; est profectò tuum, cum ad res bellicas hæc, quæ rariora, et difficiliora sunt, genera virtutis adjunxeris: ipsas etiam illas res gestas justiores esse, et majores putare. Extremum illud est, ut quasi diffidens rogationi meæ, philosophiam ad te allegem: qua nec mihi charior ulla unquam res in vita fuit, nec hominum generi majus à diis munus ullum est datum. Hæc igitur, quæ mihi tecum communis est, societas

studiorum; atque artium nostrarum (quibus à pueritia dediti: ac devincti, soli propemodum nos philosophiam illam veram, et antiquam, quæ quibusdam otii esse, ac desidiæ videtur, in forum, atque in rempub. atque in ipsam aciem penè deduximus): tecum agit de mea laude: cui negari à Catone fas esse non puto. Quamobrèm sic tibi persuadeas velim, si mihi tua sententia tributus honos ex meis litteris fuerit, me existimaturum cum auctoritate tua, tum benevolentia erga me, mihi, quod maximè cupierim, contigisse. Vale.

ARGUMENTUM.

Probat suum consilium de bello civili non renovando.

M. Cato M. Ciceroni Imp. S. D.

Quod et respub. me, et nostra amicitia hortatur, libentè facio, ut tuam virtutem, innocentiam, diligentiam cognitam in maximis rebus domi togati, armati foris, pari industria administrari gaudeam. Itaque, quod pro meo judicio facere potui, ut innocentia, consilioque tuo defensam provinciam, servatum Ariobarzanis cum ipso regem regnum, sociorum revocatam ad studium imperii nostri voluntatem, sententia mea, et decreto laudarem, feci. Supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuitò, sed summa tua ratione, et continentia reipub. provisum est, diis immortalibus gratulari nos, quam tibi referre acceptum mavis, gaudeo. Quod si triumphì prærogativam putas supplicationem, et idcirco casum potius, quam te, laudari vis: neque supplicationem se-

quitur semper triumphus, et triumpho multo clariùs est, senatum judicare, potius mansuetudine, et innocentia imperatoris provinciam, quam vi militum, aut benignitate deorum retentam, atque conservatam esse: quod ego mea sententia censebam. Atque hæc ego idcirco ad te contra consuetudinem meam pluribus scripsi, ut quod maxime volo, existimes, me laborare, ut tibi persuadeam, me et voluisse de tua majestate, quod amplissimum sum arbitratus, et quod tu maluisti, factum esse gaudere. Vale, et nos diligi, et instituti itinere severitatem, diligentiamque sociis, et rei publicæ præsta.

ARGUMENTUM.

Exponit, eximia cum Catonis laude quantam voluptatem cœperit ex ejus sententia, et ex gratulatione litterarum: petitque, ut sibi in adipiscendo triumpho adjutor sit, aut salutem, si adipiscatur, gaudeat.

M. T. C. Catoni S. D.

Lætus sum laudari me (inquit Hector, opinor apud Nævium) abs te, pater, laudato viro. Ea est enim profectò jucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Ego verò vel gratulatione litterarum tuarum, vel testimoniis sententiæ dictæ, nihil est, quod me non assecutum putem. Idque mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitia ededis, quod liquido veritati dares, et si non modò unus, verum etiam multi Catones essent in civitate nostra, in qua unum extitisse mirabile est; quem ego cur-

rum, aut quàm lauream, cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, et ad illud sincerum, ac subtile judicium nihil potest esse laudabilius, quàm ea tua oratio, quæ est ad me perscripta à meis necessariis. Sed causam meæ voluntatis (non enim dicam cupiditatis) exposui tibi superioribus litteris. Quæ etiamsi parùm justa tibi visa est, hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus sit honos, sed tamen, si deferatur à senatu, minimè aspèrandus esse videatur. Spero autem, illum ordinem, pro meis ob rempub. susceptis laboribus, me non indignum honore, usitato præsertim, existimaturum. Quod si ita erit, tantum ex te peto, quod amicissimè scribis, ut, cum tuo judicio, quod amplissimum esse arbitratis, mihi tribueris, si id, quod maluerò, acciderit, gaudeas. Sic enim fecisse te, et sensisse, et scripsisse video: resque ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse jucundum, quòd scribendo affuisti. Hæc enim S. C. non ignoro ab amicissimis ejus, cujus de honore agitur, scribi solere. Ego, ut spero, te propedièm videbo: atque utinàm republica meliore, quàm timeo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Marcelo de fratre patruela, consule designato: petitque ab eo, ut sibi quamprimum anno imperio finito, successor mittatur.

M. T. C. Procos. M. Marcello Cos. S. D.

Te et pietatis in tuos, et animi in rempublicam, et clarissimi, atque optimi consulatus, C.

Marcello consule facto, fructum cœpisse, vehementer gaudeo. Non dubito, quid præsentes sentiant: nos quidem longinqui, et à te ipso missi in ultimas gentes, ad cœlum meherculè te tollimus verissimis, ac justissimis laudibus. Nam cum te à pueritia tua unice dilexerim, tuque me in omni genere semper amplissimum esse et volueris, et judicaris: tamen hoc vel tuo facto, vel populi romani de te iudicio, multò acrius, vehementiusque diligo; maximeque lætitia afficior, cum ab hominibus prudentissimis, virisque optimis, omnibus dictis, factis, studiis, institutis, vel me tui similem esse audio, vel te mei. Unum verò si addis ad præclarissimas res consulatus tui, ut aut mihi succedat quamprimum aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi et S. C. et lege finisti; omnia me per te consecutum putabo. Cura, ut valeas, et me absentem diligas, atque defendas. Quæ mihi de Parthis nuntiata sunt; quia non putabam, à me etiam nunc scribenda esse publice, propterea ne pro familiaritate quidem nostra volui ad se scribere; ne cum ad consulem scripsissem, publicè viderer scripsisse. Vale.

ARGUMENTUM.

C. Marcello de consulatu gratulatur, suamque illi dignitatem commendat.

M. T. C. Procos. Marcello Cos. Des. S. D.

Maxima sum lætitia affectus, cum audiui, te consulem factum esse: eumque honorem tibi deos fortunare volo, atque à te pro tua, parentisque tui dignitate administrari. Nam cum te semper di-

lexi, amavique, quòd mei amantissimum cognovi in omni varietate rerum mearum, tum patris tui pluribus beneficiis, vel defensu tristibus temporibus, vel ornatus secundis; necesse est, ut et sim totus vester, et esse debeam: cum præsertim matris tuæ, gravissimè, atque optimè feminæ majora ergà salutem, dignitatemque meam studia, quam erant à muliere postulanda, perspexerim. Quapropter à te peto majorem in modum, ut me absentem diligas, atque defendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur C. Marcello de filio consule facto: erat autem collega Ciceronis in auguratis: at libros quoque de jure augurali composuit lib. 2. de Divin. et Carisius.

M. T. C. Procos. C. Marcel. Collegæ S. D.

Marcellum tuum consulem factum, teque ea lætitia affectum esse, quam maxime oprasti, mirum in modum gaudeo: idque cum ipsius causa, tum quòd te omnibus secundissimis iudico rebus dignissimum, cujus erga me singularem benevolentiam vel in labore meo, vel in honore perspexi: totam denique domum vestram vel salutis, vel dignitatis meæ studiosissimam, cupidissimamque cognovi. Quare gratum mihi feceris, si uxori tuæ Junia, gravissimæ, atque optimæ feminæ, meis verbis eris gratulatus. A te id, quòd consuisti, peto, me absentem diligas, atque defendas. Vale.

ARGUMENTUM.

Commendat studiosè suam existimationem consuli Marcello in supplicatione decernenda.

M. T. C. Imp. Marc. C. F. Cos. S. D.

Quandò id accidit, quod mihi maximè fuit optatum, ut omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam (mirificus enim generis, ac nominis vestri fuit erga me sempèr animus) quandò ergo ità accidit, ut omnium vestrum studio tuus consulatus satisfacere posset, in quem meæ res gestæ, lausque, et honor earum potissimum incideret; peto à te id, quod facillimum factum sit non aspernante (ut confido) senatu, ut quàm honorificentissimum S. C. litteris meis recitatis, faciendum cures. Si mihi tecum minus esset, quàm est cum tuis omnibus: allegarem ad te illos à quibus intelligis, me præcipuè diligi. Patris tui beneficia in me sunt amplissima, neque enim salutis meæ, neque honoris amicior quisquam dici potest: frater tuus quanti me faciat, sempèrque fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem: domus tua denique tota me sempèr omnibus summis officiis prosecuta est. Neque verò tu in me diligendo cuiquam concessisti tuorum. Quarè à te peto majorem in modum, ut me per te quàm ornatum velis esse, meamque et in supplicatione decernenda, et in cæteris rebus existimationem satis tibi esse commendatam putes. Vale.

ARGUMENTUM.

Agit gratias consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreverit.

M. T. C. Imp. C. Marcel. Cos. S. D.

Quantæ tibi curæ meus honos fuerit, et quàm idem extiteris consul in me ornando, et amplificando, qui fueras sempèr cum parentibus tuis, et cum tota domo, etsi res ipsa loquebatur, cognovi tamen ex meorum omnium litteris. Itaque nihil est tantum, quod ego non tua causa debeam, facturisque sim cum studiosè, tum libentèr. Nam magni interest, cui debeas. Debere autem nemini malui, quàm tibi; cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaque jam antè conjunxerant: tum accedit, mea quidèr sententia maximum vinculum, quò ità rep. geris, atque gessisti (quæ mihi chariùs nihil est) ut quantum tibi omnes boni debeant, quò minus tantumdem ego unus debeam non recusem. Quamobrèm tibi velim ii sint exitus, quos mereris, et quos fore confido. Ego, si me navigatio non morabitur (quæ incurrebat in ipsos Etesias) propedièm te, ut spero, videbo. Vale.

ARGUMENTUM.

Gratulatur de consulatu; petitque, ut operam det, ne quid sibi temporis ad annum provinciale munus addatur.

M. T. C. Imp. L. Paulo Cos. Des. S. D.

Etsi mihi nunquàm fuit dubium, quin te populus rom. pro tuis summis in repub. meritis, ei

pro amplissima familiæ dignitate, summo studio, cunctis suffragiis consulem facturus esset: tamen incredibili lætitia sum affectus, cum id mihi nuntiatum est: eumque honorem tibi deos fortunare volo, à teque ex tua, majorumque tuorum dignitate administrari. Atque utinam præsens illum diem mihi optatissimum videre potuissem, proque tuis amplissimis erga me studiis, atque beneficiis tibi operam meam, studiumque navare. Quam mihi facultatem quando hic nec opinatus, et improvisus provinciæ casus eripuit: tamen, ut te consulem republ. pro tua dignitate gerentem videre possim, magnoperè à te peto, ut operam des, efficias, ne quid mihi fiat injuriæ, neve quid temporis ad meum annum munus accedat. Quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet. Vale.

ARGUMENTUM.

Petit ut de suis rebus gestis, quàm honorificentissimè decernendum curet, suamque illi etiam, cæteris in rebus existimationem commendat.

M. T. C. Imp. Paulo S. D.

Maximè mihi fuit optatum, Romæ esse tecum, multas ob causas; sed præcipuè, ut et in petendo, et gerendo consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses. Ac petitionis quidè tuæ ratio mihi semper fuit explorata, sed tamen navare operam volebam. In consulatu verò cupio equidè te minus habere negotij: sed molestè fero, me consulem tuum studium adolescentis perspexisse, te meum, cum id ætatis sim, perspicere non posse:

Sed ità fato nescio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum semper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat præter voluntatem. Ornasti consulatum, ornasti reditum meum: incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsum consulatum tuum. Itaque cum, et tua summa amplitudo, et dignitas, et meus magnus honor, magnaque existimatio postulare videatur, ut à te pluribus verbis contendam, ac petam, ut quàm honorificentissimum S. C. de meis rebus gestis faciendum cures: non audeo vehementè à te contendere, ne aut ipsæ tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus esse videar, aut te oblitum putem. Quare, ut te velle arbitror, ità faciam: atque ab eo, quem omnes gentes sciunt de me optimè meritum, breviter petam. Si alii consules essent, ad te potissimùm, Paule, mitterem, ut eos mihi quàm amicissimos redderes: nunc cum tua summa potestas, summaque auctoritas, notaque omnibus nostra necessitudo sit, vehementè te rogo, ut et quàm honorificentissimè cures, decernendum de meis rebus gestis, et quàm celerrimè. Dignas res esse, et honore, et gratulatione, cognosces ex iis litteris, quas ad te, et ad collegam, et senatum publicè misi: omniumque mearum reliquarum rerum, maximèque existimationis meæ procuracionem susceptam velim habeas: in primisque tibi curæ sit, quod abs te superioribus quoque litteris petivi, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te consulem videre, omniaque, quæ spero, cum absens, tum etiam præsens, te consule, assequi. Vale.

ARGUMENTUM.

Significat se ea facturum Fabii causa, quæ Cassius rogarat; dolet se Cassium non vidisse ad urbem ex provincia redeuntem; rogat, ut operam det, ne quid sibi ad annuam provinciam temporis prorogetur.

M. T. C. C. Cassio Proquæst. S. D.

M. Fabium, quod mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quæstum. Multi enim anni sunt, cum ille in ære meo est, et à me diligitur propter summam suam humanitatem, et observantiam. Sed tamen, quod te ab eo egregiè diligi, sensi, multò amior ei sum factus. Itaque quamquam profecerunt litteræ tuæ, tamen aliquantò plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te mihi perspectus, et cognitus. Sed de Fabio faciemus studiosè, quæ rogas. Tu multis de causis vellem me convenire potuisses: primùm, ut te, quem jamdiù plurimi facio, tanto intervallo viderem: deindè, ut tibi quod feci per litteras, possem præsens gratulari: tum, ut quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicarem: postremò ut amicitia nostra, quæ summis officiis ab utroque culta est, sed longis intervallis temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur vehementiùs. Id quando non accidit, utemur bono litterarum, et eadem ferè absentes, quæ si coràm essemus, consequemur. Unus scilicèt ille fructus, qui in te videndo est, percipi litteris non potest: alter gratulationis est, is quidem exilior, quàm si tibi, te ipsum intuens, gratularer: sed tamen et feci antè, et facio nunc,

tibi quæ cum pro rerum magnitudine, quas gessisti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quod te de provincia decedentem summa laus, et summa gratia provinciæ prosecuta est. Tertium est, ut id, quod de nostris rebus coràm communicassemus inter nos, conficiamus idem litteris. Ego cæterarum rerum causa tibi Romam properandum magnoperè censeo. Nam et ea, quæ reliqui, tranquilla de te erant: et hac tua recenti victoria tanta clarum adventum tuum fore intelligo. Sed, si qua sunt onera tuorum; si tanta sunt, ut ea sustinere possis, propera; nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius: sin majora, considera, ne in alienissimum tempus cadat adventus tuus. Hujus rei totum consilium tuum est: tu enim scis, quid sustinere possis. Si potes, laudabile, atque populare est: sin planè non potes, absens hominum sermones faciliùs sustinebis. De me autem idem tecum his ago litteris, quod superioribus egi, ut omnes tuos nervos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc provinciam, quam et senatus, et populus annuam esse voluit, temporis prorogetur. Hoc à te ità contendo, ut in eo fortunas meas positas putem. Habes Paulum nostrum nostri cupidissimum: est Curio: est Furnius. Sic velim evitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de iis, quæ proposueram, confirmatio nostræ amicitia: de qua pluribus verbis nihil opus est. Tu puer me appetisti: ego autem semper ornamento te mihi fore duxi. Fuisti etiam præsidio tristissimis meis temporibus. Accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto tuo maxima. Itaque in vestro ingenio, et industria mihi plurimum et suavitatis, et dignitatis

constitutum puto. Id tu, ut tuo studio confirmes, te vehementer rogo, litterasque ad me et continuo mittas, et, cum Romam veneris, quam sapissimè, Vale.

ARGUMENTUM.

Probat suum consilium de bello civili non renovando.

M. T. C. Cassio S. D.

Etsi uterque nostrum, spe pacis, et odio civilis sanguinis, abesse à belli pertinacia voluit: tamen, quando ejus consilii princeps ego fuisse videor, plus fortasse tibi præsare ipse debeo, quam à te expectare. Etsi, ut sæpè soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, et item mecum tuus adduxit utrumque nostrum ad id consilium, ut uno prælio putaremus, si non totam causam, at certè nostrum judicium definiri convenire. Neque quisquam hanc nostram sententiam verè unquam reprehendit, præter eos, qui arbitrantur, melius esse deleri omninò rempub. quam imminutam, et debilitatam manere. Ego autem ex interitu ejus nullam spem scilicèt mihi proponebam, ex reliquis magnam. Sed ea sunt consecuta, ut magis mirum sit accidere illa potuisse, quam nos non vidisse ea futura, nec, cum homines essemus, divinare potuisse. Equidèm fateor, meam conjecturam hanc fuisse, ut illo quasi quodam fatali prælio facto, et victores communi saluti consulere vellent, et victi suæ. Utrumque autem positum esse arbitrabar in celeritate victoris. Quæ si fuisset, eandem clementiam experta esset Africa, quam cognovit Asia, quam etiam Achaja, et (ut opinor)

ipso legato, ac deprecatore. Amisissis autem temporibus, quæ plurimum valent, præsertim in bellis civilibus, interpositus annus alios induxit, ut victoriam sperarent, alios, ut ipsum vinci contemnerent. Atque horum malorum omnium culpam fortuna sustinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantum moræ huic bello adjunctum iri, aut nescio, quem istum Pharnacem Asiæ terrorem illaturum putaret? nos tamen in consilio pari casu dissimili usi sumus. Tu enim eam partem petisti, ut et consiliis interesses, et (quod maximè curam levat) futura animo prospicere posses: ego, qui festinavi, ut Cæsarem in Italia viderem (sic enim arbitrabamur), eumque, multis honestissimis viris conservatis, redeuntem, ad pacem currentem (ut ajunt) incitarem, ab illo longissimè, et absum, et abfui: versor autem in gemitu Italiæ, et in urbis misserrimis querelis, quibus aliquid opis fortasse ego pro mea, tu pro tua, pro sua quisque parte ferre potuisset, si auctor affuisset. Quarè velim pro tua erga me perpetua benevolentia scribas ad me, quid videas, quid sentias, quid expectandum, quid agendum nobis existimes. Magni erunt mihi tuæ litteræ: atque utinam primis illis, quas Luceria miseris, paruissem. Sine ulla enim molestia dignitatem meam retinuissem. Vale.

ARGUMENTUM.

Focatur in opiniones Epicureorum, id est, in ipsum Cassium, qui Epicuri sectam sequi cœperat.

M. T. C. Procos. Cassio S. D.

Puto te jam suppedere, cum hæc te tertia jam epistola antè oppressit, quam tu schedulam, aut

litteram. Sed non urgeo: longiores enim expectabo, vel potius exigam. Ego, si semper haberem, cui darem, vel ternas in hora darem. Fit enim nescio quid, ut quasi coram adesse videare, cum scribo aliquid ad te: neque, id ut dicunt tui amici novi, qui putant etiam spectris Catianis excitari. Nam, ne te fugiat, Catius insuper Epicureus, qui nuper est mortuus, quæ ille Gargettius, et jam ante Democritus, hic spectra nominat. His autem spectris etiamsi oculi possent feriri, quod cum velis ipsa occurrunt; animus qui possit, ego non video. Doceas tu me oportebit, cum salvus veneris, in meane potestate sit spectrum tuum, ut simul ac mihi collibitum sit de te cogitare, illud occurrat. Neque solum de te, qui mihi hæres in medullis: sed, si insulam Britanniam cœpero cogitare, ejus mihi advolabit ad pectus? sed hæc posterius. Tento enim te, quo animo accipias. Si enim stomachabere, et molestè feres, plura dicemus, postulabimusque, ex qua hæresi vi hominibus armatis dejectus sis, in eam restituere. In hoc interdicto non solet addi, in hoc anno. Quarè si jam biennium, aut triennium est, cum virtuti nuntium remissisti, delinitus illecebris voluptatis, in integro res nobis erit. Quamquam quicum loquor? cum uno fortissimo viro; qui posteaquam forum attigisti, nihil fecisti nisi plenissimum amplissimæ dignitatis. In ista ipsa metuo, ne plus nervorum sit, quam ego putarim, si modò eam tu probas. Quid tibi in mentem venit, inquires, quia nihil habebam aliud, quod scriberem: de rebus enim nihil scribere possum. Neque enim, quod sentio, libet scribere. Vale.

ARGUMENTUM.

Quæritur de tabellariorum importunitate: scribit de Syllæ morte, de rumoribus Hispanici belli, de Pansa, de Cassii commoratione Brundurina.

M. T. C. Cassio S. D.

Præposteros habes tabellarios: etsi me quidè non offendunt; sed tamen, cum à me discedunt, flagitant litteras. Cum ad me veniunt, nullas afferunt: atquè id ipsum facerent commodius, si mihi aliquid spatii ad scribendum darent: sed petasati veniunt: comites ad portam expectare dicunt. Ergo ignoscas; alteras habebis, has breves: sed expecta. Etsi quid ego me tibi purgo, cum tui ad me inanes veniant, ad te cum epistolis revertantur? Nos hic (tamen ad te scribam aliquid) P. Syllam patrem mortuum habebamus. Alii à latronibus, alii cruditate dicebant: populus non curabat; combustum enim esse constabat. Hoc tu pro sapientia tua ferēs æquo animo. Quamquam amisimus, Cæsarem putabant molestè laturum, verentem, ne hasta refrixisset. Mindius Marcellus, et Attius pigmentarius valdè gaudebant, se adversarium perdidisse. De Hispania novi nihil: sed expectatio valdè magna, rumores tristiores. Pansa noster paludatus ad iii. Kalend. Jan. profectus est, ut quis intelligere posset, id, quod tu nuper dubitare cœpisti, esse. Nam quòd multos miseris levavit, et quòd se in his malis hominem præbuit; mirabilis eum virorum bonorum benevolentia prosecuta est. Tu quòd adhuc Brundusii moratus es, valdè probo, et gaudeo. Et me-

herculè puto te sapientèr facturum, si fueris. Nobis quidè m, qui te amamus, erit gratum. Et amabo te, cum dabis posthac aliquid donum litterarum, mei memineris. Ego nunquàm quemquam ad te, cum sciam, sine meis litteris ire patiar. Vale.

ARGUMENTUM.

Excusat brevitatem epistolæ festinatione tabellarii; scribit de statu reip. de Hispania, de Cassii absentia.

M. T. C. Cassio S. D.

Longior epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petita esset à me, cum jam iretur ad te: longior etiam, si aliquem habuisset. Nam sine periculo vix possumus. Ridere igitur (inquier) possumus. Non meherculè facillimè: verumtamen aliam aberrationem à molestis nullam habemus. Ubi igitur (inquier) philosophia? tua quidè m in culina: mea molesta est. Pudet enim servire. Itaque facio, me alias res agere, ne convitium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi. Nihil omninò novi. Te abesse, mea causa molestè fero, tua gaudeo. Sed flagitat tabellarius. Valebis igitur, meque, ut à puero fecisti, amabis.

ARGUMENTUM.

Respondet ad duas epistolas, quæ antè proximam superiorem leguntur, maxime autem Epicurum, et Epicureos, quorum ipse in numero erat, à studio virtutis, et justitiæ laudat.

Cassius Ciceroni S. D.

Non meherculè in hac mea peregrinatione quidquam libentiùs facio, quàm scribo ad te. Videor enim cum præsentè loqui, et joculari. Nec tamen hoc usu venit propter spectra Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos regeram, ut Catium Atenis natum esse dicas. Pansam nostrum secunda voluntate hominum paludatum ex urbe exisse, cum ipsius causa gaudeo, tum meherculè etiam omnium nostrum. Spero enim non homines intellecturos, quantò sit omnibus odio crudelitas, et quantò amorì probitas et clementia: atquè ea, quæ maximè mali petant, et concupiscant, ad bonos pervenire. Ipse enim Epicurus, à quo omnes Catii, et Amasini, mali verborum interpretes, proficiscuntur, dicit. Itaque et Pansa, qui sequitur, virtutem retinet: et ii, qui à nobis vocantur, sunt omnesque virtutes et colunt, et retinent. Itaque Sylla (cujus iudicium probare debemus) cum dissentire philosophos videret, non quæsit quid bonum esset, et omnia bona coemit. Cujus ego mortem forti meherculè animo tuli. Nec tamen Cæsar diutiùs nos eum desiderare patietur. Nam habere damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum

filium viderit. Nunc ut ad rempublicam redeam, quid in Hispanis geratur, rescribe. Peream, nisi sollicitus sum. Ac malo veterem, et clementem Dominum habere, quam novum, et crudelem experiri. Scis, quomodo crudelitatem virtutem putet. Scis, quam se semper à nobis derisum putet. Vereor, ne nos rusticè gladio velit. Quid fiat, si me diligis, rescribe. Huic, quam velim scire, utrùm ista sollicito animo, an soluto legas. Sciam enim eodem tempore, quid me facere oporteat: Ne longior sim, vale, et me, ut facis, ama. Si Cæsar vicit, celeritèr me expecta.

ARGUMENTUM.

Scribit, se ad illum mittere librum suum, de perfecto oratore; laudat in Sabina gente fidem, et probitatem; petit ab eo creberrimas litteras.

M. T. C. C. Trebonio S. D.

Oratorem meum (sic enim inscripsi) Sabino tuo commendavi. Natio me hominis impulit, ut ei rectè putarem. Nisi fortè candidatorum licentia hic quoquè usus hoc subito cognomen arripuit. Etsi modestus ejus vultus, sermoque constans habere quiddam à Curibus videbatur. Sed de Sabino satis. Tu, mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti, quò tolerabiliùs feramus igniculum desiderii tui, crebris nos litteris appellato, atque ità, si idem fieri à nobis. Quamquam duæ causæ sunt, cur tu frequentior in isto officio esse debeas, quam nos: primum, quod olim solebant, qui Romæ erant, ad

provinciales amicos de repub. scribere: nunc tu nobis scribas oportet: res enim publica istic est: deindè, quò nos aliis officiis tibi absentis satisfacere possumus; tu nobis, nisi litteris, non video, qua te alia satisfacere possis. Sed cætera scribes ad nos postea. Nunc hæc primò cupio cognoscere; iter tuum cujusmodi sit; ubi Brutum nostrum videris; quandiu simul fueris: deindè cum processeris longius, de bellicis rebus, de toto negotio: ut existimare possimus, quo statu simus. Ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis litteris habebò cognitum. Cura, ut valeas, meque amore illo tuo singulati. Vale.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut sui absentis desiderium crebris, et longis epistolis leniat; enumerat Trebonii ergà se officia: exponit de Calvo jam mortuo, quid sentiat.

M. T. C. Trebonio S. D.

Et epistolam tuam legi libentèr, et librum libentissimè, sed tamen in ea voluptate hunc accepi dolorem, quòd cum incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendæ nostræ, (nam ad amorem quidèr nihil poterat accedere) tum discedis à nobis, meque tanto desiderio afficis, ut unam mihi consolationem relinquant, fore, ut utriusque nostrum absentis desiderium crebris, et longis epistolis leniatur. Quod ego non modò de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi. Nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares. Nam, ut illa omittam, quæ, civitate

teste, fecisti, cum mecum inimicitias communi-
casti, cum me concionibus tuis defendisti, cum
quæstor in mea, atque in publica causa consulum
partes suscepisti, cum tribuno pl. quæstor non
paruisti, cui tuus præsertim collega pareret: ut
hæc recentia, quæ meminero semper, obliviscar:
quæ tua sollicitudo de me in armis, quæ lætitia in
redu, quæ cura, qui dolor, cum ad te curæ, et
dolores mei perferrentur? Brundisium denique te
ad me venturum fuisse, nisi subito in Hispaniam
missus esses: ut hæc igitur omittam, quæ mihi
tanti æstimanda sunt, quanti vitam æstimo, et
salutem meam: liber iste, quem mihi misisti,
quantam habet declarationem amoris tui! pri-
mum, quod tibi facetum videtur, quidquid ego di-
xi, quod aliis fortassè non item: deinde, quod il-
la sive faceta sunt, sive secus fiunt, narrante te,
venustissima: quin etiam, antequam ad me ve-
niantur, risus omnis pene consumitur. Quod si in
his scribendis nihil aliud, nisi quod necesse fuit,
de uno me tandiu cogitavisses; ferreus essem, si
te non amarem. Cum verò ea, quæ scriptura per-
secutus es, sine summo amore cogitare non po-
tueris; non possum existimare, plus quemquam à
se ipso, quam me à te amari. Cui quidem ego
amori, utinam cæteris rebus possem, amore cer-
tè respondebo. Quo tamen ipso tibi confido fa-
cturum satis. Nunc ad epistolam venio. Cui co-
piosè, et suaviter scriptæ, nihil est, quod multa
respondeam. Primum enim ego illas Calvo litte-
ras misi, non plus, quam has, quas nunc legis,
existimans exituras. Aliter enim scribimus, quod
eos solos, quibus mittimus: aliter, quod multos

lecturos putamus. Deinde, ingenium ejus melio-
ribus extuli laudibus, quam tu id verè potuisse
feri putas. Primum, quod ita judicabam, acutè
movebatur: genus quoddam sequebatur, in quo
judicio lapsus, quo valebat tamen, assequebatur
quod probaret. Multæ erant, et reconditæ litteræ:
vis non erat. Ad eam igitur adhortabar. In exci-
tando autem, et in acuendo plurimum valet, si
laudes eum, quem cohortere. Habes de Calvo ju-
diciam, et consilium meum. Consilium, quod hor-
tandi causa laudavi: judiciam, quod de ingenio
ejus valdè existimavi benè. Reliquum est, ut tuam
profectionem amore prosequar, reditum spe spec-
tem, absentem memoria colam, omne desiderium
litteris mittendis, accipiendisque leniam. Tu velim
tua in me studia, et officia multum tecum recor-
dere: quæ cum tibi liceat, mihi nefas sit oblivis-
ci; non modò virum bonum me existimabis, ve-
rùm etiam te à me amari plurimum judicabis. Vale.

M. T. CICERONIS
EPISTOLARUM
AD TIRONEM.
LIBER XVI.

ARGUMENTUM.

Cum rediret Romam Cicero ex Cilicia, agrum Tironem Patras reliquit: quem his fere omnibus epistolis rogat, ut valetudinem curet.

Tullius, et Cicero F. et Q. Tironi humanissimo, et optimo S. D.

Vide, quanta in te sit suavitas: duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hospes tam te diligit, quam si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus: facturum puto. Mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te planè confirmares. Videbis, quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te Marionem remittete, quem cum meliusculè tibi esset, ad me mitteres; sed cogitavi unas litteras Marionem afferre posse, me autem crebras expectare. Poteris igitur, et facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt, quibus rectè litteras dare possis, qui ad me libenter perferant. Equidè Patras euntem neminem præ-

termittam. Ego omnem spem tui diligentè curandi in Curio habeo. Nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantiùs. Ei te totum trade. Malo te paulò post valentem, quàm statim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, nisi ut tu valeas, cætera ego curabo. Etiam, atque etiam vale. Leucade proficiscens, vii. Id. Novembr.

ARGUMENTUM.

Scribit de adversis ventis Corcyræ teneri: hortaturque Tironem, ut se curet, nec nisi confirmatus naviget.

Tullius, et Cicero Tironi suo S. D.

Septimum jam diem Corcyre tenebamur. Quintus autem pater, et filius Butrhoti. Solliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur, nihil à te litterarum. Iis enim ventis istinc navigatur, qui si essent, nos Corcyræ non sederemus. Cura igitur te, et confirma, et cum commodè, et per valetudinem, et per anni tempus navigare poteris, ad nos amantiùs tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligit. Charus omnibus, expectatusque venies. Cura ut valeas etiam, atque etiam, Tiro noster. Vale. xv. Kal. Nov. Corcyræ.

ARGUMENTUM.

Suum Tironis desiderium significat.

Tullius, et Cicero meus, et Frater, et Fratris F. Tironi suo S. D.

Paulò faciliùs putavi posse me ferre desiderium tui, sed planè non fero: et quamquàm magni ad honorem nostrum interest, quamprimum ad ur-

bem me venire: tamen peccasse mihi videor, qui à te discesserim. Sed quia tua voluntas ea videbatur esse, ut prorsus, nisi confirmato corpore, nolles navigare, approbavi tuum consilium; neque nunc mutò, si tu in eadem es sententia. Sin, posteaquam cibum cœpisti, videris tibi me posse consequi; tuum consilium est. Marionem ad te eò misi, ut aut tecum ad me quamprimùm veniret, aut si tu morarere, statim ad me rediret. Tu autem hoc tibi persuade, si commodo valetudinis tuæ fieri possit, nihil me malle, quàm te esse mecum: sin intelligeres opus esse, te Patris, convalescendi causa, paulùm commorari, nihil me malle quàm te valere. Si statim navigas, nos Leucade consequere: sin te confirmare vis; et comites, et tempestates, et navem idoneam ut habeas diligentèr videbis. Unum illud, mi Tiro, videto (si me amas) ne te Marionis adventus, et hæ litteræ moveant. Quod valetudini tuæ maximè conducet, si feceris, maximè optemperaris voluntati meæ, hæc pro tuo ingenio considera. Nos ità te desideramus, ut amemus. Amor, ut valentem videamus, hortatur: desiderium, ut quamprimùm. Illud igitur potiùs. Cura ergò potissimùm, ut valeas. De tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum. III. Non. Novemb. Vale.

ARGUMENTUM.

Scribit de sua sollicitudine, suoque ad Alyziam accessu rogat, ut valetudinem diligenter curet.

Tullius Tironi suo S. D.

Non queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus: tantùm scribo, et tibi, et mihi ma-

ximè voluntati fore, si te firmum quamprimùm videro. Tertio die abs te ad Alyziam accesseramus. Is locus est citrà Leucadem stadia cxx. Leucade aut reipsum, aut tuas litteras à Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te à me scis diligi. Nonis Novemb. Alyzia.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut omni cura valetudini serviat.

Tullius, et Cic. et Q. Pater, et Filii Tironi suo S. D.

Nos apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras antè dederamus, unum diem commorati sumus, quòd Quintus nos consecutus non erat. Is dies fuit Non. Nov. indè antè lucem proficiscentes antè diem VIII. Id. Nov. has litteras dedimus. Tu, si nos omnes amas, et præcipuè me, magistrum tuum, confirma te. Ego valdè suspenso animo expecto, primùm te scilicèt, deindè Marionem cum tuis litteris. Omnes cupimus, ego in primis, quamprimùm te videre, sed, mi Tiro, valentem. Quarè nihil properaris: satis quotidie videro, si valebis; utilitatibus tuis possum carere; te valere, tua causa primùm volo, tum meâ, mi Tiro. Vale.

ARGUMENTUM. ®

Fere tota est hortatio ad curandam valetudinem.

Tullius Tironi suo, et Cicer. et Q. Pater, et Q. F. S. D.

Variè sum affectus tuis litteris; valdè priore

pagina perturbatus, paulum altera recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin, quoad plane valeas, te neque navigationi, neque via committas. Satis te mature videro, si plane confirmatum videro. De medico et tu bene existimari scribis, et ego sic audio: sed plane curationes ejus non probo: jus enim dandum tibi non fuit, cum esses: sed tamen et ad illum scripsi accurate, et ad Lysonem. Ad Curium vero, suavissimum hominem, et summi officii, summaque humanitatis, multa scripsi: in his, etiam ut si tibi videretur, te ad se transferret. Lyso enim noster, vereor, ne negligentior sit: primum, quia omnes graeci: deinde, quod cum a me litteras accepisset, mihi nullas remisit. Sed eum tu laudas. Tu igitur, quid faciendum sit, judicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptui ne parcas ulla in re, quod ad valetudinem opus sit. Scripsi ad Curium, quod dixisses, daret. Medico ipsi puto aliquid dandum esse, quod sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia, domestica, forensia, urbana, provincialia, in re privata, in publica, in studiis, in litteris nostris. Omnia viceris, si ut spero, te validum videro. Ego puto, te bellissime, si recte erit, cum quaestore Messinio decursurum. Non inhumanus est, teque, ut mihi visus est, diligit: et cum valetudini tuae diligentissime consulueris, tum, mi Tiro, consulto navigationi. Nulla in re jam te festinare volo. Nihil laboro, nisi ut salvus sis. Sic habeto, mi Tiro; neminem esse, qui me amet, quin idem te amet: et cum tua, et mea maxime interest, te valere, tum multis est curae. Adhuc, dum mihi nullo loco deesse vis, nunquam te confirmare po-

tuisti: nunc te nihil impedit: omnia deponere: corpori servi. Quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri a te judicabo. Vale, mi Tiro, vale, vale, et salve. Lepa tibi salutem dicit, et omnes. Vale. vii. Id. Nov. Leucade.

ARGUMENTUM.

Idem argumentum; ut Tiro valetudinem curet.

Tullius, et Cic. Q. Q. Tironi S. D.

Tertiam ad te hanc epistolam scripsi eadem die, magis instituti mei tenendi causa, quia nactus eram, cui darem, quam quod haberem, quid scriberem. Igitur illa; quantum me diligit, tantum adhibe in te diligentiae. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium. Cum valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis, ut ego euntem Patras neminem praetermitto. Cura, cura te, mi Tiro. Quando non contigit, ut simul navigares, nihil est, quod festines: nec quidquam cures, nisi ut valeas. Etiam, atque etiam vale. vii. Id. Nov. Actio, vesperi.

ARGUMENTUM.

Etiam Q. Cicero significat, quanta curae sibi Tironis valetudo sit.

Q. Cic. Tironi S. D.

Magnae nobis est sollicitudini valetudo tua. Nam tametsi qui veniunt, nuntiant; tamen in

magna consolatione ingens inest sollicitudo, si diutius à nobis abfuturus est is, cujus usum, et suavitatem desiderando sentimus. Attamen, quamquam videre te tota cogitatione cupio; tamen te penitus rogo, ne te tam longæ navigationi, et viæ per hiemem, nisi benè firmum, committas: neve naviges, nisi exploratè. Vix in ipsis tectis, et oppidis frigus infirma valetudine vitatur; nedum in mari, et via sit facilè abesse ab injuria temporis, inquit Euripides. Cui tu quantum credas nescio: ego certè singulos ejus versus singula testimonia puto. Effice, si me diligis, ut valeas, et ut ad nos firmus, ac valens quamprimum venias. Ama nos, et vale. Q. F. tibi salutem plurimam dicit.

ARGUMENTUM.

Navigationis descriptæ, et ad curandam valetudinem benevolentia plena cohortatio.

Tullius, et Cic. Tir. suo S. D.

Nos à te, ut scis, discessimus ad iv. Non. Nov. Leucadem venimus ad viii. in Nov. ad vii. Actium. Ibi propter tempestatem ad vi. Id. morati sumus. Indè ad v. Id. Corcyram bellissimè navigavimus. Corcyrae fuimus usque ad xvi. Kal. Dec. tempestatibus retenti: ad xv. Kal. à portu Corcyraeorum ad Cassiopem stadia cxx. processimus. Ibi retenti ventis sumus usque ad ix. Kal. Interea, qui cupidè profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati solvimus. Indè austro lenissimo, cœlo sereno, nocte illa, et die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodemque

vento postridiè (id erat ad vii. Kal. Dec.) hora quarta Brundisium venimus: eodemque tempore simul nobiscum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad v. Kal. Dec. servus Cn. Plancii Brundisii tandem aliquandò mihi à te expectatissimas litteras reddidit, datas Id. Nov. quæ me molestia valdè levarunt; utinam omninò liberassent. Sed tamen Asclapo medicus planè confirmat, propedièm te valentem fore. Nunc quidèm ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad convalescendum: tuam prudentiam, temperantiam, amorem ergà me novi. Scio te omnia facturum, ut nobiscum quamprimum sis: sed tamen ità velim, ut ne quid properes. Symphoniam Lysonis velim, vitasses, ne in quartam hebdomadam incideres. Sed quandò pudori tuo maluisti obsequi, quam valetudini, reliqua cura. Curio misi, ut medico honos haberetur, et tibi daret, quod opus esset: me, cui jussisset, curaturum. Equum, et multum Brundisii tibi reliqui, Romæ, vereor, ne ex Kalend. Jan. magni tumultus sint. Nos agemus omnia modicè. Reliquum est, ut te hoc rogem, et à te petam, ne temerè naviges. Solent nautæ festinare quæstus sui causa. Cautus sis, mi Tiro. Mare magnum, et difficile tibi restat. Si poteris, cum Mescinio, (cautè is solet navigare) sin minùs cum honesto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teque nobis incolumem præciteris, omnia à te habebo. Etiam, atquè etiam, noster Tiro, vale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissimè. Vale, salve.

ARGUMENTUM.

Rogat, ut præter valetudinem nihil curet: addit de adventu suo ad urbem: de statu reipub. civilibus discordiis perturbato: de triumpho suo: de præfectura Campana.

Tullius, et Cic. Ter. Tullia, Q. Q. Tironi S. D.

Etsi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero: tamen non tam mea, quàm tua causa doleo, te non valere. Sed quando in quartanam conversa vis est morbi (sic enim scribit Curius) spero, te, diligentia adhibita, etiam firmiorem fore. Modò fac id, quod humanitatis tuæ est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quàm commodissimè convalescas. Non ignoro, quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si valebis. Festinare te nolo, ne nausæ molestiam suscipias æger, et periculosè hieme naviges. Ego ad urbem accessi pridie Non. Jan. obviam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potiùs belli: cui cum cuperem mederi, et ut arbitror, possem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraque parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino et ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad senatum et acerbis litteras miserat: et erat adhuc impudens, qui exercitum, et provinciam invito senatu teneret: et Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster, et Cassius nulla vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant: posteaquàm senatus

consulibus, prætoribus, tribunis pl. et nobis (quæ proconsules sumus) negotium dederat, ut curaremus, ne quid respublica detrimenti caperet. Nunquàm majore in periculo civitas fuit: nunquàm improbi cives habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoquè parte diligentissimè comparatur. Id fit auctoritate et studio Pompeii nostri, qui Cæsarem serò cœpit timere. Nobis inter has turbas senatus tamen frequens flatigavit triumphum: sed Lentulus Cos. quò majus suum beneficium faceret, simul atque expedisset, quæ essent necessaria, de repub. dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupidè, eoque est nostra plaris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur. Nos Capuam sumpsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam, atque etiam cura, ut valeas: litterasque ad me mittas, quotiescumque habebis, cui des. Etiam, atque etiam vale. Datum pridie Id. Jan.

ARGUMENTUM.

Deplorat statum reip. et initia bellorum civilium exponit: tum suam in Tironem benevolentiam significat.

Tullius Tironi suo S. D.

Quo in discrimine versetur salus mea, et bonorum omnium, atque universæ reipublicæ, ex eo scire potes, quòd domos nostras, et patriam ipsam vel diripiendam, vel inflammandam reliquimus. In eum locum res deducta est, ut, nisi quis Deus, vel casus aliquis subvenerit, salvi esse nequeamus. Equidem, ut veni ad urbem, non destiti omnia et sentire, et dicere, et facere, quæ ad concor-

diam pertinērent: sed micus invasērat furor non solum improbos, sed etiam eos, qui boni habentur, ut pugnare cuperent, me clamante, nihil esse bello civili miserius. Itaque cum Cæsar amentia quadam raperetur, et oblitus nominis, atque honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset; urbem relinquimus: quàm sapienter, aut quàm fortiter, nihil attinet disputare. Quo quidem in casu simus, vides. Feruntur omnino conditiones ab illo, ut Pompejus eat in Hispaniam: delectus qui sunt habiti, et præsidia nostra dimittantur: se ulteriorem Galliam Domitio, citeriorem Considio Noniano (his enim obtinuerunt) traditurum: ad consulatus petitionem se venturum: neque jam velle absentis rationem haberi sui. Sed præsentem trinudinum petiturum. Accepimus conditiones, sed ita, ut removeat præsidia ex iis locis, quæ occupavit: ut sine metu de his ipsis conditionibus Romæ senatus haberi possit. Id ille si fecerit, spes est pacis, non honestæ (leges enim imponuntur), sed quidvis est melius, quàm sic esse, ut sumus. Sin autem ille suis conditionibus stare voluerit, bellum paratum est, ejusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, præsertim cum à suis conditionibus ipse fugerit, tantummodò ut eum intercludamus, ne ad urbem possit accedere: quod speramus fieri posse. Delectus enim magnos habebamus: putabamusque, illum metuere, si ad urbem ire cœpisset, ne Gallias amitteret: quas ambas habet inimicissimas, præter Transpadanos: ex Hispaniaque sex legiones, et magna auxilia, Afranio, et Petrejo ducibus, habet à tergo. Videtur, si insaniet, pos-

se opprimi, modò ut urbe salva. Maximam autem plagam accepit, quòd is, qui summam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius sceleris esse noluit, reliquit illum, et nobiscum est: multique idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præsum à Formiis. Nullum majus negotium suscipere volui, quò plùs apud illum meæ litteræ, cohortationesque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum; video, me castris, et certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam molestiam, quò Dolabella noster apud Casarem est. Hæc tibi nota esse volui: quæ, cave, te perturbent, et impediunt valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cum amantissimum mei cognovi, tum etiam valdè tui studiosum, diligentissimè te commendavi; ut et valetudinis tuæ rationem haberet, et navigationis, et totum te susciperet, ac tueretur. Quem omnia facturum confido: recepit enim, et mecum locutus est suavissimè. Tu quandò eo tempore mecum esse non potuisti, quò ego maximè operam, et fidelitatem desideravi tuam, cave festines, ut committas, ut aut æger, aut hieme naviges. Nunquam ego serò te venisse putabo, si salvus veneris. Adhuc neminem videram, qui te postea vidisset, quàm M. Volusius, à quo tuas litteras accepi: quod non mirabar. Neque enim meas puto ad te litteras tanta hieme perferri. Sed da operam, ut valeas: et, si valebis, cum rectè navigari poterit, tum naviges. Cicero meus in Formiano erat; Terentia, et Tullia, Romæ. Cura, ut valeas. IV. Kal. Febr. Capua.

ARGUMENTUM.

Narrat quàm periculosus sit Tironi post morbum in viam se dare, exigitque solitam ejus operam in studiis.

Tullius Tironi S. D.

Ego verò cupio te ad me venire: sed viam timeo: gravissimè ægrotasti: inedia, et purgationibus, et vi ipsius morbi consumptus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si qua culpa commissa est. Jam ad id biduum, quòd fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuo ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad III. Kal. esse volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice. Litterulæ meæ, sive nostræ tui desiderio oblanguerunt. Hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paulùm sustulerunt. Pompejus erat apud me, cum hæc scribebam. Hilarè, et libentè ei cupienti audire nostra, dixi sine te omnia mea muta esse. Tu musis nostra para, ut operas reddas. Nostra ad diem dictam fient: docui enim te, fides quod haberet. Fac planè ut valeas: nos ad summum. Vale. xiv. Kalend. Jan.

ARGUMENTUM.

Suam de Tironis valetudine sollicitudinem significat.

Tullius Tironi S. D.

Ægypta ad me venit pridie Id. April. Is etsi mihi nuntiavit, te planè febris carere, et bellè habere: tamen, quod negavit, te potuisse ad me scri-

bere, curam mihi attulit: et eò magis, quòd Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili sum sollicitudine de tua valetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura scriberem, si jam putarem, libentè te legere posse. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibi que conservandum. Cura te etiam, atque etiam diligentèr. Vale.

Scripta jam epistola, Hermia venit. Accepi tuam epistolam vacillantibus litterulis: nec mirum, tam gravi morbo. Ego ad te Ægyptam misi (quòd nec inhumanus est, et te visus est mihi diligere) ut is tecum esset: et cum eo coquum, quo uterere. Iterum vale.

ARGUMENTUM.

Tirone ægrotante, litterarum suavitate, et fructu se carere dicit: eumque rogat, ut omnem curam ad convalescendum adhibeat.

Tullius Tironi S. D.

Andricus postridie ad me venit, quàm expectaram. Itaque habui noctem plenam timoribus, ac miseris. Tuis litteris nihilo sum factus certior, quomodò te haberes: sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione, litterisque omnibus careo: quas antequàm te videro, attingere non possum. Medico mercedis quantum poscet, promitti jubeo. Id scripsi ad Mumium. Audio, te animo angere, et medicum dicere, ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex somno tuas litteras, humanitatemque, propter quam mihi es charissimus. Nunc opus est, te animo valere, ut corpore possis. Id cum tua, tum mea causa facias, à te peto. Acastum

retine, quò commodiùs tibi ministretur. Conserva te mihi. Dies promissorum adest: quem etiam representabo, si adveneris. Etiam, atque etiam vale. III. Id. hora III.

ARGUMENTUM.

Hortatio ad morbum depellendum.

Tullius Tironi S. D.

Omnia à te data mihi putabo, si te valentem videro. Summa cura expectabam adventum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, ut valeas: et, cum te benè confirmaris, ad nos venias. Vale. IV. Id. April.

ARGUMENTUM.

Gratias agit, et gratulatur de Tirone manumisso.

Quintus Marco Fratri S. D.

De Tirone, mi Marce, ità te meumque Cicero-nem, et meam Tulliolum, tuumque filium videam, ut mihi gratissimum fecisti, cum eum, indignum illa fortuna, nobis amicum, quàm servum esse maluisti. Mihi crede, tuis, et illius litteris perlectis, exilui gaudio: et tibi et ago gratias, et gratulor. Si enim mihi Statii fidelitas est: tantæ voluptati, quanti esse in isto hæc eadem bonâ debent, additis litteris, sermonibus humanitate, quæ sunt his ipsis commodis potiora? Amo te omnibus equidèm maximis de causis, verùm etiam proptèr hanc, vel quòd mihi sic, ut debuisti, nuntiasti. Te totum

in litteris vidi. Sabini pueris et promisi omnia, et faciam. Vale.

ARGUMENTUM.

Reprehendit Tironem, quia scripserat: valetudini fideliter inserviando; eumque rogat, ut omnino valetudini inserviat.

Tullius Tironi S. D.

Video quid agas. Tuas quoque epistolas vis referri in volumina. Sed heus tu, qui esse meorum scriptorum soles, undè illud tam valetudini fidelitèr inserviando? undè in istum locum fidelitèr venit? cui verbo domicilium est proprium in officio, migrationes in alienum multæ. Nam et doctrina, et domus, et ars, et ager etiam fidelis dici potest: ut sit, quomodò Theophrasto placet, verecunda translatio. Sed hæc coràm. Demetrius venit ad me. Quo quidèm comitatu, satis scis. Tu enim videlicèt non potuisti videre: cràs aderit; videbis igitur: nam ego hinc perendiè manè cogito. Valetudo tua me valdè sollicitat: sed inservi, et fac omnia. Tum te mecum esse, tum mihi cumulatissimè satisfacere putato. Cuspio quòd operam dedisti, mihi gratum est, valdè enim ejus causa volo. Vale.

ARGUMENTUM.

Scripserat Cicero in titulo epistolæ: Tullius Tullio Tironi; quòd Tiro omittendum rescripsit ad invidiam vitandam. De hoc, aliisque de rebus scripta est hæc epistola.

Tullius Tironi S. D.

Quid igitur? non sic oportet? equidèm censeo

sic, addendum etiam, suo. Sed, si placet, invidia vitetur; quam quidem ego sæpè contempsi. Tibi gaudeo profuisse. Si verò etiam Tusculanum, diti boni, quantum mihi illud erit amabilius? Sed, si me amas: quod quidem aut facis, aut perbellè simulas; quòd tamen in modum procedit: sed, ut est, indulge valetudini tuæ, cui quidem tu adhuc, dum mihi deservis, servisti non satis. Ea quid postulet, non ignoras. Fac bellus revertare. Non modò te, sed etiam Tusculanum nostrum plùs amem. Parhedrum excita, ut hortum ipse conducat: sic olitorem ipsum commovebis. Heluo nequissimus H. S. clo. dabat, nullo aprico horto, nullo emisario, nulla maceria, nulla casa. Iste nos tanta impensa derideat? calface hominem, ut ego M. Othonem; itaque abutor coronis. De Crabra quid agatur, etsi nunc quidem etiam nimium est aquæ, tamen velim scire. Horologium mittam et libros, si erit sudum. Sed tu nullosne tecum libellos; an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A. Ligurius, Cæsaris familiaris, mortuus est bonus homo, et nobis amicus. Te quando expectemus, fac ut sciam. Cura te diligentèr. Vale.

ARGUMENTUM.

De litteris, de Demetrio, et de Aufidiano nomine.

Tullius Tironi S. D.

Expecto tuas litteras de multis rebus, te ipsum multò magis. Demetrium redde nostrum, et aliud si quid potes, boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor: scio tibi curæ esse, sed confice; et si ob

eam rem moraris, accipio causam: si te id non tenet, advola. Litteras tuas valdè expecto. Vale.

ARGUMENTUM.

De valetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

Tullius Tironi S. D.

Sollicitat (ita vivam) me tua, mi Tiro, valetudo: sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhiberis, citò te firmum fore. Libros compone, indicem cum Metrodoro lubebit, quando ejus arbitratu videndum est. Cum olitore, ut videtur. Tu potes Kalend. expectare gladiatores, postridiè redire: et ità censeo: verum ut videbitur. Cura te (si me amas) diligentèr. Vale.

ARGUMENTUM.

Propensionem animi, studiumque ad virtutem significat: et de prædio empto gratulatur.

Cicero F. Tironi suo dulciss. S. D.

Cum vehementèr tabellarios expectarem quotidie, aliquandò venerunt, post diem XL. et VI. quam à vobis discesserant: quorum mihi fuit adventus optatissimus. Nam cum maximam cœpisssem lætitiã ex humanissimi, et charissimi patris epistola: tùm verò jucundissimæ tuæ litteræ cumulum mihi gaudii attulerunt. Itaque me jam non pœnitebat, intercapedinem scribendi fecisse, sed potiùs lætabar: fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearum litterarum. Vehementèr igitur gaudeo, te mea sine dubitatione acce-

pisse excusationem. Gratos tibi, optatosque esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro: præstaboque, et enitar, ut in dies magis, magisque hæc nascens de me duplicetur opinio. Quare, quod polliceris, te buccinatorum fore existimationis meæ, firmo id constantique animo facias licet. Tantum enim mihi dolorem, cruciatumque attulerunt errata ætatis meæ, ut non solum animus à factis, sed aures quoque à commemoratione abhorreant. Cujus te sollicitudinis, et doloris participem fuisse, notum, exploratumque est mihi. Nec id mirum. Nam cum omnia mea causâ velles mihi successa, tum etiam tua; socium enim te meorum commodorum semper esse volui. Quando igitur tum ex me doluisti, nunc ut duplicetur tuum ex me gaudium, præstabo. Cratippo me scito, non ut discipulum, sed ut filium esse conjunctissimum. Nam cum audio illum libenter, tum etiam ejus propriam suavitatem vehementer amplector. Sum totos dies cum eo, noctisque sæpenumerò partem. Exoro enim, ut mecum quam sæpissimè cœnet. Hac introducta consuetudine, sæpè inscientibus nobis, et cœnantibus, obrepit; sublataque severitate philosophiæ, humanissimè nobiscum jocatur. Quare dà operam, ut hunc talem, tam jucundum, tam excellentem virum videas quamprimùm. Nam quid ego de Brutio dicam? quem nullo tempore à me patior discedere: cujus cum frugi, severaque est vita, tum etiam jucundissima convictio. Non est enim conjunctus jocus à philologia, et quotidiana. Huic ego locum in proximo conduxì, et, ut possum, ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Prætereà

declamitare græcè apud Cassium institui: latinè autem apud Brutium exerceri volo. Utor familiaribus, et quotidianis victoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus et doctis, et illi probatissimis. Multum etiam mecum est Epicrates, princeps Atheniensium, et Leonides, et horum ceteri similes. De Gorgia autem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis, sed omnia postposui, dummodò præceptis patris parerem, enim scripserat, ut eum dimitterem statim. Tergiversari nolui, ne mea nimia diligentia suspicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi succurrebat, grave esse, me de judicio patris judicare. Tuum tamen studium, et consilium gratum, acceptumque est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio: scio enim quam soleas esse occupatus. Emisse te prædium, vehementer gaudeo, feliciterque tibi rem istam evenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari, noli mirari. Eodem enim ferè loco, tu quoque emisisti te, fecisti me certiore. Habes ubi deponendæ tibi sint urbanitates. Rusticus romanus factus es. Cum ego mihi nunc ante oculos tuum jucundissimum conspectum propono; videor enim videre e mentem te rusticas res, cum villico loquentem, in lacinia servantem ex mensa secunda semina. Sed (quod ad rem pertinet) me tum tibi defuisse, æquè ac tu doleo. Sed noli dubitare, mi Tiro, quin te sublevaturus sim, si modò fortuna me, præsertim cum sciam, communem nobis emptum esse istum fundum. De mandatis, quòd tibi curæ fuit, est mihi gratum; sed peto à te, ut quam celerrime mihi librarius mittatur: maximè quidem græcus.

Multum enim mihi eripitur operæ in scribendis hypomnematis. Tu velim in primis cures, ut valeas, ut unâ possimus. Antherum tibi commendo. Vale.

ARGUMENTUM.

Prima pars hujus epistolæ est de valetudine curanda, reliqua variis de rebus.

Tullius Tironi suo S. D.

Spero ex tuis litteris tibi meliùs esse: cupio quidè certè. Cui quidè rei omni ratione cura, ut inservias: et cave suspiceris, contra voluntatem meam te facere, quod non sis mecum. Mecum es, si te curas. Quarè malo te valetudini tuæ servire, quàm meis oculis, et auribus: etsi enim et audio te, et video libentèr, tamen hoc multò erit, si valebis, jucundiùs. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissimè. Tu istic, si quid librarii mea manu non intelligent, monstrabis. Unâ omninò interpositio difficilior est, quàm ne ipse quidè facilè legere soleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, ut facis. Tertia aderit, modò ne Publius rogatus sit. Demetrius iste nunquàm omninò Phalereus fuit, sed nunc planè Billienus est. Itaque te dō vicarium. Tu eum observabis. Etsi verumtamen, de illis: nosti cætera. Sed tamen, si quem cum eò sermonem habueris, scribes ad me, ut mihi nascatur epistolæ argumentum, et ut tuas quàm longissimas litteras legam. Cura, mi Tiro, ut valeas: hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGUMENTUM.

Hortatur, ut professionem conficiat: scribitque sibi esse in animo amicitiam Antonii conservare.

Tullius Tironi S. D.

Tu verò confice professionem, si potes. Etsi hæc pecunia ex eò genere est, ut professione non egeat. Verumtamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, ut loqui non possit. Antonius de lege, quid egerit: liceat modò rusticari. Ad Bithynicum scripsi. De Servilio tu videris, qui senectutem non contemnis. Etsi Atticus noster, quia quondam me commoveri intellexit, idem semper putat, nec videt, quibus præsiidiis philosophiæ septus sim: et herculè, quòd timidus ipse est. Ego tamen Antonii inveteratam sine ulla offensione amicitiam retinere sanè volo: scribamque ad eum: sed non antequàm te videro: nec tamen te avoco à syngrapha. Cras expecto Leptam: etenim ad cujus rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est. Vale.

ARGUMENTUM.

Argumentum hujus epistolæ est de rationibus.

Tullius Tironi S. D.

Etsi manè Harpalum miseram: tamen, cum haberem, cui rectè darem litteras, etsi novi nihil erat, iisdem de rebus volui ad te sæpiùs scribere: non quin confiderem diligentia tuæ, sed rei me magnitudo movebat. Mihi proa, et puppis (ut

græcorum proverbium est) fuit à me tui dimittendi, ut rationes nostras explicares. Offilio, et Aurelio utique satisfiat. A. Flamma, si non potes omne, partem aliquam velim extorqueas, in primisque, ut expedita sit pensio Kal. Jan. De attributione conficies: de repræsentatione videbis. De domesticis rebus hactenus. De publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius, quæ hominum opinio: quid futurum putes. Ego vix teneor, quin accurram. Sed scilicet litteras tuas expecto, et scito, Balbum tuum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, et postridiè Hirtium. Puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint, Dolabellæ procuratores fac ut admoneantur. Appellabis etiam Papiam. Vale.

ARGUMENTUM.

Litteras quàm creberrimas requirit.

Cicero F. Tironi suo S. D.

Etsi justâ, et idoneâ usus es excusatione intermissionis litterarum tuarum: tamen id ne sæpius facias, rogo. Nam, etsi de reipublicæ rumoribus, et nuntiis certior fio, et de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quavis minima re scripta à te ad me epistola semper fuit gratissima. Quarè, cum in primis tuas desiderem litteras, noli committere, ut excusationis potiùs expleas officium scribendi, quàm assiduitatè litterarum. Vale.

ARGUMENTUM.

Suaviter Tironem accusat, quia litteras non miserat; rogatque, ut omninò etiam argumentum scribat.

Q. Cicero Tironi suo S. D.

Verberavi te cogitationis tacito dumtaxat convicio, quòd fascisculus alter ad me jam sine tuis litteris perlatus est. Non potes effugere hujus culpæ pœnam, te patrono. Marcus est adhibendus: isque diù, et multis lucubrationibus commentata orationibus vide, ut probare possit, te non peccasse. Planè te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quæ lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccata: sic tu, etiam si, quòd scribas, non habebis, scribito tamen, ne furtum cessationis quæsivisse videaris. Valdè enim mihi semper et vera, et dulcia tuis epistolis nuntiantur. Ama nos, et vale.

ARGUMENTUM.

Invehitur in consules designatos, Hirtium, et Pansam: benevolentiam suam in Tironem significat.

Q. Cicero Tironi suo S. D.

Mirificam mihi verberationem cessationis epistola dedisti. Nam quæ partiùs frater perscripserat, verecundia videlicet, et properatione, ea tu, sine assentatione, ut erant, ad me scripsisti: et maximè de consulibus designatis: quos ego penitè novum libidinum, et languoris effeminatissimi animi plenos. Qui nisi à gubernaculis recesserint,

maximum ab universo naufragio periculum est, incredibile est, quæ ego illos scio, oppositis gallo- rum castris, in æstivis fecisse: quos ille latro, nisi aliquid firmitus fuerit, societate vitiorum deliniet. Res est aut tribunitiis, aut privatis consiliis munienda. Nam isti duo vix sunt digni, quibus alteri Cesenam, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas. Te (ut dixi) fero in oculis. Ego vos ad III. Kal. videbo; tuosque oculos, etiamsi te veniens in medio foro videro, dissuaviabor. Me ama. Vale.

FINIS.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

NUE
LIOTE